کتێب: شێوازی نوێی وانەوتنەوە و هەڵسەنگاندن

ڕێبەرێك بۆ هەموو مامۆستایەك

نووسینی: غفور طاهر محمد

ساڵی: ٢٠٢٤

ڕێگا بە هیچ دەزگایەك نادرێت بێپرسی خاوەنەکەی بڵاویکاتەوە. ٠٧٥٠١٧٤٢٦٨٠

Contents

پێشباس ٦
بەشی یەکەم: ناساندنی هەندێك لە بابەتەکان: ٧
زاراوەکان: ٧
ڕۆڵی مامۆستا لە فێرخواز سەنتەریدا. ١٠
جۆرەکانی مامۆستا: ١٦
چونە پۆلەوە لەسەرتایی هەموو ساڵێك: ١٨
چۆنیەتی وەرگرتنی مامۆستا: ٢١
ئەو نۆ جۆرە زیرەکییە چین کە پێویستە مامۆستا لە خوێندنگەدا لەبەرچاو بگرن؟ ٢٥
پلاندانان و چۆنیەتی نوسینی پلان ٢٩
١- پلانی ساڵانە: ٢٩
٢- پلانی یەکەکان ٣٠
٣- پلانی ڕۆژانە: ٣٠
دانانی ئامانجی وانەوتنەوە: ٣٢
فێربون: ٣٤
کارو ئەرکەکانی ڕابەری پۆل: ٣٥
کۆبونەوە لەگەڵ دایبابی فێرخواز: ٣٧
هۆیەکانی کێشە ڕەفتاریەکانی (سلوك) ناو پۆلی خوێندن لە کاتی بەڕێوەبردنی پۆلدا چین؟ ٣٧
چەند ئاڵنگاریەکی باوکە مامۆستایان لە پۆلدا ڕووبەڕوویان دەبێتەوە: ٣٩
دید وپەیامی خوێندنگەکان و بنەماکانی دانانیان: ٤٥
مەبەست چیە لە خود هەڵسەنگاندنی خوێندنگە؟ ٤٦
ڕابەریکردن: ٤٧
گواستنەوەی کاریگەری فێربوون: ٤٨
هەرەمی مانەوەی زانیارییە لای فێرخوازان: ٤٨

دیـداکتیک: ٥١
تیۆرەکانی فێربوون: ٥٣
ئیڤان بترۆڤیتش باڤلۆڤ (Ivan Pavlov) (١٨٤٩-١٩٣٦) پەرچەکرداری کلاسیکی. (فێربونی وەڵامدانەوە). ٥٣
ئێدوارد سۆرندایک (Edward Thorndike) (١٨٤٧-١٩٤٩) بیردۆزی هەوڵ و هەڵەکردن. ٥٤
بورهوس فرێدریك سکینەر(Burrhus Frederic Skinner) (١٩٠٤-١٩٩٠) پەرچەکرداری ئەکتیڤ- خاوەن بیردۆزی پاداشت و سزا. ٥٥
دووەم: تیۆرەکانی فێربونی مەعریفی: ٥٦
جۆن دیوی (John Dewey) ١٨٥٩ – ١٩٥٢. .... ٥٧
ڤیگۆتسکی: (Lev Vygotsky) ١٩٨٦-١٩٣٤. .... ٥٨
ژان پیاژێ (Jean Piaget) ١٨٩٦-١٩٨٠. .... ٦٠
فیدباك: ٦٢
بەشی دووەم: وانەوتنەوە: ٦٩
شێوازەکانی وانەوتنەوە: ٦٩
ڕێبازی فێربوون بە مامۆستا سەنتەری: ٦٩
ڕێبازی خوێندکار سەنتەری: ٧٠
ڕێبازی تەکنەلۆژیای بەرز بۆ فێربوون: ٧١
چەند ستراتیژ و بیرۆکەیەکی فێربوون. ٧١
١- پۆستەری ڕۆبنی دەوری: ٧١
٢- پرسیاری ڕەنگ جار: ٧٢
٣- شێوازی بیربکەرەوە - جووت (دوو دوو) -بەشکردن (بڵاویبکەرەوە): ٧٣
٤- ژماردنەوەی پاشەکشە ٣–٢–١: ٧٤
٥- ڕاپرسییەکانی پۆل: ٧٤
٦- بلیتی دەرچوون/وەرگرتن: ٧٤
٧- گڵۆپی هاتوچۆ: ٧٥
٨- پۆست- ئیتس: ٧٦
٩- چوارگۆشەیەک بکێشە: ٧٧
١٠- ڕوون نییە: ٧٧
١١- پەنجەی گەورە بۆ سەرەوە!: ٧٧
١٢- دیدەنی دەکات و سڵاو دەکات: ٧٨
١٣- کارتی A، B، C، D: ٧٨
١٤- تەختەی سپی مینی: ٧٨
١٥- کێکی شیرین: ٧٨
١٦- ستراتیژی فێربوون لەڕێگەی یاریکردن(میتۆدی یاریکردن). ٧٨
١٧- شێوازی مۆنتیسۆری: ٨٠
١٨- فێربوونی تاکەکەسی: ٨٢
١٩- شێوازی چارەسەرکردنی کێشە: ٨٢

لەم جۆرەدا دەبێت بە گشتی ئەم ڕێگایە پیادە بکرێت. ٨٢
٢١- شێوازی پشکنین: ٨٣
٢٥- شێوازی چەند وەڵامێکی ڕاست: ٨٥
٢٦- فێربوونی کەسی: ٨٥
٢٧. تەکنەلۆژیای پۆل: ٨٦
٢٨- بیرکردنەوەی یەکگرتوو و جیاواز: ٨٦
٢٩- مەتەڵەکانی بیرکاری: ٨٧
٣٠- شێوازی تاقیکردنەوە: ٨٧
٣١- شێوازی ڕوودانی نمونە: ٨٧
٣٢- شێوازی نمایشکردن: ٨٧
٣٤-فێربون لەسەر بنەمای هاوکاری هاوتەمەنەکان: ٨٨
٣٥ .فێربوونی گەشتیاری: ٨٨
٣٦- سیستەمی گروپات (میتۆدی سوکراتی) ٨٩
٣٧. فێربوون لەسەر بنەمای پرسیار: ٩١
٣٨. فێربوونی هاوبەش: ٩١
٣٩. پۆلی بەرەواژ - پێچەوانە: ٩٢
٤٠-گفتوگۆی پۆل: ٩٣
٤١-خوێندنەوە بە دەنگی بەرز. ٩٤
٤٢- ڕێنمایی وشەسازی: ٩٤
٤٣- نووسین بۆ فێربوون: ٩٥
٤٤-کۆکردنەوەی مێشک: ٩٥
٤٥- وتار: ٩٥
٤٦- فێربوونی جوڵەیی: ٩٦
٤٧- فێربوون لەسەر بنەمای لێکۆڵینەوە: ٩٦
٤٨- فێربون لەسەر بنەمای سەرچاوە: ٩٧
٤٩- فێربون لەسەر بنەمای ئەسکەلە: ٩٧
٥٠- فێربون لە نێو گروپی نەرم. ٩٨
٥٤- شێوازەکانی فێرکردنی مۆدێرن لە سەنگافورە و چین: ١٠٢
٥٥- میتۆدی نەخشەی بیرکردنەوە: ١٠٥
٥٦: میتۆدی نەخشەی زاراوەکان: ١٠٧
٥٧- ستراتیژی فێرکردن و فێربوونی هێڵکاری KWL: ١٠٩
چۆن مامۆستا بتوانێت شێواز و ڕێگایەکی باشتر هەڵبژێرێت؟ ١١٣
بەشی سێیەم: هەڵسەنگاندن: ١١٤
هەڵسەنگاندنی فێرخوازان: ١١٤
ئایا هەڵسەنگاندن و تاقیکردنەوە یەک شتن؟ ١١٤

چۆن خوێندکارێک بە کارامەیی و پێوەرە بنەڕەتییە سەرەکییەکان پێشدەکەوێت؟ ١١٤
بۆچی ڕۆڵی مامۆستا لە هەڵسەنگاندن گرنگە؟ ١١٥
جۆرەکانی هەڵسەنگاندنی فێربوون چین؟ ١١٥
١٣ جۆری هەڵسەنگاندن: ١١٥
١. هەڵسەنگاندنی پراکتیکی: ١١٦
٢. هەڵسەنگاندنی دەستنیشانکردن: ١١٦
هەندێک لەو ئامرازانەی لەم جۆرە هەڵسەنگاندنەدا بەکاردەهێنرێن بریتین لە: ١١٧
٣. هەڵسەنگاندنی فۆرماتیڤ: ١١٧
٤. هەڵسەنگاندنی کۆی گشتی: ١١٩
٥- هەڵسەنگاندنەکانی فێربوون: ١٢١
٦-. هەڵسەنگاندنی لێهاتوویی: ١٢٣
٧. هەڵسەنگاندنی یاریکردن: ١٢٣
٨. هەڵسەنگاندنی زارەکی: ١٢٣
٩. هەڵسەنگاندنی ئیپساتیڤ: ١٢٤
١٠. هەڵسەنگاندنی ئاماژەپێکراو بە نۆرم: ١٢٥
١١. هەڵسەنگاندنی ئاماژەپێکراو بە پێوەرەکان: ١٢٥
١٢. هەڵسەنگاندن لەسەر بنەمای سیناریۆ: ١٢٦
١٣. هەڵسەنگاندنی ڕەفتار: ١٢٦
تاقیکردنەوەکان: ١٢٧
١- کویزەکان: ١٢٧
٢. ئەرکەکان: ١٢٨
٣-وتارەکان: ١٢٨
٤-ڕاپۆرتەکان: ١٢٩
٥-توێژینەوەکانی کەیس: ١٢٩
٦-پێداچوونەوە: ١٢٩
٧-ئەرکی ئۆفلاین: ١٢٩
٨-ئەرکی تیم: ١٣٠
٨-. پێشبڕکێی ئەکادیمی: ١٣٠
٩- خۆهەڵسەنگاندن: ١٣٠
١٠. ئەرکەکانی گووگڵ: ١٣١
١١-کاری هەرەوەزی: ١٣٢
١٢- ئەرکەکانی مەیدانی: ١٣٢
پرسیارەکانی تاقیکردنەوە: جۆر و تایبەتمەندی و پێشنیارەکان: ١٣٣
١- هەڵبژاردن: ١٣٣
٢- ڕاست و هەڵە: ١٣٤

٣- گونجان و گەیاندن: ١٣٥
٤- وەڵامی کورت یان بۆشایی: ١٣٦
٥- وتارەکان یان باسکردنی بابەتێك بە دوورودرێژی: ١٣٧
٦- تاقیکردنەوەکانی زارەکی: ١٣٨
٧- حیساباتی و شیکارکردن: ١٣٨
٩- پرسیاری داخراو: ١٣٩
١٠- پرسیاری کراوە: ١٣٩
١١-پرسیارەکانی لێکۆڵینەوە: ١٤٠
١٢- پرسیاری دیاریکردن لەسەر وێنە یان نەخشە: ١٤٠
١٣- پرسیاری ڕێکخستن: ١٤١
١٤-پرسیاری وەڵامی ڕاست لە لیستەکەی سەرەوە هەڵبژێرە: ١٤١
هەندێك ستراتیژ بۆ باشتر بەشداریکردنی خوێندکاران: ١٤١
کۆتایی ١٤٨
سەرچاوەکان: ١٤٩

پێشباس

پەروەردە و فێرکردن هۆکاری گەیشتن بە نوێگەری و ئاستی پێشکەوتنی گەلان و هاوتەریب بوون بە پێشکەوتنی زانستی لەسەر ئاستی جیهاندا، پرۆسەیەکی مرۆڤایەتییە و بناغەی سەرەکی پێشکەوتنی کۆمەڵگەیە، چونکە بە واتای گەشەپێدانی تاك دێت، کە تاك لە بوارە جیاوازەکانی ژیری و کۆمەڵایەتی و مەعریفی و جەستەیی و جووڵەیی و سۆزداریدا دەستی دەکەوێت وەك ئامانجێکی ستراتیژی گرنگ، کە پێویست دەکات کۆمەڵگەکان هەوڵی بەدەستهێنانی بدەن، قوتابخانە وەك ناوەندێك و سیستەمێکی کۆمەڵایەتی و دامەزراوەیەکی کۆمەڵایەتی کە کۆمەڵگە دروستی کردووە، بەرپرسیاری جۆریەتی و پەرەپێدانی نەوەکان بۆ ئێستا و داهاتوو لە ئەستۆگرتووە، جیاواز لە دامەزراوەکانی دیکە، بەوەی کە ئەمە دامەزراوەیەکی کۆمەڵایەتیە و وێنای جۆرێکی تایبەت دەکات لە کارلێکردن لە نێوان تاکەکانیدا، سیستەمی پەروەردە و فێرکردن لە دوای تێپەربوونی چەند ساڵێك پێویستی بە هەموارکردنەوەیە تاوەکو بتوانێت لەگەڵ گۆڕانکارییە پەروەردەییەکان هەڵبکات. بە ئامانجی گەیشتن بە ئاستی شارەزایی پتر و بەرزکردنەوەی بەرپرسیاریەتی لە پیشەکەی خۆیدا و جێبەجێکردنی لە چوارچێوەی ئامانجەکان فێرکردن و فێربوون بە شێوەیەکی کاریگەر، لە پێناو بەرزکردنەوەی ئاستی دەستکەوت و کارایی فێرخوازاندا. لە چوارچێوەی پێداگۆجی و دیداکتیکدا، کە زانست و هونەری وانەگوتنەوەیەوە، کە لە ناو سیستمەدا بەرپرسی سەرەکییە لەو گۆڕانکارییانەی لە سیستەمی فێرکاریدا، کاریگەری ڕاستەوخۆیی بەسەر فێرخواز بە جێدەهێڵێت، دەتوانێت بیرکردنەوەی مامۆستا و فێرخوازان بەرەو ئاراستەیەکی ئەرێنی بگۆڕێت و بە ڕوانێنیکی داهێنەرانە و هاوچەرخ بۆ بونیادنانی ئامانجەکان بۆ نەوەکانی ئێستا و داهاتوو.

ئامانج لەم کتێبە دروستکردنی هاوڵاتیەکی تەندروستر و هوشیارترە، کە بتوانێت باشتر بیربکاتەوە و باشتر کاربکات، زۆر لەوە زیرەکتر بێت بە ئاسانی کڵاوی لەسەر بنێن. لە تاقیگە فێری فیزیا و کیمیا ببێت نەوەك لە نێو کتێب. کانت دەڵێت: باشترین ڕێگا بۆ تێگەشتن ئەوەیە کاری پێبکەبیت. گۆستاف لۆبۆنیش دەڵێت: فێرکردن هیچ بەهایەکی نابێت گەر فێرخواز بە کرداری ڕاهێنان پێنەکرێت. یەکێك لە کاریگەریە خراپیەکانی پەروەردەی ئێمە ئەوەیە، بێباکە بە ژیانی دەرەوە.

لەم کتێبەدا هەوڵمداوە ناساندنێکی کورت بۆ هەندێك لە زاراوە پەروەردەیەکان بهێنم، پاشان ئەوەی زۆر تیشکم خستوەتە سەر ڕۆڵی نوێی مامۆستایە لە ڕێنماییکردن و ئاسانکردنی پرۆسەی فێربوون. لە جیاتی ئەوەی ببێتە تاکە سەرچاوەی زانست و زانیاری هەروەها شێوازی وانەوتنەوەیە بە ڕێگا نوێیەکان و هەڵسەنگاندنی فێرخواز بە شێوازێك بتوانرێ ئەو نمرەی بۆی دادەنرێت لە ئاست خۆیدا بێت و ستەمی لێنەکرێت. هیوادرام سودی لێ ببینیت.

بەشی یەکەم: ناساندنی هەندێك لە بابەتەکان:

زاراوەکان:

فێرکردن: چالاکی هێنانەدی هەر چەشنە فێربونێکە. توانای ڕونکردنەوە و شیکردنەوە و تێگەیاندنە.

فێربون: ئەو گۆڕانانەن کە لە ئەنجامی پەیوەندیکردن لەگەڵ دەوروبەر بەسەر ڕەفتارەکاندا دێن. فێربون دوجۆرە خۆڕسک و ئاڕەستەکراو.- ئەوەی گرنگە ئەوەیە فێرخوازان چۆن فێردەبن، لە قۆناغەکانی فێربوندا فێرخوازان بە چی و چۆن فێر دەبن، ئەم خاڵانەی خوارەوە کۆمەڵێک بنەمای بنچینەین ڕابەری مامۆستا دەکەن لە هەڵبژاردن پیادەکردنی باشترین شێوازی فێربون.

فێرکاری: بە تەواوی ئەو چالاکیەی خوێندنگەکان دەوترێت کە فێربون و فێرکردنیان لێدەکەوێتەوە.

پەروەردە: پرۆسەیەکە گۆڕانی ڕەفتارەکانی کەسێک بەشێوەیەک خوازراو دەکاتە ئامانج بە پێی ویست و مەبەستی دێتە دی لە ڕێی ئەزمونە کەسیەکانەوە.

مەبەست: ئەو کۆتا خاڵەیە کە دەمانەوێت پێی بگەین، ئەویش گۆڕانکاریە خوازراوەکانە لە ڕەفتاری فێرخوازاندا.

ئامانج: ئەو تایبەتمەندی و بەهرەو توانا و خو و زانیاریانەن کە دەمانەوێت لە فێرخوازەکەدا هەبێت.

پلان: چالاکیەکە دیاری دەکات چی؛ بۆچی؛ کەی؛ چۆن؛ بکرێت، دەستنیشانکردن و نوسینەوەی ئەو چالاکیانەیە بۆ گەشتن بە ئامانجێکی دیاریکراو.

پرۆگرام: چالاکیەکە کە بەشەکانی هەر کارێک و ڕیزبەندی و کات و چۆنیەتی ئەنجامدانی هەر بەشێکیشی لە خۆ گرتوە.

شێواز: هەوڵ و کارێکە کە لە کورترین کاتدا زۆرترین ئامانج بپێکێت.

تەکنیک: پیادەکردنی شێوازێکی پەروەردەیە و فێرکردنە بە کارامەیی و شێوەیەکی تایبەت.

تەکنەلۆجیای پەروەردە: سود وەرگرتن لە تەکنەلۆجیایە بە مەبەستی خزمەتی زیاتری پرۆسەی پەروەردە.

ستراتیجی وانەوتنەوە: بریتییە لە نەخشە ڕێگای پراکتیکی مامۆستا لە کاتی وانەوتنەوە بە شێوەیەکی سیستەماتیکی و هەنگاوەکانی جێبەجێ دەکات بە سود بنین لە هۆکار و ئامرازو تەکنەلۆجیای فێرکاری،بەمەبەستی سەرەکی ڕێنمایی و ئاراستەکردنی فێرخوازانە تاوەکو بە کەمترین کات و تێچون بگەن بە ئامانجی دیاریکراو.

شێوازی وانەوتنەوە: جیاوازی لە نێوان شێوازی وانەوتنەوەو ڕێگای وانەتنەوە هەیە، ڕێگای وانەوتنەوە بەرفراوانترە لە شێوازی وانەوتنەوە هەر ڕێگایەکی وانەوتنەوە بە چەندین شێواز پێشکەش دەکرێت دەکرێت هەمان ڕێگای وانەوتنەوە بە چەند شێوازێکی جیاواز بوترێتەوە بۆ نمونە ڕێگای (چیرۆک و پرسیار و وەڵام) بە پێی شێوازی مامۆستا کە دەوترێتەوە وەک ڕووخۆشی و شێوازی قسە و جولەی مامۆستاکە

ڕێگای وانەوتنەوە: پرۆسەی گۆڕینی ڕەفتاری منداڵان و خوێندکارە لە لایەن مامۆستایان بە پێی پلان و ئامانجی دیاریکراو لە کاتی دیاریکراودا.

ڕێگای وانەوتنەوە: بریتییە لە پرۆسەی گەیاندنی زانیاری و معریفە بە فێرخوازان بە پێی پلانێکی دیاریکراو، بە سوود بینین لە هۆکارو ئامراز و تەکنەلۆژیای فێرکاری بە ئامانجی بەرز کردنەوەی ئاستی زانستی و معریفی فێرخوازان.

میتۆدی توێژینەوە: ڕێگەیەکە کە توێژەر بەمەبەستی کۆکردنەوەی زانیاری و داتاکان و پاشان پۆلێنکردنیان شیکردنەوەیان، سوود لێوەرگرتنی لە توێژینەوەی زانستیدا دەیگرێتەبەر.

تاقیکردنەوە: ئامرازێکە (میکانیزم) بەکار دەهێنرێت بۆ بڕیاردان لەسەر خەسڵەتی دیاردەکان، یان پێوەرێکە کە بەهۆیەوە دەتوانرێت زانیاری و داتا لەسەر دیاردەکان کۆبکرێتەوە، ئینجا بڕیاریان لەسەر بدرێت، کەلەڕێگەی خستنە ڕووی کۆمەڵێک پرسیار بۆ بەردەم فێرخوازان و وەڵامدانەوەیان، وە دەرخستنی ئەنجامەکانیان بڕیار لەسەر ئاستیان دەدرێت، بەبێ تاقیکردنەوە ناتوانین پێوانە و هەڵسەنگاندن بۆ دیاردەکان بکەین، واتە کاتێک مامۆستا لە ڕێگەی تاقیکردنەوە وە توانا و لێهاتوویی فێرخوازەکانی دەپێوێت، بەپێی جیاوازی نمرەکانیان بڕیار دەدات و لەڕێگای ئەو نمرانەوە هەڵسەنگاندن ئەنجام دەدات.

پێوانەکردن: پێدانی نرخە بە ژمارە بۆ هەر خەسڵەتێک بە شێوەیەک کە بڕی ئەو خەسڵەتە دیاری بکرێت پشت بەست بەچەند مەرجێک یان پێوەرێک یان ڕۆڵێکی دیاریکراو، وەیان بریتیە لە وەسفکردنی دیاردە و شتەکان بەبەکارهێنانی ژمارەکان.

هەڵسەنگاندن: پرۆسەیەکی سەرتاپاگیر و بەرفراوانە لەژێر ڕۆشنایی چەند پێوەرێکی دیاریکراو بڕیار لەسەر زانیاری و داتاکان دەدرێت و هەڵدەسەنگێنرێن، لەپێناو دەرخستنی ڕاستیەکان و بەرەوپێش بردنی دیاردە و لایەنی هەڵسەنگێنراو.

لەلایەنی زمانەوانیەوە بەمانای ڕاستکردنەوە یان چاکسازی دێت کاتێک لادان هەبێت لە ڕێچکەی ڕاست، یان بەمانای نرخدان بەشتێک، بڕیاردانێکی گونجاوە بەسەر نرخی شتێکدا دوای پێوانەکردنی.

گونجاندن لەگەڵ فێرخوازدا، بە پێی ئەم بنەمایە فێرخواز چەقی فێربونە، هەر بۆچونێکی فێربون گرنگی بە تاک نەدات شکست دەهێنێت، گونجاندنیش بە واتای ناسینی داخوازی فێرخواز و پرۆگرامی گونجاو و بەهرە و ژینگە و ئەو شتانە دێت کە پێویستە لەگەڵ فێرخواز ڕێکبخرێن.

بنەمای ژیانبوون، ئایای خوێندنگە جێی ئامادەکاریە بۆ ژیان؟ یان خوێندنگە خودی ژیان خۆیەتی؟

پێگە و ڕۆڵی خوێندنگە لە ئێستەدا پێویستە خودی ژیان بێت. دەبێت جێی ئەو بارودۆخە بکرێتەوە کە لە ژیاندا ڕوبەڕویان دەبێتەوە بۆ ئەوەی بتوانن بە ئاسانی و سەرکەوتویی لەگەڵ ژیانی واقعیدا هەڵبکەن.

لە زانراوەوە بۆ نەزانراو، دەبێت فێرکردن لە شتە زانراو و بەرجەستەیەکانەوە دەست پێبکات، فێربون پێویستە سەرەتا لەو شتانەوە دەست پێبکات کەفێرخواز دەیان ناسێت پاشان فێری شتی نەزانراو بکرێن، هەوڵبدرێت زانرا و نەزانراو پێکەوە گرێ بدرێن.

لە نزیکەوە بۆ دوور: ئەو زانیاریانەی بە فێرخوازان دەدرێن پێویستە لەو ژینگەیەوە وەربگیرێت کە تیایدا دەژین، پاشان هەوڵبدات ئەو زانیاریانەی لە ژینگەی دوریشین پێ بناسێنێت.

بنەمای کار: فێربون بە ئەزمونکردنە، ئەویش دوجۆرە ئەو کارانەی بە دەست و جەستە ئەنجامدەدرێن لەگەڵ ئەو کارانەی پشت بە چالاکی ژیری و بیرکردنەوە دەبەستن، گرێدانی ئەم دوجۆر فێربونە بەیەکەوە.کورترین و کاریگەرترین ڕێی فێرکردنە.

بنەمای ڕوونی: مەبەست لەو چالاکی و فێربونانەی بە فێرخوازان دەدرێن ڕوون و ئاشکرا بن.

مەبەست لە ڕوونی ئەوەیە فێرخواز بە تەواوی ئەندامە هەستەوەریەکانی لێی تێبگات، گەر فێرخواز بە زارەکی تێنەگات دەتوانێت لە ڕێی هەستەوەریەکانیەوە تێبگات، وە پێویستە وشەگەلێک بە کار بهێنرێت فێرخواز زۆر بە ئاسانی لێ تێبگات.

بنەمای ئابوری: مەبەست لەوەیە پرۆسەی فێربون و گەشتن بە ئامانجە لە کەمترین کات و بە کەمترین تێچو جیبەجێ ببێت.

بنەمای ڕاستێتی: بنەمای ڕاستێتی جەخت لەوە دەکاتەوە بو ئامادەکردنی فێرخواز بۆ ڕوبەڕوی ژیان پێویستە گرنگی بە ڕوداوەکانی دەروبەر و نیشتیمان و جیهان بدرێن، واتە فێربون پەیوەست بێت بە واقعی ژیانی ڕۆژانەوە.

بۆ بەکارهێنانی ئەم ئەم شێوازە دەبێت.

سەرەتا پرسیار لە هەموو پۆلەکە بکرێت، دەرفەتی گونجاویش بۆ وەرگرتنی وەڵام لەبەرچاو بگیرێت.

دەبێت لە کاتی پرسیارکردن خۆت لەو دەربڕینانە بپارێزی کە لەکەداری دەکەن.

نابێت هەمیشە تەنها پرسیار لەوانە بکەن کە دەست هەڵدەبڕن، بەڵکو پرسیار لە فێرخوازە سستەکانیش بکرێت.

نابێت بە پرسیار گەلێکی ئاسان کە هەموو فێرخوازان دەیزانن کات بە فیڕۆ بدەن.

ئەگەر هیچ فێرخوازێک وەڵامی پرسیارەکەیان نەزانی، ئەوا پێویستە پرسیارەکە بە شێوازێکیتر دابڕێژرێتەوە یان بکرێت بە چەند بەشێکەوە.

مرۆڤ پێکهاتەیەکە لە هزر و جەستە و هەست و ڕەوشت و کۆمەڵایەتیبون، کاتێک فێربونی کەسێک دێتە پێش پێویستە ئەمانە لەبەرچاوبگیرێن، گرنگیدان تەنها بە لایەنێکان پرۆسەکە شکسخواردوو دەبێت.

ڕۆڵی مامۆستا لە فێرخواز سەنتەریدا.

ئەمڕۆ پرۆسەی پەروەردە و فێرکردن لە پرۆسەیەکی چڕوپڕو پێکهاتووە، لەبەرئەوە ئێمەش کە باسی مامۆستا دەکەین، مەبەستی سەرکیمان کەسەکان نین، بەڵکو مەبەستمان سیستەمێکی مرۆیی و نامرۆیی کە ئەزمون و شارەزای و مەعریفەت پێشکەشی دەکات و بەهرەو تواناکانیان دەدۆزرێتەوەو کارامەیی لێهاتویەکانیان دەردەخات، زۆر شت دەربارەی کەسێتی و تایبەتمەندی و ڕۆڵ وتراوە، بەڵام بەو پێیەی کە داوای خواستی کۆمەڵگا لە خوێندنگەکان لە گۆڕان و پێشکەوتنی بەردەوامدایە، ئیدی ئەو داوایانەش لە مامۆستا دەکرێن لە نوێبونەوە گۆڕانی بەردەوامدابن. شێوازی وانەوتنەوە بریتییە لە کۆمەڵێک بنەما و شێواز کە مامۆستایان بەکاریدەهێنن بۆ ئەوەی فێرخوازەکان بتوانن فێربن. ئەم ستراتیژیانە بەشێکیان لەسەر بابەتێک دیاری دەکرێن کە دەبێ فێربکرێن و بەشێکیشیان بەهۆی سروشتی فێرخوازەوە. بۆ ئەوەی شێوازێکی تایبەت بە فێرکردن گونجاو و کارا بێت، فێرخواز و سروشتی بابەتەکە و جۆری فێربوون کە بڕیارە بیهێنێتە ئاراوە، لەبەرچاو گرتووە.

ئەم کتێبە باس لەو ڕێگایانە دەکات کە پەروەردەکاران دەتوانن بە شێوەیەکی کاریگەرتر خوێندکارەکانیان فێربکەن. فێرکردنی تەقلیدی کاریگەریە هەیە لەسەر بەشێکی کەم لە فێرخوازان، بەڵام ڕاستییەکە ئەوەیە کە هەندێک لە خوێندکاران پێویستیان بە شێوازی فێرکردنی جیاواز هەیە. ڕێبازی فێربوون نوێ کە خوێندکار سەنتەری، یەکێکە لەو شێوازانەی کە پەروەردەکاران بە جۆرێک یان فۆرمێکی تر دەیخەنە ناو پرۆگرامەکانیانەوە.

ئەم شێوازە نوێیەی فێربوونە گرنگی بە دروستکردنی پەیوەندی لەگەڵ ئارەزووەکانی خوێندکاران و ئەو شتانە دەدات کە لە خوێندنگە فێری دەبن. ئامانجی کۆتایی ئەوەیە کە پرۆسەی پەروەردەیی زیاتر مانادار بێت بۆ خوێندکاران. باشترین ڕێگە بۆ ئەوکارە بریتییە لە چوارچێوەدان بە وانەکان لە ڕووی بەرژەوەندییەکانیانەوە؛ بەم شێوەیە هانیان دەدات زیاتر بەشداری لە مادەکەدا بکەن و بەم هۆیەوە باشتر فێربن.

گۆڕانکاری بەرەو پێدانی ڕۆڵی زیاتری بڕیاردان بە خوێندکاران دەتوانێت زۆر جیاواز دەربکەوێت. بەڵام بەگشتی، هەموویان تایبەتمەندی هاوشێوەیان دەبێت وەک چالاکیی زیاتر، گروپی بچووک، گفتوگۆ، و زیاتر بە سەرکردایەتی خوێندکاران.

نموونەیەکی گەورەی ئەم شێوازە لە پۆلدا ئەوەیە کە ڕێگەدان بە خوێندکاران ئەنجامی کۆتایی پرۆژەیەک یان ئەرکێک دیاری بکەن. لەبری ئەوەی مامۆستا خۆی بابەتەکە بۆ خوێندکاران بکات کە پرۆژەی کۆتایی دەبێت چی بێت، پێداویستیەکان دابین دەکات و ڕێگە بە خوێندکار دەدات کاری کۆتایی خۆی لە دەوری ئارەزووەکانی بابەتەکەی بنیات بنێت.

لەوانەیە وا دەرکەوێت کە لەم شێوازەدا مامۆستا لە ناوەندی پۆلەکە دوور بکەوێتەوە؛ بەڵام بەڕاستی، ڕۆڵی مامۆستا ئامرازێکە بۆ سەرکەوتنی فێرخواز. ڕێبازەکە پشت بەو خوێندکارانە دەبەستێت کە کاردەکەن بەرەو سەربەخۆیی خۆیان کە پشتگیری لە فێربوون دەکات بە خێراییەک کە ئاسوودە بن. وە دەرفەتی بڕیاردانی زیاتر دەخاتە بەردەم خوێندکاران کە ڕێگەیان پێدەدات ڕێبازێکی زیاتریان لە بەردەستدابێت بۆ خوێندنەکەیان. فێرخوازەکان فێردەبن ئامانجەکانی خۆیان دابنێن پاشان هەڵسەنگاندن و دیاریکردنی چۆنیەتی بەدەستهێنانیان. ئەمەش ڕێگە بە خوێندکاران دەدات کە کارامەیی گرنگ و بەسوود وەک بیرکردنەوەی شیکاری، چارەسەرکردنی کێشە، داهێنان و سەرکردایەتی بەدەستبهێنن.

جگە لەوەش، خوێندکاران باشتر بەشداری دەکەن و زیاتر پاڵنەریان هەیە لە فێربوونیان لە ژینگەیەکی پۆلدا کە خوێندکار سەنتەری بێت. ئەمەش نەک هەر لە ڕووی ئەکادیمییەوە یارمەتیان دەدات بەڵکو پەیوەندی نێوان خوێندکاران و پەروەردەکاران باشتر دەکات.

لە کۆتاییدا، فێربوونی سەنتەری خوێندکار نەرمییەکی زیاتر بۆ گروپە بچووکەکان یان فێربوونی مەجازی پێشکەش دەکات، کە لە چەند ساڵی ڕابردوودا گرنگتر بووە. تەکنیکەکانی SCL هەمیشە دەتوانرێت وردە وردە جێگیر بکرێن، ئەمەش ئاسانکاری دەکات بۆ هەردوو خوێندکار و پەروەردەکاران کە ئەو کاتەیان هەبێت کە پێویستیانە بۆ گونجاندن.

ڕۆڵە سەرەکیەکانی مامۆستا:

مامۆستا بە گشتی پێنج ئەرکی بنچینەی هەیە، ئەوانیش: فێرکردن، بەڕێوبردن، پسپۆڕی، گەشەپێدانی کەسی، ڕابەریکرد. بەڵام دەتوانین بڵێین بە گشتی ئەمەی خوارەوە چەند ڕۆڵێکی گشتین کە مامۆستایەک پێویستە بیگێڕێت:

١- سەرچاوەیەك بێت بۆ فێرخواز، هەروەها کاری وەڵامدانەوە پرسیارو پێشکەشکردنی پشتگیری، ئاسانکار و هاوکار بێت: لە ڕوانگەی فێرخوازەوە، مامۆستا ڕۆڵێکی گرنگی هەیە لە ڕێنماییکردن و ئاسانکردنی پرۆسەی فێربوون. لە جیاتی ئەوەی ببێتە تاکە سەرچاوەی زانست و زانیاری، مامۆستا دەبێتە ئاسانکار و ڕێبەرێک و یارمەتی خوێندکارەکان دەدات بۆ پەرەپێدانی بیرۆکەکانیان، پرسیارەکان و تێڕوانینەکانیان. مامۆستا وەک ئاسانکارێک مامەڵە دەکات، سەرچاوە و پشتیوانی و ڕێنمایی دابین دەکات بۆ یارمەتیدانی فێرخوازان لە دۆزینەوەی بیرۆکە و زانیاری نوێ.

ڕۆڵی مامۆستا ئەوەیە کە ئاسانکار بێت. پێویستە مامۆستا بتوانێت ژینگەیەک دروست بکات کە فێرخوازەکان بتوانن تێیدا فێربن و لێکۆڵینەوە بکەن بەبێ ترس لە ئەنجام و حوکمدان. هەروەها مامۆستا دەبێ بتوانێت یارمەتی خوێندکاران بدات بۆ پەرەپێدانی توانا و لێهاتوەکانیان بە پێشکەشکردنی ڕێنمایی و پشتگیری و سەرچاوە. بەم کارە مامۆستا یارمەتی دەدات بۆ دڵنیابوون لەوەی کە هەموو خوێندکاران دەتوانن ئامانجە پەروەردەیی و پیشەییەکانی خۆیان بگەیەنن.

٢. هاندانی فێرخوازان بۆ ئەوەی چالاکانە بەشداری فێربونی خۆیان بکەن، یارمەتیان بدەن خاوەندارێتی لە فێربوونیان بکەن: یەکێک لە تایبەتمەندییەکانی شێوازی وانەوتنەوەی نوێ، جەختکردنەوەیە لەسەر خوێندکار وەک ناوەندی سەرنج. ئەم شێواز و ڕێبازانە هانی خوێندکاران دەدات کە خاوەندارێتی لە خوێندنەکەیان بکەن و بە شێوەیەک فێربن کە بۆ ئەوان مانادار بێت.

بۆ یارمەتیدانی خوێندکاران بۆ گەیشتن بەم ئامانجە، پێویستە مامۆستایان هانیان بدەن بۆ بەشداریکردن لە گفتوگۆکانی پۆل و پرسیارکردن کە تەحەدای تێگەیشتنیان لە مادەکە بکەن. سەرەڕای ئەوەش، پێویستە مامۆستایان دەرفەت بۆ خوێندکاران بڕەخسێنن کە تێگەیشتنەکانیان نیشان بدەن بە تەواوکردنی ئەرکەکانی ماڵەوە و ئەرکەکانی پرۆژە لە کاتی خۆیدا. بە بەشداریکردنی خوێندکاران لە هەموو لایەنەکانی خوێندنیان، پەروەردەکاران دەتوانن یارمەتیدەر بن بۆ دڵنیابوون لەوەی کە دەبنە فێرخوازێکی چالاک کە متمانەیان بە توانای تێگەیشتن و چارەسەرکردنی کێشەکانیان هەیە لەسەر خۆیان. هاندانی فێرخوازان بۆ ئەوەی چالاکانە بەشداری فێربوونی خۆیان بکەن، و یارمەتیان بدەن خاوەندارێتی لە خوێندنەکەیان بکەن.

مامۆستا هانی خوێندکاران دەدات کە چالاکانە بەشداری فێربوونی خۆیان بکەن و یارمەتیان دەدات خاوەندارێتی لە خوێندنەکەیان بکەن. ئەمەش بریتییە لە دروستکردنی ژینگەیەک کە خوێندکاران هەست بە ئازادی بکەن لە پرسیارکردن و وروژاندنی نیگەرانییەکان و بەشداریکردن لە پرۆسەی فێربوون. هەروەها مامۆستا ڕێنمایی و پاڵپشتیان دەکات بۆ ئەوەی فێرخوازەکان بتوانن بە شێوەیەکی سەربەخۆ پەرە بە کارامەیی و زانیاری بدەن. بەم شێوەیە مامۆستا یارمەتی خوێندکاران دەدات ببنە فێرخوازی تەواوی ژیان کە توانای چارەسەرکردنی کێشە و بیرکردنەوەی ڕەخنەگرانەیان هەبێت.

٣. هاندانی بەشداری فێرخوازان لە گفتوگۆ و چالاکییەکانی پۆلدا: گرنگە مامۆستایان هانی بەشداریکردنی فێرخوازان بدەن لە گفتوگۆ و چالاکییەکانی پۆلدا. ئەمەش ڕێگە بە خوێندکاران دەدات هەست بە بەشداریکردن لە پۆلدا بکەن و لە مامۆستاکانیانەوە فێربن. هەروەها پێویستە مامۆستایان ئامانجیان ئەوە بێت کە دەرفەت بۆ هەموو خوێندکاران بڕەخسێنن بۆ بەشداریکردن، نەک تەنها ئەوانەی کە زیرەکن و دەستیان بەرزکردووەتەوە یان بۆچوونی بەهێزیان هەیە.

٤. یارمەتی فێرخوازان بدەن پەرە بە تواناکانی چارەسەرکردنی کێشەکان بدەن، بۆ ئەوەی بتوانن چارەسەر بۆ کێشە سەختەکان بدۆزنەوە: گرنگە مامۆستا هاندەربێت بۆئەوەی خوێندکاران خۆیان هەوڵبدەن بۆ چارەسەرکردنی ناکۆکییەکانی خۆیان. ئەمەش دەتوانرێت بە پێشکەشکردنی ڕێنمایی و پشتگیری ئەنجام بدرێت، بەڵام لە کۆتاییدا ئەوە کاری خوێندکارانە کە کێشەکانیان چارەسەر بکەن. ئامانج ئەوەیە کە خوێندکاران هەست بە ئاسوودەیی بکەن لە چارەسەرکردنی ناکۆکییەکان لەنێو خۆیان تا بتوانن سەرنجیان لەسەر فێربوون بێت.

٥. فێرکردنی تواناکانی بیرکردنەوەی ڕەخنەگرانەو بونیاتنانی عەقڵەکراوەکان: کەسی خاوەن عەقڵ وێڵە بەدوای نادیارەکان، هیچ وەڵامێکی یەکلاکەرەوە بۆ ئەم پرسیارە نییە چونکە ڕۆڵی مامۆستا لە پۆلێکی خوێندکار سەنتەریدا دەتوانێت زۆر جیاواز بێت بەپێی خوێندنگە تایبەتەکە و پرۆگرام و فەلسەفەی تاکەکەسی مامۆستا. بەڵام بەگشتی مامۆستایان بەرپرسیارن لە یارمەتیدانی خوێندکاران بۆ پەرەپێدانی تواناکانی بیرکردنەوەی ڕەخنەگرانە لەڕێگەی ڕەخساندنی دەرفەت بۆ گەڕان بەدوای پرسە ئاڵۆزەکان و بیرکردنەوەی ڕەخنەگرانە سەبارەت بە زانیارییەکان.

هەروەها لەوانەیە یارمەتی خوێندکاران بدەن بۆ پەرەپێدانی تواناکانی توێژینەوە و نووسین بە پێدانی ئەرکێک کە پێویستە بەڵگە و لۆژیک بەکاربهێنن بۆ پشتگیریکردن لە ئارگیومێنتەکانیان. لە کۆتاییدا، ڕێگە بە مامۆستایان دەدات کە سەرنجیان لەسەر یارمەتیدانی خوێندکاران بێت بۆ ئەوەی فێری بیرکردنەوە بۆ خۆیان ببن نەک تەنها زانیاری لەبەربکەن، بۆ ئەوەی بتوانن لەسەر خۆیان بابەتەکان بکۆڵنەوە و بۆچوونی خۆیان دەربڕن.

گرنگە مامۆستایان بزانن کام ڕێگە بە باشترین شێوە لەگەڵ پۆلەکەیان دەگونجێت چونکە هەر خوێندکارێک بە شێوەیەکی جیاواز فێر دەبێت. بەڵام یارمەتیدانی خوێندکاران بۆ پەرەپێدانی تواناکانی بیرکردنەوەی ڕەخنەگرانە بەشێکی گرنگی ڕۆڵی مامۆستایە لە پۆلدا.

٦. یارمەتی فێرخوازان بدەن بۆ پەرەپێدانی تواناکانی کاری تیمی، بۆ ئەوەی بتوانن پێکەوە کاربکەن بۆ گەشتن بە ئامانجە هاوبەشەکانیان: جەختکردنەوە لەسەر گرنگی هاوکاری و کاری تیمی: مامۆستایان ڕۆڵێکی گرنگ دەگێڕن بۆ هاوکاری و کاری تیمی بۆ فێربوون. مامۆستایان دەتوانن یارمەتیدەر بن لە پەروەردەکردنی ئەم کارامەییانەی کە بە جەختکردنەوە لەسەر گرنگی کارکردنی پێکەوەیی. کاتێک خوێندکاران هاندەدرێن بۆ ئەوەی پێکەوە کاربکەن، فێردەبن چۆن کێشەکان چارەسەر بکەن و پەیوەندییەکی کاریگەرانە بکەن. ئەم جۆرە فێربوونە گرنتی سەرکەوتنە لە ژیاندا، کاری تیم چ لە ڕووی ئەکادیمی و چ لە ڕووی پیشەییەوە پێویستە. بۆ ئەوەی بتوانن پێکەوە کاربکەن بۆ گەیشتن بە ئامانجە هاوبەشەکان.

ئەم ڕێبازە دەرفەت بۆ فێرخوازەکان دەڕەخسێنێت بۆ پەرەپێدانی تواناکانی کارکردنی تیمی، بۆ ئەوەی بتوانن پێکەوە کاربکەن بۆ گەیشتن بە ئامانجە هاوبەشەکان. مامۆستایان دەتوانن یارمەتی خوێندکاران بدەن بۆ پەرەپێدانی ئەم کارامەییانەی کە لە ڕێگەی ڕەخساندنی دەرفەت بۆ بەشداریکردن لە چالاکییە هاوبەشەکان، وەک پڕۆژەی گروپی و

ئەرکی کاری پۆل. سەرەڕای ئەوەش، مامۆستایان پێویستە مۆدێلی ڕەفتاری باشی کاری تیمی لەناو پۆلدا بکەنە مۆدێل و هانی خوێندکاران بدەن کە هەمان شت بکەن.

٧. پەرەپێدانی ژینگەیەکی ئەرێنی فێربوون: مامۆستا پێویستە کار بکات بۆ بەرەوپێشبردنی ژینگەیەکی ئەرێنی فێربوون. ئەمەش واتە دروستکردنی ژینگەیەک کە خوێندکاران هەست بە ئاسوودەیی بکەن لە پرسیارکردن و هاوبەشکردنی بیرۆکەکانیان و کارکردن بەیەکەوە بۆ چارەسەرکردنی کێشەکان.

٨. پێشکەشکردنی فیدباک لە پۆلێکدا کە خوێندکار سەنتەرە: ڕۆڵی مامۆستا لە پۆلدا ئەوەیە کە فیدباک پێشکەش بکات کە هەم تایبەت بێت و هەم پەیوەندی بە ئاستی تێگەیشتنی ئێستای خوێندکارەوە هەبێت. پێویستە فیدباک لە کاتی خۆیدا بدرێت، هەروەها پێویستە بە شێوەیەک بێت کە یارمەتی خوێندکار بدات لەوە تێبگات کە چی باش کردووە و لە کوێدا دەتوانرێت باشتر بکرێت. هەروەها پێویستە مامۆستا دڵنیابێت لەوەی کە هەموو خوێندکاران دەرفەتیان هەیە بۆ فێربوون، بە دابینکردنی ئەرکە چالاکەکان و بە هاندانی خوێندکاران بۆ پرسیارکردن.

٩- هاندانی فێرخوازان بۆ ئەوەی پرسیار بکەن و داوای یارمەتی بکەن لەکاتی پێویستدا: یەکێک لە گرنگترین کارەکان کە مامۆستا دەتوانێت بیکات، هاندانی خوێندکارانە بۆ ئەوەی پرسیار بکەن و داوای یارمەتی بکەن لەکاتی پێویستدا. کاتێک خوێندکاران متمانەیان بە توانای خۆیان هەیە بۆ تێگەیشتن و چارەسەرکردنی کێشەکان لەنێو خۆیان، ئەگەری ئەوە زیاترە هەست بە ئاسوودەیی بکەن لە قسەکردن لە پۆلدا. ئەم جۆرە متمانەیە کلیلی سەرکەوتنە لە خوێندنگە و دەرەوەی خوێندنگە.

١٠- سەرچاوەیەک بێت بۆ فێرخوازان و وەڵامدانەوەی پرسیارەکان و پێشکەشکردنی پاڵپشتی: مامۆستایان ڕۆڵێکی گرنگ دەگێڕن لە پۆلەکانی خوێندکار سەنتەریدا. ئەوان هێڵی یەکەمی بەرگرین بۆ خوێندکاران، پشتگیری و ڕێنمایی پێشکەش دەکەن لەکاتی پێویستدا. گرنگە مامۆستایان ئامادەبن بۆ وەڵامدانەوەی هەر پرسیارێک کە خوێندکاران هەیانبێت و پشتگیری پێشکەش بکەن لە کاتی چالاکییەکانی پۆلدا. هەروەها پێویستە ئامادەبن بۆ یارمەتیدانی خوێندکاران لە ئەرکەکانی ماڵەوە، پێشکەشکردنی خزمەتگوزاری وانەوتنەوە و کارکردن لەگەڵیان لەسەر چالاکییەکانی دەرەوەی پرۆگرام.

١١- لە گواستنەوەی زانیاریەکان بۆ خۆشەویستکردنی: لە ڕۆژگاری ئەمڕۆمان مرۆڤەکان هەموشتێکیان بەدەست هێناوە بەڵام خۆشەویستی و لێبوردنیان لە ناوبردووە، یەکێک لە گرنگترین ئەرکی مامۆستا ئەوەیە ژینگەی خۆشەویستی و لێبوردەی بونیات بنێت.

زۆرشت وتراوە دەربارەی پیشەی مامۆستایی، بەڵام گرنگترینیان ئەوەیە: پیشەی مامۆستایی خۆشویستنە. پێویستە مامۆستا بزانێت کە هەموو فێرخوازێك هێندەی خواردن و خواردنەوە پێویستی بە خۆشەویستیە، پێویستە پەروەردەو فێرکردن لەسەر بنەمای خۆشەویستی دابمەزرێن، کەشی خۆشەویستی لە پۆلدا دروست بکرێت. هەر مامۆستایەک فێرخوازەکانی خۆشبوێت، فێرخوازەکانیش مامۆستاکەیان خۆش دەوێت. مامۆستایەک کە بریسکەی شیرین لە چاوەکانی دانەبڕێن و وتەی جوان و شیرین لەسەر زاری بێت، بە ڕەفتاری باش و چاک لە پەیوەندیدا بێت لە خوێندنگە، دڵی فێرخوازەکانی دەکاتەوە، فێرخوازەکانیشی پێوە پەیوەست دەبن.

خۆشەویستی هاوبەشیکردنە لە ئازار و خەم و پەژارە و ترس و خەفەت و ناڕەحەتی، هەروەها بەشداریکردنە لە دڵخۆشی و خەندە و جوانی چاکی و مەردی.

خۆشەویستی لێبوردنە لە هەڵە و کەموکورتیەکان و هەندێک جاریش چاوپۆشیە، لێبوردەیی واتە باش بینینی شتە باشەکانە. بە کورتی دەبێت مامۆستا سیمبولی خۆشەویستی بێت.

١٢. پێشکەشکردنی ڕێنمایی کە پەیوەندی بە بەرژەوەندی و پێداویستیەکانی خوێندکارانەوە هەبێت:

مامۆستا لە پۆلدا ڕێنماییەکان پێشکەش دەکات کە پەیوەندی بە ئارەزوو و پێداویستییەکانی خوێندکارانەوە هەبێت. ئەمەش بەو مانایەیە کە مامۆستا ڕووداوەکانی ئێستا و ئەدەبیات و کەرەستەی تر بەکاردەهێنێت بۆ یارمەتیدانی خوێندکاران بۆ فێربوونی ئەو بابەتانەی کە بۆیان گرنگن. جگە لەوەش مامۆستا دڵنیا دەبێتەوە لەوەی هەموو خوێندکاران بە یەکسانی دەستیان بە سەرچاوە و دەرفەتی پەروەردەیی بگات. ئەمەش یارمەتیدەرە بۆ دڵنیابوون لەوەی کە هەموو خوێندکاران دەتوانن بە شێوازی تایبەتی خۆیان فێربن و گەشە بکەن.

١٣. پێشخستنی بەرپرسیارێتی: مامۆستایان ڕۆڵێکی گرنگ دەگێڕن لە پێشخستنی بەرپرسیارێتی. زۆر گرنگە کە هەموو خوێندکاران فێری ئەوە بکرێن کە چۆن بەرپرسیاربن لە فێربوونی خۆیان. پێویستە فێرخوازەکان فێربکرێن کە چۆن ئامانج دابنێن و سەربەخۆ کاربکەن و لەسەر ڕێڕەوی خۆیان بمێننەوە. مامۆستایان پێویستیان بە پشتیوانی و هاندان هەیە بۆ ئەوەی فێرخوازەکان فێربن چۆن ببنە فێرخوازێکی سەرکەوتوو.

١٤. بەرەوپێشبردنی هەستی کۆمەڵایەتی: مامۆستا پێویستە هەستی کۆمەڵایەتی فێرخوازان بەرەوپێش ببات لە ڕێگەی ڕەخساندنی دەرفەت بۆ خوێندکاران بۆ ناسینی یەکتر و بە کارکردن پێکەوە بۆ گەیشتن بە ئامانجە هاوبەشەکان. هەروەها پێویستە مامۆستا ژینگەیەک دروست بکات کە خوێندکاران هەست بە ئاسوودەیی بکەن لە قسەکردن لەسەر هەستەکانیان و هاوبەشکردنی بیرۆکەکانیان.

١٥. دروستکردنی کەشوهەوای ڕێزگرتن لە پۆلدا: یەکێک لە گرنگترین ڕۆڵەکانی مامۆستا، دروستکردنی کەشوهەوای ڕێزگرتنە. ئەمەش بە واتای دروستکردنی ژینگەیەک کە خوێندکاران هەست بە سەلامەتی و قبوڵکردن بکەن، هەروەها بزانن کە دەتوانن بەبێ ترس لە تۆڵەسەندنەوە بۆچوون و بیرۆکەکانی خۆیان دەربڕن. بۆ ئەوەی ژینگەیەکی ڕێزدار پەروەردە بکرێت، مامۆستایان دەبێت لە سەرەتای وەرزەکەدا چالاکبن لە دانانی یاسا و ڕێنماییەکان.

هەروەها پێویستە دڵنیابن لە جێبەجێکردنی ئەم یاسایانە بە بەردەوامی، چ لە کاتی کۆبوونەوەکانی پۆل و چ لە کاتی چالاکییەکانی دوای خوێندنگە. بەم کارە، پەروەردەکاران دەتوانن یارمەتیدەر بن بۆ دڵنیابوون لەوەی کە هەموو خوێندکاران هەست بە ئاسوودەیی دەکەن لە بەشداریکردن لە گفتوگۆکانی پۆل و دەرفەتەکانی فێربوون.

١٦. ئامانجەکانی فێربوون دەگەیەنێت: مامۆستا بەرپرسیارە لە گەیاندنی ئامانجەکانی فێربوون بە خوێندکاران. ئەم پەیوەندییە بە چەندین شێوە ئەنجام دەدرێت، وەک لە ڕێگەی وتار و گفتوگۆ و چالاکیی دەستی. هەروەها مامۆستا هاوکارە بۆ دروستکردنی ژینگەیەک کە فێرخواز هەست بە ئاسوودەیی بکات لە پرسیارکردن و دەربڕینی بیر و بیرۆکەکانیان. بەم کارە مامۆستا دڵنیا دەبێتەوە لەوەی کە هەموو خوێندکاران توانای تێگەیشتن و بەشداریکردنیان لە پرۆگرامی پۆلدا هەیە.

مامۆستا دەبێت هەڵگری هەموو ئەو بەهایانە بن کە پێویستە لە ڕەفتاریاندا هەبن.

هەموو مامۆستایەک بەر لەوەی دەست بەکاربێت، دەبێت خۆی بدۆزێتەوە و تواناکانی خۆی بزانێت، بزانێت گرنگترین ئەو بەهرانە چین کە پێویستە بەدەستی بهێنێت.

ئەو بەهرە و بەهانەش ئەمانەن:

بەها ژیریەکان: ئاستی گرنگی توانای ژیری ئەوەیە لە لایەکەوە دەبێت هەڵسوکەوتی هاوسەنگ و ئەرێنی بنوێنێت، لە لایەکی دیکەشەوە دەبێت ئاستی تێڕوانین و لێکدانەوە و هەڵسەنگاندنەکانی بەرزبن.

بەهای کەسایەتی و باوەڕ: مامۆستا ئەرکی بنیاتنانی ڕەفتاری ئەرێنیە، باوەڕ کاریگەری هەیە لەسەر ئاسودەبون و هاوسەنگبونی ناخی مامۆستا، ڕێزداربون و دڵسۆزبوونی لە پەیوەندیەکاندا و میهرەبانیبوون و باش بون لەنێو خەڵکدا. مامۆستا دەبێت لە ڕووی کەسایەتیەوە مرۆڤێکی نمونەیی بێت.

بەهای پسپۆڕی و ڕۆشنبیری گشتی: پیشەی مامۆستایی پیشەیەکی پسپۆڕی تایبەتە، وە ئەو پرۆگرامەی کە دەیڵێتەوە بە تەواوەتی بیخوێنێتەوە و بیزانێت، وە دەبێت مامۆستا بە ڕۆشنبیری گشتیش خۆی بڕازێنێتەوە، هەمیشە کتێب بخوێنێتەوە و زانیاریەکانیش پشت بەستوو بن بە گۆڤارە باوەڕپێکراوە نێودەوڵەتیەکان.

بەهای فێرکاری: فێرکردن سەرەکیترین ئەرکی مامۆستایە، مامۆستا ئاڕاستەی قۆناغەکانی فێربون دەکات و ڕێبەری فێرکردن دەبێت. مامۆستا دەبێت زۆرباش بزانێت چی لەکەیدا و بۆ کێی باس دەکات، لەبەر ئەوە دەبێت بە پلانێکی تۆکمە ئامانجەکانی فێربون دەستنیشان بکات.

بەهای ڕابەریکردن: زۆر گرنگە مامۆستا بنەما و دۆخەکانی پەیوەست بە شێوازی بەڕێوبردنی خوێندنگە بزانێت، هەمیشە ئامادەبێت بۆ ڕابەریکردنی فێرخوازەکانی لەبەرامبەر کێشەکاندا.

بەهای ڕابەریکردن: مامۆستا لەگەڵ کاری فێرکاریدا بەڕێوبەریش بێت، لەبەر ئەوەی کاری بەڕێوبەری پۆل یەکێکە لە کارە گرنگ و سەرەکیەکانی مامۆستا، هەندێکجاریش ئەرکی بەڕێوبردنی خوێندنگەشی پێدەسپێرن.

بەهای کۆمەڵایەتی: گرنگە مامۆستا پەیوەندیە کۆمەڵایەتیەکانی لە ئاستێکی باش و بەرزدا بێت بەتایبەت لەگەڵ فێرخواز و کەسوکار و بەخێوکەری فێرخوازدا، هەندێکجار مامۆستا لە هەندێک کێشە و ناکۆکی پرسوڕای پێدەکرێت پێویستە ئەویش بە هاوسەنگی مامەڵە بکات.

مامۆستا تێڕوانی سیاسی خۆی دەبێت، بەڵام نابێ سیاسەت تێکەڵ بە کاری پەروەردە و فێرکردن بکات.

جۆرەکانی مامۆستا:

خۆشەویسترین مامۆستا ئەو مامۆستایەیە کە فێرخوازەکانی خۆش دەوێت.

زۆر چەشنی مامۆستا دەستنیشانکراون، لە سێ کۆمەڵەدا کۆیان دەکەینەوە، هەر چەشنێکی مامۆستا تایبەتمەندی تێگەشتن و هەڵسوکەوتی تایبەت بە خۆیان هەیە، ئەمەش جۆرەکانی مامۆستایە:

١- مامۆستای خۆسەپێن: تاکە بەڕیوبەر و دەسەڵاتداری پۆل خۆیەتی، ڕێگا بە هیچ کارێک نادات. داوای گوێڕایەڵی کوێرانەی بێ چەندوچوون دەکات لە فێرخوازان، زوو زوو پەنا دەباتە بەر سزادان و نمرە شکاندن، توندوتیژی جەستەی زۆر بەکار دەهێنێت. پەیوەندی لەگەڵ فێرخوازان لاوازە و گرنگی بە تێڕوانین و بیرۆکەکانی فێرخوازان نادات.

خۆی وانەکە ئامادە دەکات و هەر بۆ خۆشی بەڕێوە دەبات، بە توندی سزای هەر فێرخوازێکیش دەدات وانەکە بە باشی ئامادە نەکردبێت، مامۆستای خۆسەپێن کاریگەری نەرێنی هەیە لەسەر فێرخوازان.

ئەو پۆلانەی مامۆستای خۆسەپێنی لێیە:

فێرخوازان بە دەگمەن بەشداری لە وانەکەدا دەکەن و چالاک نین.

بۆ داهاتوو فێرخوازانێکی ترسنۆک و شەرمن دەردەچن.

ڕۆحی خۆپەرەستی و خۆویستی و تاکڕەوی لە باتی گیانی هاوکاری و کاری بە کۆمەڵ دەچەسپێت.

دەشێت فێرخوازان چەشنێک ساردوسڕی بنوێنن بەرامبەر فێربون و خوێندنگە.

٢- مامۆستای بێباک: ئەو مامۆستایانەن پیشەکەیان خۆش ناوێت و گرنگی پێنادەن، یان ئەوەتا بە ویستی خۆیان ئەو پیشەیان هەڵنەبژاردوە، یان بە پیشەی دووەمی دەزانن و کاری مامۆستای تەنها بۆ مووچە وەرگرتنە وەك زامنی بۆ کاتی خانەنشینی سەیری دەکەن یان کارێکیتریان دەستناکەوێت لەناچاریدا پەنایان بردوەتە بەر پیشەی مامۆستایی، ئەمجۆرە مامۆستایانە گرنگی بە فێرخوازان نادەن و لە کارەکانیان بێ پلانی و بێ بڕیاری و بێ ئامانجی باڵادەستە.

ئەو پۆلانەی مامۆستای بێباکی لێیە:

بە زۆری فێرخوازەکان لە داهاتودا مرۆڤێکی بێباک دەردەچن.

لە پۆلدا فێرخوازان خەو دەیانباتەوە، لە وانەکانیاندا سەرکەوتوو نابن.

فێرخوازان خوێندن بە بێ بەها دەبینن و ڕێسا و یاسای پۆل تێکدەچێت.

زۆرجار ئەمجۆرە مامۆستایانە بۆ باری لاری فێرکردنیان پرسیاری ئاسان دەهێننەوە و نمرەی باش بە فێرخوازان دەدەن.

٣- مامۆستای دڵسۆز: فێرخوازان بە باشی دەناسێت، لە دەرونیان تێدەگات و هەڵسوکەوتیشیان دەزانێت گرنگی بیروڕای فێرخوازان دەدات متمانە بە فێرخوازانی دەبەخشێت و متمانەیان پێدەکات، بە ڕووی ڕەخنەدا کراوەیە، پلانی تۆکمە و ئامانجداری هەیە لەگەڵ فێرخوازان وانەکە ئامادە دەکات پۆلەکە پێکەوە بەڕێوە دەبەن، لە هەڵسانگاندنیشدا بابەتی و بێلایەنە.

ئەو پۆلانەی مامۆستای دڵسۆزی لێیە:

متمانە لە ناخی فێرخوازانی دروست دەکات.

توانای پلان و کارکردنی هەیە و گرنگی بە فێربون و توێژینەوە دەدات.

فێربون بە تێگەشتنەوەیە و گفتوگۆ و ڕەخنەی بنیاتنەرانە لە نێو فێرخوازاندا گەشە پێدەدات.

چونە پۆلەوە لەسەرتایی هەموو ساڵێك:

هەموو ساڵێك کە دەوامی خوێندگا دەکرێتەوە و مامۆستایان دەچنە پۆلێکی نوێوە بۆ وانەوتنەوە دەکریت هەندێك خاڵ هەیە جێبەجێی بکەن بۆ ئەوەی لەسەرەتاوە کەشێکی باش و ئەرێنی دروست بکەن:

١- سەرەتا بە ڕوخسارێکی گەشبینانەو بەزەردەخەنەیەکی جوانەوە بچنە پۆلەوە، یەکەم وشەتان بە سڵاوکردنێکی گەرموگوڕ بێت.

٢- بەناوی خودای گەورە دەستپێبکەن، پێشوازی ساڵی نوێی خوێندنیان لێبکەن، پاشان دەتوانن بڵێن: سوپاسی خوا دەکەم کەچاومان بەئێوە کەوتەوە بەلەش ساغی و سەلامەتی. هەوڵبدەن باسی گرنگی زانست و زانیاری و باسی داهاتویان بۆ بکەین.

٣- گرنگە ناوی خۆتان بڵێن و پێیان بڵێن کە چ وانەیەك دەڵێنەوە، پاشان گرنگە داوا لە فێرخوازان بکەن خۆیان بە بناسێنن.

٤- . لەوتەیەکی کورتدا کە ئەوەندە نەبێت بێزار بن: گرنگی خوێندن و فێربوونیان لەلا بەرجەستە دەکەین کە خوێندن کارێکی پیرۆزە و زۆربەی پەیامە ئاسمانی و زەمینیەکان گرنگیەکی تایبەتی پێدەدەن، بەتایبەت پەیامی ئاینی ئیسلام جەختی لەسەردەکاتەوە بەوەی کە دوای ساڵانێکی زۆر پەیوەندی نێوان ئاسمان و زەوی پچڕابوو، پەروەردگار بە وشەی (إقرأ) ئەم پەیامە بەرز و جوانەی دەست پێ کردەوە.

٥- دانانی ڕێسا و یاسای پۆل بە هاوبەشی لەگەڵ فێرخوازاندا بە شیوازێك هەمووان پابەندبن بە یاسای پۆل و کەشێکی گونجاو بۆ فێربوون و گفتوگۆ و ئاڵوگۆڕی بیرورا لەسەر بابەتەکان و گرنگیدان بەکات، کە ئەمەش بەچی دەبێت؟ بە گرنگیدان و پابەندبوونمان بەپۆل و پاراستنی هێمنی پۆل. ڕای زۆرینە وەردەگرم و هەر ڕایەکی گونجاو لەسەر وایت بۆردەکە دەنوسم و پوخت و کورتی دەکەمەوە و جارێک ژمارەی لەسەر نانوسم، تەنها . هێڵێک لەم شێوەیە دەکەم تاکو چەند پێشنیار دروست بوون پاشان بەپێی ڕیزبەندی کامیان لەپێشتربوو ژمارەی بۆ دائەنێین.

بۆ نموونە یاساکان کە دەیڵێن تۆماری دەکەین:

لەکاتی خۆیدا بڕۆنە پۆل.

ئامادەکردنی کتێب و دەفتەری وانەکە.

پاراستنی بێ دەنگ پۆل.

خاوێن ڕاگرتنی پۆل.

گوێگرتن لەمامۆستا.

گوێگرتن لەپرسیار و وەڵامی هاورێکانمان.

سەرقاڵ نەبوونمان لەکاتی وانەکە.

سەرقاڵ نەکردنی یەکتری لەکاتی وانەکە.

گرنگی دان بە ڕاقەو ڕاهێنانەکان.

ئاگاداربوون بۆ وانە و ئەرکی ماڵەوە.

یان هەر خاڵێک گونجاو بێت.

گرنگە ئاگاداریان بکەنەوە کە لەهەموو کارێکی ژیان و گوزەران پابەندبوون نەبوو، بەسەرپێچی ئەژمار دەکرێت و زیانمان پێدەگات هەرکات هەڵە و سەرپێچی هەبوو ئەوا:

أ. چاوپۆشی دەکرێت بەپێی گەورەو بچوکی هەڵەکە.

ب. لەئەگەری دووبارەکردنەوە ئاگادار دەکرێتەوە.

ج. ئەگەر بەئاگادارکردنەوە سودی نەبوو ئەوا ڕێوشوێنیتر دەگرینەبەر، ئەمەش بەمەبەستی پەروەردە و فێرکردنە، گونجاندنی کەشێکی شیاو بۆ مامۆستا و فێرخواز.

لەکۆتایی دا پێیان دەڵێم: من زۆر دڵخۆشم بەئێوە کە توانیتان ئەو یاسا و بۆچونە جوانانە پێشنیار بکەن، هیوادارم هەموومان پێوەی پابەندبین، ماف و ئەرکی خۆمان بزانین.

چەند ڕێنمایەکیان پێبدەن لەسەر نەخۆشی و سەرەتای ساڵ بەخۆپاراستنیان لەگەرما و خواردنەوەی ئاوی زۆر...هتد.

ئەگەر کاتی پێویست هەبوو، گوێ لەپرسیار و هەر قسەیەکیتری فێرخوازەکانم دەگرم و پێیان دەڵێم بۆ وانەی داهاتوو چی دەکەین و چۆن دەست پێ دەکەین؟

پاشان پرسیارێک لەفێرخوازەکانم دەکەم:

ئایا پۆل لەدۆخێکی هێمن و ڕێکخراو گونجاودا بێت باشە؟ یان لەدۆخێکی هەڕەمەکی و جەنجاڵی و ژاوەژاو بێت باشە؟

بێ گومان بۆ دەست کەوتنی وەڵام ڕای چەند فێرخوازەک وەردەگرین، بەلایەنی کەمەوە (٣ تا ٥) وەڵام وەردەگرم، ڕوون و ئاشکرایە دۆخی (أ) بەباش دەزانن.

مەبەست و ئامانجی ئەم وانەیە:

١.سەرەڕای ئەوەی هەموو فێرخوازەک دەزانێت لەخوێندنگە و پۆلدا چی بکات، بیرخستنەوە مەبەستی سەرەکیە لەم وانەیە.

٢ .وەک یەکەم وانە گرنگە ڕێنمایی بدرێت بەفێرخوازان.

٣.ئامانج ئەوەیە لەوانەی یەکەمەوە گرنگی بدرێت بە پابەند بوون و هەست بە بەرپرسیاریەتی بکرێت.

٤.دروست کردنی پەیوەندی نێوان مامۆستا و فێرخواز لەم وانەیەدا ببێتەپردی لەیەکگەیشتن نێوانیان.

٥ .پاراستنی هێمنی پۆل و هەوڵدان بۆ فێربوون ئەرکی هەمووان.

٦- بە کورتی باسی گرنگی ئامانجیان بۆ بکە، دەتوانیت سوود لەم پەڕەگرافەی خوارەوە ببینیت:

ئامانج ئەو شتەیە لەبەر دەستدا نییە مرۆڤ هەوڵدەدات بۆگەیشتن بە ئامانجەکەی، ئامانج مەبەستێکی دیاری کراوە هەوڵدان بە مەبەستی بە دەست هێنانی، بوونی ئامانج واتا دڵخۆشی، بەختەوەری، ئەگەر بێ ئامانج بوویت مانای ئەوەیە کە تۆ بێ هۆکار دەژیت خۆشت نازانی کە بۆ چی هەوڵ دەدەیت، کەواتە ئەگەر ئامانجت نەبوو نازانیت لە بەرچی دڵخۆشییت، دڵتەنگیت، نیگەرانیت، بێزاریت، تەنانەت نازانیت لەبەر چی هۆکارێك پەرتووکێك دەخوێنیتەوە،

چونکە هیچ لە ئارادا بوونی نییە، چیرۆکێکی کورت هەیە دەربارەی پەپولەکان "کاتێك پەپوولەیەکی خنجیلانە ئێسك سوك کۆچ دەکات بەرەو وڵاتێکیتر، هەرگیز بەبێ ئامانج لەو وڵاتەی کەلێیەتی کۆچ ناکات بۆ وڵاتێکیتر، بێگومان ئەو دەیەوێت لە وڵاتێکیتر بە بەختەوەری بژیت یان پێداویستییەکانی پڕ بکاتەوە"، کەواتە هیچ یەکێك لە ئێمە نابێت بەبێ ئامانج بژی، دڵخۆشی ئەوەیە کە شەو نووستی بەیانی چاوەکانت هەڵهێنا دیسان هەوڵبدەیت بۆ ئامانجەکەت، لەم وڵاتەدا زۆرێك هەیە کە بەبێ ئامانجن دەبێت هەریەکە لە ئێمە بزانێت کە بۆچی دەژێت، بۆچی بەبێ دەستەوەستان بەدیار ئامێرە ئەلکترۆنیەکان دادەنیشیت هیچ ئامانجێکت بۆ خۆت دیاری نەکردووە.

کەسانی بەختەوەر و سەرکەوتوو ئامانجێکیان هەیە هیچ کەسێك بەبێ بوونی ئامانج سەرکەوتوو نابێت. لە ئێستاوە ئامانجێك دەست نیشان بکە، هەمووکات ئەمەت لەیاد بێت کە تەنها خۆت بۆ خۆتیت، دەکرێت ئەو کەسانەی خۆیان ناخەنە مەترسیەوە لە ڕەنج و ئازار ڕزگاریان بێت بەڵام ناتوانن فێربن، بگۆڕێن، گەشە بکەن، ژیان بکەن، تەنها ئەو کەسانەی خۆیان لە ئازار دەدەن ئازادن. تاوەکو مەترسی ژیان قبوڵنەکەیت ناتوانیت چارەنوسی ژیانت بگریتە دەست. فێربە باوەڕ بەگومانەکانت نەکەیت گومانیش لە باوەڕت نەکەیت.

کەسە ئامانجدارەکان هەمیشە بەهێزن، چونکە هەموو بەیانیەك ئاواتیان گەیشتنە بە ئامانجەکانیان کاتێك کە چاوەکانیان هەڵدێنن بەدوای ئامانجەکەیان ڕادەکەن، وەکو باڵندەیەکی خنجیلانە باڵەکانت بکەرەوە و وردە وردە بفڕە بەرەو ئەو ئامانجە و خواستەی کە تۆ دەتەوێت پشتگوێی مەخە، تۆ لە ئەمڕۆوە هەوڵی فڕین بدە کێ نالێت تۆ لە دوای هەوڵدانەکانتەوە ئامانجەکەت ناپێکیت.

یاری بکە لە ناو گۆڕەپانی ژیانت ببە بە یاریزان و بەدوای تۆپەکەدا ڕابکە تاکو بتوانیت گوڵ تۆمار بکەیت، هەموو یاریزانەکان یەك ئامانج و هەدەفیان هەیە ئەویش تۆمار کردنی زۆرترین گۆڵە لەکاتی یاریکردنەکەدا، هەرگیز واز مەهێنە لە ئامانجەکەت چونکە هۆکارێکە بۆ گەیشتن بە ڕوناکی."کۆنفۆشیۆس" دەڵێت: ئەو کەشتیەی ئاڕاستەی خۆی دیاری نەکردبێت هیچ ڕەشەبایەك ناتوانێت یارمەتی بدات. ئامانجەکانت هەمیشە لەسەروو کەسێك و هەمووشتێکەوە بێت.

چۆنیەتی وەرگرتنی مامۆستا:

ئەم خاڵانەی خوارەوە چەند پرسیار و وەڵامێکن بۆ چاوپێکەوتنی لەگەڵ مامۆستا و وەرگرتنی وەك مامۆستا:

وێنەی مامۆستا لەبەردەم تەختەیەکی سپیدا کە شێوەی لەسەرە. دەقەکە دەڵێت "پرسیارەکانی چاوپێکەوتنی سەرەکی بۆ مامۆستایان: بۆچی دەتەوێت لەم خوێندنگەیە وانە بڵێیتەوە؟ مامۆستای سەرکەوتوو چ سیفەتێکیان هەیە؟ چۆن تەکنەلۆژیا لە پۆلدا بەکاردەهێنیت؟" ٨ پرسیار و وەڵامی چاوپێکەوتنی مامۆستا:

پ١: بۆچی بوویتە مامۆستا؟ وەڵام: ئەم پرسیارە رێگە بە کاندید دەدات بڕیاری خۆی بۆ چوونە ناو وانەوتنەوە روون بکاتەوە. هەر وەڵامێک تایبەت دەبێت بە تاکەکەسەکە و تێڕوانینێک دەدات بۆ پاڵنەرەکانیان بۆ هەڵبژاردنی ئەو رێگا پیشەیەی کە هەیانە.

نموونە:- بەهۆی مامۆستای عەرەبی بەڕێز جوانیتاوە بڕیارمدا ببمە مامۆستا. بەڕاستی خوێندکارەکانی خۆشدەویست بە جوانی وەڵامی پرسیارەکانی دەدایەوە شێوازی وانەوتنەوەیان زۆرباشبوو، بە تەواوی شێوازی جیهانبینینەکەی گۆڕین. وەک تاکێکی پێگەیشتوو و زیرەک مامەڵەی لەگەڵ دەکردین و توانی خولیای خۆی بۆ بابەتەکە بخاتە ناو پرۆگرامەکەوە. چوارچێوەیەکی بۆ خوێندکاران دابین کرد کە سەرکردایەتی گفتوگۆ و شیکاری رەخنەگرانە بۆ پرسیارە فەلسەفی و بوونگەرایيە ئەبستراکتەکان بکەن کە بەڕاستی هەموومانی سەرقاڵ کرد. مامۆستایەکی سەرنجڕاکێش و ئیلهامبەخش بوو بۆ ئەوەی بەدوای وانەوتنەوەدا بگەڕێم”.

پ٢: بۆچی دەتەوێت لەم خوێندنگەیە کار بکەیت؟ وەڵام: ئەم پرسیارە بۆ ئەوە دانراوە کە ئایا داواکارەکە ئەرکی ماڵەوەی خۆی لەسەر خوێندنگە و ناوچەی خوێندنگە تایبەتەکە ئەنجامداوە یان نا. پێش چاوپێکەوتن، زۆر گرنگە کە داواکار خۆی ئامادە بکات بۆ پرسیارکردن و وەڵامدانەوەی ئەو پرسیارانەی کە پەیوەندییان بە ناوبانگ، خوێندکار، نمرەکان و هتدەوە هەیە لە خوێندنگە یان ناوچەی خوێندن.

نموونە: “پێم خۆشە لە کۆمەڵگەی پەروەردەی کوردستان کاربکەم بەهۆی ئەو ناوبانگە نایابەی کە هەیەتی بۆ بواری ئەکادیمی و وەرزشی و کوالیتی خوێندن. خوێندکاران تەحەدای خۆیان دەکەن کە پاڵ بە خۆیانەوە بنێن بەرزی ئاستی فێرخوازان نیشانی دەدات کە خوێندنگە دەرفەتی سەرکەوتنیان پێدەدات. هەروەها بەباشی دەزانرێت کە دایک و باوک چالاکن لە پەروەردەی منداڵەکانیان و من پێموایە ئەوە یەکێکە لە لایەنە هەرە گرنگەکانی پەروەردەیەکی سەرکەوتوو. هەروەها بەباشی دەزانرێت کە مامۆستایانی ئێرە بە سۆزەوە ئەو شتانەن کە دەیڵێنەوە و لەگەڵ ئەنجام و نمرەی تاقیکردنەوەکاندا دەردەکەوێت”.

پ٣: خوێندکاران بەدوای چ جۆرە سیفەتێکدا دەگەڕێن؟ وەڵام: ئەم پرسیارە توانای کاندید هەڵدەسەنگێنێت بۆ بینینی خۆی لە ڕوانگەی خوێندکارەوە. هەر کەسێک شێوازی وانەوتنەوەیەکی جیاوازی هەیە و خوێندکاران کاردانەوەی جیاوازیان هەیە بەرامبەر بە شێوازی جیاواز.

نموونە: “پێموایە خوێندکاران بەدوای سۆز و متمانەدا دەگەڕێن و بە ئاسانی دەتوانن بزانن کەی یەکێک یان هەردووکیان ئامادەن یان ئامادەنین. مامۆستایان شێوازی جیاوازیان هەیە، بەڵام سۆز و پاڵنەری مامۆستا شتێکی بنەڕەتییە. وانەوتنەوە کارێکی قورسە، بەڵام یەکێکە لە گرنگترین کارەکانیش. پێویستە خوێندکاران بزانن کە تۆ زۆر کاردەکەیت، چاوەڕێی ئەوە بکەن کە هەمان شت بکەن و بە شێوەیەکی دادپەروەرانە نمرەی دادپەروەرانەیان پێدەدەیت لە هەمان کاتدا ڕێنماییان دەکەیت لە پرۆسەی بیرکردنەوەی ڕەخنەگرانەدا”.

پ٤: مامۆستایان پێویستیان بە چ سیفەتێکی کەسایەتی هەیە بۆ ئەوەی سەرکەوتووبن؟ وەڵام: ئەم پرسیارە توانای کاندیدێک هەڵدەسەنگێنێت بۆ هەڵسەنگاندنی ڕۆڵەکە و دیاریکردنی ئەوەی کە چی پێویستە بۆ سەرکەوتن. ئەمەش ڕێگە بە کاندید دەدات هەڵسەنگاندن بۆ پێداویستییەکانی خۆی بکات و هەروەها ئەو پێداویستیانەی کە ئیدارە داوا دەکات.

نموونە: "پێموایە مامۆستایان پێویستە ئارامگر و نەرمی و خۆدیسیپلینیان هەبێت بۆ ئەوەی سەرکەوتوو بن. فێرکردن دەکرێت قورس و بێزارکەر بێت، بەڵام لەڕادەبەدەر پاداشتێکی زۆری هەیە و جۆرێکی دیاریکراوی تاکی دەوێت بۆ ئەوەی سەرکەوتوو بێت. مامۆستایان دەبێت ئامانجەکانی تاقیکردنەوەی نیشتیمانی لەبەرچاو بگرن لەکاتی دروستکردنی پلانی وانەکاندا لە هەمان کاتدا دڵنیابن لەوەی کە خوێندکاران دەتوانن شارەزا بن لە مادەی بابەتەکە لەوە زیاتر کە بڕیارە لە تاقیکردنەوەیەکدا بێت. هەروەها خوێندکار شێوازی فێربوونی جیاوازی هەیە و دەبێت مامۆستا بتوانێت وانەکانی خۆی بگونجێنێت بۆ ئەوەی دڵنیابێت کە هەموو خوێندکاران سەرقاڵن و بتوانن مادەکە فێربن".

پ٥: چۆن لە دیسیپلین نزیک دەبیتەوە و چ ڕۆڵێکی هەیە لە فێربووندا؟ وەڵام: بە شێوەیەکی ڕۆتینی مامەڵە لەگەڵ پرسەکانی دیسیپلین دەکەن لە ڕەوتی چالاکییەکانی ڕۆژانەیاندا. زۆر گرنگە بۆ کاندیدێک کە ڕوونی بکاتەوە کە چۆن سەیری دیسیپلین دەکات و چ ڕۆڵێکی هەیە لە پۆلدا. دیسیپلین بەشێکی گرنگە لە پاراستنی ژینگەیەکی فێرکاری کاریگەر و تا ڕادەیەکی زۆر پەیوەستە بە شێوازی وانەوتنەوە، تەمەنی خوێندکاران و سیاسەتەکانی ناوچە.

نموونە: "من پێموایە دیسیپلین بەشێکی گرنگی پرۆسەی فێربوونە. من ڕوونی دەکەمەوە کە چی چاوەڕوان دەکرێت و سنوورەکان لە پۆلەکەدا چین. دیسیپلین بناغەی ڕێزگرتنە لە پۆل و لێپرسینەوە لەلایەن فێرخوازانەوە. بە ئەزموونی من خوێندکاران وەڵامی باش نادەن بۆ دیسپلینکردنی زۆرەملێ. ئەوان چوارچێوەیەکیان دەوێت کە بە ڕێساکان ڕازی بن و وەک تاک ڕێزیان لێ بگیرێت و لێپرسینەوەیان لەگەڵدا بکرێت لەسەر بڕیار و کردارەکانیان".

پ٦: چۆن کارلێک و پەیوەندی لەگەڵ دایباب دەکەیت؟ وەڵام: ئەم پرسیارە بۆ هەڵسەنگاندنی چۆنیەتی کارلێکی کاندید لەگەڵ دایباب داڕێژراوە. دایباب بەشێکی گرنگن لە پرۆسەی فێربوون و پێویستە مامۆستا توانای پەیوەندیکردنیان هەبێت بەشێوەیەکی ئەرێنی لەگەڵیاندا بۆ ئەوەی یارمەتی خوێندکارەکان بدەن بۆ ئەوەی سەرکەوتوو بن.

نموونە: "دایباب ڕۆڵێکی گرنگ دەگێڕن لە پشتگیریکردنی پەروەردەی منداڵەکەیان. هەست دەکەم کە زۆر گرنگە بەشداریان پێبکەین و دڵنیابن لەوەی کە خوێندکارێک بۆ سەرکەوتن ڕێکخراوە. من زانیاری پەیوەندیکردن بۆ دایباب دەدەم و هانیان دەدەم پەیوەندیم پێوەبکەن ئەگەر هەر پرسیارێکیان هەبوو سەبارەت بە ئەدای منداڵەکەیان یان پێشکەوتنی منداڵەکەیان. باوەڕم بە ناردنی نوێکاری وەرزی بۆماڵەوە هەیە سەبارەت بەوەی کە ئەوان منداڵان فێری چی دەکەن و چی لە پۆلدا بەدەست دەهێنرێت. بەم شێوەیە دایباب دەتوانن پرسیار لە منداڵەکانیان بکەن کە شتەکان چۆنە و باس لە پرۆگرام ئێستا و تاقیکردنەوە و پرۆژە سەرەکییەکان بکەن. من بە شێوەیەک لە پەیوەندییەکانی دایباب نزیک دەبمەوە کە هەمووممان بخاتە یەک تیمەوە بە هەمان ئامانج، کە دڵنیابوونە لە سەرکەوتنی خوێندکار".

پ٧: چۆن ستانداردە سەرەکییەکانی پارێزگا، وڵات، یان پارێزگا کاریگەرییان لەسەر پرۆسەی پلاندانانی وانەکانت هەبووە؟ وەڵام: ستاندارد و تاقیکردنەوەی ستاندارد بەشێکی گرنگی وانەوتنەوەیە. ئەم پرسیارە تێگەیشتنی کاندیدەکە هەڵدەسەنگێنێت کە چاوەڕوانی چی لێدەکرێت، چۆن پلانی پرۆگرامەکەیان دادەنێت، و ئایا تەنها "فێری تاقیکردنەوەکە دەکەم" یان بابەتی زیاتر.

نموونە: "ستانداردەکان بە ڕوونی خاڵێکی زۆر گرنگن بۆ پڕۆگرام. من پێموایە پلاندانان و هەڵسەنگاندنی وردی پڕۆگرام باشترین ڕێگایە بۆ دارشتنی ساڵ و دڵنیابوون لەوەی کە خوێندکاران مادەی پێویست وەردەگرن. شێوازی نزیکبوونەوەم لەم بابەتە ئەوەیە کە لە چوارچێوەی ستانداردەکانەوە دەست پێ بکەم و وانەکانم لە دەوری ئەوان بنیات بنێم. من تەنها ئەو شتانەیان فێرناکەم کە لە تاقیکردنەوەدا هەڵدەسەنگێندرێن، بەڵکو دڵنیا دەبمەوە لەوەی کە چی فێربوە و چۆن بتوانێت لە ژیانی واقعی بەکاری بهێنێت. ئەدای بابەتیی ڕێگەیەکی نایاب و باشە بۆ پێوانەکردنی تێگەیشتنی خوێندکاران لە مادەکە و نەخشەی پڕۆگرامەکەم ڕێگەم پێدەدات دڵنیابم لەوەی کەکارامەیی پێویست پێش تاقیکردنەوە ستانداردەکان دەگرێتەوە و هەڵدەسەنگێندرێن."

پ٨: ڕات چییە لەسەر تەکنەلۆژیا لە پۆلدا و چۆن لە وانەکانتدا تێکەڵت کردووە؟

وەڵام: تەکنەلۆژیا وەک ئامرازێکی فێرکردن لە زۆرێک لە پۆلەکاندا بووەتە شتێکی باو. ئەم پرسیارە هەڵسەنگاندن بۆ ئەوە دەکات کە چۆن کاندید تەکنەلۆژیای بەردەست بەکاردەهێنێت بۆ یارمەتیدانی خوێندکاران بۆ فێربوون و هەروەها فێرکردنی کارامەییەکانی تەکنەلۆژیای سەرەتایی.

نموونە: "من پێموایە تەکنەلۆژیا لە پۆلدا دەتوانێت سەرمایەیەکی بەنرخ بێت کە یارمەتی خوێندکاران دەدات فێربن. هەروەها پێموایە توانای ئەوەی هەیە کە ببێتە سەرقاڵکردن و پێویستە مامۆستا پلانێکی دامەزراو هەبێت بۆ بەکارهێنانی قبوڵکراو. گرنگە فێرخواز فێری چۆنیەتی بەکارهێنانی تەکنەلۆجیا بێت بۆ پەروەردە، هەروەها فێرکردنی خوێندەواری تەکنەلۆژی سەرەتایی، منیش بە دانانی ئەو ئەرکانەی کە پێویستی بە بەکارهێنانی پێشکەوتووتری تەکنەلۆژیا هەیە، لە وانەکانمدا جێگیرم کردووە. بۆ نموونە دەبێت هەموو کاغەزەکانم بە شێوەی MLA بن. من فۆرماتەکە دەڵێمەوە و پێویستە خوێندکاران فێربن بە درێژایی ساڵ پەراوێز، دووری، دێڕشکێن، وەرگێڕان و تایبەتمەندییە پێشکەوتووەکانی تری پرۆسێسەری وشە ڕێکبخەن. نەک هەر دەبنە شارەزا لە فۆرماتکردندا، بەڵکو فێردەبن چۆن دەستکاری فۆرماتکردن بکەن لە ڕێگەی دووبارەکردنەوە و گەڕان بەدوای ئەم تایبەتمەندیانەدا کە ئەگەرنا بەرکەوتەی نەدەبوون. ئەم بەرکەوتنە ڕێگە بە خوێندکاران دەدات کە ئاسوودە بن لەگەڵ پلاتفۆرمەکە و بناغەیەک دروست دەکات کە یارمەتیان دەدات تەکنەلۆژیا بەکاربهێنن چ لە ناوەوە و چ لە دەرەوە.

پ٩: چی دەکەیت کاتێک تێبینی خوێندکارێک یان چەند خوێندکارێک دەکەیت کە کێشەیان لەگەڵ مادەی کۆرسەکاندا هەیە؟

وەڵام: ئەم پرسیارە یارمەتی چاوپێکەوتنکاران دەدات بۆ ئەوەی بزانن کە ئایا...

کاندیدەکان توانای ناسینەوەی خوێندکارانی خەباتکار و یارمەتیدانیان هەیە بۆ سەرکەوتن. ئەمە پرسیارێکی گرنگە کە دەبێت لە کاندیدەکان بکرێت چونکە هەموو خوێندکارێک هەمان شێوازی فێربوونی نییە و هەندێکیان گرفتی فێربوونیان هەیە کە ڕێگری دەکات لە دەستگرتن بە چەمکێک یان بابەتێکی خوێندنگە بە هەمان شێوەی خوێندکارانی تر. بۆیە پێویستە مامۆستایان بتوانن هاوکاری ئەو خوێندکارانە بکەن تا بتوانن فێربن. وەڵامێکی باشی کاندید بە شێوەیەکی گشتی ئەمانەی خوارەوە لەخۆدەگرێت:

سۆز و بەزەیی بۆ خوێندکارەکانیان و هەوڵدان بۆ پێشخستنیان.

ئامادەم بۆ تەرخانکردنی کاتێکی زیاتر بۆ خوێندکاران.

نموونەی تایبەت کە تیشک دەخاتە سەر کردارەکانیان بۆ یارمەتیدانی خوێندکاران.

لێرەدا نموونەیەک دەخەینەڕوو کە وەڵامێکی باش چۆن دەتوانێت بێت:

نموونە: "کاتێک سەرنجی خوێندکارێک یان چەند خوێندکارێک دەدەم کە کێشەیان لەگەڵ مادەی کۆرسەکاندا هەیە، سەرەتا بە نووسینی ناوەکانیان و ئەو بابەتانەی کە پێدەچێت کێشەیان هەبێت لە پلاندانەری مندا دەست پێدەکەم. بەزۆری لە سەرەتای ڕۆژی خوێندندا قسەیان لەگەڵ دەکەم لە کاتێکدا خوێندکارانی دیکە گەرمی تەواو دەکەن- ئەمەش ڕێگری دەکات لە هەر شەرمەزارییەک لەلایەن ئەوانەوە، و ڕێگەم پێدەدات دڵنیایان بکەمەوە کە ئێمە باشترین ڕێگاکان دەدۆزینەوە بۆ یارمەتیدانیان بۆ فێربوون. ڕەنگە شوێنی دانیشتن ڕێکبخەمەوە، بۆ ئەوەی بتوانم لە نزیکەوە چاودێری پێشکەوتنەکانیان بکەم و لە نزیکەوە بمێنەرەوە بۆ پرسیارەکان لە کاتی کارکردنی سەربەخۆدا.

ئەو نۆ جۆرە زیرەكییە چین كە پێویستە مامۆستا لە خوێندنگەدا لەبەرچاو بگرن؟

زۆرجار زیرەكی بە ئەنجامدان لە تاقیكردنەوەیەک یان نمرەكان لە خوێندنگە پێناسە دەكرێت، بەڵام لە پەروەردەی نوێدا تێدەگەین لەوە زیاتریش دەڕوات. هەرچەندە هەبوونی زانیاری و لێهاتوویی بەسوود بەشدارە لە زیرەكی مرۆڤ، بەڵام تیۆری زیرەكی فرەیی دەروونناس هاوارد گاردنەر پێشنیاری ئەوە دەكات كە زیرەک بوون تەنها لە بیركاری و ئینگلیزیدا باش بیت یان فێربوونی زمانی دووەم نیە بەڵكو گاردنەر زیرەكی بە یەک توانای گشتی پێناسە ناكات، بەڵكو لەبری ئەوە دابەشی دەكات بەسەر نۆ جۆر زیرەكی جیاوازدا. لە كاتێكدا ڕەنگە كەسێک بە تایبەتی لە بوارێكدا زیرەك بێت، وەك زیرەكی بیركاری لەو جۆرە، بەڵام لە ڕاستیدا خاوەنی كۆمەڵێک توانا دەبێت لە چەندین جۆری زیرەكیدا.

پێویستە لە خوێندنگەكانماندا پرۆگرامێك پێشكەش بكەین كە فێرخوازان بتوانن پەرە بەم نۆ جۆرە زیرەكییە بدەن و فێری خاڵە بەهێز و لاوازەكانیان بن، ناسینی ئەم جۆرە زیرەكیانە یارمەتیان دەدات لە پێگەی خۆیان تێبگەن لە جیهاندا و بڕیار بدەن كە حەز دەكەن كام پیشە هەڵبژێرن. لەم بەشەدا، بە وردی باس لەو نۆ جۆرە زیرەكییە دەكەین كە لە لێكۆڵینەوەكانی گاردنەردا هاتووە، تایبەتمەندییەكانی هەریەكەیان دەخەینەڕوو بۆ ئەوەی خەڵک لەوە تێبگەن كە لە نۆ جۆری زیرەكی خاوەنی كامیانن.

تیۆری زیرەكی فرەیی (MI) چییە؟ تیۆری هاوارد گاردنەر لەبارەی فرە زیرەكیەكانەوە پێشنیاری ئەوە دەكات كە مرۆڤەكان بەو هەموو زیرەكییەی كە هەرگیز هەیانبێت لەدایک نابێت و هەموو كەسێک بە شێوازی جیاواز زانیارییەكان پرۆسێس دەكات. بە واتایەكیتر، ئێمە بە درێژایی ژیانمان، تەنانەت دوای تەواوكردنی خوێندنی فەرمی، بەردەوام فێر دەبین و بە شێوازی جیاواز گەشە دەكەین.

نۆ جۆری زیرەكی هەن؟ نۆ جۆری زیرەكی هاوارد گاردنەر بریتین لە زیرەكی: لۆژیكی و بیركاری – زمانەوانی – كۆمەڵایەتی – كەسی- مۆسیقی- بینراو و فەزایی -جەستەیی و جوڵەیی – سروشتناسی – بوونگەرایی.

١. زیرەكی لۆژیكی-بیركاری: ڕەنگە لە نێو نۆ جۆری زیرەكیدا دیارترینیان بێت، زیرەكی لۆژیكی-بیركاری ئاماژەیە بۆ توانای كەسێک بۆ چارەسەركردنی كێشە بیركارییەكان و دەستنیشانكردنی ڕەوت و نەخشەكان و تێگەیشتن لە پەیوەندییەكان. ئەگەر كەسێک خاوەنی زیرەكی لۆژیكی-بیركاری بێت ئەوە مانای وایە كە ڕێكخستنی زۆر لە پرۆسەی بیركردنەوەدا دەردەكەون و دەتوانێت بە شێوەیەكی چەمكی و ئەبستراكت بیربكاتەوە.

فێرخواز زیرەكی لۆژیكی-بیركاری بەرزی هەیە ئەگەر: فێرخواز باشە لەگەڵ ژمارەكان و متمانەیان بەخۆیان هەیە لە ئەنجامدانی ئەو ئەركانەی كە بریتین لە ژماردنی شتەكان، وەک پرسیارەكانی بیركاری و ژمێریاری. چێژ لە ئەنجامدانی تاقیكردنەوە و ئەنجامدانی لێكۆڵینەوەكانی خۆیان وەردەگرن. چێژ لە یاریكردنی یارییە لۆژیک و ستراتیژییەكان وەردەگرن. چێژ لە چارەسەركردنی مەتەڵەكان و هەڵدانەوەی نهێنییەكان وەردەگرن. پەرۆشی پاڵیان پێوەدەنێت بۆ ئەوەی پرسیاری گەردوونی یان قووڵ بكەن.

پیشە گەورەكان بۆ ئەو كەسانەی كە زیرەكی لۆژیكی-بیركارییان هەیە بریتین لە بیركاریزان، ئابووریناس، وردبینیكەر، ژمێریار، زانا، تاكتیكزان، تەكنیكار، شیكاركەری كۆمپیوتەر.

٢. زیرەكی زمانەوانی: زیرەكی زمانەوانی توانای كەسێكە بۆ بەكارهێنانی وشەكان بە شێوەیەكی كاریگەر. مەرج نییە ئەمە بە مانای فێربوونی زمانێكی تر بێت، كەسێک كە بە شێوەیەكی شارەزایانە و تایبەتی زمانێک بەكاربهێنێت، توانای بەكارهێنانی وشەی دروست و دەربڕینی وشەسازی هەبێت، جۆرێكی كارامەیی ناوازەیە لە زیرەكی كە دەتوانرێت لە چەندین سیناریۆی جیاوازدا بەكاربهێنرێت.

زیرەکی زمانەوانی بەرزیان هەیە ئەگەر: فێرخوازان ئاسوودەن هەم لە قسەکردن و هەم لە نووسیندا، وشەکان بەکاردەهێنن بۆ گەیشتن بە ئامانجەکانی وەک ڕازیکردنی خەڵك. وشەسازییەکی فراوانیان هەیە و تێدەگەن کەی و چۆن هەندێک وشە بەکاربهێنیت. چێژ لە خوێندنەوە و نووسین وەردەگرن. چێژ لە یاری وشەسازی وەردەگرن. تێگەیشتنێکی ئاسانیان لە زمان یان زاراوەی تر هەیە.

پیشە گەورەکان بۆ ئەو کەسانەی کە زیرەکی زمانەوانییان هەیە بریتین لە وتاردەردان، ڕۆمانوس، شاعیر، سیاسەتمەدار، بێژەری ڕادیۆ، پێشکەشکاری تەلەفزیۆن، یوتیوبەر، ڕۆژنامەنووس، پارێزەر، پزیشکی دەروونی، نووسەر یان فرۆشیار.

٣. زیرەکی کۆمەڵایەتی: زیرەکی کۆمەڵایەتی یان زیرەکی سۆزداری ئاماژەیە بۆ پەیوەندی نێوان زیرەکی و سۆز. کەسێک کە زیرەکی کۆمەڵایەتی هەبێ، ئەمجۆرە فێرخوازانە زیرەکن لە چۆنیەتی هەڵسوکەوت لەگەڵ چواردەوریان بە شێوەیەکی باش و دروست، ئەمەش دەتوانرێت ببەسترێتەوە بە هەردوو توانای پەیوەندیکردنی زارەکی و نازارەکی.

زیرەکی کۆمەڵایەتی بەرزە: ئەگەر فێرخوازەکە باشبێت لە دەستنیشانکردنی جیاوازی لە نێوان کۆمەڵێک کەسەکاندا. بازنەیەکی فراوانی هاوڕێی هەیە و ئاسوودەیە لەگەڵ کەسانی نوێدا. باشە لە هەستکردن بە باری دەروونی خەڵک. خاوەنی توانای ئەوەیە کە لە ڕوانگەی جیاوازەوە سەیری شتەکان بکات، لە ڕوانگەی کەسانی دیکە تێدەگات.

پیشە گەورەکان بۆ ئەو کەسانەی کە زیرەکی نێوان کەسییان هەیە بریتین لە سەرچاوە مرۆییەکان، ڕاوێژکار، بەڕێوەبردن، دەروونناس، پەیوەندییە گشتییەکان، بەڕێوەبەری کۆمەڵایەتی، مامۆستا یان توێژەری کۆمەڵایەتی.

٤. زیرەکی کەسی: زیرەکی کەسی ئاماژەیە بۆ خۆئاگاداری و توانای مرۆڤەکان بۆ تێگەیشتن لە خۆیان. ئایا تێدەگەیت کە هەست بە چی دەکەیت و بۆچی هەستی پێ دەکەیت؟ هەروەها زیرەکی کەسی بریتییە لە قەدرزانی و ڕێزگرتن لە بارودۆخی مرۆڤ، بە گشتی مامەڵەکردن لەگەڵ کەسانی دیکە بەو شێوەیەی کە حەز دەکەیت خۆت مامەڵەت لەگەڵدا بکرێت.

زیرەکی کەسی بەرزی هەیە ئەگەر: پاڵنەری خودی خۆی هەیە و دەتوانێت خۆی بخاتەوە پێشەوە لە کاتی پێویستدا. ئیرادە بەهێز و سەربەخۆیە. هەنگاو دەنێیت بە پشتبەستن بە هەستەکانی. چێژ لە تەرخانکردنی کات بۆ خۆی وەردەگریت کەسێکی زۆر خۆڕاگرە.

پیشە گەورەکان بۆ ئەو کەسانەی کە ئەم جۆرە زیرەکییەیان هەیە بریتین لە دەروونناس، نووسەر، چارەسەرکەر، ڕاوێژکار، توێژەری کۆمەڵایەتی، زانای ئایینی، خاوەنکار یان شاعیر.

٥. زیرەکی میوزیك: زیرەکی موزیك لە نۆ جۆری زیرەکیدا ئاشکراترینیانە، ئاماژەیە بۆ توانای کەسێک بۆ هەستکردن بە ڕیتم و دەنگ و بەکارهێنانی ئەمانە بۆ دروستکردنی میوزیك.

ئاستێکی بەرزی زیرەکی میوزیکیان هەیە ئەگەر: دەتوانێت بە ئاسانی پەستان و ڕیتم و تۆن و زەنگی دەنگەکان بشکێنیت. تۆنەکان دەناسێتەوە، دروستی دەکات یان بیری لێدەکاتەوە و زۆری خۆشدەوێت ئەو کارە بکات. ئاسوودەیە بە ژەنینی میوزیك لە پاشبنەمادا لەکاتێکدا کارەکانیتر دەکات. زۆر هەستیارە بەرامبەر بە دەنگەکان، گوێی لەوە دەبێت کە ئەوانی تر بیری دەکەن.

پیشە گەورەکان بۆ ئەو کەسانەی کە زیرەکی مۆسیقایان هەیە بریتین لە بەڕێوەبەر، مۆسیقاژەن، مامۆستای پیانۆ، ئاوازدانەر، مامۆستای سەما، چارەسەرکەری مۆسیقا یان بەڕێوەبەری کۆڕاڵ.

٦. زیرەکی بینین: زیرەکی بینین ئاماژەیە بۆ توانای مرۆڤەکان بۆ بینینی جیهان لە سێ ڕەهەندەکەیدا. لە کاتی باسکردنی بینینی جیهان بە شێوەی سێ ڕەهەندی، ئەم توانایانەی خوارەوە لەخۆدەگرێت: وێنەی دەروونی – توانای کێشانی وێنەیەک بەبێ هاندەرێکی دەرەکی، وێنەکێشان لە یادەوەری یان ئەزموونی پێشوو. بە واتایەکی تر وردەکاری خەیاڵی کەسێک. ئیستدلالکردنی فەزایی – توانای بیرکردنەوە لە شتەکان بە شێوەی سێ ڕەهەندی و کێشانی گشتاندنەکان سەرەڕای هەبوونی زانیاری سنووردار. باسی هەرەمێک بکە، ئەو کەسانەی کە زیرەکی بینراو-فەزاییان هەیە دەتوانن لە پێشەوە یان سەرەوە ببینن کە ئەو هەرەمە چۆن دەردەکەوێت. دەستکاریکردنی وێنە – توانای بینینی گۆڕانکارییەکان لە وێنەیەکدا پێش ئەوەی جێبەجێ بکرێن. بۆ نموونە هونەرمەندێک پێش ئەوەی وێنەکەی بکێشێت، بە چاوی خۆی نیشان دەدات کە وێنەکەیان چۆن دەبێت. کارامەیی هونەری – توانای دروستکردنی کاری هونەری، ئەمەش کارامەیی گرافیکیش دەگرێتەوە. زیرەکی بینراو-فەزایی و داهێنان دەست بە دەست کاردەکەن، سوود لە خەیاڵێکی چالاک وەردەگرن بۆ بەرهەمهێنانی کاری بینراوی سەرنجڕاکێش.

زیرەکی بینراو-فەزایی بەرزی هەیە ئەگەر: هۆشیارییەکی بەرزی هەیە بۆ ژینگەی دەوروبەرت. هەستێکی باشی هەیە بۆ ئاراستەکردن. چێژ لە یاریکردنی مەتەڵ و یارییەکانی جیگسۆ وەردەگرێت کە لە دەوری گەشتکردن دامەزراون زۆر خەونی ڕۆژانە دەبینێت. چێژ لە داهێنەربوون وەردەگرێت.

پیشە گەورەکان بۆ ئەو کەسانەی کە ئەم جۆرە زیرەکییەیان هەیە بریتین لە تەلارساز، مامۆستای ئەندازەیی، ئەندازیار، ڕووپێوکار، پلاندانەری شار، هونەرمەندی گرافیک، دیکۆراتی ناوەوە، فۆتۆگرافەر، فڕۆکەوان یان نەخشەکێش.

٧. زیرەکی جەستەیی-لاشەیی: زیرەکی جەستەیی-جوڵەیی ئاماژەیە بۆ هەماهەنگی دەروون و جەستە و لە وەرزشواناندا زۆر گرنگە. زۆرجار توانای وەرزشی بە زیرەکی ناوزەد ناکرێت، بەڵام زیرەکی جەستەیی بە توانای کەسێک دەپێورێت بۆ بەکارهێنانی جەستەیی خۆی بۆ دەستکاریکردنی شتەکان و توخمەکانی تری دەوروبەری.

زیرەکی جەستەیی-جوڵەیی بەرزی هەیە ئەگەر: توانا و سنووری جەستەییەکانی دەناسێتەوە. دەتوانێت بە بەکارهێنانی زمانی جەستە بە باشی پەیوەندی بکات، بە بەکارهێنانی ئاماژە و کردار بۆ گەیاندنی پەیامەکانی. هیچ کێشەیەکی ڕاستەقینەی نییە لەگەڵ بەرکەوتنی جەستەیی. هەستێکی باشی هەیە بۆ کاتی دیاریکراو کاتێک باس لە ئەرک و چالاکییە جەستەییەکان دەکرێت. دەتوانێت بە پلەیەکی بەرزی لێزانی و کۆنترۆڵ و ئابووری جوڵە مامەڵە لەگەڵ شتەکاندا بکات. حەزی لە کاری داهێنەرانەیە بە دەستەکانی. چالاکییەکانی دەرەوەی پرۆگرام و وەرزشی ڕێگەیەکی خەیاڵییە بۆ باشترکردنی زیرەکی جەستەیی-جوانکاری. ئەم چالاکییانە نەک هەر فەزایەک بۆ پەرەپێدانی کارامەیی وەرزشی پراکتیکی دەڕەخسێنن، بەڵکو پەرەپێدانی کارامەیی کۆمەڵایەتی گرنگ و بەگشتی ئاستی ئەکادیمی بەرز دەکەنەوە.

پیشە گەورەکان بۆ ئەو کەسانەی کە زیرەکی جەستەیی-جوانکارییان هەیە بریتین لە چارەسەرکەری جەستەیی، سەماکار، وەرزشوان، مامۆستا، مامۆستای لەشجوانی، خاوەن هۆڵی وەرزش، ئەکتەر، میکانیک یان دارتاش.

٨. زیرەکی سروشتناسی: زیرەکی سروشتناس ئاماژەیە بۆ توانای خوێندنەوە و تێگەیشتن لە سروشت. هەبوونی هەستیاری بەرامبەر بە توخمە نازیندووەکانی هەموو زیندەوەران بە "زیرەکی سروشت" دادەنرێت.

زیرەکی سروشتناسی بەرزی هەیە ئەگەر: سروشت و بەسەربردنی کاتەکانی لە دەرەوە خۆشدەوێت. بە ئاسانی پەیوەندی لەگەڵ ژینگە و ئاژەڵەکاندا هەیە، باشە لە بەخێوکردن یان گرنگیدان بە ئاژەڵ و ڕووەک.

پیشە گەورەکان بۆ ئەو کەسانەی کە زیرەکی سروشتناسیان هەیە بریتین لە ڕووەکناس، ئۆقیانوسناس، ڕاوێژکاری کەمپ، سەرۆکی سەربازی سکاوت، باخەوان، فەلەکناس، کەشناسی، جیۆلۆجی.

٩. زیرەکی بوون: زیرەکی بوون ئاماژەیە بۆ هەستیاری قووڵ و توانای مرۆڤەکان بۆ مامەڵەکردن لەگەڵ پرسیارە قووڵەکانی وەک مانای بوون، یەکێکە لە ئاڵۆزترین جۆری زیرەکی کە لە لێکۆڵینەوەکانی گاردنەردا هاتووە. کەسانی خاوەن زیرەکی وجودی نەک هەر ئاسوودەن لە قسەکردن لەسەر ئەم پرسیارە جددیانە بەڵکو هەوڵدەدەن بۆ دۆزینەوەی وەڵامەکە.

زیرەکی بوونی هەیە ئەگەر: بەڕاستی دەیەوێت وەڵامی پرسیارەکانی وەک "مانای ژیان چییە؟" یان "دوای مردن چی ڕوودەدات؟" هەستیارییەکی بەرزی لەسەر بابەتەکانی پەیوەست بە بوونی مرۆڤ نیشان دەدات. پیشە گەورەکان بۆ ئەو کەسانەی کە زیرەکی بوونیان هەیە بریتین لە قسەکەری ئیلهامبەخش، نووسەر، پیاوانی ئایینی، نووسەر، فەیلەسوف، ئابووریناس یان بلۆگەر.

ئەم بابەتە پێویستە یارمەتیت بدات باشتر لە نۆ جۆری زیرەکی تێبگەیت و خاڵە بەهێز و لاوازەکانی فێرخوازان لە کوێدایە. ئەگەر دەتەوێت زیاتر بزانیت دەربارەی ئەوەی کە چۆن جۆرە جیاوازەکانی زیرەکی، دەتوانیت لە ماڵپەڕەکانی پرۆگرامی خوێندنگەکان و شێوازی فێربوونی ناوازە بکۆڵیتەوە.

پلاندانان و چۆنیەتی نوسینی پلان:

بریتییە لە ڕامان و بۆچوونێکی هزری بۆ وێناکردنی ئەو فرمان و کردارانەی کە پێویستە ئەنجام بدرێت لە چوارچێوەی ئەو توانایانەی بەردەستە لەگەڵ جێگرەوەکانی بۆگەیشتن بە ئامانجی دیاریکراو لە ماوەیەکی سنووردارادا.

نەبووە کارێکی بێ پلان بە ئامانج گەشتبێت، خراپترین پلان لە بێ پلانی باشترە. پلان لە فێرکردن، نوسراوێکە دەریدەخات کە چی؛ کەی؛ بۆچی؛ ئەجام دەدرێت. ئەم چالاکی و بابەتە چۆن بە باشترین شێوە بە فێرخواز دەگەیەنرێت، یەکەم مەرجی سەرکەوتن کارکردنە بە پلان. پلان چەند جۆرێکی هەیە لەوانە:

١- پلانی ساڵانە: پلانی ساڵانە نوسراوێکە کە نیشانیدەدات مامۆستا بە درێژایی ساڵی خوێندن کام بابەت و بەشە وانە لە چ مانگێک و بە چەند وانە لە پۆلدا باس دەکات، بەمە دەوترێت پلانی ساڵانە.

لە پلانی ساڵانەدا پێویستە گرنگی بدرێت بەم خاڵانە:

کێشەی دەروبەر و خواستی فێرخواز لەبەرچاو بگیرێت.

مامۆستا کە وانەکان دیاری کرد و بزانێت لە چ ڕۆژێکدا لە چ پۆلێک وانەی هەیە.

دەبێت بزانێت لە هەرمانگێک لە هەر پۆلێک چەند بەشە وانەی هەیە، وە ئەژماری ڕۆژەکانی پشوو چەژنیش دیاری بکات.

دەبێت کتێبی وانەکە شیبکاتەوە بە پێی قورسی و سوکی و زۆر و کەمی، بە پێی ژمارەی ئەو وانانە بەسەر مانگ و هەفتەکاندا دابەشی بکات.

دەبێت ئامانجی گشتی بەشەکان دیاری بکات کە دەخوێندرێت.

دەبێت شێواز و تەکنیکی هەر بابەتێک دەستنیشان بکات کە دەخوێنرێت.

دەبێت هاوکاریەکان دیاری بکات لەگەڵ ئەو مامۆستانەی وانەکان دەڵێنەوە.

دەبێت کاتی هەڵسەنگاندن تاقیکردنەوە وگەشت و چالاکی دیاری بکرێن.

ڕەگەزەکانی پلانی ساڵانە

١.**ناونیشانی پلان** :ئەمە زۆرجار بە پێکهێنەرێکی ڕۆتینی ناودەبرێت و چەند شتێک لەخۆ دەگرێت لەوانە: جۆری پلان، ناوی بابەت، ساڵی خوێندن، وەرزی خوێندن، پۆل.

٢.**ئامانجی گشتی** :مەبەست لەو ئامانجانەیە کە دەویسترێت لە ماوەی ساڵ یان وەرزی خوێندن بهێنرێتە دی، دەبێت ئامانج لەگەڵ ئاستی گەشەی فێرخوازاندا گونجاو بێت و ڕەچاوی ئارەزووەکانیان بکرێت.

٣ .**کاتی دیاریکراو** :مامۆستای کارامە بابەتەکانی پەیڕە و دابەش دەکات بەسەر مانگ، هەفتە و ڕۆژەکاندا، تیایدا ڕەچاوی پشوو و بۆنە و ئارەزوو و پێویستی خوێندکارەکان دەکات.

٤. **ناوەڕۆکی فێربوون** :پێویستە ناونیشانی بەش، یەکە، بابەت و بیرۆکە سەرەکییەکان بەرانبەر مانگ، هەفتە و ڕۆژ دیاریکراوەکان بە ڕوونی بنوسرێت، ناوەڕۆکیش لە کتێبی خوێندنگە و هەر سەرچاوەیەکی فێرکاری تر وەردەگیرێت کە بەردەستە و ئامانجە خوازراوەکان بەدیدەهێنێت.

٥.هەڵسەنگاندن :پێویستە ئامراز و شێوازەکانی هەڵسەنگاندنی گونجاوی تێدا ڕوونبکرێتەوە، بە شێوەیەک کە بتوانێت ئاست و ڕادەی بەدیهاتنی ئامانجەکان پێوانە بکات، دەبێت وا لە هەڵسەنگاندن بڕوانرێت کە پرۆسەیەکی بەردەوامە بۆ دەستنیشانکردنی کەم و کورتییەکان و خستنەڕووی چارەسەری پێویست، تا ئامانجە ویستراوەکان بێنەدی، نەک تەنها بۆ دانانی نمرە و دەرچوون بۆ قۆناغێکی تر.

٢- پلانی یەکەکان: لە زۆربەی پەرتوکەکان وانەکان بە پێی سیستەمی یەکە ڕێکخراون، لەبەر ئەوە پلانی دارشتنی یەکە گرنگە.

پلانی یەکە پلانێکی وردە کە تەواوی ئەو چالاکیە جۆراوجۆرانە لە خۆ دەگرێت بە مەبەستی بەخشینی زانیاری و ئامانجە پەروەردییەکان لە ژێر ئەزمون و دنیادیدەی مامۆستادا.

ئەم خاڵانە گرنگن لە پلانی یەکەدا.

بابەتەکان هەر ئەو بابەتانە بن کە لە پرۆگرامی خوێندن و پلانی ساڵانەشدا هەن.

دەبێت کاتێکی دیاری کراو هەبێت، ئامانجەکەی دەست نیشان بکرێت، بەشەکانی یەکەکە دیاری بکرێن.

سەرچاوە و کەرەستەی لە یەکەکاندا کەڵکیان لێوەردەگیرێت دیاری بکرێن.

ئەگەر یەکەکە پێویستی بە گەشت یان تاقیکردنەوە یان هەڵسەنگاندن هەبێت دیاری بکرێت.

٣- پلانی ڕۆژانە: لە کاتی دانانی پلانی وانەوتنەوەی ڕۆژانەدا مامۆستا دەکەوێتە هەڵوێستێکی نوێوە ئەویش چۆنیەتی پراکتیزەکردنی بابەتەکەیە لە نێو پۆلدا و دابەشکردنی ڕەگەزەکانی پلانەکەیە لە نێو پۆلدا، ئەوەی گرنگە لێرەدا پێویستە مامۆستا وا هەست نەکات کە ئەم ئەرکە بارگرانییە کەوتوەتە ئەستۆی، بەڵکو دەبێت وا هەست بکات کە پلان یارمەتیدەری دەبێت بۆ ڕێکخستنی کات و ئاراستەکردنی قوتابی بۆ ئامانجەکەی کە بۆی دیاریکراوە. بەشکردن و فراوانکردنی پلانی ساڵانە و پلان یەکەیە بە گوێرەی ڕۆژەکان، پلان و چالاکی ڕۆژانەی مامۆستا دەردەخەن.

بە بێ پلانی ڕۆژانە ناتوانرێت چالاکییە ڕۆژانەییەکانی پەروەردە بە باشی بە ئەنجام بدرێن.

پلانی ڕۆژانە بە پێی مامۆستا و پۆل و ساڵ و خوێندنگە و تەمەنی فێرخواز دەگۆڕێت.

پلانی ڕۆژانە پلانێکە لە پلانەکانی وانەکان و پلانی گەشت و پشکنین و تاقیکردنەوە و هەڵسەنگادنی ڕۆژێک پێکدێت .

لە هەر پلانێکی ڕۆژانە پێویستە ئەمانە هەبن.

بابەتی وانەکە: بەر لە هەموو شتێک بزانن کە وانەکە بۆ چ پۆلێک و چ لقێک و لە چ کاتێکدا دەبێت.

ناوی وانەکە.

ناوی بابەتەکە.

ماوەی وانەکە.

ڕۆژ و بەرواری وانەکە.

ئامانجی وانەکە: دەبێت وەک ئامانجێکی دیاریکراو دەستنیشان بکەن کەوا فێرخوازان لە دوای تەواوبونی وانەکە فێری چی دەبن .

کتێبە سەرچاوەکان و کەرەستەکان: لەم بەشەدا ئەو سەرچاوە و کەرەستانە دەنوسرێن کە لە کاتی ئەو وانەیەدا هاوکارن بۆ باشتر فێربونی فێرخواز.

تۆمارکەر- چاپ- ڤیدیۆ- سلاید- وێنە-هێڵکاری- فلیپ چات- هتر.

دەستپێکی وانەکە: لەم بەشەدا ئەو شتانە دەستنیشان دەکرێن کە سەرنجی فێرخوازان بە لای وانەکەدا ڕاوەدەکێشن.

پێشکەشکردنی وانەکە: هەنگاوێکی گرنگ پێشکەشکردنی وانەیە ئەویش بەوەی دەمانەوێت لەم وانەیە چ زانیارییەک بە فێرخوازان بدەین، لە ئاسانەوە بۆ گران دەست پێبکەین، وە بزانین چ نمونەیەک لە کوێدا بهێنیەوە، هەوڵبدەین وانەکە گرێدراوی ژینگە کۆمەڵایەتیەکە بکەین.

جێبەجێکردنی وانەکە: لە پاش پێشکەشکردنی وانەکە بچینە سەر جێبەجێکردنی وانەکە.

لەم هەنگاوەدا هەوڵ دەدرێت هەل بۆ فێرخوازان بڕەخسێنرێت تا لە ڕێی بیرهێنانەوە پەیوەندی لە نێوان زانیاری نوێ و بەستنەوەی بە زانیاری لەوەو پێش ڕێکخستنیان.

ڕاهێنان بکەن و ڕاپۆرت ئامادە بکەن و دارشتن بنوسن.

هەڵسەنگاندنی وانەکە: دواین خاڵی پلانی وانەیە، هەڵسەنگاندن ئاستی فێربونی فێرخوازان دەپێوێت، پێویستە ماموستا سەرەتا بڕیار بدات چ جۆرە هەڵسەنگاندنێک دەکات.

گرنگی پلاندانان و کارپێکردن پێی

١. پلاندانان شێوازی وانەوتنەوەی هەڕەمەکی و سەرپێی لەلایەن مامۆستاوە لە پرۆسەی وانەوتنەوەدا ناهێڵێت، کاری مامۆستا لەسەر شێوەی ڕێک و پێک و قۆناغی یەک لە دوای یەک ڕێکدەخات.

٢. بەرچاو ڕوونی بە مامۆستایان دەبەخشێت لە چۆنیەتی وتنەوەی وانەدا بە سەرکەوتووترین شێواز بە تایبەتی مامۆستایانی تازە دامەزراو چونکە ئەمانە ئەزموونی وانەوتنەوەیان کەمترە لە مامۆستا پێشینەکانی خۆیان .

٣. دانان و پەیرەوکردنی پلانی وانەوتنەوە دەبێتە هۆی گەشەپێکردنی ئەزموونی مامۆستا لە ڕووی زانستی و پیشەییەوە، ئەم ئەزموونەش ساڵ لە دوای ساڵ بە شێوازی جیاواز دەردەکەوێت بەهۆی گۆڕانکاری لە پرۆگرامە بڕیار لەسەردراوەکانی خوێندن و گۆڕانی ئامانجە پەروەردەییەکان، هەروەوەها گۆڕانی ئەو کێشە و گرفتە کۆمەڵایەتیی و پەروەردەییانەی کە ڕوودەدەن بە تایبەت ئەوانەی پەیوەندی ڕاستەوخۆیان بە پرۆسەی وانەوتنەوەدا هەیە .

٤. پلانی وانەوتنەوە یارمەتی مامۆستا دەدات لە دۆزینەوەی کەم و کورتییەکانی ناو پرۆسەی وانەوتنەوە بە تایبەتی پرۆسەی پەروەردە بە گشتی، چ ئەو کەموکورتییانەی لە ئامانجەکان و پێکهاتە و ڕێگاکانی وانەوتنەوە و هەڵسەنگاندندا یان لە پرۆگرامی خوێندندا بێت، ئەمەش دەبێتە هۆی ئەوەی مامۆستا خاڵی لاوازی لە پرۆسەی وانەوتنەوەدا بدۆزێتەوە و بەدواداچوون بۆ چارەسەرکردنی بکات .

٥. پلانی وانەوتنەوە مامۆستا دەپارێزێت لە هەڵوێستە شەرمەزارکەرەکان و حاڵەتە کتوپڕەکان، کە ئەمانەش بەهۆی پێشبینی نەکردنی ڕوودانیانەوە دێنە پێش لە کاتی وانەوتنەوە لە پۆلدا .

٦. پلاندانان یارمەتی لە دۆزینەوەی باشترین ڕێگاکانی وانەوتنەوەی مامۆستا دەدات.

٧. بەفیڕۆدانی کات و ماندوبوون کەمدەکاتەوە.

٨. باوەڕبەخۆبوونی مامۆستا بەهێزتر دەکات لە زیاتر گرنگیدان بە وانەوتنەوە.

دانانی ئامانجی وانەوتنەوە:

ئەو قۆناغە پێوانەکراوانەن کە مامۆستایەك دەیەوێت بەدەستی بهێنێت بۆ ئەوەی بە کورترین ڕێگا گەورەترین مەبەست ئەنجامبدات. ئامانج مەبەستی پشت فێرکردنەکە کەسە سەرکەوتوەکان ئەوانەن ئامانجیان هەیە، ئامانج لە پیشەی مامۆستایدا دەستپێکی بنەڕەتیە، گەورەترین شکست ئەوەیە کە نەزانیت چیت دەوێت، بۆچی ئەو شتەت دەوێت، ئەو کەسەی نەزانێت چی دەوێت ناشزانێ دەبێت چی بکات. هەندێک جار پێیان دەوترێت دەرئەنجامی فێربوون. ئەو ئامانجانەی فێربوون کە بەکاریان دەهێنیت دەتوانێت لەسەر بنەمای سێ بوار لە فێربوون: زانین، لێهاتوویی و هەڵوێست بێت.

ئامانجەکانی وانەکە:

١-پێویستە ئامانجەکان بۆ خوێندکاران ڕوون بن. هەموویان دەبێت بزانن چی فێردەبن و بۆچی ئەو کارە دەکەن. هەروەها پێویستە خاڵی ئامانجەکان لە گەورەتردا ببینن.

٢. پێویستە ئامانج و دەرئەنجامەکان بۆ تاک خوێندکار جیاواز بن. هەموو ئەو فێرخوازان دەبێ بتوانن بزانن لە کوێن و پێویستە چی بکەن بۆ ئەوەی بگەنە قۆناغی داهاتوو.

٣. پێوەرەکانی سەرکەوتن بۆ بەدەستهێنانی دەرەنجامەکان پێویستە دانوستان لەگەڵ خوێندکاران بکرێت بۆ بەشداریکردنی گونجاو بۆ ئەوەی بتوانن ڕوون بن لەوەی کە چۆن دەبێت و هەست بە چی دەکەن کاتێک کە ئەو پێشکەوتنەیان بەدەستهێناوە.

ئامانج دو جۆرە:

یەکەم: ئامانجە پیشەیەکان: واتە سەرکەوتن لە ژیان و چالاکی پیشەیدا ئەویش ئامانجی گشتی و خوێندنگە و وانە و بابەت دەگرێتەوە.

دووەم: ئامانجی تایبەتی: کار و چالاکی و ژیانی تایبەتی مامۆستایە.

دەرئەنجامی فێربوون:

ڕێگەیەکی سیستەماتیکی پلاندانان دابین دەکات کە چۆن بەشە پێویستیەکانی پرۆگرامی خوێندن دەگەیەنرێت و خستنەڕووی ئەوەی کە فێرخواز لە ماوەی وەرزێك یان ساڵێکدا چی فێر دەبێت. ئەم بابەتە ئەو کارامەیی و زانیاریانە پێناسە دەکەن کە فێرخواز بەدەستی دەهێنێت و دەتوانێت تا کۆتایی پرۆسەی چی فێرببێت. دەرئەنجامی فێربوون باس لەوە دەکات کە فێرخواز دەتوانێت بگات بەچی لەگەڵ تەواوکردنی چالاکیی فێربوون. مامۆستا چاوی لە داهاتووە و هیواخوازە ئەو چالاکیی و مەبەستەی کە دەیەوێت لە پرۆسەی فێربوون بەدەستی بهێنێت. نموونە: ئەم سیمینارە باس لە فێربونی ژیانی یەکێك لە کەسایەتیە ناودارەکانی کورد دەکات. دەرئەنجامی فێربوون: سەیری ئەوە دەکات کە چی بەدەست هاتووە، چی بۆ فێرخواز ڕوویداوە لە ئەنجامی بەشداریکردنیان لە چالاکییەکەدا، تا چەند توانیوانە ئاشنایەتی بەم کەسایەتیە پەیدا بکەن..

سەرنج دەخاتە سەر ئەوەی کە فێرخواز دەتوانێت بە شێوەیەکی کۆنکرێتی نیشان بدات دوای ئەوەی چالاکیی فێربوونەکە تەواو دەکات. دەرئەنجامی فێربوون تەنها کاتێک بەسوودە کە بتوانرێت بپێورێت. کەواتە، پێویستە ڕەفتارەکانی فێربوونی فێرخواز، شێوازی هەڵسەنگاندنی گونجاو، و پێوەرە تایبەتەکان کە سەرکەوتن نیشان دەدەن لەخۆبگرێت.

لە کاتی نووسینی دەرئەنجامی فێربووندا، چەند یاسایەک هەیە کە پێویستە پەیڕەوی لێ بکەیت.

١. دەرئەنجامەکانی فێربوون هەمیشە کرداری بەکاردەهێنن. لە کاتی نووسینی دەرئەنجامەکانی فێربووندا دەتوانرێت چ کردارێکی کارا بەکاربهێنرێت؟ بەپێی جۆری دەرئەنجامەکە، کرداری جیاواز گونجاوە.

٢. دەرئەنجامی فێربوون دەبێت بە ڕوونی بنووسرێت، و ئاسان بێت بۆ تێگەیشتن.

٣. دەرئەنجامی فێربوون دەبێت بە ڕوونی ئاماژە بەوە بکات کە فێرخوازان دەبێت چی لێ فێربن لەناو ئەو دیسیپلینەی کە دەیخوێنن.

٤- دەرئەنجامی فێربوون دەبێت ئەوە نیشان بدات کە ئاستی چاوەڕوانکراوی فێربوون یان تێگەیشتن دەبێت چۆن بێت، هەروەها دەبێت گونجاو بێت بۆ ئاستی فێرخوازان.

٥. دەرئەنجامەکانی فێربوون یارمەتیدەرن لە هەڵسەنگاندندا، و بەم شێوەیە دەبێت بە ڕوونی ئاماژە بەوە بکەن کە سەرکەوتن بۆ فێرخواز چۆنە.

٦- نابێت دەرئەنجامی فێربوون زۆر کەم بێت یان زۆر بێت. چوار بۆ شەش ژمارەی ئایدیاڵە.

جۆرەکانی دەرئەنجامی فێربوون:

چەندین جۆری دەرئەنجامی فێربوون هەیە کە لەگەڵ جۆرە جیاوازەکانی کۆرسدا دەگونجێت. بۆ یارمەتیدان لە ڕوونکردنەوەی ئەوەی کە کام جۆری دەرئەنجامی فێربوون باشترین گونجاوە بۆ ئامانجە جیاوازەکانی فێربوون، ئێمە سێ جۆری باومان شکاندووە.

١. دەرئەنجامەکانی بنەمای زانیاری: زۆرترین جار پەیوەندی بە فێربوونی ئەکادیمیەوە هەیە، دەرئەنجامەکانی فێربوون لەسەر بنەمای زانیاری ئەو زانیارییە دیاری دەکەن کە فێرخواز پێویستی بە بەدەستهێنانی هەیە.

نموونەی دەرەنجامە پێوانەکراوەکانی بنەمادار بە زانیاری لەوانەیە بریتی بن لە: تا کۆتایی ئەم وەرزە فێرخوازان دەتوانن تیۆرییە جۆراوجۆرەکانی ئابووری ڕوون بکەنەوە. فێرخوازان تێگەیشتنیان دەبێت لە بنەما سەرەکییەکانی زمانی عەرەبی فێربین. فێرخوازان دەتوانن بنەما بنەڕەتییەکانی میکانیکی نیوتنی بخەنەڕوو. لە کۆتایی ئەم وانەیەدا، فێرخوازان زانیارییەکی ورد لەسەر ڕێسا و بنەماکانی زمانی عەرەبی دەزانن و باشترین پراکتیزەکان نیشان دەدەن.

٢. دەرئەنجامەکان لەسەر بنەمای کارامەیی: دەرئەنجامەکانی بنەمای کارامەیی سەرنج دەخەنە سەر بەدەستهێنانی کارامەیی پراکتیکی کە پێویستن بۆ تەواوکردنی ئەرکە تایبەتەکان. نموونەی دەرەنجامە پێوانەکراوەکان لەسەر بنەمای کارامەیی لەوانەیە بریتی بن لە: لەگەڵ تەواوبوونی وانەکەدا، فێرخوازان دەتوانن فاکتورەکان پرۆسێس بکەن و ناتەباییەکان لە ئەژمارەکاندا بە متمانەوە دەستنیشان بکەن.

فێرخوازان دەتوانن لە سفرەوە دارشتنێك بە عەرەبی یان ئینگلیزی بنوسن.

٣. دەرئەنجامەکانی بنەمادار بە هەڵوێست: بە بەراوردکردن لەگەڵ دەرئەنجامەکانی بنەمای کارامەیی و زانیاری، دەرئەنجامەکانی بنەمادار بە هەڵوێست سەرنج دەخەنە سەر هەڵوێست و ئایدیاڵە رەفتارییەکان کە فێرخواز بەدەستی دەهێنێت. نموونەی دەرەنجامە پێوانەکراوەکانی بنەمادار بە هەڵوێست لەوانەیە بریتی بن لە:

تا کۆتایی ئەم بەرنامەیە، بەشداربووان دەتوانن بە بیرکردنەوەی چارەسەرئاڕاستەکراو لە کێشەکان نزیک ببنەوە و کلتوری فێربوون لە شوێنی کاردا بڵاوبکەنەوە.

فێرخوازان تێگەیشتنێکی باشتر لە گرنگی رێزگرتن و هاوکاری نیشان دەدەن.

فێرخوازان زیاتر کراوە دەبن بۆ وەرگرتنی بەها کولتوورییە جیاوازەکان لەناو رێکخراوەکەیاندا.

بۆ ئەوەی روونی زیاتر لەسەر چۆنیەتی دانانی دەرئەنجامەکانی فێربوون، لێرەدا چەند نموونەیەک لە دەرئەنجامەکانی فێربوون کە بە باشی دارێژراون دەخەینەڕوو:

نموونەی یەکەم: لەگەڵ تەواوبوونی خولەکە، بەشداربووان تێگەیشتنێکی گشتگیر لە مێژوو و بنەماکانی پشت تیۆرییە ئابوورییە سەرەکییەکان نیشان دەدەن.

نموونەی دووەم: تا کۆتایی پرۆگرامەکە، خوێندکاران دەتوانن پێکهاتە جیاوازەکانی خۆراک و چۆنێتی کاریگەرییان لەسەر تەندروستی بخەنە ڕوو.

نموونەی سێیەم: لە کۆتایی ئەم خولەدا بەشداربووان دەتوانن بەراورد و جیاوازی لە نەریتە ئایینییە جیاوازەکان و بیروباوەڕە سەرەکییەکانیان بکەن.

فێربون: ئەوەی گرنگە ئەوەیە فێرخوازان چۆن فێردەبن، لە قۆناغەکانی فێربوندا فێرخوازان بە چی و چۆن فێر دەبن، ئەم خاڵانەی خوارەوە کۆمەڵێک بنەمای بنچینەین رابەری مامۆستا دەکەن لە هەڵبژاردن پیادەکردنی باشترین شێوازی فێربون.

مرۆڤ پێکهاتەیەکە لە هزر و جەستە و هەست و رەوشت و کۆمەڵایەتیبون، کاتێک فێربونی کەسێک دێتە پێش پێویستە ئەمانە لەبەرچاوبگیرێن، گرنگیدان تەنها بە لایەنێکان پرۆسەکە شکسخواردوو دەبێت.

گونجاندن لەگەڵ فێرخوازدا، بە پێی ئەم بنەمایە فێرخواز چەقی فێربونە، هەر بۆچونێکی فێربون گرنگی بە تاک نەدات شکست دەهێنێت، گونجاندنیش بە واتای ناسینی داخوازی فێرخواز و پرۆگرامی گونجاو و بەهرە و ژینگە و ئەو شتانە دێت کە پێویستە لەگەڵ فێرخواز رێکبخرێن.

بنەمای ژیانبوون، ئایای خوێندنگە جێی ئامادەکاریە بۆ ژیان؟ یان خوێندنگە خودی ژیان خۆیەتی؟

پێگە و رۆڵی خوێندنگە لە ئێستەدا پێویستە خودی ژیان بێت. دەبێت جێی ئەو بارودۆخە بکرێتەوە کە لە ژیاندا روبەڕویان دەبێتەوە بۆ ئەوەی بتوانن بە ئاسانی و سەرکەوتویی لەگەڵ ژیانی واقعیدا هەڵبکەن.

لە زانراوەوە بۆ نەزانراو، دەبێت فێرکردن لە شتە زانراو و بەرجەستەیەکانەوە دەست پێبکات، فێربون پێویستە سەرەتا لەو شتانەوە دەست پێبکات کەفێرخواز دەیان ناسێت پاشان فێری شتی نەزانراو بکرێن، هەوڵبدرێت زانرا و نەزانراو پێکەوە گرێ بدرێن.

له نزیکەوە بۆ دوور: ئەو زانیاریانەی بە فێرخوازان دەدرێن پێویستە لەو ژینگەیەوە وەربگیرێت کە تیایدا دەژین، پاشان هەوڵبدات ئەو زانیاریانەی له ژینگەی دوریشین پێ بناسێنێت.

بنەمای کار: فێربون بە ئەزمونکردنە، ئەویش دوجۆرە ئەو کارانەی بە دەست و جەستە ئەنجامدەدرێن لەگەڵ ئەو کارانەی پشت بە چالاکی ژیری و بیرکردنەوە دەبەستن، گرێدانی ئەم دوجۆر فێربونە بەیەکەوە.کورترین و کاریگەرترین ڕێی فێرکردنە.

بنەمای ڕوونی: مەبەست لەو چالاکی و فێربونانەی بە فێرخوازان دەدرێن ڕوون و ئاشکرا بن.

مەبەست لە ڕوونی ئەوەیە فێرخواز بە تەواوی ئەندامە هەستەوەریەکانی لێی تێبگات، گەر فێرخواز بە زارەکی تێنەگات دەتوانێت لە ڕێی هەستەوەریەکانیەوە تێبگات، وە پێویستە وشەگەلێک بە کار بهێنرێت فێرخواز زۆر بە ئاسانی لێی تێبگات.

بنەمای ئابوری: مەبەست لەوەیە پرۆسەی فێربون و گەشتن بە ئامانجە لە کەمترین کات و بە کەمترین تێچو جیبەجێ ببێت.

بنەمای ڕاستێتی: بنەمای ڕاستێتی جەخت لەوە دەکاتەوە بو ئامادەکردنی فێرخواز بۆ ڕوبەڕوی ژیان پێویستە گرنگی بە ڕوداوەکانی دەروبەر و نیشتیمان و جیهان بدرێن، واتە فێربون پەیوەست بێت بە واقعی ژیانی ڕۆژانەوە. بۆ بەکارهێنانی ئەم ئەم شێوازە دەبێت.

سەرەتا پرسیار لە هەموو پۆلەکە بکرێت، دەرفەتی گونجاویش بۆ وەرگرتنی وەڵام لەبەرچاو بگیرێت.

دەبێت لە کاتی پرسیارکردن خۆت لەو دەربڕینانە بپارێزی کە لەکەداری دەکەن.

نابێت هەمیشە تەنها پرسیار لەوانە بکەن کە دەست هەڵدەبڕن، بەڵکو پرسیار لە فێرخوازە سستەکانیش بکرێت.

نابێت بە پرسیار گەلێکی ئاسان کە هەموو فێرخوازان دەیزانن کات بە فیڕۆ بدەن.

ئەگەر هیچ فێرخوازێک وەڵامی پرسیارەکەیان نەزانی، ئەوا پێویستە پرسیارەکە بە شێوازێکیتر دابڕێژرێتەوە یان بکرێت بە چەند بەشێکەوە.

ئامانجی فێربوونی کاریگەر چییە؟

ئامانجەکانی فێربوون دەبێت خوێندکار سەنتەری بێت، باس لەوە بکات کە خوێندکاران دەبێ بتوانن چی بەدەست بهێنن لە ئەنجامی فێرکردندا، نەک ئەوەی ڕاهێنەر چی دەگرێتەوە یان چی دەکات لە خولەکەدا. بۆ ئەوەی دڵنیا بیت کە ئامانجەکانی فێربوونت لەسەر خوێندکارە، یارمەتیدەرە کە پێش ئامانجەکانت بەم ئامۆژگارییە بدەیت: "لەکاتی تەواوکردنی سەرکەوتووانەی ئەم کۆرسە/وەرزە/یەکە، خوێندکاران دەتوانن _____ بکەن."

کارو ئەرکەکانی ڕابەری پۆل:

١.گرنگی دان بەپاک و خاوێنی لە ڕووی:

أ. پۆل و کەلوپەلی پۆل. ب. جلوبەرگی فێرخوازان. ج. پەرتوک و پێداویستیتری فێرخوازان.

٢ .گرنگی دان بە کێشەی فێرخواز لە ڕووی:

أ. شارەزایی لە بارەی تەندروستی و جۆری نەخۆشی فێرخواز. ب. شارەزابوون لەهەڵسوکەوتی فێرخواز.

ج. زانینی ئاستی زانستی گشتی.   د. باری کۆمەڵایەتی و ئابوری فێرخواز .

٣ .دروستکردنی گیانی کێبڕکێ لە ڕووی:

أ. پاکو خاوێنی. ب. زانست.   ج. ڕەوشتی جوان و خۆشەویستی.   د.هاوکاری.   ه. ڕێزگرتن.

٤ . هاندانی فێرخواز بۆ خۆشەویستی:

أ. خوێندنگە.   ب. مامۆستایان.   ج. خێزان.   د- کتێب.   ه. – وڵات.

٥ .گرنگی دان بە کۆبوونەوەی دایباب لەڕووی:

أ. پەیوەندی بەهێز لەگەڵ کەسوکاری فێرخواز. ب. خستنە ڕووی لایەنی بەهێزو لاوازی فێرخواز.

ج. وەرگرتنی سەرجەم زانیاریەکان تایبەت بە فێرخواز.

٦ .گرنگی دان بە دەفتەری دیداری گەشە لە ڕووی.

أ. زانینی ئاستی فێرخواز.   ب. ناردنی تێبینیەکان بۆکەسوکاری فێرخواز و وەڵامدانەوەی.

ج. نوسینی سەرجەم زانیاریەکان.

٧ .دانانی بەرنامەی تایبەت بە ڕابەر بۆ:

أ. گفتوگۆ کردن لەگەڵ دەستەی ئیدارە. ب. گفتوگۆکردن لەگەڵ کەسوکاری فێرخواز. ج. گفتوگۆکردن لەگەڵ خودی فێرخواز.   د. گفتوگۆ کردن لەگەڵ مامۆستایان. ه. گفتوگۆ کردن لەگەڵ توێژەر.

٨ .ڕابەر گرنگی بە پۆل بدات لە ڕووی:

أ- ڕاوەستان لەکاتی ڕیزبوون لە گۆرەپان لە تەنیشت پۆلی خۆی. ب. خۆ ئامادەکردن بۆ هەر چالاکیەک کەئەنجامی بدات. ج. خۆ ئامادەکردن بۆ هەر داواکارییەک کە ئاراستەی بکرێت.

٩. ڕێنمایی کردنی فێرخوازانی پۆلی ٤ و ٥ و ٦.

أ. بۆ هاوکاری فێرخوازان لەکاتی شتکڕین.   ب. ئاو خواردنەوە. ج. چوونە تەوالێت.

د. هاتنە ژورەوەو چونەدەرەوە.   ه.. لەگۆڕەپاندا .

١٠. سازدانی کۆڕو سیمینار و هەرکاتێک پێویست بکات ڕابەرەکان بەشداربن بەرێگای خۆیان ئیشەکانی بکات واتە چالاکی.

أ. لەگۆرەپان. ب. کۆڕو سیمینارو کۆبوونەوەکان. ج. لەکاتی هەر کێشەیەکی فێرخواز و چارەسەرکردنی.

د. بۆنە نەتەوەیی و نیشتمانی و ئایینیەکان.

کۆبونەوە لەگەڵ دایبابی فێرخواز:

کۆبونەوە لەگەڵ دایباب زۆر گرنگە بۆ ئەوەی هەردولا بزانن چۆن هاوکاری فێرخواز بکەن و چۆن ئاستی فێرخواز بەرەوپێش بەرن، زۆرگرنگە سالانە ەك بۆ دووجار کۆبونەوەی گشتی لەگەڵ دایبابان بکرێت، وە ئەو فێرخوازانەی کێشەو گرفتیان هەیە بە پێی کات و شوێنی پێویسی دایبابی فێرخوازەکە بانگ بکرێت و لەگەڵیان دانیشتن ئەنجامبدرێت. ئەمجۆرە کۆبونەوانە یارمەتی مامۆستا دەدەن لە کەشوهەوایەکی پڕ متمانەدا گرفتەکانی فێرخواز دیاری بکات. یەکێک لە باوترین و زەقترین ئالنگاریەکان بۆ مامۆستایان ئەوەیە کە هەندێک لە خوێندکاران پشتگیرییەکی پێویست لە دەرەوەی پۆل وەرناگرن. لە کاتێکدا مامۆستایان دەتوانن لەگەڵ خوێندکاران کار بکەن لەکاتێکدا لە خوێندنگەدان، بەڵام خوێندکاران پێویستیان بە پشتیوانی دایبابیان هەیە.

کاتێک دایباب بەشدارییەکی چالاکانە لە فێربوونی منداڵەکانیاندا دەکەن، ئەگەری سەرکەوتنی ئەو خوێندکارە زۆر زیاترە. ئەم پرسە پەیوەندییەکانی ناو کەسیش دەگرێتەوە. زۆرجار خوێندکاران هەست بە ئاسوودەیی دەکەن کە لە کاتی پێویستی خۆیاندا ڕوو لە مامۆستایەک بکەن- کاتێک پشتگیری سۆزدارییە کە بەدوایدا دەگەڕێن لەبری پشتگیری ئەکادیمی. زۆر گرنگە مامۆستا بەرامبەر بە پێداویستیەکانی دایباب بە ئاگا و وشیار بێت، بەتایبەتی گەر منداڵەکانیان ئاستیان وەك پێویست نەبێت، لەوانەیە دایباب گرفتیان هەبێت لە چۆنیەتی مامەڵەکردن لەگەڵ زەحمەتی منداڵەکانیان یان هەندێکجار بێئاگان لەکەموکوڕی منداڵەکانیان ئەمەش هەست بە بێهێزی و بێئومێدی دەکەن. ئەوەی **گرنگە مامۆستایان ڕەچاوی ئەم خاڵانە بکەن:**

١- ناوی فێرخوازان بە باشی بزانە و هەوڵدە تۆماری نمرەشت لابێت.
٢- ڕێز نیشانبدە و هاوسۆزبە و گرنگی بدە بە دایبابی فێرخوازان.
٣- نهێنیپارێزبە مەرج نییە هەموو بابەتەکانی پەیوەست بە فێرخوازەکە بە دایبابی بڵێیت.
٤- سەرەتا باس لە هەندێك ڕەفتاری جوانی بکە، پاشان بە وردی وریاییەوە دەستنیشانی گرفتەکە بکە.
٥- چاوەڕوانی شتی واقعی لە فێرخوازەکە بکە.
٦- پرسیار لە دایبابی فێرخوازەکە بکە، گوێیان لێبگرە پاشان پێشنیازی خۆت بکە.

لە کۆبونەوەکەدا ئەم خالانە باس مەکە:

١- گرفتی فێرخوازەکە مەخە ئەستۆی دایباب، داواشیان لێمەکە زانیاری نهێنی منداڵەکەیان بدرکێنن.
٢- تۆمەتی ڕەوشت و بەدکاری مەخە شوێن منداڵەکەیان، چون ئەمە ڕەوشەکە ئالۆزتر دەکات.
٣- گەر تۆمەتێکیان ئاڕاستە کردی بە شێوازێکی جوان و پاراو بەرگری لە خۆت بکە.
٤- باس لە کێشەی فێرخوازەکە بکە بەتایبەت کێشەی تەندروستی بوو، بەڵام نەخۆشیەکەیان بۆ دەستنیشان مەکە تەنها ڕێنمونیان بکە بچنە لای پزیشکی پسپۆڕ.

هۆیەکانی کێشە ڕەفتاریەکانی (سلوك) ناو پۆلی خوێندن لە کاتی بەڕێوەبردنی پۆلدا چین؟

سەرەتا پێویستە فێرخوازەکانت بناسیت و ڕێزگریان بگریت. ڕەنگە ئەمە شتێکی بنەڕەتی دەربکەوێت، بەڵام بنەمای هەموو وانەوتنەوەیەکی باش تێگەیشتنە لە فێرخوازان و پێداویستییەکانی فێربوونیان. پەیوەندی نێوان مامۆستا و خوێندکار توخمێکی گرنگی ئەزموونی فێربوونە. کاتێک بۆ ناسینی پۆلێکی نوێ لە یەکەم ڕۆژەوی دەوامەوە تەرخان بکە، تێبگە چی پاڵنەرێکە بۆ بەربەستەکانیان لەبەردەم ڕەفتارەکانیان. ئەمە ستراتیژییەکی گرنگە بۆ مامەڵەکردن کە زۆرجار چاوپۆشی لێدەکرێت. هەندێ هۆکار هەن مامۆستا لێیبەرپرسە، هەندێ هۆکاریتر فێرخواز لێیبەرپرسە.

ئەوانەی هۆکارانەی مامۆستا لێیان بەرپرسە:

١ - هاتنەژووری پۆل بێ خۆئامادەکردنێکی باش کە دەبێتە هۆی نارێکی و دروستبوونی ئاژاوە و لەدەستدانی کۆنترۆڵی.

٢ - مامۆستا شێواز و چالاکی جۆراوجۆر ناکات لەکاتی بەڕێوەچوونی وانەکە "تەنها بەیەك شێواز وانەدەڵێتەوە.

٣ - نادادپەروەری و ناسەقامگیری لەهەڵسوکەوتکردنی مامۆستا لەگەڵ فێرخوازانی.

٤ - هەڕەشەکردن بەسزادانی قورس کە لەبنەڕەتدا هەر لەدەسەڵاتی مامۆستا نین و جێبەجێنەکردنی ئەو هەڕەشانە.

٥ - هەوڵدانی مامۆستا بۆ سەپاندنی کۆنترۆلی پۆل بەهاوارکردن و قریشکاندن بەدەنگی بەرزی بێزارکەر.

٦ - نەبوونی حەماسەت و پەرۆشی تەواو لەلایەن مامۆستا بۆکارکردن و گرنگی نەدان بەرواڵەتی گونجاو.

٧ - پێشێلکردنی یاساو ڕێسا ڕەفتاریەکانی پۆل لەلایەن مامۆستا وەک؛ خواردنەوەی چا یان درەنگ هاتنە ناو پۆل یان بەکارهێنانی مۆبایل.

ئەوانەی هۆکارانەی فێرخواز لێیان بەرپرسە:

١ - ئاراستەی فێرخواز بۆ مادەکە لەوانەیە حەزی لەو بابەتە نەبێ، یان بۆ مامۆستاکە کە ئەو مامۆستایەی خۆش نەوێت یان بۆ فێرخوازانی پۆلەکە کە ڕەنگە کێشەی لەگەڵیان هەبێ نایەوێ لەو پۆلەدابێ.

٢ - ئەستەمبوونی کۆنترۆڵکردنی فێرخوازان لەوانە کۆتاییەکاندا، زۆرجار فێرخوازان لە وانەکانی کۆتایی بێزاردەبن ناتوانن کۆنترۆڵی بێزاریەکەی خۆیان بکەن.

٣ - ئارەزووکردنی هەندێ لەفێرخوازان بۆ سەنجڕاکێشانی هاوڕێکانی ئەوەش بە نواندنی هەندێك ڕەفتاری نەخوازراو.

٤ - لاساییکردنەوەی ڕەفتارە نەشیاوو بێزارکەرەکانی هاوڕێکان.

گرنگە مامۆستا هەوڵبدات ئەمجۆرە ڕەفتارانە بکات بۆ ئەوەی کۆنترۆڵی پۆل بکات:

بزانێت سەرچاوەی گرفت چییە؟ خێزانییە یان مامۆستایە یان کێشەیەکی کۆمەڵایەتییە یان سۆزداریە. پێویستە سەرەتا مامۆستا ئاوڕێک لە خۆی بداتەوە و هەندێک پرسیار ئاڕاستەی خۆی بکات. ئایا هەڵسووکەوتی منە وادەکات فێرخواز لاواز و تێکدەرو ئاژاوەگێربن؟ ئایا من ئەوە ڕۆشنبیریم نییە فێرخوازان کۆنترۆڵبکەم لە پۆل؟ ئایا تەنها لە وانەکانی من وان یان لەوانەی هەموو مامۆستایان وان؟. ئایا شێوازی وانەوتنەوەی من گونجاوە یان نا؟. ئەگەر کێشەکە فێرخوازان بوو هەوڵبدات ئەم ڕێگایانە بگرێتەبەر بۆ ئەوەی چارەسەری کێشەکە بکات:

١-نابێت مامۆستا ئەم جۆرە فێرخوازیانە فەرامۆش بکات، بەڵکو بەپێچەوانەوە دەبێت گرنگیان پێبدات و شوێنی دانیشتنیان نزیک بکات لەخۆی.

٢- بۆ ئەوەی ئەم جۆرە فێرخوازانە ڕاکێشینە ناو ژینگەی پۆل چەند پرسیارێکی ئاسانیان ئاڕاستە بکەن.

٣- پێویستە ئەرکیان پێ بسپێرین بۆ نمونە بیانکەینە نوێنەر یان چاودێری پۆل یان ڕۆژانە تەختەی نوسین بڕازێننەوە.

٤- ئامۆژگاری تایبەت بکرێن لەلایان مامۆستاوە بۆ نمونە ڕۆژێک بە تایبەت بانگی بکەی و پێی بڵێی ڕۆڵە من تۆم خۆش دەوێت حەزدەکەم وەک خوێندکارێکی بەهێز بتبینم.

٥- نابێت لەگەڵ ئەم جۆرە فێرخوازانە ڕق ئەستووربین، چونکە ئەگەر ئێمە ڕقیان لێ هەڵبگرین کەواتا ئێمە ئاستی خۆمان بردە ئاستی ئەوان، بە لێبووردەیی ئێمە چارەسەری گرفتەکانیان ئاسانتر دەبێت.

٦- نابێت هەموو ڕۆژێك گلەییان لێبکەین.

٧- نابێت چاوەڕوانی ئەوەبین کە ئەم جۆرە فێرخوازانە زوو ڕارودۆخیان بگۆڕێت، بەڵکو بەپێچەوانەوە دەبێت پشوو درێژبین لەگەڵیان تاکو دەست بەرداری ئەم خوویان بن.

٨- دەبێت مامۆستا هەوڵبدات بەپێی ئەزموونی خۆی هۆکاری سەرەکی کێشەی ئەم جۆرە فێرخوازیانە بدۆزێتەوە ئینجا کاری لەسەر بکات.

٨- کاتێک بۆ ناسینی هەر فێرخوازێك تەرخان بکەن بە درێژایی وانەکانی یەک بە یەک بە پرسیارکردن لەبارەی خولیا و ئارەزووەکانیان یان... ئەو جۆرە شتانەی کە لە خویندنگە فێری بوون.

چەند ئاڵنگاریەکی باو کە مامۆستایان لە پۆلدا ڕووبەڕوویان دەبێتەوە:

ئەمانە دە لە باوترین ئاڵنگارییانەن کە مامۆستایان ڕۆژانە ڕووبەڕوویان دەبنەوە. لە کاتێکدا کە ڕەنگە ئەوە وەک هەواڵێکی زۆر ناخۆش دەرکەوێت، بەڵام کاتێک پرسەکە تێگەیشت، دۆزینەوەی چارەسەرەکە ئاسانترە. با دەست پێ بکەین.

١. تێگەیشتن لە شێوازە جیاوازەکانی فێربوون:

یەک پۆل زۆربەی کات خوێندکارانی هەجۆری تێدایە کە کۆمەڵێک توانا و شێوازی فێربوونیان هەیە. نزیکە لە مەحاڵەوە کە مامۆستایان بە سادەیی یەک شێوازی فێرکردن بەکاربهێنن و کاریگەر بێت بۆ هەموو فێرخوازەکانیان.

مامۆستایان پێویستە بیرکردنەوەیەکی ستراتیژی بکەن لە کاتی دانانی پلانی وانەکاندا بۆ ئەوەی هەموو شێوازەکانی فێربوون لە پۆلەکەیاندا بگونجێت. هەروەها دەبێت لەکاتی وانەوتنەوە چالاکانەدا نەرم و نیان بن، چونکە لە کاتی ڕاستەقینەدا دەستکاری دەکەن بە پشتبەستن بە ئەدای خوێندکار. ئەمە دەتوانێت کات و هەوڵێکی زۆری لە کۆتایی مامۆستادا بخایەنێت، بەڵام سوودەکانی بۆ ئەدای خوێندکار بێ ڕکابەرن.

٢. نەبوونی پەیوەندی کاریگەر:

دەکرێت مامۆستایان دەتوانن ڕووبەڕووی ئاستەنگی بەرچاو ببنەوە لەکاتی هەوڵدان بۆ پەیوەندیکردن لەگەڵ خوێندکارەکانیان بە شێوەیەکی کاریگەر. هەموو خوێندکارێک بە تایبەت لە ئاستی پۆلە نزمەکاندا نازانێت کەی داوای یارمەتی بکات.

بۆ نموونە زۆربەی خوێندکارانی ئامادەیی توانای ئەوەیان هەیە بە شێوەیەکی کاریگەر پێداویستییەکان و خەبات و سەرکەوتنەکانیان بگەیەنن. بەڵام لەوانەیە ئەو مامۆستایانەی ئاستی پۆلەکانیان بچووکترە هەمان ئەزموونیان نەبێت. لە حاڵەتەکانی وەک ئەمانەدا مامۆستایان دەبێت کەناڵێکی کاریگەر بۆ پەیوەندیکردن بدۆزنەوە بۆ ئەوەی پۆلەکەیان بە باشی کاربکات.

ئێستا، یەک وەڵام نییە بۆ ئەم کێشەیە. ڕەنگە مامۆستایان پێویستیان بە بەکارهێنانی ستراتیژی جیاواز هەبێت بەپێی تەمەنی خوێندکارەکانیان. بە تایبەتی بۆ ئەو مامۆستایانەی کە چەند نمرەیەک دەڵێنەوە، ئەمە دەتوانێت کارێکی کات بەفیڕۆدەر بێت.

دۆزینەوەی سیستەمێک بۆ باشترکردنی پەیوەندیکردن لە پۆلدا نەک تەنها دەتوانێت یارمەتی خوێندکارانی خەباتکار بدات بۆ بەدەستهێنانی پشتگیری، بەڵکو دەتوانێت یارمەتی مامۆستایان بدات لە بەڕێوەبردنی پێداویستییەکانی چەندین خوێندکار بە یەکجار.

تێبینی ئەوە بکەن کە چۆن جارێک مامۆستا سیستەمێکی ئاماژەدانی نازارەکی لە پۆلەکەیدا جێبەجێ کرد کە یارمەتی خوێندکارانی دەدا پێداویستی و بیرکردنەوەکانیان دەربڕن بەبێ ئەوەی پۆلەکە تێکبدات.

٣. بەردەوام بوون لە ئاگاداری تەکنەلۆژیای فێربوون:

تەکنەلۆژیای فێربوون بەردەوام لە گۆڕاندایە. ساڵانە کۆمەڵێک ئەپ و ماڵپەڕ و ئامرازی تەکنەلۆژیای نوێ دروست دەکرێن بۆ باشترکردنی پرۆسەی فێربوون. وە فشارێکی زۆر لەسەر مامۆستایان هەیە کە بەردەوام ئاگاداری نوێترین تەکنەلۆژیا بن. زۆربەیان پێیان وایە کە نوێترین و گەورەترین ئامرازەکان باشترین کوالیتی پەروەردە پێشکەش دەکەن.

بەڵام زۆرجار کەمیی بودجە، سەرچاوە، یان کات هەیە بۆ جێبەجێکردنی هەموو تەکنەلۆژیایەکی نوێ وەک ئەوەی کە دەخرێتە بواری جێبەجێکردنەوە.

٤. پەیوەندیکردن لەگەڵ دایک و باوک:

یەکێک لە باوترین و زەقترین تەحەددیاتەکانی پۆل بۆ مامۆستایان ئەوەیە کە هەندێک لە خوێندکاران پشتگیرییەکی پێویست لە دەرەوەی پۆل وەرناگرن. لە کاتێکدا مامۆستایان دەتوانن لەگەڵ خوێندکاران کار بکەن لەکاتێکدا لە خوێندنگەدان، بەڵام خوێندکاران پێویستیان بە پشتیوانی دایک و باوکیان هەیە.

کاتێک دایک و باوک بەشدارییەکی چالاکانە لە فێربوونی منداڵەکانیاندا دەکەن، ئەگەری سەرکەوتنی ئەو خوێندکارە زۆر زیاترە. ئەم پرسە پەیوەندییەکانی ناو کەسیش دەگرێتەوە. زۆرجار خوێندکاران هەست بە ئاسوودەیی دەکەن کە لە کاتی پێویستی خۆیاندا ڕوو لە مامۆستایەک بکەن- کاتێک پشتگیری سۆزدارییە کە بەدوایدا دەگەڕێن لەبری پشتگیری ئەکادیمی. بەڵام ئەم داینامیکییە دەتوانێت فشارێکی زۆر بخاتە سەر مامۆستایەک. پەیوەندییەکە دەتوانێت فێڵاوی بێت بۆ گەشتکردن، و زۆرجار مامۆستایان کاتژمێری پێویستیان نییە لە ڕۆژدا بۆ ئەوەی بچنە ژوورەوە و قسە لەگەڵ هەموو خوێندکارێک بکەن. پێویستە خوێندکار بە تەواوی پشتگیری بکرێت چ لە خوێندنگە و چ لە ماڵەوە بۆ ئەوەی باشترین چانسی سەرکەوتنیان هەبێت.

ئایا دەزانی؟ کاتێک مامۆستایان پرۆدیجی بەکاردەهێنن، کە پلاتفۆرمی فێربوونە لەسەر بنەمای یاری پرۆدیجی کە مەشقی کارامەیی گونجاوی لە خوێندکاراندا پێشکەش دەکات، دەتوانن دایک و باوکانیش بانگهێشت بکەن بۆ بەشداریکردن. بە ئەکاونتی بێبەرامبەرەکەیان، دایک و باوک دەتوانن بەردەوام بن لە پێشکەوتنی منداڵەکەیان بە ڕاپۆرت و تەنانەت پەیامی پاڵنەریشیان بۆ بنێرن لەکاتی یاریکردندا.

٥. فشاری کارگێڕانی خوێندنگەکان:

زۆرجار مامۆستایان لە ژێر فشارێکی زۆردان لەلایەن کارگێڕانی خوێندنگەکانیانەوە بۆ ئەوەی ستراتیژی و ڕێگەی نوێی وانەوتنەوە دابڕێژن کە بتوانن فێربوونی خوێندکاران باشتر بکەن.

کارگێڕانی خوێندنگەکان دەیانەوێت لە کێبڕکێی ناوچەکانی تری خوێندنگەکاندا بمێننەوە کاتێک باس لە ئەنجامدان و نمرەی تاقیکردنەوەکان دەکرێت. بەڵام مامۆستا ئەوانەن کە لە ڕاستیدا لە پۆلدان، فێری فێرخوازەکان دەکەن کە کارامەیی پێویست بۆ بەدەستهێنانی ئەم دەرەنجامانە.

مامۆستایان وەک بەرپرسیارێکی تایبەت لە دەستکەوتی خوێندکاران، نیشاندەری گەشەکردن، گەشەپێدانی پیشەیی و دیسیپلین سەیر دەکرێن.

بەهۆی ئەوەی زۆر شت لەسەر خوودی مامۆستایە، ئیدارەیەکی خوێندنگەی پشتیوان دەتوانێت جیهانێک جیاوازی دروست بکات هەم بۆ سەرکەوتنەکانیان و هەم بۆ سەرکەوتنی خوێندکاران.

٦. دروستکردنی پلانی وانە سەرنجڕاکێشەکان کە لەگەڵ پرۆگرامەکەدا بگونجێت:

دروستکردنی پلانی وانە سەرنجڕاکێشەکان کە لەگەڵ پرۆگرامی دیاریکراوی دەوڵەتدا هاوتەریبن، دەتوانێت ئەرکێکی بەرز بێت. وە لە دەرەوەی تەنها سەرنجڕاکێش بوون، سنووردارکردنی کات دەتوانێت پرسێک بێت. لە کاتێکدا کە مەلزەمە و خشتەی کۆرسێک هەیە کە دەبێت پابەندبن پێیەوە، زۆرجار خوێندکاران پێویستیان بە کاتێکی زیاتر دەبێت بۆ ئەوەی بە تەواوی لە بابەتێکدا تێبگەن.

زۆرجار، دەوڵەت پرۆگرامێکی ورد بۆ ساڵی خوێندن دادەڕێژێت، خشتەی پڕ لە زانیاری دەدات بۆ هەموو ئەو بابەتانەی کە پێویستە لە ساڵێکی دیاریکراودا بخرێنە ڕوو. مامۆستایان پێویستە زۆر پشت بە تواناکانی چارەسەرکردنی کێشە ببەستن بۆ ئەوەی زۆرترین کاتیان لە پۆلدا بەکاربهێنن.

سەرەڕای ئەوەش، لەگەڵ قەبارەی پۆلەکانی گەورەتر، دەتوانێت دڵنیابوون لەوەی کە هەموو خوێندکارێک ئەو پشتگیرییە بەدەستدەهێنێت کە پێویستی پێیەتی بۆ ئەوەی بە تەواوی لە وانەیەک تێبگات، قورس بێت. لەوانەیە مامۆستایان بە شێوەیەکی ناباوەڕ کاربکەن بۆ دروستکردنی پلانێکی وانەیەکی نایاب کە تەنها دەنگدانەوەی لەگەڵ هەموو خوێندکارەکانیان نەبێت.

لەگەڵ پرۆدیجی فێرخوازەکانت لە بیرکاریدا سەرقاڵ بکە:

ئەگەر تۆ بیرکاری دەڵێیتەوە، ڕەنگە پێشتر بزانیت کە پاڵنەر بۆ خوێندکاران چەندە قورسە. کەرەستەی فێرکاری نەریتی وەکو لاپەڕەی کار دەتوانێت بە خێرایی هەندێکیان بێزار بکات، بە تایبەت ئەگەر هەست بە متمانە نەکەن لەگەڵ مادەکەدا.

بیرکاری پرۆدیجی خۆشی فێربوونی یاریکردن لەگەڵ سوودەکانی مەشقی کارامەیی گونجاوی و ئامانجدار تێکەڵ دەکات. لەگەڵ یاریکردنی خوێندکارانی بیرکاری پرۆدیجی، وەڵامی پرسیارەکانی دڵخوازی تۆ دەدەنەوە، هەموو ئەمانە لەکاتێکدا کە کاتێکی خۆش بەسەر دەبەن لە گەڕان بە جیهانێکی ئەفسوناوی و جادووکردن. ڕێگەیەکی زۆر باشە بۆ جیاکردنەوەی فێربوون لەکاتێکدا پۆلەکەت سەرقاڵ دەکەیت.

تەنانەت توێژینەوەیەک دەریخستووە کە خوێندکاران بینیویانە ئاستی چێژوەرگرتن لە بیرکارییان بە شێوەیەکی بەرچاو زیادی کردووە دوای تەنها چەند مانگێک لە بەکارهێنانی بیرکاری پرۆدیجی!

٧. ڕەفتار و بەڕێوەبردنی پۆل:

ڕەفتاری خوێندکاران دەتوانێت بەڕێوەبردنی قورس بێت بۆ مامۆستایان لە سەرووی ئەرکەکانی تری کارەکانیانەوە وەک کاری کارگێڕی، مانەوە لەسەر ڕێڕەوی پرۆگرام، و بەردەوام بوون لە نوێترین ڕەوتەکانی پۆل.

خوێندکارانی بێزێز و لاسار دەتوانن خۆشەویستیت بۆ وانەوتنەوە بکوژن، بەڵام دەبێت وریا بیت لە شێوازی مامەڵەکردنت لەگەڵ تێکچوونەکان و دیسپلینکردنی خوێندکاران. ڕێگاکانی بەرەنگاربوونەوەی نەبوونی ڕەوشت لە پۆلەکەتدا بریتییە لە جێبەجێکردنی دەرئەنجامە ڕەواکان، گەیشتن بە ڕەگی کێشەکە، بەشداریکردنی دایک و باوک و دروستکردنی پلانی دەستێوەردان.

دروستکردنی پلانی جیاوازی ڕەفتاری و ئەکادیمی دەتوانێت یارمەتی مامۆستایان بدات لەسەر ڕێڕەوی خۆیان بمێننەوە و ئامانجە پەروەردەییەکانیان بەدیبهێنن لەگەڵ پێشکەوتنی ساڵی خوێندن. بەڵام ئەمە بەبێ کار و پشتگیرییەکی زۆر لەلایەن کارگێڕان و دایک و باوکان و پیشەییەکانی تری پەروەردەییەوە ڕوونادات. زۆرجار، پاڵنانی خوێندکاران بە وانە سەرنجڕاکێشەکان دەتوانێت بەس بێت بۆ بەڕێوەبردنی ڕەفتاری خوێندکاران لە پۆلدا. بەڵام لە هەندێک حاڵەتدا، ڕەنگە خوێندکاران پێویستیان بە پشتگیری زیاتر بێت بۆ بەڕێوەبردنی کێشەکانی ڕەفتار و دروستکردنی بیرکردنەوەی گەشەکردن.

٨. کاری کارگێڕی کات بەفیڕۆدەر:

ئەو کارە کارگێڕییەی کە لەگەڵ وانەوتنەوەدا دێت کاتێکی زۆری دەوێت لەسەرووی بەڕێوەبردنی خوێندکاران و دروستکردنی هەڵسەنگاندن و لە ڕاستیدا وانەوتنەوە. بەهۆی ئەمەوە بەڕێوەبردنی کات کارامەییەکی گرنگە بۆ هەموو مامۆستایەک.

بڕی زۆری کاری کارگێڕی لەسەر پلێتی مامۆستا دەتوانێت کاریگەری خراپی هەبێت لەسەر هاوسەنگی ژیانی کار و ژیانی ئەوان، چونکە زۆرجار پێویستە کات بەسەر بەرن لە دەرەوەی کاتەکانی کارکردن بۆ نمرەی ئەرکەکان، دروستکردنی پلانی وانەکان، پڕکردنەوەی ڕاپۆرت و زۆر شتی تر.

بۆ ئەوەی هەموو شتێک بە ئەنجام بگات، بەشێک لە مامۆستایان ڕووبەڕووی ئەو پرسیارە دەبنەوە کە ئایا واز لە کاتی تایبەتی خۆیان بهێنن یان کاتەکانیان لەگەڵ خوێندکاران بۆ تەواوکردنی کاری کارگێڕی. لە کاتێکدا هەمیشە بەدوای ڕێگایەکدا دەگەڕێن بۆ ڕێکخستنی کارە کارگێڕییەکانیان، زۆرجار پێدەچێت وەڵامێکی باش نەبێت.

هاکی فێرکردن: لەگەڵ پرۆدیجی نمرەدانان بەجێبهێڵە!

ئایا دەزانی کە مامۆستایانی خوێندنگە سەرەتایی و ناوەندی دەتوانن داشبۆردەکەی مامۆستای پرۆدیجی بێبەرامبەریان بەکاربهێنن بۆ دانانی هەڵسەنگاندنی سەرنجڕاکێش تەنها بە چەند کلیکێک؟ تەنها شتێک کە پێویستە بیکەیت ئەو ناوەڕۆکە هەڵبژێرە کە بەپێی ستانداردەکانە کە دەتەوێت خوێندکارەکانت مەشقیان پێبکەن و وایان لێبکەیت بیرکاری پرۆدیجی یان ئینگلیزی پرۆدیجی یاری بکەن.

پاشان لەگەڵ یاریکردنیان، وەڵامەکانی خوێندکاران بە شێوەیەکی ئۆتۆماتیکی نمرەی بۆ دادەنرێت و دەخرێنە ناو ڕاپۆرتەکانتەوە، یارمەتیت دەدات بۆشایی و تێڕوانینە شاراوەکانی فێربوون ئاشکرا بکەیت! دەست پێبکە.

٩. نەبوونی بودجە:

شاراوە نییە کە مامۆستایان و خوێندنگەکان بەردەوام ڕووبەڕووی کێشە دەبنەوە لە ڕووی کەمی بودجەوە.

بۆ زۆربەی خوێندنگە حکومییەکان لە سەرانسەری وڵاتدا کە تووشی کێشە دەبن لەگەڵ بودجە، مامۆستایان ئەوانەن کە چاوەڕوان دەکرێت داهێنەر بن و بەو سەرچاوانەی کە هەیانە، ڕازی بن. لە دەرەوەی تەنها کەمی کەرەستەی پۆل، کەمیی بودجە دەتوانێت ببێتە هۆی نەتوانینی دامەزراندنی مامۆستای پێویست. زۆرجار، ئەمە بە زیادکردنی قەبارەی پۆلەکان چارەسەر دەکرێت.

لە کاتێکدا کە ڕەنگە وەک تاکە چارەسەر دەرکەوێت، قەبارەی پۆلی گەورە دەتوانێت کاریگەری نەرێنی لەسەر ئەزموونی پۆل بۆ زۆرێک لە خوێندکاران هەبێت. کاتێکی کەمتر بۆ فێرکردنی تاکەکەسی و کاتێکی یەک بە یەک لەگەڵ مامۆستا بەجێدەهێڵێت.

ئەمەش دەتوانێت کوالیتی فێربوون دابەزێنێت و کاریگەری نەرێنی لەسەر فێربوونی خوێندکار هەبێت. هەروەها کاریگەری نەرێنی لەسەر مامۆستایان دەبێت، هەمیشە هەست بە دواوە و زیادەڕۆیی لە کارکردن دەکەن.

کاتێک خوێندنگەکان تووشی کێشەی بودجە دەبن، هەنگاوی یەکەم کەمکردنەوەی ڕێژەی فێرخواز بۆ مامۆستایە، ئەمەش کاریگەری ڕاستەوخۆی لەسەر فێربوونی زانایان دەبێت. مامۆستایان ڕووبەڕووی ژمارەیەکی گەشەسەندنی خوێندکاران دەبنەوە لە هەر پۆلێکدا، ئەمەش ڕێگرییان لێدەکات لە پێشکەشکردنی گرنگییەکی یەک بە یەک. ئەنجامەکەی کەمبوونەوەی دەستکەوت و ڕەزامەندی خوێندکارە.

١٠. ماندوبونی مامۆستا:

وانەوتنەوە یەکێکە لە پیشە زۆر داواکارییەکان لەوێ. مامۆستایان بەردەوام کاردەکەن بۆ ئەوەی هەموو ئەرکەکانیان لە پەروەردەکردنی خوێندکاران، بەڕێوەبردنی ڕەفتار، تەواوکردنی ئەرکە کارگێڕییەکان و زۆر شتی تردا تێکەڵاو بن. توخمێکی سۆزداری هەیە، وەک چۆن دەزانن کە کارەکانیان ژیان و داهاتوو لە قاڵب دەدات.

لەگەڵ خواستێکی زۆری هەموو بەرپرسیارێتییە کارەکانیان، مامۆستایان بە شێوەیەکی باو تووشی ماندوبون دەبن. هەندێک لە نیشانە باوەکانی ماندوبونی مامۆستا بریتین لە:

هەستکردن بە بێئومێدی دوای کارکردن لەسەر پلانی وانەکان.

ترس لە چوونە سەرکار.

نەبوونی پاڵنەر بۆ ئەوەی بەرهەمدار بیت.

پێویستە مامۆستایان هەوڵبدەن باشترین هاوسەنگی ژیانی کار و ژیانی کاریان هەبێت بۆ ئەوەی ماندووبونیان نەبێت، بەڵام ئەمە دەتوانێت قورس بێت بەهۆی زۆری بەرپرسیارێتی لەسەریان. کارگێڕان و دایک و باوکان پێویستە ڕۆڵێکی چالاکانە لە پەروەردەدا بگێڕن بۆ ئەوەی یارمەتیدەر بن لە ڕێگریکردن لە ماندوبونی مامۆستایان.

بەم ئامۆژگاریانە بەرەنگاربوونەوەی ماندوبونی مامۆستا ببە!

ماندوبونی مامۆستا دەتوانێت بەسەر باشترینەکانماندا بێت و زانینی چۆنیەتی تێپەڕاندنی دەتوانێت فێڵاوی بێت. بەڵام بە بیرکردنەوە و پراکتیزەکردنی ورد، مامۆستایان دەتوانن بگەڕێنەوە سەر ڕێڕەوی خۆیان و هەست بە بەهێزبوونەوە بکەن. ئێمە ئەم ئامۆژگاریانەمان دەستنیشان کرد کە سەلمێنراون کە یارمەتیدەرن لە بەرەنگاربوونەوەی ماندوبونی مامۆستایان:

مەشق بە گرنگیدان بە خۆت بکە، بە تایبەت کاتێک گومانت لە خۆت هەیە.

لە شوێنێک کە بتوانرێت سنوور لەگەڵ کار وماڵەوە دروست بکەن.

بیر لەوە بکەرەوە کە ڕێبازێکی نوێ بۆ ستراتیژی وانەوتنەوەت زیاد بکەیت.

هەموو ڕۆژێکی چالاک بخەرە ڕوانگەیەکەوە و پێشکەوتنەکانت بیربخەرەوە.

هەستەکانت لەگەڵ مامۆستاکانی تردا بەیەکەوە باس بکە، لەوانە ئەوانەی لە دەرەوەی خوێندنگەکەتن.

١١- بەڕێوەبردنی کات:

وانەوتنەوە کارێکە کە پێویستە بە درێژایی ڕۆژ لەسەر پێی خۆت بیت، زۆرجاریش کاتێکی کەم هەیە بۆ پشوودان. بۆیە لە سەرووی ئەوەی لەسەر پێیەکانت بیت، پێویستە مێشکی هەنگە سەرقاڵەکان چالاک بیت.

دروستکردنی ڕێگەی داهێنەرانە بۆ ئەوەی منداڵە بچووکەکان سەرقاڵ بکەن، زۆر گرنگە بۆ ئەوەی کارەکەت وەک مامۆستایەک ئاسانتر بێت. لێرەدایە کە پلاندانان و بەڕێوەبردنی کات دێتە گۆڕەپانەکەوە. وەک زانایانی ئامادەیی، بەڕێوەبردنی کات بریتییە لە داڕشتنی خشتەی هاندەر و کارەکانی ساڵ دەگرێتەوە بەبێ ئەوەی بە ناوەڕۆکدا تێپەڕیت.

١٢- کاغەزی بێکۆتا & درێژکردنەوەی کاتی کارکردن:

ئەگەر شتێک لە ساڵانی خوێندنت لەبیرە، ئەوە ئەو ڕاستییەیە کە مامۆستایان هەمیشە تا ملی خۆیان بوون لە نمرەدانان و نمرەی وەرەقەکاندا. وە ڕۆژانی نەخۆشی هەمیشە بژاردە نییە. بەداخەوە، نمرەی وەرەقەکان ئەرکێک نییە کە لە کاتی وانەوتنەوەدا ئەنجام بدرێت، ئەمەش زۆرجار مامۆستایان بەجێدەهێڵێت کە کاتێک ڕۆژەکە تەواو بوو نمرەدان.

کاری کاغەز بریتییە لە حسابکردن بۆ گەشەی خوێندکارەکانت بە بەدواداچوون بۆ پێشکەوتنەکانیان بە درێژایی ساڵ. جگە لە تێبینییەکانی فێرکردن، هەڵسەنگاندنی تاکەکەسی پێویستە تۆمار بکرێت و زۆرجار ئەمە ئەرکێکە کە پێویستی بە درێژکردنەوەی کاتەکانی کارکردن هەیە.

دید وپەیامی خوێندنگەکان و بنەماکانی دانانیان:

زۆر جار تێبینی ئەوەمان کردووە کەوا دید و پەیامی بەشێک لە خوێندنگەکان وەک پێویست نییە و تەنانەت هەندێک خوێندنگە چەند ووشەیەکیان کردووتە دیدی خۆیان. ڕەنگە سادەترین پێناسەی دید: بریتی بێت لە "وێنەیەکی ڕوون و ئاشکرا بۆ داهاتوو" کەواتە ناکرێت چەند ووشەیەک بێت بەڵکو دەبێت ڕستە بێت بۆ ئەوەی بە ڕوونی گوزارشت لە پەڕینەوە بکات لە ئێستاوە بۆ داهاتوو، جگە لەوەی کە پێویستە قابیلی تێگەیشتن و جێبەجێکردن بێت و هەروەها پرواتا و لۆژیکی بێت.

مەبەست چیە لەدیدو پەیامی خوێندنگە؟

دید: تێڕوانینە بۆ داهاتوو، ئەو ئامانجەیە دەمانەوێت لە داهاتوو پێیبگەین، واتا ڕەنگدانەوەی خاڵە لاوازەکانی خوێندنگەیە لە ئێستا و بەهێزکردنیانە لە داهاتوودا، بەمانەیەکیتر دیدی خوێندنگە پێویستە گوزارشت لەو ستاندرادانەی خوێندنگە بکات کە پێویستیان بە پەرەپێدانە.

پەیام: ئامرازو میکانیزمی گەیشتنە بەو ئامانجانەی کە لە دیدی خوێندنگە گوزارشتی لێکراوە.

دیدو پەیام بەپێی ئەنجامی خودهەڵسەنگاندنی خوێندنگە ئەم خەسڵەتانەی ئەبێت:

١- ڕەهەندی نێودەوڵەتی و خۆجێیی هەبێ، بۆ نمونە جەخت لە مافی مرۆڤ و مافی منداڵ بکاتەوە.
٢- تەواوی کۆمەڵگەی خوێندنگە بەشداربن لەدارشتنیدا.
٣- ڕوون و ئاشکرابێت جەخت لە بەرزکردنەوەی ئەدای خوێندنگە بکاتەوە و گشت لایەنەکانی خوێندنگە پابەندبن.

تێبینی:

مەرج نیە خوێندنگە لۆگۆی هەبێت، لوگۆ زیاتر سومبولی ناسینەوەی خوێندنگە و دروشمیەتی.

هەر ستاندارددێکی خوێندنگە ١ یان ٢ بێت پێویستە لە پلانی پەرەپێدان پلانی بۆ دابنرێت و لە دیدوپەیامدا گوزارشتی لێبکرێت.

دیدوپەیامی خوێندنگە لەکۆتایی ئەنجامدانی پرۆسەی خودهەڵسەنگاندن دائەڕێژرێت.

هەر ستانداردێک ٣ یان ٤ بەدەست بهێنێت بە سەرکەوتن و خاڵی بەهێز ئاماژەی پێ ئەکرێت.

هەر ستاندرادیک ئاستی ١ یان ٢ بێت لە ڕاسپاردەکان بۆ باشتربوون و پلانی پەرەپێدان گوزارشتی لێئەکرێت.

ئاڵنگاری بریتیە لەو ئاستەنگانەی کە ڕووبەڕووی خوێندنگە دەبێتەوە و لە توانای خوێندنگە نیە چارەسەری بکات بۆ نمونە بچوکی باڵەخانە.

لە خوارەوە نموونەی چەند دیدێکتان دەخەینە بەرچاو کە دەکرێت وەک بیرۆکە سوودی لێوەربگیرێت یانیش تێکهەڵکێشی یەکتر بکرێن و زیاتر دەوڵەمەندی بکەن.

١ .ئامادەکرنی هاونیشتیمانێکی گۆشکراو بە زانست و زانیاری و ڕەوشتبەرزی و خاوەن بەهاو، پێگەیاندنی نەوەیەکی وشیار و خوێندەوار و نیشتیمان پەروەر و خاوەن بیرکردنەوەیەکی زانستیانە.

٢ .بنیاتنانی کەسایەتییەکی ساخلەم و هاوولاتییەکی لەشساغ و دەروونپاک و مێشککراوە و پێگەیاندنی تاکێک کە لە مافەکانی مرۆڤ و ئازادی و بەرپرسیارەتی تێبگات و هەست بە ئەرکەکانی بکات و باوەڕدار بێت بە سەرەتاکانی خۆی و هاوولاتی بوون.

٣ .پەروەردەکردنی نەوەیەکی بڕوابەخۆبوو، دڵسۆز بۆ گەل و نیشتیمان و ئاین و دەروونوندروست و پێگەیاندنی تاکێکی خاوەن بەهرە و کەسایەتیەکی بەهێز، کە باوەڕی بە مافی مرۆڤ و کۆمەڵگەی مەدەنی هەبێت.

هەروەها لە پێناسەی پەیامدا دەتوانین بڵێین بریتیە لەو "میکانیزمانە کە خوێندنگە بەنیازە لە کاتی ئێستادا پیادەیان بکات بۆ گەیشتن بەو وێنەیە کە لە دیدەکەدا وێنا کراوە "هەروەها دەتوانین بڵێین بریتییە لە دەست نیشان کردنی بەرپرسیارێتی و پابەند بوون و ئاڕاستەی ئێستای خوێندنگە بە ڕستەیەک یان زیاتر.

لە خوارەوە نموونەی چەند پەیامێکتان دەخەمە بەر چاو کە هەر وەکو پێشتریش ئاماژەم پێکردووە، دەکرێت وەک بیرۆکە سوودی لێوەربگیرێت یانیش تێکهەڵکێشی یەکتر بکرێن و زیاتر دەوڵەمەندی بکەن.

١ .لە پرۆسەی فێرکردندا ئەرک و چالاکی جیاواز بە کاردەهێنین کە گونجاوبن لەگەڵ توانا جیاوازەکانی فێرخوازاندا.

٢ .ڕەخساندنی ژینگەیەکی تەندروست و ئارام و لێبوردە بۆ فێرکردن و فێربوونی گشت فێرخوازان بەبێ جیاوازی.

٣ .بەرپرسیارەتی فێربوون و سەلامەتی و پەرەپێدانی فێرخوازان دەگرینە ئەستۆ.

٤ .کار لە سەر بنیاتنانی تواناکانی مامۆستایان دەکەین و بایەخ بە سەلامەتیان دەدەین.

٥ .ڕێزگرتنی دوو لایەنە لە نێوان سەرجەم ئەندامانی خوێندنگەکەماندا دەپارێزین.

٦ .لە پرۆسەی فێرکردندا بە شێوەیەکی چالاک بەشداری بە فێرخوازان دەکەین و بواریان پێدەدەین کە بەشێوەیەکی سەربەخۆ فێرببن.

٧ .برەودان بە بەهای ئەرێنی و ڕەفتاری بەرپرسیارانە لە لایەن فێرخوازانەوە.

٨ .دەستەبەرکردنی ڕێنمایی پیشەیی پێویست بە لەبەرچاوگرتنی ئارەزوو و توانای فێرخوازان.

٩ .دەستەبەرکردنی دەرفەتی گونجاو تا وەکو فێرخوازان بتوانن گوزارشت لەبۆچوونەکانیان بکەن و لەهەمانکاتدا ڕێز لەبۆچوونەکانی ئەوانیتر بگرن.

١٠ .دەستەبەرکردنی پرۆگرامی خوێندنی تەواوکاری بۆ ئەو فێرخوازانەی ئاستیان لاوازە.

١١ .گرتنەبەری ڕێسا و ڕێکاری پێویست لە پێناو دەستەبەرکردنی ژینگەیەکی سەلامەت بۆ فێرخوازان.

١٢ .دەستەبەرکردنی پرس و ڕاوێژ و پشتیوانی ڕێنماییکاری پەروەردەیی بۆ ئەو فێرخوازانەی پێویستیان پێی هەیە.

١٣ .دروست کردنی پەیوەندی بە شێوەیەکی کارا لەگەڵ کۆمەڵگەی خۆجێی و ڕێکخراوەکانی کۆمەڵگەی مەدەنی و ئەنجامدانی چالاکی لە گەڵیاندا.

مەبەست چیە لە خود هەڵسەنگاندنی خوێندنگە؟

پرۆسەی شرۆڤەکاری خوێندنگەو حوکمدانە لەسەر بەهاو کارابیەکەی بە گوێری ستانداردەکانی خوێندنگە. کۆی پرۆسەی هەڵسەنگاندن و پلاندانان وڵامدەرەوەی کۆمەڵێک پرسیارە، چی هەیە؟ ئێمە ئێستا لەکوێین؟

لەهەڵسەنگاندن وڵاممان دەست ئەکەوێت، چیبکەین؟ لە پلان وڵامەکەمان دەستئەکەوێت و لە پەیامی خوێندنگە ڕەنگ ئەداتەوە، چۆن بیکەین؟ کەی بیکەین؟ کێ بیکات؟ چی پێویستە؟ کێ چاودێری بکات؟ کێ بەدواداچوون بکات لە پلانی پەرەپیدان وەڵامان دەست ئەکەوێت؟.

پێویستە خوێندنگە ڕێبەری هەڵسەنگاندن بەکاربهێنێت و نیشاندەرەکانی ئەدا و بەڵگە بکاتە بنەمای حوکمدان لەسەرئاستی هەر ستانداردێک، بەڵگەش بە هۆی سەرەنجاندان، گفتوگۆ یان سەرنجدان دەست ئەکەوێت.

رابەریکردن:

هەنگاوەکان و ڕێکارەکانی خود هەڵسەنگاندنی خوێندنگە: پێکهێنانی لێژنەی پەرەپێدانی خوێندنگە بەفەرمانێکی خوێندنگە کە پێک دێت لە:

١- بەڕێوەبەر سەرۆک.
٢- یاریدەدەر ئەندام.
٣- مامۆستا ئەندام.
٤- ڕێنماییکاری پەروەردەیی ئەندام.
٥- نوێنەری دایبابان ئەندام.
٦- نوێنەری ڕێکخراوەکانی کۆمەڵگەی مەدەنی ئەندام.
٧- پێویستە ژمارەی ئەندمانی لە ٥ کەس کەمتر نەبێت و بە تاک بێت.

لێژنە تۆمارێکی تایبەت بەخۆی ئەبێت بەم ڕیزبەندیە:

١- ناوی ئەندامانی لێژنە بەواژۆی خۆیان و فەرمانی خوێندنگە.
٢- دیدوپەیامی خوێندنگە.
٣- خود هەڵسەنگاندنی خوێندنگە.
٤- پلانی پەرەپێدانی خوێندنگە.
٥- چالاکی وێنەیی خوێندنگە بەپێی ئەوەی لەپلانی پەرەپێدان هاتووە.

ئەرک و کارەکانی لێژنەی پەرەپێدانی خوێندنگە:

١. هەڵسەنگاندنی تەواوی بوارەکانی خوێندنگە، سەرکردایەتی و بەڕێوەبرن، فێرکردن و فێربوون، بایەخدان بە فێرخوازان و پشتگیریکردنیان، بەشدارییپێکردنی کۆمەڵگە، ئەنجام و دەرهاویشتەکان.

٢. دانانی پلانی پەرەپێدانی خوێندنگە.

٣. کۆکردنەوەی کۆمەک و پاڵپشتی ماددی و مەعنەوی بۆ خوێندنگە.

٤. بنیاتنانی پەیوەندی باش لەگەڵ کۆمەڵگەی خۆجێی و ڕێکخراوەکانی کۆمەڵگەی مەدەنی و بەشداری پێکردنیان لە باشتر بەڕێوەبردنی کاروباری خوێندنگە.

٤. دەستنیشانکردنی کێشە و گیروگرفتەکانی خوێندنگە.

٥. هەرکارێکیتر کە بەرژەوەندی گشتی فێرخوازان بیخوازێت.

گواستنەوەی کاریگەری فێربوون:

یەکێکە لە بابەتە گرنگەکانی دەروونزانی پەروەردەیی و ڕۆڵی لە بواری پەروەردە و فێربووندا هەیە، چونکە نابێت مرۆڤ بەردەوام بۆ هەر کێشەیەکی نوێ ڕاهێنان بکات و هەوڵی فێربوون بدات، بەڵکو بۆ چارەسەرکردنی زۆر گرفتی نوێ، سوود لەزانیاری و شارەزایی و فێربوونەکانی ڕابردووی وەردەگرێ، سوود وەرگرتن لە فێربونی ڕابردوو بۆ چارەسەرکردنی گرفتی نوێ، بە گواستنەوەی کاریگەری فێربوون (انتقال أثر التدريب) ناو دەبرێت واتە فێرخواز فێری زۆر چەمک و پرانسیپ دەبێت و دواتر سوود لەو چەمک و پرانسیپانە وەردەگرێت بۆچارەسەرکردنی گرفتی نوێ وفێربوونی شتی تر بەکاریان دەهێنێ، ئەم سوود وەرگرتنە لەبەرژەوەندی فێرخوازە.

پۆلێنکردنی جۆرەکانی گواستنەوەی کاریگەری فێربوون (ڕاهێنان):

١ -گواستنەوەی پۆزەتیف (الانتقال الايجابي) (Positive Transfer)

ئەم جۆرە گواستنەوە بریتییە لە ئەوەی کە کاتێک فێرخواز فێری کار و ئیشێک یان ئاڕاستەو بۆچوونێک دەبێت، دواتر ئەو کارو ئیشە یان ئاڕاستەو بۆچوونە دەبن بە بنەما بۆ فێربوونی کاروچالاکی و بۆچوونێکیتر، ئەو کاتە جۆری گواستنەوەکە پۆزەتیف و باش دەردەچێت، لەبەرئەوەی فێربوونی کۆن دەبێت بەبنەماو یارمەتیدەر بۆ فێربوونی نوێ. بۆنموونە کاتێک فێرخواز فێری بیرکاری دەبێت و سوود لەبیرکاری بۆ فێربوونی فیزیا وەردەگرێت.

٢ -گواستنەوەی نێگەتیف (الانتقال السلبي) (Negative Transfer)

مەبەست لەم جۆرە فێربوونە ئەوەیە کە فێربوونی یەکەم جار (پێشوو) دەبێت بە ڕێگر و بەربەست لە بەردەم فێربوونی دووهەم جار (داهاتوو). بۆ نموونە کاتێک یەکێک فێری لێخوڕینی ئۆتۆمبیلی گێڕئاسایی دەبێت و دواتر دەیەوێ ئۆتۆمبیلی گێڕئۆتۆماتیکی لێبخوڕێ، ئا لەم کاتەدا زۆر جار بەهەڵە پێ بەبرێکدا دەنێ، وادەزانێ کلاجەکەیەتی.

٣ -نەبووی کاریگەری گواستنەوە (انعدام الانتقال)(Zero Transfer)

ئەم جۆرە گواستنەوەیە بریتییە لە ئەو حاڵەتانەی کە هیچ پەیوەندییەک لە نێوان فێربووی پێشوو فێربوونی داهاتوودا نیە، واتە نەکاریگەری نێگەتیف و نەکاریگەری پۆزەتیڤی هەیە، فێربوونی یەکەمجار نە بەباش نە بەخراپ کاریگەری لەسەر فێربوونی دووهەم جار نیە.

هەرەمی مانەوەی زانیارییە لای فێرخوازان:

مانەوەی زانیاری لای فێرخوازان جیاوازە، ئەم جیاوازیەش بەپێی چۆنیەتی وانەوتنەوەو شێوازی بەشداریکردنی فێرخوازانە بە پێی پرۆسەی فێربون، لەخوارەوە بە پێی ئەم خشتەیە ئاستی مانەوەی زانیاری لای فێرخوازان دەدەخەین.

١- وانە وتنەوە: واتە تەنها مامۆستا قسەبکات و هیچ بەشدارییەکی خوێندکار نەبێت لە پۆلدا لەپێناو تەواو کردنی پرۆگرام، ڕەنگە مامۆستا وابزانێت ئەم شێوازە کاریگەرە بەڵام لاوازترین شێوازی وانەوتنەوەیە، شێوازی فەیلەسوفانەی پێدەوترێت، ئەمە بۆسەردەمانی پێشوو کاریگەربووە کاتێک خەڵکەکە بەدەوری فەیلەسوفەکان کۆدەبوونەوە و هیچیان نەدەوت تەنها فەیلەسوفەکە خۆی قسەیدەکرد، بەڵام ئەم شێوازە تەنها ناردنی زانیارییە بۆ مێشکی خوێندکار لێرەدا زانیارییەکە دەچێتە یادگەی کورت مەوداوە، ماوەی مانەوەی ئەم زانیارییە بەلانی زۆرەوە تەنها ٢٤ کاتژمێر دەمێنێتەوە. وانەوتنەوەی مامۆستا بەو شێوازە تەنها لە سەدا ٥ ٪ زانیارییەکان لای خوێندکار دەمێنێتەوە.

٢- خوێندنەوە: واتە مامۆستا بێت کتێبێک بەدەستیەوە بێت و وانەکە بۆ خوێندکارەکان بخوێنێتەوە، یان خوێندکارەکان خۆیان بیخوێننەوە، ئەمە وەکو ئەوە وایە کتێبێک بخوێنیتەوە بەڵام لەکۆتایی چەند شتێکی زۆر کەمی بیر دەمێنێت ئەویش بۆ ماوەیەکی کاتی، لێرەدا زانیارییەکان تەنها لە سەدا%١٠ لای خوێندکار دەمێنێتەوە.

٣- بینین و بیستن: مامۆستا ڤیدۆ، وێنە، پۆستەر، نەخشە، سپیکەر...هتد بەکار دێنێت، تەنها لە سەدا ٢٠% زانیارییەکان لای خوێندکار دەمێنێتەوە. ڕاستە داتاشۆ و تیڤی کەرەستەیەکی فێرکردنن بەڵام ئەو زۆر کاریگەرەش نین کەبتوانێ لەسەدا سەد پشتی پێببەستی، خواستی تۆ ئەوەیە ئەو زانیارییەی دەیدەی بە خوێندکار زۆرترین ماوە و زۆرترین بڕی لای خۆی بهێڵێتەوە.

٤- نمایشکردن: لێرەدا ڕۆڵێک بە خوێندکار دەدرێت، بۆ نمونە گەر بتەوێ ئەم یاسایە بە خوێنکارەکانت بڵێیت

S + V + Complement

خوێندکارێک دەبێتەS

خوێندکارێک دەبێتەV

خوێندکارێک دەبێتەComplement

لێرەدا بابەتەکە بەم شێوازە ڕوون دەکرێتەوە، ئەمە ڕێگایەکی باشە تا ڕادەیەک بەڵام زانیارییەکان و وانەکەت تەنها لە سەدا ٣٠% لای خوێندکار دەمێنێتەوە، ئەگەر خوێندکارەکە خۆی بەشداری ڕۆڵ وەرگرتنەکەی کردبێت.

٥- گفتوگۆ: بەکار هێنانی گفتوگۆ وەکو لە هەرەمەکەدا دیارە لە سەدا ٥٠٪، واتە کاتێک مامۆستا ڕێگای گفتوگۆ بەکاردێنێت لەنێوان خۆی و خوێندکارەکانی یاخود خوێندکارەکان خۆیاندا، ئەوە ئەو زانیارییەی گفتوگۆی لەسەر دەکرێت بە ڕێژەی لە سەدا ٥٠ دەمێنێتەوە، گەر بەشێوازێکی گونجاو گفتوگۆی لەسەر بکەن.

٦- ئەنجامدان: واتە خوێندکارەکان خۆیان هەستان بەئەنجامدانی بابەتەکە و بە کرداری کردنی، ئەم ڕێگایە بەڕێژەی لە ٧٥٪ لەلای خوێندکار دەمێنێتەوە و ماوەیەکی زۆر دەمێنێتەوە و درەنگتر بیری دەچێتەوە.

٧- فێرکردنی ئەوانیتر: ئەمە ڕێگایەکی زۆر باشی فێرکردنە، لە سیستەمی نوێی وڵاتان ئەمە جێبەجێ دەکرێت هەرلەبەر ئەوەشە پرۆسەی فێربوون بەرەو پێش چووە، تۆش وەکو مامۆستایەک دەتوانی ئەم شێوازە لە پلانی ڕۆژانەتدا جێ بکەیتەوە بەڵکو هەموو خوێندکارەکان سوودمەندبن، چونکە ڕێژەی مانەوەی زانیاری لەم پرۆسەیەدا لە ٩٠.%.

ئاستی بیرکردنەوە و ئیدراك لای بینجامین بلوم:

کاتێك بلوم و هاوڕێکانی پلەبەندی ئاستی زانیان دانا بۆ بەبیرهاتنەوە، بلۆم ئاستی زانستی کرد بە شەش ئاستەوە بۆ ناسینی بە پێی ریزبەندی لە ئاسانەوە بۆ قورس بەم شێوازە:

بیرهاتنەوە – تێگەشتن – جێبەجێکردن – شیکاریکردن – هەڵسەنگاندن – داهێنان.

بەشی خوارەوەی هەرەمەکەی بلوم پێدەوترێت (ئاستی بیرکدنەوەی نزم) کە سێ کارامی لە خۆدەگرێت – بیربیهێنەرەوە، تێبیگە، جێبەجێبکە- بەشی سەرەوەی هەرەمەکە پێیدەوترێت (ئاستی بیرکردنەوەی بەرز) ئەمیش لە سێ کارامەیی پێکدێت – شیبکرەوە، هەڵیبسەنگێنە، دایهێنانبکە_. بە پێی ئەم پۆلێنکردنە پێویستە فێرخوازان لە نزمترین ئاستی بیرکردنەوەوە بەرەو بەرزترین ئاستی بیرکردنەوە بڕوات.

١- بیربهێنەوە: فێرخوازان ئەو زانیاریانەی بیستویانە یان خوێندویانەتەوە بە بیری بهێننەوە.وەك: لەبەریبکە – ناوبینێ – باسیبکە – بیگەیەنە – بیدۆزەرەوە – لیستیبکە – بیڵێ.
٢- تیبگە: فێرخوازان دەتوانن ئەوبیروڕاو چەمکانە دەربارەیان خوێندویانەتەوە یان بیستویانە دورکیبکەن و تێیبگەن. وەك: ڕونیبکەرەوە - پوختی بکەرەوە- گفتوگۆی بکە.
٣- جێبەجێیبکە: فێرخوازان زانیارییەکە لە تێکستێکیتردا یان لە بارودۆخێکیتردا بەکاریدەهێنن بۆ ئەرکێکی جیاواز. وەك: بەکاریبهێنە – هێڵکاری بۆ بکە- وێنەی بۆ بکێشە – هەژماریبکە – چارەسەریبکە.
٤- شیبکەرەوە: فێرخوازان زانیاریەکانیان دابەشدەکەن بۆ بەشە پێکهێنەرەکانیان. وەك: بەراوردیبکە – جیاوزیبکە – بەدوایدابگەڕێ – ڕێکیبخە.
٥- هەڵیبسەنگێنە: فێرخوازان زانیاریە وەرگیراوەکان بە شێوەیەکی ڕەخنەییانە هەڵبسەنگێنن. وەك: ڕەخنەی لێبگرە – تاقیبکەرەوە – بەرگریبکە – بڕیاربدە.
٦- داهێنانبکە: فێرخوازان دەتوانن ئەوەی وەریانگرتووە بەکاریبهێنن بۆ داهێنانی شتی نوێ. وەك: خەیاڵیبکە – پلانی بۆ دابنێ – دایبڕێژە – دیزاینیبکە – دروستیبکە – داهێنانبکە.

بەڵام کوثەر کوچەك لە کتێبەکەیدا ڕەخنەیەکی بچوکی هەیە لەسەر ئەم هەرمەی بلوم لە ئاستەکانی کۆتایی ڕیزبەندیەکەیدا، باوەڕی وایە پرۆسەی هەڵسەنگاندن قورسترە لە پرۆسەی داهێنان، لەبەر ئەوە داهێنانی پێش ڕێکخستن خستوە، پێیوایە هەڵسەنگاندن وەرگرتنی زانیاریەکانە بە شێوازێکی ڕەخنەیی. لەم دوایانەشدا (دیانا هیکۆکس) لە کتێبەکەی بەناوی (تنويع التدريس فی الفصل العادی) دەڵێت بەرزترین پلەی فێربوون هەڵسەنگاندنە و پشتگیری کوثەر کوچەی کردوە..

دیـداکتیک:

لەڕوی زمانەوانییەوە دیداکتیک بنچینەکەی دەگەڕێتەوە بۆ وشەی یۆنانی - DIDAKTYIKOS- بەمانای (هەموو ئەوەی پەیوەستە بە خوێندن و فێرکردنەوە).

بە وەرگێڕانی ئەم مانایانە دەبەخشێ: زانستی وانەگوتنەوە - هونەری وانەگوتنەوە- زانستی فێرکردن - زانستی فێرکاری - بەرنامەی خوێندن. لەڕووی دەستەواژەوە هەندێ جار وەک زانستێکی یاریدەری پیداگۆجی دادەنرێ. دیداکتیک لە چەمکە گشتیەکەیدا کۆمەڵێک لێکۆڵینەوەی زانستی و پەروەردەییە کە شێوەی پەیوەندی مامۆستا بەباتی خوێندن دیاریدەکات و کۆمەڵێ ڕێگای زانستی وانەگوتنەوە دەگرێتەوە کە لەمیانەیانەوە مامۆستا دەتوانێ بەئاسانی مەعریفە بگەیەنێتە فێرخواز (لەڕێگەی ئەوەوە کە بە گواستنەوەی دیداککتیکی ناو دەبرێ). دەکرێ بگوترێ دیداکتیک بەشە کرداری و جێبەجێکاریەکەی پیداگۆجییە.

جیاوازی نێوان دیداکتیک و پێداگۆجی لەوەدایە کە: دیداکتیک چوارچێوەی پەیوەندی مامۆستا بەبابەتی خوێندنەوە دیاریدەکات. پیداگۆجی چوارچێوەی پەیوەندی مامۆستا بەفێرخوازەوە دیاری دەکات.

چەمکە دامەزرێنەرەکانی دیداکتیک:

دیداکتیک لەسەر سێ چەمکی بنەڕەتی دادەمەزرێ.

١. گرێبەستێتی دیداکتیکی: بریتییە لەکۆی ڕێساو ڕێکخەرە چوارچێوەکارییەکەی (دیاریکردنی) لایەنی کارلێکی کە ڕوودەدات لە نێوان مامۆستا و مەعریفە و فێرخواز. واتا کارلێکی ئاڵوگۆڕی نێوان (مامۆستا ـ بابەتی خوێندن ـ فێرخواز) بەشێوەیەک دەکرێ وەک پابەند بونێک دابندرێ کۆمەڵێک بەند لەخۆدەگرێ کە پەیوەندی نێوان

مامۆستاو فێرخواز ڕێکدەخا، هەرچەندە ئەو بەندانەش ڕانەگەیەندرابن بەڵام وەک ناوەرۆک لەچوارچێوەی پرۆسەی فێرکاری و فێربونەوە دێن.

٢.گواستنەوەی دیداکتیکی: مەبەست لە گواستنەوەی دیداکتیکی ئەو پرۆسەیەیە کە مامۆستا پێیهەڵدەستێت لەپێناوی گواستنەوەی مەعریفە لەچوارچێوە ئەکادیمیەکەیەوە بۆ مەعریفەیەک شیاوبێ بۆ خوێندن و گوتنەوەی وەک وانە، تیایدا ئاستی فێرکاری فێرخوازان ڕەچاوبکرێ کە مەبەست لێ پێدانی ئەو مەعریفەیە پێیان.

٣. سێگۆشەی دیداکیکی: مەبەست لەو دۆخە فێرکاریەیە سێ ڕەگەزی بنەڕەتی لە پرۆسەی فێرکردندا پێکەوە کۆدەکاتەوە کە ئەمانەن: مامۆستا، فێرخواز، پرۆگرام. هەروەها پەیوەندی هەر ڕەگەزێک بەدوو ڕەگەزەکەی تر دیاریدەکات.

پەیوەندیەکانی نێوان سێ ڕەگەزەکەی سێگۆشەی دیداکتیکی:

. پەیوەندی نێوان فێرخواز و پرۆگرام: توێژینەوەی دیداکتیکی لەچوارچێوەی ئەم پەیوەندیەدا گرنگی دەدا بەو میکانیزمە زانستیە سایکۆلۆژیانەی ڕێگەخۆش دەکات بۆفێرحواز مەعریفە بەدەست بێنێ.

. پەیوەندی نێوان مامۆستاو پرۆگرام: توێژینەوەی دیداکتیکی لە چوارچێوەی ئەم پەیوەندییەدا گرنگی دەدات بەو ڕێگاو میکانیزمانەی کەدەکرێ مامۆستا پەیرەویان بکات لەپێناوی گواستنەوەی دیداکتیکی بەسود.

. پەیوەندی نێوان مامۆستاو فێرخواز: لە چوارچێوەی ئەم پەیوەندیەشدا توێژینەوەی دیداکتیکی گرنگیدەدا بەکاراکردنی لایەنی پیداگۆجی لەڕووی جێبەجێکارییەوە (تطبيقي) ئەوەش لەچوارچێوەی ئەوەدا کەپێیدەگوتری (گرێبەستی دیداکتیک) جــۆرەکانی دیداکتیک دیداکتیک دوو جــۆری هەیە:

١- دیداکتیکی تایبەت: دیداکتیکی تایەتە بەهەر بابەتێکەوە (بابەتی خوێندن) بەجیا. ئەوەش بەپێی پسـپۆڕی. ئاگادار بوون و زانینی دیداکتیکی تایبەت بەپێی پێداویستیەکانی هەر مامۆستایەک و سروشتی پسپۆڕییەکەی و بابەتی خوێندراوی دەبێت. بۆیە زانینی دیداکتیکی تایبەت و ئاگاداربوونی تەواو لێ کارێکی ئاسان نیە و قورسە.

٢- دیداکتی گشــتی: دیداکتیکێکە هەموو مامۆستایان تیایدا بەشدارن، سەرەڕای جیاوازی پسپۆڕیەکایان. چارەسەری ڕێگاکانی وانەگوتنەوە چارەسەر دەکات بەگشتی و تایبەت نیە بە بابەتێکی دیاریکراوەوە و سێ بەشی هەیە: - پلادانان - ڕێکارسازی (ڕێکخستن و چارەسەرکردن) - هەڵسەنگاندن.

شێوازی وانەوتنەوە: بریتییە لە کۆمەڵێک بنەما و شێواز کە مامۆستایان بەکاریدەهێنن بۆ ئەوەی فێرخوازەکان بتوانن فێربن. ئەم ستراتیژیانە بەشێکیان لەسەر بابەتێک دیاری دەکرێن کە دەبێ فێربکرێن و بەشێکیشیان بەهۆی سروشتی فێرخوازەوە. بۆ ئەوەی شێوازێکی تایبەت بە فێرکردن گونجاو و کارا بێت، فێرخواز و سروشتی بابەتەکە و جۆری فێربوون کە بڕیارە بیهێنێتە ئاراوە، لەبەرچاو گرتووە.

تیۆرەکانی فێربوون:

تیۆری فێربون هەوڵێکی ڕێکخراوە بۆ تێگەشتن لەڕەفتارەکانی مرۆڤ و کۆنترۆڵکردنی و ڕێکخستن و ئاڕەستەکردنی لە چوارچێوەی پرەنسیب و یاسای دیاریکراو، بە ئامانجی شیکردنەوەی دیاردە ڕەفتارییکان و پێشبینیکردن و پەی بردن و کۆنترۆڵکردنیان. زانایانی پەروەردە تیۆرەکانی فێربونیان پۆلێنکردوە بۆ دوو گرووپ: تیۆرەکانی فێربونی ڕەفتاری و تیۆرەکانی فێربونی مەعریفی.

یەکەم: تیۆرەکانی فێربونی ڕەفتاری:

ئەم تیۆرە لە بنەڕەتدا دوو گرووپە کە لەسەر بنەما و ئاڕاستەی جیاواز شیکردنەوەی ڕەفتارەکانی مرۆڤ دەکەن. گروپی یەکەم: تیۆرکانی بەیەکەوە بەستنە، کە هەریەکە لە پاڤلۆڤ (مەرجی کلاسیکی) و واتسۆن (بەیەکەوە بەستەوە) و گاتری (هاوتاکردن لە نێوان وروژێنەری ژینگە و وەڵامی دیایکراو) لەخۆ دەگرێت. گروپی دووەم: تیۆرەکانی ئەرکە، کە هەریەکە لە سۆرینداێك (هەوڵ و هەڵە) و سکینەر (فێربونی کرداری) و کلارك هۆل (هاندان) لە خۆدەگرێت. بە گشتی تیۆرە ڕەفتاریەکان جەخت دەکەنەوە لەسەر ئەو ڕۆڵ ئەرکانەی بە شێوەی ڕەفتاری ئەنجام دەدرێن. بە کورتی باس لەم دانەرانی ئەم تیۆرانە دەکەین.

ئیڤان بترۆڤیتش باڤلۆڤ (Ivan Pavlov) (١٨٤٩-١٩٣٦) پەرچەکرداری کلاسیکی. (فێربونی وەڵامدانەوە).

لە (١٤/ ١٠/١٨٤٩) لە ڕوسیا لەدایکبووە. زانایەکی بواری پزیشکی ڕوسی بووە و خەڵاتی نۆبڵی لەبواری پزیشکدا وەرگرتووە، لە تەمەنی ٧ ساڵیدا فێری خوێندن بووە بەڵام بەهۆی کەوتنی لەشوێنێکی بەرزەوە جەستەی تووشی زیانێکی زۆربۆتەوە و لە تەمەنی ١١ ساڵیدا چۆتە خوێندنگە، ساڵی ١٨٧٠ وازی لەپەیمانگا هێناوە و پەیوەندی بەزانکۆی سانت بترسبۆرگەوە کردووە.

پاڤلۆڤ لە دەستپێکی کاروانە زانستیەکەی گرنگی بە لایەنی دەروونی و پرۆسەی فێربون نەدا، لە تیۆریەکەی پاڤلۆڤەوە دەتوانین سودی لێوەربگرین بۆ هەندێك بواری پەروەردەو فێرکردن، وەك: دەتوانین فێرخواز لە ڕێگەی (هاوپەیوەستبوونی مەرجایەتی) فێری زۆر ڕەفتار و ڕەوشت بکرێت ئەویش پەیوەستکردن و دوبارەکردنەوە هەردوو وروژێنەری سروشتی و وروژێنەری بێلایەن. هەروەها لە ڕێگەی هەمان تیۆرەوە دەتوانین کۆمەڵێك ئاڕاستە و ڕاوبۆچونی باش و پۆزەتیف لەلای فێرخواز بەرامبەر مامۆستا و خوێندن دروستبکرێت. هەندێکجار پاداشتی دەرەکی گرنگی خۆی هەیە لە پرۆسەی فێرکردن و فێربووندا، جێبەجێکردنی مەرجی کلاسیکی وەك ڕێکارێك بەکاردێت بۆ چارەسەرکردنی هەنگاو بە هەنگاوی ترس و تۆقین و قەلەقی لای منداڵ.

گرنتگترین خاڵێکی تیۆری مەرجی کلاسیکی پەیوەست بە مامۆستایان ئەوەیە گەر مامۆستا خۆشەویستیان بۆ خوێندنگە و چالاکیەکانی خوێندنگەوە هەبێت دەبێت بە وەڵامی مەرج، هاوکات منداڵ لە ئەنجامی بەراوردکردنی خوێندن بە وروژێنەری سروشتی کە مامۆستایە" فێری بابەتەکانی پرۆگرامی خوێنندن دەبێت لەبەرئەوە فێرخواز مامۆستای خۆشبوێت، ئەوە وادەکات فێرخواز هەموو ئەو پرسانەی خۆشبوێت کە مامۆستا خۆشی دەوێن. هەروەها پاڤلۆڤ

باوەڕی وایە ئەگەر ویستمان هانی فێرخوازان بدەین بۆ ئەوەی بخوێنن و فێربن ئەوا دەبێت پاداشت بکرێن، ئەگەر پاشماوەیەکیش وازمان لە پاداشتکردن هێنا ئەوا لە خوێندن و فێربون بەردەوام دەبن.

پاڤلۆڤ دەستی بە بنەماکانی بنیاتنانی تیۆری ڕەفتارگەرایی لە فێربووندا کرد. زۆرێک لە تیۆریستەکانی وەک سکینەر و واتسۆن ڕەفلەکسە مەرجدارەکانی پاڤلۆڤیان بەکارهێنا بۆ دارشتنی تیۆرییەکانی خۆیان لە ڕەفتارگەرایی لە پەروەردەدا. لە کاتی خوێندنی فەرمیدا خوێندکاران مەرجدار دەکرێن لەسەر چۆنیەتی ڕەفتارکردن لە پۆلدا.

ئێدوارد سۆرندایک (Edward Thorndike) (١٨٤٧-١٩٤٩) بیردۆزی هەوڵ و هەڵەکردن.

ڕابەری باڵێکیتری ڕەفتارگەراکانی دەکرد، دامەزرێنەری زاراوەی (سایکۆلۆژیای پەروەردە)یە، ڕەخنەی لە پاڤلۆڤ ئەوەبوو سەگەکانی پاڤلۆڤ لەو پرۆسەیەدا هیچ ڕۆڵێکیان نەبووە، لەبەر ئەوە سۆرندایك پشیلەیەکی برسی لەناو قەفەسێکدا بەند کرد و پارچە گۆشتێکی لەبەردەم قەفەسەکەدا دانا، بەمەرجێك ئەگەر پشیلەکە کەمێك هەوڵیبدایە دەیتوانی دەرگاکە بکاتەوەو خۆی ڕزگار بکات. سۆرندایك چەندین جار ئەم تاقیکردنەوانەی چەندبارە دەکردەوە و کاتی هەوڵدان و هەڵهاتنی پشیلەکانی یاداشت دەکرد، ئەم هەوڵ و هەڵەکردنانە سەر ئەنجام ڕزگاربونی پشیلەکانی لێکەوتەوە. سۆرندایك لەسەر ئەم بنەمایە یاساکانی – فێربون و ڕاهێنان و پاداشتی- دارشت. باوەڕی وابوو نابێت مامۆستایان هەموو شتێك ە ئامادەکراوی و ساکاری بخەنە بەردەست فێرخوازەکانیان بەڵکو دەبێت دەرفەتێکیان بخەنە بەردەم بۆ ئەوەی تواناکانی خۆیان بسەلمێنن.

سۆرندایك دوو خاڵی گرنگی یاداشت کرد:

١- هەرکات کەسێك لە پای هەوڵدانی پاداشت بکرێت، خۆشحاڵ دەبێت و بەشێوەکی چالاکانەتر کارەکە ئەنجامدەدات.
٢- هەرکات کەسێك لە پای هەوڵدانی پاداشت وەرنەگرێت، بێزار دەبێت زۆرکەمتر حەزیان لە دوبارەکردنەوەی ئەو هەوڵانە دەبێت کە پێشتر دابوویان.

بە پێی ئەم تیۆرە فێرخواز لە ڕێگای (هەوڵدان و هەڵەوە) و (پرەنسیبی چالاکی خودەوە) فێردەبێت، کە خۆی بەردەوام لە کارکردندایە کەمتر پشت بە کەسانیتر دەبەستێت. لەبەر ئەوە ئەرکی مامۆستایە لەناو پۆل ژینگەی سەرنجڕاکێش بۆ فێرخواز فەراهەم بکات. هەروەها بە پێی تیۆرێکەی سۆریندایك بەش پێش گشتە، واتە فێرخواز فێری بەش و پارچەکان بکرێت دواتر کۆی شتە گشتیەکە فێربکرت.

یاسای ئامادەباشی (قانون الاستعداد) (Law of Readiness)

بە بۆچوونی سۆرندایک یاسای ئامادەباشی و کارکردنی پەیوەستە بە (٣) مەرج و بارودۆخەوە کە ئەمانەی لای خوارەوەن:

١ -کاتێک یەکەی دەماری (الوحدة العصبیة) ئامادەیە بۆ کارکردن ئەوا کارەکەی دەبێتە مایەی خۆشی و کامەرانی بوونەوەر. بۆ نموونە کاتێک منداڵ حەز بە شیرینییەک دەکات و دەچێت بۆلای دوکاندارەکە و دەستی دەکەوێت، ئەو حەزەی تێر دەبێت و منداڵەکە هەست بە خۆشی و کامەرانی دەکات.

٢ -کاتێک یەکەی دەماری ئامادەیە بۆکارکردن، بەڵام کارەکەی ناکات، ئەم کارنەکردنەی دەبێتە هۆی بێزاری و ناڕەحەتی بوونەوەر. بۆ نموونە کاتێک مرۆڤ برسیەتی و دەچێت بۆ چێشتخانە، بەڵام هیچ خواردنێکی لێ نییە، ئەوا ئەوکەسە تووشی بێزاری و ناڕەحەتی دەبێت .

٣ -کاتێک یەکەی دەماری (خانەکانی مێشک) ئامادە نییە بۆ کارکردن، بەڵام ناچار دەکرێت کە کار بکات، ئەوا ئەو کارکردنە دەبێتە مایەی بێزاری و نارەحەتی بوونەوەر. بۆ نموونە ئەگەر کەسێک نەخۆش بێت و ناچار بکرێت کە دەرمان بخوات و دەرزی لە خۆی بدات، ئەوا تووشی بێزاری و نارەحەتی دەبێت.

یاسای ڕاهێنان (قانون التدريب) (Law of Exercise)

ئەم یاسایە تایبەتە بە ڕۆڵ و کاریگەری بەکارهێنان و ڕاهێنان و دووبارەکردنەوە لە پرۆسەی فێرکردندا، کە دەبێتە هۆی بەهێزکردنی پەیوەست بوون و پەیوەندی نێوان وروژێنەرو وەڵامدانەوە یان لاوازکردنی ئەو پەیوەندییە. واتە کاتێک ڕاهێنان لەسەر کارو چالاکییەک دەکرێت ئەوا لە مێشکدا بە باشی دەچەسپێ و بە زەحمەت لەبیر دەچێتەوە، بەڵام بەکارنەهێنان و پشتگوێ خستن دەبێتە هۆی لاوازکردنی پەیوەندی نێوان وروژێنەرو وەڵامدانەوەکەی.

یاسای ڕاهێنان لە دوو یاسای گرنگ پێک دێت :

١ -یاسای بەکارهێنان (قانون الممارسة) (Law of Use)

بریتییە لە یاسای بەهێزکردنی پەیوەندی و پەیوەست کردنی نێوان وروژێنەرو وەڵامدانەوە بەهۆی بەکارهێنان و دووبارە کردنەوە. واتە هەر کارو چالاکییەک زۆر دووبارە بکرێتەوە کاری لەسەر بکرێت و بەکاربهێنرێ ئەوا پەیوەندی نێوان وروژێنەر و وەڵامدانەوە بەهێزتر و چەسپاوتر دەبێت.

٢ -یاسای پشت گوێ خستن (قانون الاهمال) (Law of Disuse)

بەپێی ئەم یاسایە پشت گوێ خستن و بەکارنەهێنان دەبێتە هۆی لاوازکردنی پەیوەندی نێوان وروژێنەرو وەڵامدانەوەکەی و لە داهاتوودا ئەگەری دەرکەوتنی وەڵام دانەوەکە لاواز دەبێت و بیرچوونەوە ڕوودەدات. بۆ نموونە ئەگەر کەسێک زمانێکی بیانی بزانێت و ماوەیەکی زۆر قسەی پێ نەکات و بەکاری نەهێنێ، ئەوا دوای ماوەیەک زۆر لە زاراوەو وشەکانی ئەو زمانەی لەبیر دەچێتەوە.

بورهوس فرێدریك سکینەر(Burrhus Frederic Skinner) (١٩٠٤-١٩٩٠) پەرچەکرداری ئەکتیف- خاوەن بیردۆزی پاداشت و سزا.

سکینەر لە سۆسکاهانا لە ویلایەتی پەنسلڤانیا لە ساڵی (١٩٤٠) لەدایك بووە، سکینەر لە منداڵیدا خولیای وێنەکێشانی ئۆتۆمبیل و لێکۆڵینەوەی بووە لەسەر ئاژەڵان، ڕابەری باڵێکی ڕەفتارگەرایانی دەکرد، بەناوی ڕەفتارگەرایی ڕادیکاڵ. سکینەر لە بواری دەروونناسی تاقیگەرایدا کاریدەکرد، بەردەوام هەوڵیدەدا لەگەڵ مشك و کۆتردا کاری دەکرد بۆ ئەوەی بتوانێت تیۆرێکی باش دەربارەی فێروون دابنێت. لە ڕێگای کۆمەڵێك ئامێرەوە پەرە بە دیداکتیکی ڕەفتارگەرایەکان بدات. سکینەر پێیوابوو کە مرۆڤ زۆر ئاڵۆزترە لە ئاژەڵ، جیاوازیەکانی مرۆڤ و ئاژەڵ جیاوازیە لە پلەو ئاست نەك لە جۆر. توێژینەوکانی سکینەر زۆر بەرفراوان بەکارهێنراون بۆ چاودێریکردنی منداڵان و کۆنترۆلکۆدنی ڕەفتار و ڕاستکردنەوەی ڕەفتار لە خوێندنگەکان.

بنەماکانی ڕەفتارگەرایی سکینەر:

بیرۆکەکانی سکینەر سەبارەت بە ڕەفتارگەرایی تا ڕادەیەکی زۆر لە یەکەم کتێبی خۆیدا بە ناوی ڕەفتاری ئۆرگانیزمەکان خراوەتەڕوو. سکینەر پێیوایە دەتوانرێت کۆنترۆڵی هەموو ڕەفتارێك بکرێت لە ڕێگەی ئەنجامەکەی، لێرەدا وەسفێکی سیستماتیکی شێوازی کۆنترۆلکردنی ڕەفتارەکانی گۆڕاوە ژینگەییەکان دەکات. دوو جۆر ڕەفتاری جیاکردەوە کە بە شێوازی جیاواز کۆنترۆڵ دەکرێن:

١- ڕەفتارەکانی وەڵامدەرەوە: وەڵامدانەوەیەکە بۆ گۆڕاوە ناسرا و سنوردارەکان لە ژینگەدا، جۆرێکیان کاردانەوەی مەرجیە لە لایەن هاندەرەکانەوە هێنراونەتە ئاراوە وەك جوڵەی قاچ بۆ پێشەوە کاتێك لە ئەژنۆ دەدرێت، ئەمجۆرە ڕەفتارە پێویستی بە فێرکردن و ڕاهێنان نییە.، جۆرێکیتریشیان ئاستێکی بەرزترە ئەویش وەڵامدانەوەی فێرکراومان هەیە لەوانەیە لە ڕێگەی مەرجدارکردنی وەڵامدەرەوە دەستکاری بکرێن، کە زۆرجار پێی دەوترێت مەرجدارکردنی کلاسیک (یان پاڤلۆڤی)، کە تێیدا هاندەرێکی بێلایەن لەگەڵ هاندەرێکی وروژێنەر جووت دەکرێت. لەوانەیە ئەم جۆرە ڕەفتارانە بە شاراوەیی یان بەهێزییان بپێورێت.

٢-ڕەفتارە کرداری: بە (مەرجدارکردنی ئامێر ناودەبرێت، شێوازێکی فێربوونە کە پاداشت و سزا بۆ ڕەفتار بەکاردەهێنێت.) ئەو ڕەفتارەیە کە دەوترێت دوو مەرجی تێدایە: (یەکەم) بە ئازادی لەلایەن ئاژەڵێکەوە دەدرێت، بەو مانایەی کە هیچ هاندەرێکی ئاشکرای دەستپێکەر نییە. (دووەم) ئامادەیە بۆ بەهێزکردن و سزادان بەهۆی دەرئەنجامەکانییەوە، بەجۆرێک کە دەتوانرێت ببێتە هۆی بەرزبوونەوە یان دابەزی، واتە لە سەرەتادا بەهۆی هیچ هاندەرێکی تایبەتەوە هان نادرێن. ئەوان لە ڕێگەی کۆندیشنینگ ئۆپەرانتەوە بەهێز دەکرێن (ئەکا کۆندیشنینگی ئامێر)، کە تێیدا ڕوودانی وەڵامێک بەهێزکەرێک بەدەست دەهێنێت. ڕەنگە ئەم جۆرە ڕەفتارانە بە ڕێژەکەیان بپێورێت.

سکینەر لەسەر بنەمای یاساکانی ئیفێکتی سۆرندایك تێورێکی نوێی فێربونی دانا، ناوەڕۆکی تیۆرەکەشی بەمجۆرەیە:

منداڵ ڕۆژانە چەندین ڕەفتاری ئارەزومەندانەو هەڕەمەکی دەکەن، بەڵام ئێمە دەتوانین لە ڕێگەی پاداشت و ستایشەوە وایان لێبکەین ڕەفتارە باشەکانیان دوبارەبکەنەوە و لەیادەوەری خۆیان بیپارێزن، بەهەمان شێوە لە ڕێگای سزاوە دەتوانین وایان لێبکەین ڕەفتارە خراپەکانیان لەبیر بکەن.

سکینەر باس لە ستایشی ئەرێنی و نەرێنی و سزای ئەرێنی و نەرێنی دەکات، سکینەر لەتاقیکردنەوەکانی خۆیدا ئاژەڵێکی (کۆتر) لەناو بۆکسێکدا بەند دەکرد هەموو جارێك ئەو ئاژەڵە شتێکی بکردایە خواردنی دەستدەکەوت: بۆ نمونە کۆترێکی لەناو قەفەسێکدا بەند دەکرد لەدەرەوەی قەفەسەکە خواردنی دادەنا هەرکاتێك کۆترەکە دەنوکی بدایە لە دوگمەیەك خواردنی دەستدەکەوت، پێیوایە پاداشت و سزا پەیوەندیەکی باشی بە پرۆسەی فێربونەوە هەیە، بۆ ئەوەی ڕەفتارێکی باش دوبارەببێتەوە پێویستە خاوەنەکەی خەڵات بکرێت، گەر بشتەوێت ڕەفتارێکی خراپ لەبیربکرێت پێویستە خاوەنەکەی سزا بدەیت.هەروەها پێی وایە ئاژەڵ بە ئەزموون دەتوانێت ڕەفتاری جۆراوجۆر بنوێنێت.

سکینەر پێیوایە پاداشت و سزا کاریگەری لەسەر فێربونی فێرخوازان هەیە، وە خوێندنگەکان دەتوان لە ڕێگای شێوازی وانەوتنەوەوە ڕەفتار و بەرهەمی خێندکاران بەولایەدا ببەن کە خۆیان دەیانەوێت.

کاتێك سکینەر پەرچەکرداری ئەکتیف دەگوازێتەوە بۆ بواری پەروەردە. هەوڵ بۆ ئەوە دەدات فێرخوازان بە شێوازێکی ئەکتیف کاربکەن و خۆیان لەگەڵ هەموو وروژێنەرێکدا بگونجێن.

جیاوازی نێوان پەرچەکرداری ئەکتیڤی (سکینەر) و پەرچەکرداری کلاسیکی (پاڤلۆڤ) لە یەکەمدا وەڵامی ڕەفتار ئارەزومەندانەیە و وروژێنەرێکی بەدوادا دێت ئەو وروژێنەرە ئەگەری دوبارەکردنەوەی ئە وەڵامە زیاد دەکات، بەڵام لە پەرچەکرداری کلاسیکیدا وروژێنەرێکی دیاریکراو وەڵامێکی نائارەزومەندانەیە بەدوای خۆیدا دێت.

دووەم: تیۆرەکانی فێربونی مەعریفی:

یەکێك لە تیۆریە ئەکتیف و کاریگەریەکان لە بواری فێربون، تیۆری مەعریفەیە کە توانیان شۆڕشێکی گەورە لە بواری مەعریفەدا دروست بکەن. بە پێی تیۆری مەعریفی پێویست ناکات مامۆستایان وەك هێلکەی پاککراو هەموو ڕیساکان بخەنە بەردەست فێرخوازان.

تیۆری مەعریفی بە هەموو باڵەکانیانەوە کاریان لەسەر کۆمەڵێك پرەنسیپی گرنگ کرد، لەوانە:

١- فێرخواز بە دەستی خۆیان زانستەکان بەرهەم بهێننەوە.
٢- فێرخواز دەبێت تەواوی ئەو چەمکانە بەرهەم بهێنێتەوە کە بەکاری دەهێنێت.
٣- فێرخواز بە پشت بەستن بەو زانستەی هەیەتی خۆی وەڵامی پرسیارەکان بدۆزێتەوە چارەسەری گرفتەکان بکات.
٤- بەشداریکردنی فێرخوازان لە کاری کردەیی و تاقیگە، چونکە هاوکاری فێرخواز دەکات زانستەکان بەرهەم بهێنێتەوە.
٥- فێرخواز بەرپرسە بەرامبەر پرۆسەی فێربونی خۆی، ئەم پرۆسەیەش لە کەشێکی کۆمەڵایەتیدا دروست دەبێت.
٦- مەعریفەتگەراکان فێرخواز وەك بکەر و کەسێکی چالاك و ئەکتیف دەبینن کە توانای بەرهەمهێنان و داهێنانی هەیە.
٧- مەعریفەتگەراکان پێیان وایە گفتوگۆ و گەنگەشەی گروپەکان لە کاتی کارکردندا دەتوانن بنەمای چلاکانە دروست بکەن.

خاڵێکی گرنگی مەعریفەگەراکان بریتیە لە بەرهەمێنانەوەی چەمك و کۆنسێپتەکان. بەرهەمهێنانی چەمك واتە نابێت چەمکەکان بە پێناسەیەکی ئامادەکراوەوە بخەینە بەردەم فێرخوازان بەڵکو پێویستە فێرخوازان هەوڵبدەن خۆیان چەمکەکان بناسێنن ئەویش بە زانستی پێشوەختەی خۆیان و بە هاوکاری مامۆستا، یان لەرێگای نیشاندانی فیلم و چەندین کەرەستەی ترەوە خۆێندکاران خۆیان چەمکە ڕاستەقینەکان بدۆزنەوە. داتاشینی چەمك لەگەڵ بەرهەمهێنانەوەی چەمك جیاوازە، جیاوازیەکی گەورە لە نێوان ئەوەدا هەیە کە (خێرایی = دوری/ کات) چۆن داتاشراوە لەگەڵ ئەوەی چۆن ئەو سێ چەمکە بەرهەمهاتوە.

جۆن دیوی (John Dewey) ١٨٥٩ – ١٩٥٢.

جۆن دێوی دەڵێت: ئەگەر ئەوەی ئێمە لە دوێنێدا فێربوین بە ئەمڕۆی فێرخوازانی بڵێینەوە، ئەوا ئایندەیان دەدزین. دیوی جیاوازی دەکات لە نێوان زانیاری و زانین پێیوایە خوێندنگەکان سەرنج ئەخەنە سەر زانیاری لەسەر حسابی زانین.

فەیلەسوف و دەروونناس و چاکسازیخوازی پەروەردەیی ئەمریکی بوو. یەکێک بووە لە دیارترین زانایانی ئەمریکی لە نیوەی یەکەمی سەدەی بیستەمدا، بە دامەزرێنەری ڕێبازێکی فەلسەفی بۆ ژیان بە ناوی 'پراگماتیزم' دەزانرێت و ڕێبازەکانی بۆ پەروەردە و فێربوون لە ئاستی نێودەوڵەتیدا کاریگەریان هەبووە و بە تێپەڕبوونی کات بەرگەیان گرتووە. ئەو ئامانجی پەروەردەی بە چاندنی تاکەکانی بیرمەند و ڕەخنەگرانە و سەرقاڵی کۆمەڵایەتی دەبینی نەک وەرگری پاسیڤی زانستی دامەزراو. ئەو ڕێبازی فێربوونی زارەکی ڕەتکردەوە کە بەهۆی پرۆگرامی پێشوەختە دیاریکراوەوە بەڕێوەدەبرا کە شێوازی فێرکردنی ستاندارد بوو لەو کاتەدا. بەڵام ئەوەی گرنگە، ئەو ڕێبازە منداڵ-سەنتەرییەکانی ڕەتکردەوە کە بەبێ ڕەخنەگرتن لە بەرژەوەندی و پاڵنەرە بێئاگاکانی منداڵان پەیڕەو دەکرد. لە کاتێکدا کە ئەو زاراوەی 'پەروەردەی پێشکەوتنخوازانە'ی بەکارهێناوە، بەڵام لەو کاتەوە ئەمە بە شێوەیەکی خراپ بەکارهێنراوە بۆ وەسفکردنی، لە هەندێک حاڵەتدا، ڕێبازێکی دەستی بۆ فێربوونی منداڵان کە ئەوە نەبووە کە دیوی پێشنیاری کردووە. دیوی پێی وابوو بابەتی تەقلیدی گرنگە، بەڵام پێویستە لەگەڵ خاڵە بەهێزەکان و بەرژەوەندییەکانی فێرخوازدا تێکەڵ بکرێت.

فێربوون بە کردن جۆن دیوی و زۆرێک لە پراگماتیستەکانی تر پێیان وایە فێرخوازان دەبێت واقیع ئەزموون بکەن بەبێ هیچ دەستکارییەک. لە ڕوانگەی ئەکادیمی جۆن دیویەوە، خوێندکاران تەنها بە گونجاندن لەگەڵ ژینگەکەیان دەتوانن فێربن. جۆن دیوی پێیوابوو نەک تەنها فێرخواز فێردەبێت، بەڵکو مامۆستاکانیش لە خوێندکارەکانەوە فێر دەبن. کاتێک مامۆستا و خوێندکار، هەردووکیان لە یەکتر فێر دەبن، پێکەوە بەهای زیادە بۆ خۆیان دروست دەکەن.

ئەو چەمکێکی لێکۆڵینەوەی پەرەپێدا، کە هەستکردن بە پێویستی هاندەدرا و دواتر کاری فیکری وەک پێناسەکردنی کێشەکان، تاقیکردنەوەی گریمانەکان و دۆزینەوەی چارەسەری جێگەی ڕەزامەندی، وەک چالاکیی ناوەندیی ڕێبازێکی پەروەردەیی لەو شێوەیە. ئەم خولە ئۆرگانییەی گومان، لێکۆڵینەوە، بیرکردنەوە و دامەزراندنەوەی هەست یان تێگەیشتن، جیاواز بوو لەگەڵ مۆدێلی 'کەوانەی ڕەفلەکس'ی فێربوون کە لە سەردەمی ئەودا باو بوو. مۆدێلی کەوانە ڕەفلەکس بیری لە فێربوون وەک پرۆسەیەکی میکانیکی دەکردەوە، کە بە تاقیکردنەوە ستانداردەکان دەپێورێت، بەبێ ئاماژەدان بە ڕۆڵی هەست یان ئەزموون لە فێربووندا. دیوی ڕەخنەی لە کەمکردنەوەی ڕێبازە پەروەردەییەکان گرت کە وا گریمانە دەکەن کە هەموو پرسیار و بیرۆکە گەورەکان پێشتر وەڵام دراوەتەوە، و تەنیا پێویستیان بە گواستنەوەیە بۆ خوێندکاران. ئەو پێی وابوو کە دەکرێت هەموو چەمک و ماناکان کراوە بن بۆ دووبارە داهێنانەوە و باشترکردن و هەموو دیسیپلینەکان بە زانیاری و چەمک و تێگەیشتنێکی نوێ فراوانتر بکرێن.

وەک بەشێک لە تیۆری و فەلسەفەی پەروەردەیی خۆی، دیوی ئاماژەی بەوەدا کە مامۆستایان بەرپرسیارێتی دروستکردنی ژینگەیەکیان لەسەر شانە کە لێکۆڵینەوە و گەڕان پەروەردە بکات و هاندەری سەربەخۆیی و داهێنان و بیرکردنەوەی ڕەخنەیی خوێندکاران بێت.

ئەو پێی وابوو مەبەست لە پەروەردە ئەوەیە کە فێرخواز بتوانێت ببێتە بەشدارێکی کارا لە پرۆسەی پەروەردەدا بە بەردەوامی پەروەردەکردنی لەو شتانەی کە ئارەزووی دەکەن نەک ئەوەی کۆمەڵگا چاوەڕێی فێربوونی دەکات.

فێربوونی دەستی شێوازێکە بۆ فێرکردن و فێربوون کە خوێندکاران چالاکانە بەشداری پرۆسەکە دەکەن. ئەمە دەتوانێت بە مانای ئەنجامدانی تاقیکردنەوە یان چالاکییەکان بێت کە کارلێکی جەستەیی و مەشقکردن لەخۆدەگرێت نەک تەنها وتاردان یان دانیشتن لە پۆلێکدا و تێبینیکردن. هەروەها جەخت لەسەر چارەسەرکردنی کێشە و بیرکردنەوەی ڕەخنەیی و داهێنان دەکاتەوە.

ئەم جۆرە فێربوونە خوێندکاران سەرقاڵ دەکات بە ڕێگەدان بە گەڕان بەدوای بەرژەوەندییەکانی خۆیان و هاتنە پێشەوەی بیرۆکەی ناوازە بۆ نزیکبوونەوە لە کێشەیەک یان ئەرکێک. دەرفەتێک بۆ ئەوان دەڕەخسێنێت کە ئەو کارامەییانەی کە پێویستن بۆ سەرکەوتن لە خوێندن و پیشەی داهاتوویاندا پراکتیزە بکەن بە جێبەجێکردنی ئەوەی فێریان بووە لە چوارچێوەی جیاوازدا.

لای دێوی پێشنیاری ئوەی کردووە وانەکان بکرێن پێنج بەشەوە:

یەکەم: فێرخواز ڕوبەڕووی گرفتێك بکرێتەوە.

دووەم: فێرخواز گرفتەکە تاوتێبکات.

سێیەم: فێرخواز زانست و زانیاری لەسەر ئەو گرفتە کۆبکاتەوە.

چوارەم: فێرخواز بە پشتبەستن بەو زانیاریانە هەندێك گریمانە یاداشت بکات.

پێنجەم: فێرخواز بەهێزترین گریمانە تاقیبکاتەوە. خوێندنگە بە ژیانی ڕۆژانەوە ببەسترێتەوە.

ڤیگۆتسکی: (Lev Vygotsky) ١٩٨٦-١٩٣٤.

لە خێزانێکی چینی ناوەڕاست لە ڕوسیای سپی لەدایك بووە، خاوەنی چەند کتێبێکی بەپێزە وەك: دەروناسی پەروەردە – بیرکردنەوەو زمان – زەین لە کۆمەڵگەدا.

ڤیگۆتسکی یەکێك بووە لە ڕابەرە بەناوبانگەکانی خوێندنگەی بونیادگەرایی، لقێکی ئەم خوێندنگەیە ناوی بونیادگەرایی دیالێکتیکە، جەخت لەسەر پڕۆسەی فێربون دەکاتەوە. فێرخواز لەم پڕۆسەیدا سەنتەر و بونەوەرێکی ئەکتیڤە و بەرپرسە لە پڕۆسەی فێربون خۆی، فێرخواز خۆی دەتوانێ زانستەکان بەرهەم بهێنێتەوە و سەرپەرەشتی پڕۆسەی فێربونی خۆی دەکات. بۆیە بە پێی بونیادگەرایی دیالێکتیکی، ئەگەر فێرخوازێك هەڵەی کرد نابێ پێی بوترێت هەڵەتکرد بەڵکو دەبێت پشتیوانی بکرێت تاوەکو فێر دەبێت.

ڤیگۆتسکی یەکێکە لە ڕابەر و زاناکانی تیۆری سۆسیۆکلتوری (گۆشەنیگای کۆمەڵایەتی ومێژووی بۆ پڕۆسەی فێربوون)، کاری لەسەر کاری بە کۆمەڵکردوە، یەکەمین کەس بووە دەروناسی وەك زانستێکی کۆمەڵایەتی پێناسە کردوە.

ڤیگۆتسکی باوەڕی وابوو منداڵان لە ڕێگای هاوکارێکی بەتواناترەوە دەتوانێ گەشەیەکی خیراتر بکات. ڤیگۆتسکی لەگەڵ بۆچونی ڕەفتارگەرایەکان و دەرونشیکاریەکاندا هاوڕابوو کە مرۆڤ کۆمەڵێك پێداویستی دەروونی و پڕۆسەی گەشەکردنی لەسەرەتاوە هەیە بەڵام لەوەدا جیاوازبوو کە مرۆڤ خۆی لەرێگەی کارکردن لەناو سروشت، هەندێپرۆسەی گرنگی وەك بیرکردنەوەو درککردن گەشە پێدەدات. بە پێی تەرمینۆلۆجی ڤیگۆتسکی مرۆڤ لەسەرتاوە خاوەنی پرۆسە دەرونیە سەرەتاییەکانە وە لە ڕێگای خەبات و هەوڵدانەوە دەگاتە پرۆسە دەروونیە باڵاکان. پێوایە گەشەکردنی مرۆڤ بەشێکە لە پرۆسەیەکی کۆمەڵایەتی – مێژووی، دەڵێت ئێمە نابێت تیشك بخەینە سەر تاکەکان وەك تاك، بەڵکو دەبێت ئەو تاکانە لە کۆنتێکستێکی کۆمەڵایەتی مێژویدا تیشکیان بخەینە سەر. ڤیگۆتسکی پێوایە منداڵ بونەوەرێکی کۆمەڵایەتیە، منداڵ لە کۆمەڵایەتیەوە بەرەو تاك بوون دەڕوات ئەمەش پێچەوانەی تیۆری دەروناسی و پەروەردەی ڕۆژئاوابوو.

تیۆری تاکگەرای ڕۆژئاوایی جەخت لەسەر ئەوە دەکەنەوە دەبێت واز لە منداڵ و فێرخوازان بهێنرێت و کاتی زیاتریان پێ ببەخشرێت بۆ ئەوەی بە تەنها خۆیان جیهانبینی خۆیان دروستبکەن و بەتەنها گەشە بکەن بەڵام ڤیگۆتسکی جەخت لەسەر کاری بە کۆمەڵ و ئینتراکسیۆنی کۆمەڵایەتی دەکاتەوە. لەم بوارەدا توانی تیۆری نزیکترین زۆنی گەشەکردن بخاتە بواری پیادەکردنەوە کە پێداگیری لەسەر کاری هاوبەش و پێکەوەی دەکرد.

ڤیگۆتسکی لەوەدا سەرکەوتوبوو ڕۆڵی مامۆستایان بەرز بنرخێنێ و جەختی لەسەر ئەوە دەکردەوە کە فێرخوازان لەگەڵ مامۆستایان دەتوانن کارێك بکەن کە منداڵان ناتوانن بە تەنها بیکەن. ئەمەش گۆڕانکاری بنەڕەتی لە سیستەمی پەروەردەی وڵاتانی پێشکەوتوو هێنایە ئاراوە.

خاڵێکی گرنگ ڤیگۆتسکی توانی ئاڕاستەی زانستی دەروناسی و پەروەردەناسی ڕۆژئاوا بگۆڕێت ئەویش پەیوەندی نێوان گەشەکردن و وانەگوتنەوەبوو، تیۆرە ڕۆژئاواییەکان جەختیان لەوەدەکردەوە کە گەشەکردن پێش وانەگوتنەوەوەیە، بۆ نمونە پیاژێ پێیوایە منداڵ تا نەگاتە ئاستێك یان تەمەنێکی دیاریکراو ناتوانێ لە هەندێ بابەت تێبگات، بەڵام ڤیگۆتسکی پێچەوانەی ئەوەی پیاژێ بسەلمێنێت، کە وانەگوتنەوە لە پێش گەشەکردنەوەیە، ڤیگۆتسکی پێیوایە منداڵ دەتوانێت لەو بابەتانە تێبگات کە بۆ تەمەنێکی گەورەتر دانراون بە مەرجێك مامۆستا یان کەسێکی بەتواناتر لە خۆی هاوکاری بکات.

ڤیگۆتسکی بەدوای ژینگەیەکی ئەکتیڤ و مامۆستایەکی ئەکتیڤ و فێرخوازێکی ئەکتیڤدا دەگەڕێت، ڕەخنەی توند لە ژان ژاك ڕۆسۆ دەگرێت چونکە ئەو منداڵ دەداتە دەستی ژینگە و بەهەمان شێوەش ڕەخنەش لە سیستەمی ڕۆژئاوا دەگرێ کە بەشداربون لە دروستکردنی تاکێکی پاسیڤدا.

ژان پیاژێ (Jean Piaget) ۱۸۹٦-۱۹۸۰.

ژان پیاژێ یارمەتیدەر بوو لە دارشتنی زانیارییە بنەرەتییەکانمان سەبارەت بە گەشەکردنی مەعریفی منداڵی. تیۆرییەکانی نەک تەنها لە بواری دەروونناسی گەشەکردندا کاریگەرییان هەبووە، بەڵکو لە بوارەکانی دیکەشدا کاریگەرییان هەبووە، لەوانە کۆمەڵناسی، پەروەردە.

لە تیۆریەکەی خۆیدا ئەوەی یاداشت کردوە کە مندالان بە دانیشتن لەسەر تەختەکان و بێدەنگبونیان، نە هیچ فێردەبن و نە گەشە دەکەن، لەبەرئەوە بۆ خوێندنگاکانی جیهانی یاداشتکرد کە مندالان بۆ ئەوەی بە باشی فێربن پێویستە بە شێوەی فیزیکی کارەکان بکەن و تاقیکردنەوەکان ئەنجامبدەن. وا لە فێرخوازان بکرێت ئازادبن و داهێنان لە کارەکانیان بکەن، ئەو جۆرە کەرەستەو هۆکارانە بخرێتە بەردەستی فێرخوازان کە یارمەتی چالاکیە تاکییەکانیان دەدات.

تیۆری پیاژێ کاریگەرییەکی گەورەی لەسەر سەرهەڵدانی دەروونناسی گەشەسەندن وەک بوارێکی لاوەکی جیاواز لەناو دەروونناسیدا هەبوو و بەشدارییەکی زۆری لە بواری پەروەردەدا کرد. هەروەها وەک پێشەنگی تیۆری بونیادگەرایی ناوزەد دەکرێت، کە پێشنیاری ئەوە دەکات مرۆڤەکان بە شێوەیەکی چالاک زانیاری خۆیان لەسەر جیهان لەسەر بنەمای کارلێکی نێوان بیرۆکە و ئەزموونەکانیان بنیات بنێن.

پشتگیری بۆ ئەو بیرۆکەیە کرد کە مندالان جیاوازتر لە گەورەکان بیردەکەنەوە و لێکۆڵینەوەکانی چەند بڕگەیەکی گرنگی لە گەشەکردنی دەروونی مندالان دەستنیشان کرد. هەروەها کارەکانی سەرنجی بۆ دەروونناسی مەعریفی و گەشەکردن ڕاکێشا. پیاژێ پێیوایە منداڵ تەنها پێویستی بەوە نییە تەنها وانستە کۆنەکان لە گەورەکانەوە وەربگرێت بەڵو دەبێت خۆشیزانست بدۆزێتەوە. پیاژێ فشارێکی زۆری خستە سەر خوێندنگەکان بۆ ئەوەی دەرفەت بە مندالان بدرێت:

١- خۆیان بیربکەنەوە.
٢- خۆیان تاقیکردنەوە بکەن.
٣- خۆیان هەوڵبدەن و بگەنە ئەنجام.

کاریگەری پیاژێ لەسەر پەروەردە: کارەکانی پیاژێ بەردەوام کاریگەریان هەیە لەسەر پەروەردە. ئەو بانگەشەی بۆ ئەم بنەمایانە دەکرد، کە تا ئێستاش زۆرجار لە پۆلەکاندا بەکاردەهێنرێن:

١-فێربوونی دۆزینەوە: ئەمەش جەخت لەسەر ئەو بیرۆکەیە دەکاتەوە کە پێویستە ئازادی بدرێت بە منداڵان بۆ گەڕان و دۆزینەوەی زانیاری نوێ لەسەر خۆیان. هەروەها ژینگەی فێربوون پێویستە خولی وەک مۆسیقا و سەما و هونەر دابین بکات. خوێندکاران بانگهێشت دەکرێن بۆ لێکۆڵینەوە لە چالاکیی و ئەزموونە پلان بۆ دارێژراوەکانی ورد کە بۆ یارمەتیدانیان بۆ بەدیهێنانی تێبینی و بیرۆکە سەرەکییەکان دارێژراون. گرنگە ئاماژە بەوە بکەین کە، هەرچەندە پیاژێ پێیوابوو کە خوێندکاران دەتوانن هەندێک شت بۆ خۆیان بدۆزنەوە، بەڵام زۆربەی کات گەشەکردنیان پێویستی بە ڕەنگدانەوەی و دروستکردنی پەیوەندی هەیە بۆ بنیاتنانی زانین. بە واتایەکی تر، هاوکاریکردنی مامۆستایان بۆ دۆزینەوەکانی خوێندکاران گرنگە.

٢-چارەسەرکردنی کێشەکان: پیاژێ پێی وابوو کە پێویستە منداڵان بەهۆی چارەسەرکردنی کێشەکانەوە فێربکرێن؛ جگە لەوەش پێویستە مامۆستایان گرنگی بەو شتە بدەن کە منداڵ چۆن دەگاتە وەڵامێکی دروست.

٣-وانەوتنەوە لەسەر بنەمای قۆناغ: بەو پێیەی هەر منداڵێک دەکەوێتە قۆناغێکی جیاوازی گەشەکردنی مەعریفی (مندالان لە قۆناغەکانی خۆیاندا پێشدەکەون)، پیاژێ پێیوابوو گرنگە کە ژینگەی فێربوون ڕەنگدانەوەی ئەوە بێت کە منداڵ لە کام قۆناغدایە.

٤-فێربوونی تاکەکەسی: گرنگیدانی پیاژێ بە فێربوون وەک گەشەپێدانی تاک لە ڕێکخستنی زۆربەی سیستەمەکانی پەروەردەدا ڕەنگدەداتەوە، کە فێربوون تاکەکەسییە و خوێندکاران لەسەر تاکەکەسی خۆیان دەپێورێت نەک ئەدای هاوبەش. گەشەپێدان وەک تاکەکەسی سەیر دەکرێت نەک کۆمەڵایەتی یان کولتووری، بۆ نموونە.

٥-وانەوتنەوە بە خوێندکار سەنتەری و هەڵسەنگاندنی فۆرماتیف: هەروەها پیاژێ هاتۆتە سەر کاریگەری لەسەر ئەوەی کە بە وانەوتنەوە سەنتەری خوێندکار ناسراوە، کە تێیدا مامۆستایان لە تێگەیشتنە هەبووەکانی خوێندکارەوە دەست پێدەکەن و یارمەتیان دەدەن لەسەر بنیاتنانەوە و پەرەپێدانی ئەمانە (هەرچەندە تێبینی بکە ئەمە ڕێگری ناکات لە مامۆستایان کە بە وردی ناوەڕۆکەکە دەستنیشان بکەن و پلان دابنێن کە دەبێت بێت فێرکرد). پراکتیکەکانی هەڵسەنگاندن کە ئامانجیان ئەوەیە بزانن کە خوێندکاران پێشتر چی دەزانن و دەتوانن چی بکەن بە مەبەستی ئاگادارکردنەوەی وانەوتنەوەکانی دواتر گرنگن بۆ ئەوەی وانەوتنەوە لە کاتی خۆیدا بێت و پەیوەندی بە توانای ئێستای هەر خوێندکارێکەوە هەبێت بۆ پێکهاتەکردن و داڕشتنەوەی زانیاری. مامۆستایان هەڵسەنگاندن بەکاردەهێنن بۆ تێگەیشتن لە ئەزموون و تێگەیشتنی پێشووی خوێندکاران و چۆنێتی بنیاتنانی کەسی بابەتێک یان بابەتێک لە مێشکیاندا.

٦-فێربوونی چالاک: پیاژێ پێیوابوو کە گەڕان و دۆزینەوەی سەربەخۆ لە هەموو قۆناغەکانی گەشەکردنی مەعریفیدا گرنگە لە تواناسازیکردنی خوێندکاران بۆ سەرکردایەتیکردنی فێربوونی خۆیان بەگوێرەی تێگەیشتنە گەشەسەندنییەکانی ئێستایان. خوێندکاران لە قۆناغی ئۆپەراسیۆنە کۆنکرێتییەکان پێویستیان بە دەرفەتی فێربوونی دەستی و تاقیکردنەوە و تاقیکردنەوەی شتەکان هەیە بە مەبەستی بنیاتنانی چەمکەکان، هەروەها دواتر بۆ کارکردن لەگەڵ گەڵاڵە زارەکییەکان. خوێندکارانی قۆناغی ئۆپەراسیۆنە فەرمیەکان سوودمەندن لە پرۆژە کراوەکان کە تێیدا دەتوانن ئەگەرە گریمانەیی و ئیستدلالەکان بکۆڵنەوە.

٧-ململانێی هاوتەمەنەکان: بیرۆکەکانی پیاژێ سەبارەت بە گرنگی ململانێی مەعریفی بۆ هاندانی پرۆسەی هاوسەنگی هەندێکجار لە ڕێگەی دەرفەتەکانی گفتوگۆی پۆلەوە دەخرێنە بواری جێبەجێکردنەوە، کە ئامانج لێی ئەوەیە خوێندکاران بتوانن تووشی بیرۆکە و تیۆرییەکان ببن کە لەگەڵ بیرۆکە و تیۆرییەکانی خۆیان ناکۆکن.

٨- چوار قۆناغی گەشەکردنی مەعریفی خستەڕوو، قۆناغی هەستیاری جووڵەیی، قۆناغی پێش نەشتەرگەری، قۆناغی ئۆپەراسیۆنی کۆنکرێتی و قۆناغی ئۆپەراسیۆنی فەرمی. لە هەر قۆناغێکدا منداڵان دەبێت بەسەر هەندێک هەڵەی مەعریفیدا زاڵ بن و دەرئەنجامە تایبەتەکانی گەشەکردن بەدەستبهێنن بۆ ئەوەی بچنە قۆناغی داهاتوو.

کاریگەری پیاژێ لەسەر پراکتیکی وانەوتنەوە: بیرۆکەکانی پیاژێ سەبارەت بە فێربوون و گەشەکردن کاریگەرییان لەسەر تیۆرییە بونیادگەرەکانی فێربوون و هەروەها پێداگۆژییە منداڵ-سەنتەرییەکان هەبووە، و بە تایبەتی مەیلێک بۆ ڕۆڵی پاسیڤ و پاشخانی مامۆستایان لە پەروەردەی منداڵاندا. پیاژێ تیۆریزەی کرد کە پرۆسەکانی مەعریفی خۆگونجاندن و ئاسمیلەکردن ناتوانرێت بە ڕێنمایی خێراتر بکرێن، و زۆربەی کارلێکەکان لە کاریگەریکردن لەسەر گۆڕانکاری مەعریفیدا بێکاریگەرن مەگەر لە ئاستێکی دروستدا لە نێوان ئاسمیلەکردن و خۆگونجاندن و بیناسازیدا زۆر بە وردی لەوەی کە خوێندکار پێشتر لێی تێگەیشتووە، جێگیرنەکرابێت. پیاژێ پێشنیاری کرد کە ڕۆڵی مامۆستا بریتییە لە دابینکردنی ئەزموونی فێربوونی گونجاو و کەرەستەی هاندانی خوێندکاران بۆ پێشخستنی بیرکردنەوەکانیان. تیۆرییەکەی کاریگەری لەسەر چەمکەکانی فێربوونی تاک و خوێندکارسەنتەری، هەڵسەنگاندنی فۆرماتیف، فێربوونی چالاک، فێربوونی دۆزینەوە و کارلێکی هاوڕێیان هەبووە. بەڵام هەندێک جار بە هەڵە لێکدراوەتەوە کە بڵێین فێرکردنی ڕاستەوخۆ نەگونجاو دەبێت، ئەمەش بانگەشەیە کە بە ڕوونی لە توێژینەوەکانی زانستی مەعریفیدا نادروست دەردەکەوێت.

گرنگترین جیاوازی نێوان تیۆری مەعریفی و تیۆری ڕەفتارگەرایی:

١ -جیاوازییەکە بنەڕەتییە، بەو پێیەی تیۆری ڕەفتارگەرایی فێربوون تەنها بە گواستنەوەی زانیاری بۆ فێرخواز دەزانێت، لە کاتێکدا تیۆری مەعریفی پێی وایە فێربوون لەم خاڵەدا هێشتا دەستی پێنەکردووە، بەڵکو لە دوای ئەوەوە دەست پێدەکات، کاتێک فێرخواز خۆی هەڵدەستێ بەدروستکردنی مانای کەسیی خودی، کەلەمەعریفەوە بەرهەمهاتووە .

٢ -تیۆری ڕەفتارگەرایی پەیوەندی بە ڕەفتاری ڕواڵەتی فێرخوازەوە هەیە. لە کاتێکدا تیۆری مەعریفی پەیوەندی بە پرۆسەی مەعریفی ناوخۆیی فێرخوازەوە هەیە.

٣ -ڕۆڵی مامۆستا لە مەعریفەناسیدا بریتییە لە دروستکردنی ژینگەیەکی فێربوون بۆ هاندانی فێرخواز بۆ فێربوونی ڕەفتاری خوازراو، لەکاتێکدا لە بونیادگەراییدا ڕەخساندنی ژینگەیەکی فێربوونە ، بۆ ئەوەی فێرخواز خۆی زانست و مەعریفەی خۆی بنیات بنێت .

٤- ڕێکارەکانی هەڵسەنگاندن لە تیۆرێکەوە بۆ تیۆرێکی تر جیاوازە. هەندێک لە تیۆرییەکانی وانەوتنەوە سەرنجیان لەسەر تاقیکردنەوە ستانداردەکانە، هەندێکی تر سەرنجیان لەسەر تاقیکردنەوەکانی پێداچوونەوەی هاوتاکانە، یان تاقیکردنەوەی کۆتایی ، یان پرسیاری کراوە کۆتایی بەکاردەهێنن.

تیۆری پاشمەعریفی:

ئەم تیۆرە لە هەنای تیۆری مەعریفەوە لەدایك بووە و زیاتر پێداگیری لە لەسەر بەرزکردنەوەی تواناکانی فێرخوازان کردوە لە ڕێگەی دروستکرنی گۆڕانکاری گەورە لەسەر شێوازی وانەوتنەوەوە.

ئەم فێرخوازانەی بە پێی ئەم تیۆرە پەروەردە دەکرێن، شارەزای پەیدا دەکەن لە:

١. دەزانن بۆ وا بیردەکەنەوە.
٢. کەی وابیردەکەنەوە.
٣. دەتوانن ڕەخنە لە خۆیان بگرن.
٤. شارەزا دەبن لە خاڵی بەهێز و لاوازی خۆیان.
٥. دەتوانن کۆنترۆڵی بیرکردنەوەی خۆیان بکەن.
٦. دەتوانن ئەو پلان و ستراتیژیە دیاربکەن کە پێویستان پێیەتی.
٧. خۆیان دەزانن چی دەکەن و بۆ دەیکەن.
٨. دەزانن کەی چیان دەوێت و چۆن زانست بەرهەم بهێننەوە.
٩. کام میتۆدە بۆ بیرکردنەوە و کارکردن بەکار دێت.

فیدباك:

فیدباک لە چوارچێوەی پەروەردەدا چییە؟

وەڵام: فیدباک بریتییە لەو زانیاری وسەرنج و کۆمێنتانەی کە مامۆستا دەیدەن بە خوێندکاران سەبارەت بەو کارو چالاکیانەی کە کردویانە لە پێناو ئەوەی بابەتەکانیان دەوڵەمەنتر بکەن و کارایی فێرخواز بەرزبکەنەوە. مامۆستا لەبەر ڕۆشنایی فێربوندا، هەڵەکانی فێرخواز دەستنیشان دەکات و پێشنیاز بۆ ڕاستکردنەویان دەخاتە ڕوو. فێرخواز لە دوای بینینی ئەو فیدباکانە دەست دەکات بە گۆڕانکاری لە کارەکەی خۆیدا و دوبارە دارشتنەوەیان بۆ دەکات، بەو مەبەستەی هەموو شتەکان بەو شێوەیە بێت کە مامۆستا داوای لێکردوە. دەکرێت چەندین شێوەی هەبێت، لەوانە سەرنجی زارەکی، تێبینی نووسراو، تۆڕەکۆمەڵایەتیەکان، ئەلیکترۆنی، یان نمرەکان.

جیاوازی نێوان ستایش و فیدباک چییە؟

ستایشکردن دەتوانێت وەک "کارێکی باش" یان "سوپاس" سادە بێت. لە بەرامبەردا فیدباک زۆر تایبەتترە: باس لە ڕەفتاری تایبەت دەکات، و کاریگەری ئەو ڕەفتارە چیە و دەبێت چۆن بێت.

فیدباك فێرخواز فێری زۆر شتی نوێ دەکات، پێیدەڵێت هەنگاوی داهاتووی چیە؟ وە دەبێت چی بکات، ئامانجەکانی فێربونی بە بیردەهێنێتەوە، بژاردەکانی دیکەی بۆدیاری دەکات.

ستایشکردن بەرەو ڕابردوو دەڕوانێت: ئەوە دانپێدانانە بۆ کارێکی (ڕابردوو) کە بە باشی ئەنجامدراوە. لە بەرامبەردا فیدباک سەبارەت بە داهاتووە: ئامانجی فیدباک ئەرێنی هاندانی ڕەفتاری هاوشێوەیە لە داهاتوودا. ستایشکردن بریتییە لە وتنی "سوپاس"؛ فیدباک بریتییە لە وتنی "بەردەوام بە لەو کارە" یان "زیاتر لەم شێوەیە بەردەوامبە تکایە".

دەتوانرێت ستایشکردن بە شێوەیەکی تایبەت یان بە ئاشکرا بکرێت – بەڵام، پێش ئەوەی لە خوارەوە سەیری بکەیت: هەموو کەسێک دانپێدانانی گشتی بە نرخ نازانێت. فیدباک، وەک هەموو پەیوەندییەک سەبارەت بە ئەنجامدان، پێویستە بە شێوەیەکی تایبەت بدرێت.

ئەمەش واتە ئەگەر ستایش بکەیت، نەک فیدباک، مەترسی ئەوەت لەسەرە کە ئەو پێشکەوتنە بەردەوامە بەدەست نەهێنیت کە هیوای بۆ دەخوازیت. ئەگەر تەنها بڵێیت "سوپاس"، دەبێت هیوای ئەوەت هەبێت کە کەسەکە بزانێت چی، بە تایبەتی تۆ سوپاسی دەکەیت. لەوانەیە پێیان وابێت تۆ هانی هەندێک ڕەفتار دەدەیت جگە لەوەی کە پێت وابووا! ئەگەر تۆ ڕوون نەبیتەوە سەبارەت بەوەی کە بڵێیت "تکایە بەردەوام بە لەو کارە"، لەوانەیە ئەو نمایشە دووبارەبووەوە بەدەست نەهێنیت کە بە هیوای هاندانی بوویت. هێک، ڕەنگە ئەوەندە شەرمەزار بن لە ستایشی گشتی کە واز لەو کارە بهێنن کە تۆ حەز دەکەیت بەردەوام بن!

ستایشکردن ئەوەندە کاریگەر نییە لە باشترکردنی ئەدای کارکردن چونکە تەنها ئاماژە بەوە دەکات کە لە داهاتوودا چیت دەوێت. بەڵام بەڕێوەبردنی باش ئاماژەی تێدا نییە. فیدباک باشترکردنی کارایی دەباتە پێشەوە چونکە بە ڕوونی بانگەوازی ڕەفتارە ئەرێنییەکان دەکات و داوای زیاتری لێدەکات. ستایش فێرخواز فێری هیچ ناکات، چونکە ستایش جۆرێکە لە پێداهەڵدانی ئەرێنی فێرخواز کە تێیدا هیچ جۆرە هەڵسەنگاندنێك بۆ کارەکانی خوێنکار ناکات.

بۆچی فیدباک گرنگە لە پۆلدا؟

وەڵام: فیدباک یارمەتی خوێندکاران دەدات لەوە تێبگەن کە لە کوێ وەستاون و پێویستە چی بکەن بۆ باشترکردن. دەتوانێت پاڵنەرێک بێت بۆ ئەوەی زیاتر کاربکەن و بە ئامانجەکانیان بگەن. سەرەڕای ئەوەش، فیدباکێکی کاریگەر دەتوانێت پەیوەندی پتەو لە نێوان مامۆستایان و خوێندکاراندا دروست بکات.

مامۆستا دەتوانێت باشتر سەرنجی خوێندکاران ئاڕاستە بکات و یارمەتیان بدات لەسەر ڕێڕەوی خۆیان بمێننەوە لە هەمان کاتدا پاداشتی هەوڵەکانیان بداتەوە. بە فیدباک ئەرێنی، خوێندکاران زیاتر پاڵنەر و سەرقاڵ و تامەزرۆی فێربوون دەبن لەبەرئەوەی دەتوانن بە شێوەیەکی دیار لە خوێندن و لێهاتووییەکانیاندا پێشبکەون.

هەندێک باشترین پراکتیزە بۆ پێدانی فیدباک لە پۆلدا چین؟

وەڵام: فیدباکێکی کاریگەر دەبێت تایبەت و لە کاتی خۆیدا و کاریگەر بێت. مامۆستایان پێویستە سەرنجیان لەسەر پێشکەشکردنی ڕەخنەی بنیاتنەر بێت نەک تەنها ئاماژە بە هەڵەکان بکەن. هەروەها پێویستە لە کاتی پێدانی فیدباکدا ئاگاداری تۆن و قسەکانیانبن.

چەند جار پێویستە مامۆستایان فیدباک بدەن بە فێرخوازان؟

وەڵام: پێویستە مامۆستایان بە درێژایی ساڵی خوێندن بە بەردەوامی فیدباک بدەن. ئەمە دەتوانێت هەڵسەنگاندنی فەرمی (وەک تاقیکردنەوە یان پرۆژە) و پشکنینی نافەرمی لەگەڵ تاکەکانی خوێندکار لەخۆبگرێت.

ئایا زۆری فیدباک دەکرێت بۆ خوێندکاران زەحمەت بێت؟

وەڵام: بەڵێ، زۆری فیدباک دەکرێت خوێندکاران بێزار و سەرکوت بکات. مامۆستایان پێویستە هاوسەنگی لە پێدانی زانیاریی پێویست بۆ خوێندکاران باشتر بکەن، لە هەمانکاتدا نابێ بە فیدباکی زۆر بەسەر فێرخوازاندا زاڵبن.

چۆن مامۆستایان دەتوانن تەکنەلۆژیا بەکار بهێنن بۆ پێشکەشکردنی فیدباکێکی کاریگەر؟

وەڵام: ئامرازە تەکنەلۆژییەکان وەک سیستەمی نمرەی ئۆنلاین یان پلاتفۆرمی ڤیدیۆکۆنفرانس دەتوانن ئاسانکاری بکەن بۆ مامۆستایان بۆ ئەوەی فیدباک لە کاتی خۆیدا و وردی خوێندکاران بدەن. بەڵام مامۆستایان دەبێت دڵنیابن لەوەی کە تەکنەلۆژیا جێگەی کارلێکی ڕووبەڕووی مانادار لەگەڵ خوێندکارەکانیان ناگرێتەوە.

چۆن دایک و باوک دەتوانن لە ڕێگەی فیدباکێکی کاریگەرەوە پشتگیری فێربوونی منداڵەکەیان بکەن؟

وەڵام: دایک و باوک دەتوانن لە مامۆستای منداڵەکەیان بپرسن کە چ جۆرە فیدباکێک لە پۆلدا وەردەگرن و چۆن دەتوانن یارمەتیدەر بن بۆ بەهێزکردنی ئەو فیدباکە لە ماڵەوە. هەروەها دەتوانن بەهێزکردن و هاندانی ئەرێنی پێشکەش بکەن کاتێک منداڵەکەیان نمرەی باش وەردەگرێت یان شتێکی باش و چاك بە ئەنجام دەگەیەنێت.

هەموومان گرنگی فیدباک دەزانین. دەتوانێت دۆخێک دروست بکات یان بشکێنێت و لە پۆلدا جیاوازی نییە. فیدباک ئەرێنی زۆر گرنگە بۆ دروستکردنی ژینگەیەکی فێرکاری بەرهەمدار و ئەرێنی بۆ خوێندکاران. بەڵام بەڕاستی فیدباک ئەرێنی چییە؟ وە چۆن دەتوانیت بە شێوەیەکی کاریگەر لە پۆلەکەتدا بەکاری بهێنیت؟ بەردەوام بە لە خوێندنەوە بۆ ئەوەی بزانیت!

ئێدوتۆپیا لێکۆڵینەوە لەوە دەکات کە چۆن فیدباک ئەرێنی دەتوانێت یارمەتی خوێندکاران بدات بۆ دروستکردنی متمانە و باشترکردنی ئەدای ئەکادیمی خۆیان. هەروەها بابەتەکە ستراتیژی پراکتیکی بۆ جێگیرکردنی فیدباک ئەرێنی لە ڕۆتینەکانی ڕۆژانەی پۆلدا دەخاتە ڕوو.

چۆنیەتی پێدانی فیدباک بە خوێندکاران لە پۆلدا:

ڕوون بێت: لەکاتی پێدانی فیدباکدا، ڕوون بە لەوەی کە خوێندکارەکە چی بە باشی فێربووە یان پێویستە چی باشتر فێربێت. فیدباکێکی ناڕوون دەکرێت ببێتە هۆی ئەوەی خوێندکاران هەست بە سەرلێشێواوی بکەن و پێویستیان بە یارمەتی هەبێت بۆ باشترکردن.

تەرکیز لەسەر هەوڵدان: لەبری ئەوەی تەنها ستایش یان ڕەخنە لە ئەنجامەکە بکەیت، سەرنجت لەسەر هەوڵدانی فێرخواز بێت بۆ بەدەستهێنان. دان بەوەدا بنێن کە خوێندکارێک هەوڵی زیاتری داوە، تەنانەت ئەگەر دەرئەنجامەکەی ناتەواو بێت.

پێشنیارەکان پێشکەش بکە بۆ باشترکردن: ئەگەر خوێندکارێک پێویستی بە پێشکەوتنبوو لە بوارێکی دیاریکراودا، پێشنیارەکان پێشکەش بکە بۆ چۆنیەتی ئەنجامدانی. ئەمە دەتوانێت دابینکردنی سەرچاوەی زیادە یان پێشکەشکردنی پشتگیری یەک بە یەک لەخۆبگرێت.

زمانی ئەرێنی بەکاربهێنە: زمانی ئەرێنی بەکاربهێنە لەکاتی پێدانی فیدباکدا، تەنانەت لەکاتی قسەکردن لەسەر ئەو بوارانەی کە پێویستیان بە باشترکردن هەیە. بۆ نموونە لەبری ئەوەی بڵێیت "بەم شێوازە هەڵە دەکەیت" بڵێ "با بەم شێوەیە تاقی بکەینەوە."

هاندانی خۆڕاگری: هاندانی خوێندکاران بۆ بیرکردنەوە لە کارەکانیان بە پرسیارکردنیان لە پرسیارەکانی وەک "چی فێربوویت لەم ئەرکە؟" یان "جارێکی تر بە شێوەیەکی جیاواز چی دەکەیت؟" ئەمەش یارمەتی خوێندکاران دەدات خاوەندارێتی فێربوونیان بکەن و ئەو بوارانە دەستنیشان بکەن کە دەتوانن بەردەوام بن لە گەشەکردن و باشتربوون.

پرسیارەکانی فیدباك:

بە زۆری فیدباك وەڵامی ئەم سێ پرسیارە سەرەکیە دەداتەوە:

١-فێرخواز گەشتوەتە کوێ، ئەیەوێت چی فێر بێت؟

٢-تا ئێستا چی فێربووە؟

٣-دەبێت لە داهاتوو چی فێر بێت؟

ئەم سێ پرسیارە لەسەر چوار ئاستی جیاواز کاردەکەن:

١-ئاستی پرسیار: ئایا فێرخواز بە باشی لە پرسیارەکان تێگەشتووە و وەڵامی دروستی داونەتەوە؟.

٢-ئاستی پرۆسە: فێرخواز چ پرۆسەیەکی پێویستە بۆ ئەوەی لە پرسیارەکان تێبگات و وەڵامیان بداتەوە؟

٣-ئاستی خۆڕێکخستنەوە: کۆنترۆڵکردنی بابەتەکان لەلایەن فێرخوازان خۆیانەوە.

٤-ئاستی کەسەکی: ئایا هەڵسەنگاندنی کەسی بۆ فێرخوازان و کاریگەرییەکانی ئەو هەڵسەنگاندنە لەسەر کارایی فێرخواز چەنە؟.

فیدباك لە چ بەشێکی بابەتی خوێندن بکەین:

دەکرێت هەموو بابەتێك کە دەخوێنرێت بکرێت بە سێ بەشەوە:

١-هەندێك بابەت زۆر گرنگن پێویستە فێرخواز بە باشی بیزانێت، چون لە داهاتوودا پێویستیان پێی دەبێت، دەکرێت لە ساڵانیتری خوێندن دوبارە ببنەوە. ئەمجۆرەیان فیدباکی پێویستە.

٢- هەندێك بابەت بەسودە فێرخواز بیخوێنێت. ئەم بەشە پێویستی بە فیدباك نیە، بەڵام ئەکرێ هەندێکجار فیدباك بکرێ.

٣- هەندێك بابەت زۆر ئاساییە نەخوێندرێن، گەر بشخوێنرێن سودی وەهای نابێت. فیدباك بۆ ئەم بەشە پێویست ناکات.

چ کاتێك فیدباك بکرێت باشە؟

زۆرجار فیدباك لەکاتی کارکردندا بە باشترین جۆری فیدباك دەژمێرێ، لەبەر ئەوەی کاریگەری زیاترە و فێرخواز دەتوانێت دەستبەجێ بەکاریان بهێنێت و هەڵەکانی خۆی پێڕاستبکاتەوە و مامۆستا دەتوانێت ڕاستەوخۆ لەگەڵ فێرخواز گفتوگۆ

بکەن. هەندێکجاریش فیدباك دواخستنی فیدباك کارێکی باش بێت بۆ ئەوەی فێرخواز لە ماڵەوە بە پشوو درێژی و بەتەنها و بە بێدەنگی بیر لە بابەتەکان بکاتەوە.

ئامانجی فیدباك:

ئەرکی سەرەکی فیدباك ئەوەیە کوالێتی کاری فێرخواز بەرزبکاتەوە و هاوکاری فێرخواز بکات بۆ بەرزکردنەوەی ئاستی فێربوون و بۆشایی نێوان ئاستی هەنوکەی و داهاتوو کەمبکاتەوە، وابکات کەشێکی لەبارتر بۆ فێربون فەراهەم بهێنێت، ئەویش لە ڕێگای دەستنیشانکردنی هەڵەکان لەلایەن مامۆستایانەوە و ڕاستکردنەوەی لەلایەن فێرخوازانەوە.

بۆ بەرزکردنەوەی بەشداریکردنی خوێندکاران لە ڕێگەی فیدباکەوە، مامۆستایان پێویستە:

هەوڵبدە هەمیشە فیدباکێکی ورد و لە کاتی خۆیدا و کاریگەرانەی پەیوەست بە ئەرکەکان پێشکەش بکەیت.

پێشکەشکردنی پرسیار و هەڵسەنگاندنی بەردەوام.

هاندانی خوێندکاران بۆ ئەوەی فیدباک بدەن لەسەر وانەوتنەوە و فێربوون.

جۆرەکانی فیدباك:

فیدباک دەتوانێت خزمەت بە کۆمەڵێک مەبەست بکات و کۆمەڵێک فۆرم وەربگرێت.

دەتوانرێت فیدباک وەک یەک لایەن پێشکەش بکرێت – واتە: فیدباکێکی نافەرمی لەسەر تێگەیشتنی خوێندکارێک لە چەمکێک لە پۆلدا.

یان تێکەڵەیەک لە چەندین لایەن – واتە: فیدباکێکی فەرمی، فۆرماتیڤ، هاوتاکان لەسەر قۆناغی یەکەمی ئەرکی هەڵسەنگاندن. هەریەکەیان جێگەی خۆیان هەیە لە بەرزکردنەوە و زۆرترین فێربوونی خوێندکاران، بەم شێوەیە لە شوێنێک کە بتوانرێت، خولەکان دەبێ دەرفەت بۆ کۆمەڵێک جۆری فیدباک دابین بکەن.

فیدباکێکی نافەرمی:

فیدباکێکی نافەرمی دەتوانێت لە هەر کاتێکدا ڕوودات چونکە شتێکە کە لە ساتەوەختدا یان لە کاتی کرداردا لەخۆوە سەرهەڵدەدات. بۆیە فیدباک نافەرمی پێویستی بە دروستکردنی پەیوەندی لەگەڵ خوێندکاران هەیە بۆ هاندانی کاریگەرانە، مامۆستایەتیکردن یان ڕێنماییکردنیان لە بەڕێوەبردنی ڕۆژانە و بڕیاردان بۆ فێربوون. ئەمە لەوانەیە لە پۆلدا، لە ڕێگەی تەلەفۆنەوە، لە مەکۆیەکی ئۆنلاین یان پۆلێکی مەجازیدا ڕوودات.

فیدباکێکی فەرمی:

فیدباکێکی فەرمی پلان بۆ داڕێژراوە و بە شێوەیەکی سیستماتیکی خشتەی بۆ دانراوە بۆ ناو پرۆسەکە. بەزۆری پەیوەستە بە ئەرکەکانی هەڵسەنگاندنەوە، فیدباکێکی فەرمی هاوشێوەی پێوەرەکانی نمرەدان، لێهاتووییەکان یان بەدەستهێنانی ستانداردەکان لەخۆدەگرێت و بۆ هەردوو خوێندکار و ڕێکخراو وەک بەڵگە تۆمار دەکرێت.

فیدباکێکی فۆرماتیڤ:

(پێوەرێکە بۆ ئەوەی بزانیت فێرخواز چۆن فێربووە نەك چەند فێربووە)، لەم جۆرە خەمڵاندنانەدا تەنها تاقیکردنەوەکان هەژمار ناکرێن، بەڵکو هەموو جۆرە چالاکی ئەوان -تاقیکردنەوەی تیۆری، چالاکی، بەرهەمی کردەیی، ڕاپۆرت و توێژینەوە..هتد-. باسی ڕێکخستن، دارشتن و باشترکردنی تواناسازیەکانی فێرخواز دەکات.

ئامانجی هەڵسەنگاندنی فۆرماتیف چاودێریکردنی فێربوونی خوێندکارانە بۆ پێشکەشکردنی فیدباکێکی بەردەوام کە دەتوانرێت لەلایەن مامۆستاانەوە بەکاربهێنرێت بۆ باشترکردنی وانەوتنەوەیان و لەلایەن خوێندکارانەوە بۆ باشترکردنی فێربوونیان. بۆیە باشتر وایە فیدباکێکی فۆرماتیف لە سەرەتای خولەکەدا بدرێت، و پێش هەڵسەنگاندنە کۆکراوەکان. فیدباکێکی فۆرماتیف یارمەتی خوێندکاران دەدات بۆ باشتربوون و ڕێگریکردن لە دووبارەکردنەوەی هەمان هەڵە. لە هەندێک حاڵەتدا، پێش ئەوەی خوێندکاران بتوانن پێشبکەون، یان هەست بە توانای پێشکەوتن بکەن، بۆ قۆناغی داهاتووی هەڵسەنگاندنەکە، فیدباک پێویستە.

فیدباکی سەماتیف:

پێوەرێکە بۆ پێوانەکردنی بڕی ئەو زانستەی فێرخواز تا ئەو ساتەوەختەی دەیزانێت و چەند فێربووە، بۆ نمونە تا وەرزی یەکەم چەند فێربووە ئەوەش لە ڕێگەی تاقیکردنەوە هەڵسەنگاندن بۆ فێرخواز دەکات، مەبەست لەم تاقیکردنەوەیە ئەوەیە بزانین خوێدکار تا ئەوکاتە چەند فێربووە، لەمجۆرە تاقیکردنەوانەدا فێرخواز زیاتر چاوی لەوەیە نمرەی چەندی هێناوە نەوەك چەند فێربووە. فیدباکی سوماتیف تەنها پێداگیری لەسەر ڕاست و هەڵە دەکاتەوە، نمرەیەکە لە کۆتایی بابەتێکدا بە فێرخواز دەدرێت، بۆ پرۆسەی فێربون و گەشەکردنی فێرخواز هیچ شتێك ناگەیەنێت.

فیدباکێکی کۆی گشتی:

ئامانجی هەڵسەنگاندنی کۆی گشتی هەڵسەنگاندنی فێربوونی خوێندکارە لە کۆتایی یەکەیەکی فێرکاریدا بە بەراوردکردنی لەگەڵ هەندێک ستاندارد یان پێوەر. بۆیە فیدباکێکی کۆکراوە پێکدێت لە سەرنجی ورد کە پەیوەندییان بە لایەنە تایبەتەکانی کارەکانیانەوە هەیە، بە ڕوونی ڕوونی دەکاتەوە کە چۆن نمرەکە لە پێوەرەکانی پێشکەشکراوەوە وەرگیراوە و سەرنجی بنیاتنەری زیادە لەسەر چۆنیەتی باشترکردنی کارەکە.

فیدباکەکانی هاوتەمەنەکانی خوێندکاران:

چیتر پێویست ناکات مامۆستایان تاکە شارەزا بن لەناو خولێکدا. بە فێرکاری بنەڕەتی و پشتگیری بەردەوام، خوێندکاران دەتوانن فێربن فیدباکێکی کوالێتی بدەن، کە لەلایەن هاوتەمەنەکانیانەوە بەهایەکی زۆری پێدەدرێت. دابینکردنی دەرفەتی بەردەوام بۆ خوێندکاران بۆ پێدان و وەرگرتنی فیدباک لەلایەن هاوڕێیانەوە ئەزموونی فێربوونیان دەوڵەمەندتر دەکات و کۆمەڵە کارامەیی پیشەیی خۆیان پەرەپێدەدات.

فیدباکەکانی خودی خوێندکاران:

ئەمە ئامانجی کۆتایی فیدباکە بۆ فێربوون. لە کاتی پێشکەشکردنی فیدباکدا، مامۆستایان دەرفەتیان هەیە نەک تەنها ئاراستەیەک بۆ خوێندکاران دابین بکەن، بەڵکو لە ڕێگەی مۆدێلکردن و ڕێنماییکردنی ڕوون، کارامەییەکانی خۆهەڵسەنگاندن و دانانی ئامانج فێریان بکەن، ئەمەش وایان لێدەکات سەربەخۆتر بن. بۆ یارمەتیدانی خوێندکاران بۆ گەیشتن بە سەربەخۆیی مامۆستایان دەتوانن بە ڕوونی ئامانجەکانی فێربوون و پێوەرەکانی سەرکەوتن دەستنیشان بکەن، هاوبەشی بکەن و ڕوونی بکەنەوە؛ مۆدێلکردنی بەکارهێنانی پێوەرەکان بە بەکارهێنانی نمونەکان؛ دەرفەتی ڕێنمایی

کراو بۆ خۆدیارکردنەوە دابین بکات؛ فێری خوێندکاران بکەن کە چۆن فیدباک بەکاربهێنن بۆ دیاریکردنی هەنگاوەکانی داهاتوو و دانانی ئامانج؛ وکات بدە بۆ خۆ-فیدباک/بیرکردنەوە.

فیدباکەکانی هاوڕێیان بەو مانایەیە کە خوێندکاران کاتێکی زیاتر بە چاتکردن بەسەر دەبەن نەک ئەنجامدانی کارەکانیان لەکاتی گەیاندنی فیدباکەکانی هاوڕێیان، خوێندکاران دەبێت بیرۆکەیەکی ڕوونیان هەبێت سەبارەت بەوەی کە ئامانجی فێربوون چییە و پێویستە فیدباک لەسەر چی بدەن. ئەمەش فیدباکەکان زۆر بە تەرکیز و ئامانجدار دەهێڵێتەوە.

فیدباکێکی بنیاتنەر:

ئەم جۆرە فیدباکە تایبەتە و پرسەکانە و لەسەر بنەمای تێبینییەکانە. چوار جۆر فیدباک بنیاتنەر هەیە:

فیدباک نەرێنی – سەرنجی چاکسازی سەبارەت بە ڕەفتاری ڕابردوو. مامۆستا سەرنج دەخاتە سەر ئەو ڕەفتارانەی کە فێرخواز سەرکەوتوو نەبووە تێیدا. مامۆستا هەڵەکان دیاریدەکات بەڵام ئەوە ڕوون ناکاتەوە کە بە چ شێوەیەك فێرخوازەکە هەڵەکە چاکدەکاتەوە. هیچ چارەسەر و بژاردەیەك ناخاتە ڕوو.

فیدباک ئەرێنی – دووپاتکردنەوەی سەرنجەکان سەبارەت بە ڕەفتاری ڕابردوو. تیشک دەخاتە سەر ئەو ڕەفتارانەی کە سەرکەوتوو بوون و پێویستە بەردەوام بن.

فیدباك بۆ پێشەوەی نەرێنی – سەرنجی چاکسازی سەبارەت بە ئەدای داهاتوو. گرنگی بەو ڕەفتارانە دەدات کە پێویستە لە داهاتوودا لێی دوور بکەونەوە. لەم جۆرە فیدباکانەدا مامۆستا کۆمێنت دەنوسێت لەسەر کارەکانی فێرخواز، بژاردەی کارکردنی دەخاتە بەردەم، فێرخواز فێردەکات چۆن هەڵەکانی ڕاست بکاتەوە

خۆراکدانی ئەرێنی – دووپاتکردنەوەی سەرنجەکان سەبارەت بە ڕەفتاری داهاتوو. سەرنجی لەسەر ئەو ڕەفتارانە بوو کە لە داهاتوودا ئەدای کارکردن باشتر دەکات.

بەشی دووەم: وانەوتنەوە:

شێوازەکانی وانەوتنەوە:

شێوازی وانەوتنەوە بریتییە لە کۆمەڵێک بنەما و شێواز کە مامۆستایان بەکاریدەهێنن بۆ ئەوەی فێرخوازەکان بتوانن فێربن. ئەم ستراتیژیانە بەشێکیان لەسەر بابەتێک دیاری دەکرێن کە دەبێ فێربکرێن و بەشێکیشیان بەهۆی سروشتی فێرخوازەوە. بۆ ئەوەی شێوازێکی تایبەت بە فێرکردن گونجاو و کارا بێت، فێرخواز و سروشتی بابەتەکە و جۆری فێربوون کە بڕیارە بیهێنێتە ئاراوە، لەبەرچاو گرتووە.

زاراوەی شێوازی وانەوتنەوە ئاماژەیە بۆ بنەما گشتییەکان، پێداگۆژی و ستراتیژییەکانی بەڕێوەبردن کە بۆ فێرکردنی پۆل بەکاردەهێنرێن .هەڵبژاردنی شێوازی وانەوتنەوەت بەندە بەو شتەی کە لەگەڵتدا دەگونجێت-فەلسەفەی پەروەردەیی، دیمۆگرافیای پۆل، بوارەکانی بابەت و بەیاننامەی ئەرکی خوێندنگە.

دەتوانرێت تیۆرییەکانی وانەوتنەوە لە چوار پۆلدا ڕێکبخرێن لەسەر بنەمای دوو پارامێتری سەرەکی: ڕێبازێکی مامۆستا سەنتەری لە بەرامبەر ڕێبازێکی سەنتەری خوێندکار، و بەکارهێنانی مادەی تەکنەلۆژیای بەرز لە بەرامبەر بەکارهێنانی مادەی تەکنەلۆژیای نزم.

ئارەزووی پەرەپێدانی تواناکانت هەیە وەک مامۆستایەک؟ بەدواداچوون بۆ کۆرسە کورتەکانی پەروەردەی ئۆنلاین بکە کە بۆ ئەوە دانراون کە تێگەیشتنێکی قووڵت پێبدات لە کارامەیی جۆراوجۆر لە وانەوتنەوەدا.

دەتوانرێت ڕێبازەکانی وانەوتنەوە بە شێوەیەکی بەرفراوان پۆلبەندی بکرێت بۆ مامۆستا سەنتەری و خوێندکار سەنتەری. لە ڕێبازێکی مامۆستا-سەنتەری (دەسەڵاتخوازانە) بۆ فێربوون، مامۆستایان کەسایەتی سەرەکی دەسەڵاتدارن لەم مۆدێلەدا. لە ڕێبازی فێربووندا کە سەنتەری خوێندکارە، لە کاتێکدا مامۆستایان کەسایەتی دەسەڵاتدارن لەم مۆدێلەدا، مامۆستا و خوێندکار بە یەکسانی ڕۆڵێکی چالاک دەگێڕن لە پرۆسەی فێربووندا. ئەم ڕێبازە بە دەسەڵاتداریش ناودەبرێت.

ڕێبازی فێربوون بە مامۆستا سەنتەری:

وەک ئاساییترین ڕێباز ناسراوە، میتۆدۆلۆژیای مامۆستا سەنتەری لەسەر ئەو بیرۆکەیە دامەزراوە کە مامۆستا بەرپرسیارێتی سەرەکی لە ژینگەی فێربووندا هەیە. مامۆستایان بەرپرسی پۆلن و سەرجەم چالاکییەکان ئاراستە دەکەن. بە شێوەیەکی ئاسایی لەم ڕێگایەدا خوێندکاران لەسەر مێزە تاکەکەسییەکان دادەنیشن کە ڕوویان لە مامۆستایە. لە کاتێکدا کە ڕەنگە کاری گروپی ڕووبدات، زۆربەی کاتەکانی پۆل لەگەڵ مامۆستا بەسەر دەچێت بۆ ڕوونکردنەوەی چەمکەکان و تەرخانکردنی کاری تاکەکەسی. بە واتایەکی تر، خوێندکاران بە شێوەیەکی پاسیف زانیارییەکان هەڵدەمژن لە کاتێکدا مامۆستا چالاکانە زانیارییەکان دەگەیەنێت.

ئەگەر ببرێتە توندترین لێکدانەوە، مامۆستایان کەسایەتی سەرەکی دەسەڵاتن لە مۆدێلێکی فێرکاریدا کە مامۆستا سەنتەری. خوێندکاران وەک "دەفری بەتاڵ" سەیر دەکرێن_ کە بە شێوەیەکی پاسیف زانیاری لە مامۆستاکانیان وەردەگرن لە ڕێگەی وانە و فێرکاری ڕاستەوخۆ، لەگەڵ ئامانجی کۆتایی ئەنجامە ئەرێنییەکان لە تاقیکردنەوە و هەڵسەنگاندن. لەم شێوازەدا فێرکردن و هەڵسەنگاندن وەک دوو قەوارەی جیاواز سەیر دەکرێن؛ فێربوونی خوێندکار لە ڕێگەی تاقیکردنەوە و هەڵسەنگاندنە بابەتییەکانەوە دەپێورێت.

سوودەکان:

١. تیشک دەخاتە سەر گرنگی ڕۆڵی مامۆستا وەک ئاسانکار. هەرچەندە ڕێبازی مامۆستا سەنتەری ڕەخنەی زۆری لێ گیراوە بەهۆی هاندانی فێربوونی پاسیف، بەڵام کەس ناتوانێت ڕەتی بکاتەوە کە خوێندکاران پێویستیان بە هاوکاری مامۆستا هەیە بۆ پەرەپێدانی تواناکانی.

٢. ئەم شێوازە فێرکردنە کە لەسەر تیۆری ڕەفتار بنیات نراوە، ئاسانکاری دەکات بۆ کۆنترۆڵکردنی گۆڕانکارییەکانی ڕەفتاری خوێندکاران لە ڕێگەی ڕێنمایی ڕاستەوخۆوە. ڕەنگە یارمەتیدەر بێت کە ناوەکی ئەم ڕێبازە بەکاربهێنرێت و دەستکاری بکرێت بەپێی پێویستی مامۆستا و خوێندکاران، وردە وردە سەرنج لە یەکەمەوە بگوازرێتەوە بۆ دووەم.

زیانەکانی:

١. ڕەخنەگران ئاماژە بە کەمی هاندانی پاڵنەرەکانی خوێندکار دەکەن. لەڕاستیدا، شێوازی مامۆستا سەنتەری کە بە کوێرانە بەکاردەهێنرێت، ڕەنگە ڕێگە بە خوێندکاران نەدات ئازادی دەروونی و داهێنانێکی تەواو.

٢. لە بەرەوپێشبردنی بیرکردنەوەی شیکاری و توانای چارەسەرکردنی کێشەکان خراپە. نەبوونی دەرفەتی پێویست بۆ ئەوەی خوێندکاران هەڵبژاردەی خۆیان بکەن، ڕەنگە ببێتە هۆی نەبوونی توانای بڕیاردان و تەنانەت نەتوانینی بیرکردنەوەی ڕەخنەگرانە.

ئەمە و تیۆرییە بەراوردکارییەکانی دیکە کە لەلایەن زۆرێک لە زانایانەوە پەرەی پێدراوە و سەلمێنراون، لە وتارێکی "بەراوردی ڕێبازە مامۆستا سەنتەری و خوێندکارە سەنتەری لە ژینگە پەروەردەییەکان"دا باس و شیکاری کراون.

ڕێبازی خوێندکار سەنتەری:

لە کاتێکدا ئێمە بیر لە گۆڕینی فۆکەس لە مامۆستاوە بۆ خوێندکاران دەکەینەوە، باقی ڕێبازەکانی ئەم لیستە بە خوێندکار-سەنتەری یان بونیادگەر دادەنرێت. لەگەڵ پەرەسەندنی کایەی پەروەردەیی و کۆمەڵگا بەگشتی، بیرۆکەی ڕێبازی خوێندکار سەنتەری زیاتر بووەتە جێی بایەخ و هۆکاری باشیش بۆ ئەوە هەیە. پۆلەکانی سەنتەری خوێندکار خوێندکاران لە پلاندانان و جێبەجێکردن و هەڵسەنگاندنەکاندا لەخۆدەگرن. بەشداریکردنی فێرخوازان لەم بڕیارانەدا بەرپرسیارێتی و خاوەندارێتی زیاتر دەخاتە سەر ئەوان نەک لەسەر مامۆستا. هەروەها مامۆستایان دەبێت ئاسوودە بن لە گۆڕینی شێوازی سەرکردایەتی خۆیان لە ڕێنماییەوە بۆ ڕاوێژکاری. لەم نێوەندەدا، ڕەنگە خوێندکاران بە گروپی بچووک کاربکەن، ناوەندەکانی دەستڕاگەیشتن و بە ئازادی لە پۆلدا بجوڵێن. ڕێبازی فێربوون بە سەنتەری خوێندکار

لە کاتێکدا مامۆستایان هێشتا کەسایەتییەکی دەسەڵاتدارن لە مۆدێلی وانەوتنەوە کە سەنتەری خوێندکارە، مامۆستا و خوێندکاران بە یەکسانی ڕۆڵێکی چالاک دەگێڕن لە پرۆسەی فێربووندا.

ڕۆڵی سەرەکی مامۆستا بریتییە لە مامۆستاایەتیکردن و ئاسانکاری بۆ فێربوونی خوێندکار و تێگەیشتنی گشتی لە مادده، و پێوانەکردنی فێربوونی خوێندکار لە ڕێگەی هەردوو فۆڕمی فەرمی و نافەرمی هەڵسەنگاندنەوە، وەک پرۆژەی گروپی، پۆرتفۆلیۆی خوێندکاران، و بەشداریکردنی پۆل. لە پۆلی خوێندکار کە سەنتەری خوێندکارە، وانەوتنەوە و هەڵسەنگاندن بەیەکەوە گرێدراون چونکە فێربوونی خوێندکار لە کاتی فێرکردنی مامۆستادا بەردەوام دەپێورێت.

هیوادارین ئەو بیرۆکانەی لەم بابەتەدا باسکراون یارمەتی تۆ و خوێندکارەکانت بدەن بۆ سەرکەوتن لەم بابەتەدا کە ئەگەری هەیە چالاک بێت. ئەگەر ئەم ئامۆژگاریانەت بە یارمەتیدەر زانی، سەیری ئەوە بکە کە ژمارە دڵخۆشەکان چی پێشکەش بە بەکارهێنەرانی دەکات بە ڕێکخستنی پۆلەکەت و دەستپێکردنی تاقیکردنەوەیەکی بێبەرامبەر کە تەنها لەم هەفتەیەدا بەردەستە!

سوودەکان:

١-خوێندکار ڕۆڵێکی چالاکتر دەگێڕێت لە فێربوونیاندا و پەرە بە هەستکردن بە بەرپرسیارێتی دەدات.

٢- بەهۆی ئەوەی مامۆستایان خۆیان لە گواستنەوەی زانیاری ڕاستەوخۆ بەدوور دەگرن، فێرخوازان چانسی هاندانی بیرکردنەوەی شیکاریی خۆیان هەیە، بە "بە ماناکردنی ئەوەی فێری دەبن بە پەیوەستکردنی بە زانیاری پێشوەختەوە و بە گفتوگۆکردن لەگەڵ کەسانی دیکە"، بە گوتەی دەروونناسە پەروەردەیی ئەمریکی ج .برۆفی.

زیانەکانی:

١-مەترسی ڕووبەڕووبوونەوەی هەندێک کێشەی ڕەفتاری هەیە لە ڕێگەی پێدانی سەربەخۆیی بە فێرخوازان، بەتایبەتی کاتێک باس لە منداڵی بچووک دەکرێت. بۆ ئەوەی مامۆستایان لەم جۆرە کێشانە دوور بکەونەوە، پێویستە بنەمایەک دابنێن بە دروستکردنی مۆدێلێک بۆ ڕەفتاری دروست: هەبوونی ئازادی ئەوەی کە دەتەوێت بیکەیت، واتە ئامادەبوون بۆ وەرگرتنی بەرپرسیارێتی پرۆسەکە و ئەنجامەکان.

٢. ئەم شێوازە باشترین کاریگەری دەبێت کاتێک مامۆستا وانەکە سەرنجڕاکێش بکات. بەبێ ئەمە، ڕەنگە خوێندکاران بێزار بن، ڕەنگە مێشکیان سەرگەردان بێت و ڕەنگە زانیارییە سەرەکییەکان لەدەست بدەن.

ڕێبازی خوێندکار سەنتەری دەتوانێت قورس بێت بۆ مامۆستایان شارەزابوون یان تەواوکردن، و هەمیشە گەرەنتی دەرئەنجامێکی ١٠٠٪ ناکات. بەڵام ئەنجامەکان دەتوانن زۆر ئەرێنی بن ئەگەر مامۆستایان هێشتا ڕێبازەکە بە شێوەیەکی بەشەکی بەکاربهێنن، ئەم تەکنیکانە لەگەڵ جۆرەکانی تری وانەکاندا تێکەڵ بکەن.

ڕێبازی تەکنەلۆژیای بەرز بۆ فێربوون:

پێشکەوتنەکانی تەکنەلۆژیا لە چەند دەیەی ڕابردوودا کەرتی پەروەردەی پاڵپشتی کردووە. وەک لە ناوەکەوە دەردەکەوێت، ڕێبازی تەکنەلۆژیای بەرز بۆ فێربوون تەکنەلۆژیای جیاواز بەکاردەهێنێت بۆ یارمەتیدانی خوێندکاران لە فێربوونی پۆلەکانیاندا. زۆرێک لە پەروەردەکاران لە پۆلدا کۆمپیوتەر و تابلێت بەکاردەهێنن و ڕەنگە هەندێکی دیکەش ئینتەرنێت بەکاربهێنن بۆ تەرخانکردنی ئەرکەکانی ماڵەوە. هەروەها ئینتەرنێت لە پۆلدا سوودی هەیە چونکە سەرچاوەی بێسنوور دابین دەکات. هەروەها ڕەنگە مامۆستایان ئینتەرنێت بەکاربهێنن بۆ ئەوەی خوێندکارەکانیان بە کەسانی جیهانەوە ببەستنەوە.

چەند ستراتیژ و بیرۆکەیەکی فێربوون.

لە خوارەوە هەڵسەنگاندنی جیاواز بۆ ستراتیژییەکانی فێربوون دەبینیتەوە کە ڕەنگە بتەوێت هەوڵی بۆ بدەیت و بزانیت ئایا کاریگەرن:

١- پۆستەری ڕۆبنی دەوری:

کۆمەڵێک خوێندکار هەریەکەیان پارچە کاغەزێکی گەورە و هەندێک نیشاندەریان هەیە. گروپەکە وەڵامێک بۆ پرسیارێکی کراوە تۆمار دەکات. کاتێک خوێندکارەکان پۆستەرەکەیان تەواو کرد، دەیگوازنەوە بۆ گرووپی داهاتوو. کاتێک هەموو گرووپێک کاریان لەسەر هەموو پۆستەرێک کرد، وەڵامەکان وەک پۆلێک باس دەکرێن.

٢- پرسیاری ڕەنگ جار:

ناوی منداڵەکان لەسەر دارە جیاوازەکانی لۆلیپۆپ بنووسە. لەوانەیە بتەوێت ڕەنگ کۆدی دارەکان بکەیت بۆ ئەوەی ئاستی توانا یان تەنانەت ئاستی بەشداریکردنیش دیاری بکەیت، ئەمە یارمەتیت دەدات پرسیارەکان جیا بکەیتەوە و ئاراستەی منداڵە تایبەتەکان بکەیت، بەبێ ئەوەی منداڵەکان بزانن! بۆ نموونە، بۆ پرسیاری توانای بەرزتر "بۆچی" و "چۆن" دەتوانیت دارێکی لۆلیپۆپی ڕەنگاوڕەنگی توانای بەرزتر هەڵبژێریت یان ئەگەر منداڵێک بەناوبانگ بێت بە گرنگینەدان، تۆ دەتوانیت پرسیارێکی ئاراستە بکەیت. پێویستە یارمەتی هەموو منداڵان بدات زیاتر سەرقاڵ بن چونکە نازانن ناویان هەڵدەبژێردرێت یان نا.

زۆرێک لە مامۆستایان پشت بە پرسیارە لۆلیپۆپەکان دەبەستن و بەکاریان دەهێنن بۆ ئەوەی خۆیان لە هەر جۆرە لایەنگرییەکی نائاگا بەرامبەر بە منداڵانی تایبەت بەدوور بگرن. ئەگەر ئەوە حاڵەتە تۆم پێشنیارێکی هەیە:

- پاشان ئەو مامۆستایە پێویستە لە نزیکەوە بیر لەوە بکاتەوە کە چۆن پرسیار دەکات. ئەگەر بەجدی پێویستت بە دارەکانی لۆلی هەیە بۆ ئەوەی منداڵ هەڵنەبژێریت لەسەر بنەمای حەزکردن/ ڕەگەز/ نەتەوە/ ڕازیبوون و هتد ئەوا پێویستت بە دارە لۆلی نییە، پێویستت بە ڕاوێژکاری پشووە و پیشەیە.”

وەک ڕیچارد مەکفاهن لە بلۆگەکەیدا دەڵێت، "ئەوەی قوتابخانەکان پێویستە بیکەن ئەوەیە کە کات و وزەی خۆیان بەسەر بەرن بۆ ئەوەی بیر لەوە بکەنەوە کە پرسیارکردن بۆ چییە: بۆ ئەوەی یارمەتی خوێندکاران بدەن لە ڕێگەی قسەکردنەوە بیربکەنەوە." زۆر گرنگە کە تۆ لە پلەی یەکەمدا پرسیاری دروست بکەیت، و دواتر میکانیزمێک بەکاربهێنیت بۆ دۆزینەوەی خوێندکارێک بۆ وەڵامدانەوە. ئەگەر بە پێچەوانەوە ئەوە بکەیت، یەکەم، هەموو خوێندکارەکانی تر دەتوانن ئارام بگرن و دووەم، ڕەنگە تەنها چاوەڕوانییەکانی ئێستات لە خوێندکارەکە دووبارە بکەیتەوە.

زۆرێک لە مامۆستایان لە ئینندێکشنی خێراياندا بەکاردەهێنن، دارەکانی لۆلیپۆپ فێڵێکی بچووکی ڕێک و پێکن بۆ دڵنیابوون لەوەی کە هەموو منداڵێک بەشداری لە وانەکەدا دەکات بۆ دڵخۆشکردنی چاودێران. بەڵام، چی فێردەبن و مامۆستا بەم کارە چی هەڵدەسەنگێنێت؟

وەک دەیڤید دیداو دەڵێت، “دەبێت هێزی هەڵبژاردنی کێ وەڵامی پرسیارەکانمان بداتەوە، بە خەزن بێت.” ئەنجامەکەی؟ فۆلیستیکەکان. تەنها پرسیارێک بکە و ڕێگە بدە کلتوری دەستی بەرز گەشە بکات.

بە گشتی، هەر میکانیزمێک بۆ پرسیارکردن بەکاری بهێنیت، ئەوە کوالیتی پرسیارەکەتە – کە ئامانج لێی کێیە و بۆچی – و کوالیتی فیدباکەکان کە ئەژمار دەکرێن.

٣- شێوازی بیربکەرەوە - جووت (دوو دوو) -بەشکردن (بڵاویبکەرەوە):

ئەمە یەکێکە لەو ستراتیژییە زۆرانەی هەڵسەنگاندنی فۆرماتیف کە بۆ مامۆستایان سادەیە کە بەکاری بهێنن. مامۆستا پرسیارێک دەکات و خوێندکارەکان وەڵامەکانیان دەنووسنەوە. پاشان خوێندکاران بە جووت دادەنرێت بۆ گفتوگۆکردن لەسەر وەڵامەکانیان. مامۆستایان توانای ئەوەیان هەیە لە پۆلدا بجولێن و گوێ لە گفتوگۆی جۆراوجۆر بگرن. ڕێگەیان پێدەدات تێڕوانینێکی بەنرخ لە ئاستەکانی تێگەیشتن بەدەستبهێنن.

لەم شێوازەدا مامۆستا بابەتێک دەوروژێنێت یان پرسیارێک دەکات.

هەنگاوی یەکەم: هەر فێرخوازێک بە تەنها بیر لەو بابەتە دەکاتەوە هەوڵدەدات بگات بە بیروبۆچوونی خۆی، وە ئەو بیروبۆچونەی خۆی لەسەر پارچە وەرەقەیەک دەنوسێت.

هەنگاوی دووەم: مامۆستا هەمو فێرخوازەکان دوو دوو دابەش دەکات ئیتر بەویستی خۆی بێت یان بەحەز و دڵی فێرخوازان کە هاوڕێکەی خۆی هەڵدەبژێرێت، گفتوگۆ لەنێو فێرخوازان ڕوودەدات لەسەر وەڵامی بابەتەکە، ئەو خاڵانەی هاوبەشن لە نێوان خۆیان لە سەری ڕێکدەکەون.

هەنگاوی سێیەم: لە هەر دوو فێرخوازێک یەکێکیان هەڵدەستن بە خستنەڕووی ئەو خاڵانەی کە لەسەری کۆکن، وە گفتوگۆیەکی گشتی لە نێوان فێرخوازاندا ڕوودەدات، وە خاڵە هاوبەش و خاڵە ناکۆکەکان دیاری دەکرێن.

مامۆستا دەبێت سەرپەرەشتی بکات و نەهێڵێت گفتوگۆکە ببێتە دەمەقاڵە، وە هەوڵبدات هەر گروپێک لە دوخاڵ زیاتر نەخەنەڕوو، وە کات بەشێوازێکی یەکسان دابەش بکات لە نێوان فێرخوازەکاندا.

٤- ژماردنەوەی پاشەکشە ٣–٢–١:
لە کۆتایی ڕۆژەکەدا کارتەکان بدەن بە خوێندکارەکان بۆ ئەوەی لەسەری بنووسن، یان دەتوانن بە شێوەی زارەکی وەڵام بدەنەوە و داوایان لێبکەن وەڵامی ئەو سێ لێدوانە جیاوازەی خوارەوە بدەنەوە:

٣ شت کە پێشتر نەتزانیوە.

٢ شت کە سەرسامت کرد لەسەر ئەم بابەتە.

١ شت کە دەتەوێت دەست بکەیت بە ئەنجامدانی بەو شتەی فێربوویت.

٥- ڕاپرسییەکانی پۆل:
تەکنەلۆژیا ڕێگەیەکی زۆر باشە بۆ بەشداریکردنی خوێندکاران و ماڵپەڕەکانی وەک Kahoot ڕێگەیەکی زۆر باشە بۆ پێشکەشکردنی ڕاپرسییەکانی پۆل. ئەمەش دەتوانێت ڕێگەت پێبدات تێگەیشتنی خوێندکاران بپشکنیت.

٦- بلیتی دەرچوون/وەرگرتن:
بلیتی دەرچوون چالاکییەکی کورتی هەڵسەنگاندنی نافەرمییە، بە شێوەیەکی گشتی لە کۆتایی وانەکەدا دەدرێت بە خوێندکاران. ئامانجی بلیتی دەرچوون ئەوەیە کە بە خێرایی تێگەیشتنی خوێندکاران لە ئامانجەکان و خاڵە سەرەکییەکان هەڵسەنگێندرێت. ئەوان فیدباکێکی دەستبەجێ دەدەن بە هەردوو مامۆستا و خوێندکار، ئەمەش وا دەکات کەلێنەکانی زانیاری دەستنیشان بکرێت و چارەسەر بکرێت.بلیتی دەرچوون بریتییە لە پارچە کاغەزێکی بچووک یان کارت کە خوێندکاران پێش ئەوەی لە پۆل دەربچن پڕیان دەکەنەوە. دەکرێت تۆمارکردنی ئەو شتانە بێت کە لە وانەکەدا فێربوون. بلیتی وەرگرتن هەر لە سەرەتای پۆلەکەدا ئەنجام دەدرێت کە چەند پرسیارێکی پەیوەندیدار بە وانەکەوە لەخۆدەگرێت. لەوانەیە خوێندکاران وەڵامی پرسیارەکان بدەنەوە سەبارەت بە ئەرکەکانی ماڵەوە، یان لەسەر ئەو وانەیەی ڕۆژێک پێشتر دەوترێتەوە. فێرخوازان ئەم پرسیارانە تەواو دەکەن و ڕادەستی مامۆستایان دەکەنەوە.

ئەمەش مامۆستایان دەتوانن بە خێرایی هەڵسەنگاندن بۆ چۆنیەتی ئەنجامدانی هەر خوێندکارێک بکەن و خۆهەڵسەنگاندنی هەر خوێندکارێک بۆ ئەرکەکە ببینن. بلیتی دەرچوون شێوازێکی نایاب و باشە بۆ هەڵسەنگاندنی پێشکەوتنی خوێندکاران و ئاستی تێگەیشتنیان لە هەر وانەیەکی تایبەتدا. بۆ ئەوەی بلیتەکان کاریگەر بن، پێویستە بیر لەوە بکەیتەوە کە لە کوێدا لە پلانی وانەکانتدا جێیان دەبێتەوە و چۆن بە باشترین شێوە بەکاریان بهێنیت.

چۆنیەتی بەکارهێنانی بلیتی دەرچوون:

لێرەدا ڕێنمایی هەنگاو بە هەنگاو دەخەینەڕوو سەبارەت بە چۆنیەتی بەکارهێنانی بلیتی دەرچوون بە شێوەیەکی کاریگەرترین شێوە:

١. پێشوەختە پلان دابنێ: پلانی وانەکەی ڕۆژەکە وەک ئاسایی دابنێ و ئەو ئامانجە سەرتاسەرییە دەستنیشان بکە کە دەتەوێت بیگرێتەوە و هەڵسەنگاندنی بۆ بکەیت. بلیتی دەرچوون دروست بکە بە پشتبەستن بە ئامانجەکە، دیزاینکردنی کێشەیەک یان هەندێک پرسیار بەگوێرەی ئەوەی کە خوێندکارەکانت لە کاتی وانەکەدا ڕووماڵیان کردووە.

٢. گەیاندنی وانەکە: وانەکە پێشکەش بکە، دڵنیابە لەوەی فێرخوازەکانت تێگەیشتنێکی باشیان لە ئامانجەکە هەیە و چۆن دەزانن سەرکەوتوو بوون.

٣. بلیتی دەرچوون پێشکەش بکە: لە کۆتایی وانەکەدا بلیتی دەرچوون پێشکەش بکە. دڵنیابە لەوەی خوێندکارەکانت تێدەگەن کە ئامانجی بلیتەکە هەڵسەنگاندنی تێگەیشتنیان لە وانەکە و دەستنیشانکردنی هەر خوێندکارێک کە ڕەنگە پێویستی بە پشتگیری زیادە هەبێت.

٤. پێداچوونەوە بە وەڵامەکان: وەڵامەکانی خوێندکار لە – بە دەست، زارەکی، یان دیجیتاڵی کۆبکەرەوە (ئەگەر منداڵەکان بلیتەکانیان لەسەر ئامێرێکی دیجیتاڵی تەواو کردبێت). پێداچوونەوە بە بلیتەکاندا بکە بۆ ئەوەی تێگەیشتنی خوێندکارەکانت بزانیت و بزانیت کێ پێویستی بە پشتگیری زیاترە.

٥. پێدانی فیدباک: فێرخوازەکانت وا لێبکە کە لەوە تێبگەن کە پشتگیری لە کوێ پێویستە، بەڵام کاتێک ئامانجەکە بە سەرکەوتوویی بەدەست هاتووە، ناساندن وەربگرن.

٦. بەکارهێنانی داتا بۆ ئاگادارکردنەوەی پلاندانانی داهاتوو: بلیتی دەرچوون ڕێگەیەکی کاریگەرە بۆ بەدواداچوونی پێشکەوتنی قوتابیان لە قوتابخانە سەرەتاییەکان و قوتابخانە ناوەندییەکان. داتاکانی هەڵسەنگاندن لە بلیتەکانەوە بەکاربهێنە بۆ دیاریکردنی هەنگاوەکانی داهاتوو – دووبارەکردنەوەی تەواوی پۆلەکان، گروپی بچووک، یان دەستێوەردانی تاکەکەسی. ئاگاداری پێشکەوتنی خوێندکاران بن، وەک ئەوانەی کە بە سەرکەوتوویی ئامانجەکە بەدەست دەهێنن و ئەوانەی پێویستیان بە پشتیوانی زیاترە.

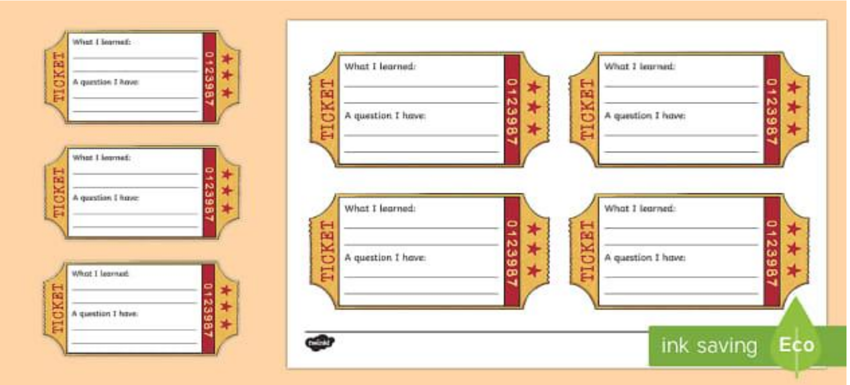

٧- گڵۆپی هاتوچۆ:

کارتی سوور و زەرد و سەوز بدە بە فێرخوازان. لە خاڵە جیاوازەکاندا لە کاتی وانەکەدا، داوایان لێبکە کارتێک هەڵبژێرن و بیخەنە سەر مێزەکەیان بۆ ئەوەی نیشان بدەن کە چەندە تێدەگەن

سوور = تێناگەن.   زەرد = بەشێکیان تێدەگەن.   سەوز = بە تەواوی تێدەگەن.

٨- پۆست- ئیتس:

بۆ هەڵسەنگاندنی فێربوون تێبینییەکانی پۆست ئیت بەکاربهێنە. بیدە بە گروپ، جووت یان تاک و داوایان لێ بکە وەڵامی پرسیارەکان بدەنەوە. بۆ نموونە:

چی فێربووم؟

چیم بە ئاسانی دۆزیەوە؟

چیم بە سەخت زانیوە؟

ئێستا دەمەوێت چی بزانم؟

یارمەتیدەرە بۆ بەکارهێنانی تەنها یەک قەبارە و یەک ڕەنگ Post-it. بەڵام ئەوە گرنگ نییە — ئەوەی هەتە بەکاری بهێنە بە مەرجێک ئەوەندە گەورە بن کە بتوانیت لەسەری بنووسیت.

تێبینی: پلانت نەبێت ڕەنگ یان قەبارەی جیاواز بەکاربهێنیت بۆ ڕێکخستن و یەکەمایەتیدان و هتد چونکە ئەوە بەرهەمی پێچەوانە دەبێت.

هەنگاوی یەکەم – کۆکردنەوەی مێشک: دەست بکە بە بیرکردنەوە و ئەو بیرکردنەوانە بخەرە سەر پۆست ئیتەکان. ئەمە دەبێت هەر بیرکردنەوەیەک سەبارەت بە ئامانجەکانت یان ئامانجەکانت لەخۆبگرێت تەنانەت ئەگەر پێت وایە ئەوانە پێشتر دانراون. گرنگ! تەنها یەک شت بخەرە سەر یەک پۆست-ئێت. یەک بیرۆکە. یەک بیرکردنەوە. یەک خاڵی لاوەکی. یەک خاڵی لاوەکی. یەک نیگەرانی. یەک ڕێگا-دەرەوەی بابەت. یەکێک هەرچییەک بێت. دووبارەی دەکەمەوە: یەک شت بۆ هەر پۆستێک.

وەک چۆن مێشکت دەگۆڕێت: شیکاری مەکە. لەبەرچاو مەگرن. لێکۆڵینەوە مەکە. ڕێنووسی پشکنین مەکە. پۆست-ئیتەکان لەسەر تەختەیەکی سپی دانەنێن لەکاتی مێشکتدا. هەریەکەیان لەسەر تەختەیەکی سپی دانەنێن و دواتر لەسەری بنووسن. ڕێکیان مەخە. هەندێک بیرکردنەوە لەسەر ڕەنگێک مەخە پۆست-ئیت و هەندێکی تر لەسەر ڕەنگێکی جیاواز. ئەو بیرکردنەوانە فڕێ مەدە کە لەگەڵ ئامانجەکەدا ناگونجێن یان لەبەر ئەوەی نافرن.

هەنگاوی دووەم – Post-its دابڕێژە و گروپیان بکە: ئەم هەنگاوە بە وەستانەوە تەواو بکە مەگەر لە ڕووی جەستەییەوە نەتوانیت ئەوە بکەیت. جوڵەی جەستەیی بەشێکە لەوەی کە وا دەکات شێوازی Post-it زۆر باش کار

بکات. (دەستبەرداری وەستان مەبە لەبەر ئەوەی ماندوو بوویت یان لەبەر ئەوەی شوێنێکی کەم هەیە. ئەگەر ناچار بوویت کورسییەکان لە هۆڵەکەدا وەستاندن).

Post-its بخەرە سەر شوێنی کراوە. سەرەتا بە دانانی بە شێوەیەکی هەڕەمەکی دەست پێ بکە. لەگەڵ زیادکردنی پۆستەکانی زیاتر هەندێک جۆری گروپکردن دەردەکەوێت، زۆرجار بەپێی بابەت.

هەنگاوی سێیەم – ڕێکخستن، بە ڕەوتیشەوە

کاتێک پۆست-ئیتەکانت بە گروپی زبر دارڕشت، گروپکردنەکان پاک بکەرەوە و یەکسانیان بکە، پۆست-ئیتەکان زیاد بکە یان لاببە بەپێی پێویست.

ئێستا گروپەکان ڕێکبخە بۆ ناو لێشاوێک، تاقیکردنەوە لەسەر وەشانی جۆراوجۆر. ڕێگە مەدە خۆت گیر بخۆیت لە گەڕان بەدوای ڕەوتی تەواودا. جێگیربە لەسەر یەکێک کە پێدەچێت باش بێت، شتەکان ڕێکدەخەیت لەگەڵ پەرەپێدانی بەرنامەکە، قسەکردن، ئاماژەکردن و هتد.

٩- چوارگۆشەیەک بکێشە:

کاتێک فێرخوازێک لاپەڕەی کار یان ڕاهێنانێکی تەواو کرد، داوای لێبکە چوارگۆشەیەک لەسەر لاپەڕەکە بکێشێت. ئەگەر باش تێنەگەن، ڕەنگی سووری دەکەن، ئەگەر بەشێکی تێگەیشتن، زەرد و ئەگەر هەموو شتێک باش بێت، سەوز.

١٠- ڕوون نییە:

لە کۆتایی وانەیەکدا داوا لە خوێندکارەکانت بکە یەک یان دوو خاڵ بنووسن کە بۆیان ڕوون نییە. مامۆستا و فێرخوازان باسی ئەم خاڵانە دەکەن و پێکەوە کاردەکەن بۆ ئەوەی ڕوونیان بکەنەوە، لەوانەیە لە سەرەتای وانەی داهاتوودا.

١١- پەنجەی گەورە بۆ سەرەوە!:

بۆ زانینی ئاستی تێگەیشتنی پۆلەکە بزانە کە تۆ چی وانە دەڵێیتەوە بە داواکردنیان کە پەنجەی گەورەیان پیشان بدەن.

پەنجەی شایەتمان = تێدەگەم.

پەنجەی ناوەڕاست = هەندێکیان تێدەگەم.

پەنجەی بچوك= من تێناگەم.

١٢- دیدەنی دەکات و سڵاو دەکات:
ئەمەش بە تایبەتی بۆ خوێندکارانی بنەڕەتی بەسوودە. داوا لە منداڵەکان بکە کە لە پۆلەکەدا بجوڵێن کاتێک مۆسیقاکە وەستا هاوبەشێک دەدۆزنەوە و وەڵامەکەیان باس دەکەن. کاتێک مۆسیقاکە دەست پێدەکات دەڕۆن و کاتێک وەستان هاوبەشێکی جیاواز دەدۆزنەوە.

بۆ ئەوەی منداڵان هاوڕێیەتی لەگەڵ هاوڕێکانیان نەکەن، دەتوانیت شتگەلێکی وەک گروپی سوور دیاری بکەیت، هاوبەشێک لە گروپی سەوز بدۆزیتەوە یان هاوبەشێک بدۆزیتەوە کە ناوەکەی بە هەمان پیتی تۆ دەست پێبکات.

١٣- کارتی A، B، C، D:
چوار کارت بدە بە فێرخوازان: D،C،B،A. پرسیار بکە بە چوار وەڵامەوە و داوایان لێ بکە وەڵامەکانیان پیشان بدەن. دەتوانیت لە تیمەکانیشدا ئەمە بکەیت. هەرکەس وەڵامی ڕاست بوو خاڵیان بۆ بنوسە.

١٤- تەختەی سپی مینی:
داوا لە فێرخوازان بکە وەڵامەکانیان لەسەر تەختەی سپی بچووک یان پارچە کاغەزێک بنووسن و پیشانی تۆ (یان هاوتەمەنەکانیان)یان بدەن.

١٥- کێکی شیرین:
داوا لە منداڵانی توانای کەمتر بکە کە بازنەیەک دروست بکەن کە ڕووی لە دەرەوە بێت. داوا لە منداڵەکانیتر بکە کەهەر منداڵێک لەبازنەکەدا هاوبەشی بکەن. با منداڵەکان وەڵامەکان لەم جووتە توانا تێکەڵانەدا کۆبکەنەوە پاشان داوا لەمنداڵانی توانای بەرزتر بکەن کە دوو شوێن بۆلای ڕاست بگوازنەوە.

هەڵسەنگاندن بۆ فێربوون ڕێگایەکە بۆ هەڵسەنگاندنی منداڵان هەموو ڕۆژێک بە شێوەیەکی خۆش و نافەرمی و ڕێگە بە خوێندکاران دەدات ڕۆڵێکی کارایان هەبێت لە فێربوونیاندا. بۆچی ئەمڕۆ هەندێک لە تەکنیکەکان تاقیناکەیتەوە؟

١٦- ستراتیژی فێربوون لەڕێگەی یاریکردن(میتۆدی یاریکردن).
لێکۆڵینەوە پەروەردەییەکان جەخت لەوەدەکەنەوە زۆرجار منداڵان ئەوشتانەمان بۆ باسدەکەن کە بیری لێئەکەنەوە و هەستی پێدەکەن لەکاتی یاریکردنیان، جا یاری نواندن بێت یان بوکەڵە و میکانۆ و قوری دروستکراو... هتد

یاریکردن هۆکارێکی پەورەردەییە و ڕۆڵێکی زۆرکاریگەری هەیە لەبنیاتنانی کەسێتی منداڵ بەهەموو ڕەهەندە جیاوازەکانی، ئەمەو ئەگەر ئەو یارییانە بەشێوەیەکی دروست ڕێک بخرێ چاودێری بکرێت، ئەوە زۆر کاریگەردەبێ بۆ پرۆسەی فێربوون، منداڵ لەڕێگەیەوە کارامەیی و مەعریفە بەدەست دەهێنێت. لەژینگەیەکی پەروەردەییدا، ئامانجی یاریکردن باشترکردنی پرۆسەی فێرکردن و فێربوونە لەڕێگەی داینامیکی یارییەکەوە. ناوەکیکردنی ناوەڕۆک و زیادکردنی بەشداریکردنی خوێندکاران بەهۆی یاریکردنی پەروەردەییەوە دەکرێت، بە بەکارهێنانی سیستەمی پاداشت، کەڵەکەکردنی خاڵ، ڕیزبەندی، ئەرک و تەحەددیات، پاڵنەرەکانی خوێندکاران بۆ فێربوونی زیاتر و باشتر بەرزدەکاتەوە.

پێناسەی فێربوون لەڕێی یاریکردنەوە:

چالاکییەکی ئاڕاستەکراوی منداڵانە بۆ گەشەکردنی ڕەفتار و توانا جەستەیی و عەقڵی و ویژدانییەکانیان و لەهەمانکاتدا بەدیهێنانی چێژ و کەیفخۆشی، جا فێربوون لەڕێی یاریکردن واتە ئیستغلالکردنی ئەوچالاکییانەیە بۆ دەستهاتنی مەعریفە و ئامانجەکانی فێربوون و فراوانکردنی ئاسۆی مەعریفی منداڵان. لەناو یاریکردنە پەروەردەییەکاندا، یاریکردن لە خوێندنی

سەرەتاییدا دەبینینەوە. بێ گومان هاوپەیمانێکی گەورەیە کاتێک باس لەڕاهێنانی خوێندکاران دەکرێت لەم قۆناغەدا. ئەوەش ئەوەیە کاتێک زانین بەردەوام بە شێوەیەکی خۆش بەدەست دەهێنرێت، دەگەینە ئەوەی کە خوێندکاران مەیلی وەرگرتنی زانیاری زیاتریان هەیە. هۆکارێکە بۆ ئەوەی هیچ خوێندکارێک لە پۆلدا بێزار نەبێت!

ڕەنگە پرسیارەکەت ئەوە بێت کە ئایا یاریکردن تەنها بۆ پەروەردەکردنە. هەواڵە خۆشەکە، چ بۆ مامۆستایان و چ بۆ دایک و باوکان، ئەوەیە کە یارییەکان لە چوارچێوەی ئەکادیمیدا وا دەکات بتوانرێت ڕەفتاری منداڵە بچووکەکان لە پۆلدا بگۆڕدرێت، ئەمەش پرسێکە کە ڕەفتارەکانیماڵەوەش هەڵدەگرێت.

گرنگی یاریکردن لە پرۆسەی فێربوون:

١ -یاریکردن ئامرازێکی پەروەردەییە، یارمەتی کارلێککردنی تاک لەگەڵ ڕەگەزەکانی ژینگە دەدات، لەپێناوی فێربوون و گەشەکردنی کەسێتی ورەفتار.

٢- یاریکردن هۆکارێکی فێرکردنی کاریگەرە بۆ نزیککردنەوەی چەمکەکان و زانینی واتای شتەکان.

٣-ئامرازێکی کاریگەرە بۆ تاکگەرایی و ڕێکخستنی فێربوون بۆ ڕووبەڕووبوونەوەی جیاوازی تاکایەتی و فێرکردنی مناڵان بەپێی تواناکانیان.

٤ -یاریکردن ڕێگەیەکە بۆ چارەسەر، کەپەروەردەکاران بەکاریدێنن بۆچارەسەرکردنی ئەوکێشانەی زۆربەی منداڵان بەدەستییەوە دەناڵێنن.

٥ -ئامرازێکە بۆدەربڕین و پەیوەندیکردنی نێوان منداڵان.

٦ -شێوازی یاریکردن هاوکارە بۆچالاککردنی تواناکانی مێشکی منداڵان و گەشەکردنی زیاتری بەهرەی داهێنەرانەی منداڵ.

سوودەکانی شێوازی یاریکردن:

منداڵان سوودی زۆر لەم شێوازە دەبینن وەک:

١ -بوونی خۆی دەسەلمێنێ لەچوارچێوەی سەرکەوتنی بەسەر ئەوانی تر، بەتەنیا یان بە لەناو گروپدا بێت.

٢ -فێری گیانی هاوکاری و ڕێزگرتنی ئەوانی تر دەبێت.

٣ -فێردەبێت ڕێز لە یاساو ڕێساکان بگرێت و پابەندیان دەبێت.

٤ -ئارەزووی بۆ گروپ و کۆمەڵ بەهێز تردەبێت.

٥ -یارمەتی گەشەکردنی زاکیرە و بیرکردنەوە و درککردن و خەیاڵی منداڵان دەدات.

٦ -متمانە بەخۆبوون و پشت بەخۆ بەستن بەدەست دەهێنێت، ئەمەش ئاسانکاری دەکات بۆ دۆزینەوەی تواناکانی و هەڵسەنگاندنی.

جۆرەکانی یاری پەروەردەیی:

١- بوکەڵە: وەکو ئامێرەکانی ڕاوکردن و سەیارە و قیتار و بوکەڵەو، ئاژەڵە جیاوازەکان و.. هتد.

٢-يارییە جووڵەییەکان: یارییەکانی هاویشتن و بازدان، پێکەوەبەستن، پێشبڕکێ، جۆلانەو،هاوسەنگی، ڕاکردن، یاری تۆپی پێ و... تد

٣ -یارییەکانی زیرەکی: هەڵهێنانی مەتەڵ، چارەسەکردنی کێشەکان، وشەی یەکتربڕ،.. تد

٤ -یارییەکانی نواندن: وەکو شانۆگەری، ڕۆڵبینین. .

٥ -یاری گۆرانی وتن و سەماکردن: گۆرانی وتنی نواندن، لاسایی کردنەوەی گۆرانی، سروود، سەمای میللی... تد

ڕۆڵی مامۆستایان لە شێوازی فێربوون لەڕێگەی یاریکردن:

١ -دیراسەکردنی ئەو یاری و بووکەڵانەی کەلەژینگەی فێرخواز بەردەستن .

٢ -پلان و بەرنامەیەکی دروست دابنێ بۆ ئیستغلالکردنی ئەو یاری و چالاکییانە کە خزمەتی ئامانجە پەروەردەییەکە بکات و بگونجێ لەگەڵ توانا و حەزو پێویستییەکانی منداڵ.

٣ -ڕوونکردنەوەی یاساکانی هەر یارییەک .

٤ -ڕێکخستنی گرووپەکان و دیاریکردنی ئەرک و ڕۆڵی هەریەکێک.

٥ -پێشکەشکردنی هاوکاری و تەداخولکردن، هەرکات پێویست بوو.

٦ -هەڵسەنگاندن بکات، ئایا تا چ ڕادەیەک ئەو یارییانە ئامانجیان پێکاوەو کاریگەرییان هەبووە لەسەر پرۆسەی فێربوونی منداڵ.

١٧- شێوازی مۆنتیسۆری:

شێوازی مۆنتیسۆری ڕێبازێکی پەروەردەیی منداڵانە، پرۆگرامی مۆنتیسۆری بەدابینکردنی ژینگەیەک کەئامادە و ڕێکوپێک و سادە و ڕاستەقینە و ڕواڵەتێکی خۆشی هەبێت بۆ فێربوون جیا دەکرێتەوە. بەو پێیەی هەر توخمێک لەپرۆگرامی مۆنتیسۆریدا بەهۆکارێکی دیاریکراو بوونی هەیە، یارمەتیدەرە لەپەروەردەکردن و گەشەکردنی منداڵدا.

ماریا مۆنتیسۆری کێیە؟ ماریا مونتیسوري مامۆستا و پەروەردەکاری بەناوبانگ، خاوەن کەسێتییەکی بەهێز، هەروەها یەکەم پزیشکی ئافرەتی ئیتالی، پرۆگرامی زانستی پەیڕەو کرد لە فێرکردن دا، کە پشتی بە تێبینی و چاودێری و تاقیکردنەوە و لێکۆڵینەوەی زانستی بەست، ماریا مۆنتیسۆری لە شارۆچکەی کیاراڤاڵی پارێزگای ئەنکونای ئیتاڵیا ، ساڵی ١٨٧٠ لەدایک بووە، سێ جار پاڵێوراوە بۆ خەڵاتی نۆبڵی ئاشتی، ساڵی ١٩٥٢ لەهۆڵەندا کۆچی دوایی کردووە، کاریگەر بووە بە ئیشەکانی هەردوو پزیشک (جان ئیتارد و ئیدوارد سیجوان) بەناوبانگ بوون وەک پزیشکی منداڵانی خاوەن پێداویستی تایبەت، مۆنتیسۆری کاریگەربوو بە بستالۆتزی و جان جاک رۆسۆ، کە داوای دەکرد منداڵ بگەڕێنەوە باوەشی سروشت، مۆنتسیۆری بەهەمان شێوە گرنگیدا بە بیرۆکەی پەروەردەکردنی منداڵ بەپێی ئارەزوو و خولیاکانی، بۆگەشەکردنی لەڕوی ڕوحی و فیکری و جەستەییەوە، لەچوارچێوەی کۆمەڵێک چالاکی کە پێویستییەکانی دابین بکات و تواناکانی پەرەپێ بدات لەناو دامەزراوەی تایبەت و دانراو بەپێی ئامانج و شێوازی فێرکاری ورد.

پاشان ماریا نەخۆشخانەی ئورتوفرینکای دامەزراند تایبەت بە منالانی خاوەن پێداویستی تایبەت و دووساڵ خۆی بەڕێوەبەری بوو، پەیڕەوی ڕێبازی سیجوانی کرد لەپەروەردەکردنی منالاندا، تاوەکو سەرکەوتنێکی زۆری تێدا بەدەست هێناو، بۆیەدەرکەوت هەڵەیەکی زۆر هەیە لەپەروەردەکردنی منداڵانی خاوەن پێداویستی تایبەت لەڕووی مێشکەوە،.. لێرەدا قسەیەکی بەناوبانگی کرد: کاتێک کە خەڵکی سەرسام بوون بە سەرکەوتنی منالانی خاوەن پێداویستی تایبەتیم،

من زۆر سەرم سوڕمابوو لەهێشتنەوەی منداڵانی ئاسایی لەو پەروەردە لاوازە و لەو ئاستە نزمەی فێرکردندا !! لەبەر ئەوە بۆمدەرکەوت ئەو ڕێگایانەی بوونە هۆی سەرکەوتنی منداڵانی خاوەن پێداویستی تایبەت، گەر لەگەڵ منالآنی ئاسایی بەکاربهێنرێ، بێگومان سەرکەوتنێکی بێوێنە بەدەست دێنێت.

پۆلی مۆنتیسسۆری منداڵانی تەمەن جیاوازەکان یەکدەخات کە لە سێ ساڵییەوە دەست پێدەکات و گرووپ دەکرێن. ئەمەش یارمەتیدەرە بۆ پێشخستنی کۆمەڵایەتیبوون و ڕێزگرتن و هاودەنگی لەنێوانیاندا بەشێوەیەکی سروشتی.

ئەو ژینگەیەی بۆ منداڵ ئامادەکراوە، دەرفەت دەڕەخسێنێت بۆ بەشداریکردن لە کارێکی ئازادانە و چێژبەخش، ئەمەش دەبێتە هۆی تەرکیزکردن بۆ ماوەیەکی درێژ لە منداڵدا. ئازادی منداڵیش لەسنوور و ڕێسایەکی ڕوون گەشە دەکات. ئەمەش ڕێگە بە منداڵان دەدات بە هاوئاهەنگی و خۆشەویستی لەگەڵ کەسانی دیکە لە کۆمەڵگە بچووکەکەیان لە (پۆلدا) بژین.

پۆلەکە کەرەستەی بەرجەستە لەخۆدەگرێت کە لەسەر بنەما زانستییەکان دیزاین کراون و ئەم ماددانە کلیلی گەڕان بۆ منداڵان دابین دەکەن بۆ پەرەپێدانی توانا مەعریفییە سەرەتاییەکان.

هەروەها ئەم ماددانە بە شێوەیەک دروستکراون کە منداڵەکە بتوانێت هەڵەکە بە تەنیا دەستنیشان بکات و بەرپرسیار بێت لەفێربوونی خۆی. گەورەساڵ یان مامۆستای چاودێر، ڕێبەرێکە کە یارمەتی منداڵ دەدات و پاڵنەرێکە بۆ ئەوەی لەسەر خۆی فێربێت. بەم شێوەیە منداڵان دەتوانن لەسەر خۆیان بیربکەنەوە و مامەڵە بکەن. ئەوان دەتوانن پەرە بە متمانە و دیسیپلینی ناوەوەیان بدەن. پرۆگرامی مۆنتیسۆری هەموو قۆناغەکانی خوێندن لە لەدایکبوونەوە تا تەمەنی ١٨ ساڵی دەگرێتەوە.

تایبەتمەندی ئەمجۆرە:

١- ئەمجۆرە فێربونە پێویستی بە کەرەستە و ئامرازی یاریکردنی زۆرە، بە مەرجێك لە هەموو جۆرێك یەك دانە بێت.
٢- هەرکاتێك فێرخوازێك توشی گرفت هات نابێت مامۆستا بۆی چارەسەر بکات بەڵکو تەنها ئەبێت هاوکاری بکات.
٣- منداڵەکان دەبێت خۆیان خۆیان فێربکەن، ڕۆڵی مامۆستا ڕاوێژکاریە.
٤- مامۆستا بەرپرسە لەوەی هەموو فێرخوازێك ئامنجی خوێندن بەدەست بهێنێت.

شێوازی کارکردن:

مامۆستا دەچنە ناو بابەتەکانەو، ڕێنمایی دەدەنە فێرخوازان.

فێرخوازان خۆیان بڕیار دەدەن لە چ بابەتێك کاردەکەن یان لە کوێوە دەستپێدەکەن.

فێرخوازان خۆیان یاریەکان هەڵدەبژێرن.

هەر فێرخوازێك ئەو ابەتەی تەواوکرد، دەبئیت کەرەستەکان بخاتەوە شوێنی خۆی.

زیانەکانی:

١-دەکرێت گران بێت. بۆ شێوازی فێربونی مۆنتیسۆری زۆر قورسە چون پۆلەکان دەبێت زۆر گەورەبن پاشان پویستی بە کەرەستەی زۆر هەیە.

٢- ڕەنگە هەندێک لە مامۆستایان و خوێندکاران بەزەحمەت ڕابێن لەگەڵ پرۆگرامی خوێندن بە بەراورد بە شێوازە ئاشناکانی وانەوتنەوە. گرنگە ئەوە لەبەرچاو بگرێت پێش ئەوەی بڕیار بدەیت هەندێک بیرۆکەی مۆنتیسسۆری بخەیتە ناوەوە یان تەنانەت جێبەجێی بکەیت لە وانەوتنەوەدا.

١٨- فێربوونی تاکەکەسی:

جۆرێکە لە شێوازی فێرکردن کە بەرپرسیارێتی فێربوون دەخاتە ئەستۆی خوێندکار فێربوونی تاکەکەسی کە بە فێربوونی خۆئاڕاستەکراویش ناسراوە، جۆرێکە لە شێوازی فێرکردن کە بەرپرسیارێتی فێربوون دەخاتە ئەستۆی خوێندکار. لەم ڕێبازەدا، خوێندکاران هاندەدرێن کە ڕۆڵێکی چالاک لە فێربوونی خۆیاندا بگێڕن بە دانانی ئامانجەکانی خۆیان و هەڵبژاردنی کەرەستەی خۆیان و کارکردن بە خێرایی خۆیان. ڕۆڵی مامۆستا بریتییە لە پێشکەشکردنی ڕێنمایی و پشتگیری و سەرچاوە، نەک ئاراستەکردنی پرۆسەی فێربوون.

یەکێک لە سوودە سەرەکییەکانی فێربوونی تاکەکەسی ئەوەیە کە ڕێگە بە خوێندکاران دەدات ئەزموونی فێربوونیان بەپێی بەرژەوەندی و پێداویستییەکانی خۆیان بگونجێنن. ئەمەش دەتوانێت یارمەتیدەر بێت بۆ زیادکردنی پاڵنەر و بەشداریکردن و مانەوەی زانیاری. سەرەڕای ئەوەش، فێربوونی تاکەکەسی دەتوانێت یارمەتیدەر بێت بۆ پەرەپێدانی کارامەیی گرنگ وەک خۆدیسیپلین، بەڕێوەبردنی کات و بیرکردنەوەی ڕەخنەگرانە.

بەڵام هەندێک زیانیشی ئەگەری هەیە بۆ فێربوونی تاکەکەسی. لەوانەیە خوێندکاران هەست بە گۆشەگیری بکەن یان ئەو کارلێکە کۆمەڵایەتی و فیدباکەیان نەبێت کە لەگەڵ فێربوونی گروپیدا دێت. سەرەڕای ئەوەش، فێربوونی تاکەکەسی دەتوانێت چالاک بێت بۆ ئەو خوێندکارانەی کە توانای خۆدیسیپلین یان بەڕێوەبردنی کاتیان نییە کە پێویستە بۆ کارکردن بە شێوەیەکی سەربەخۆ. گرنگە پەروەردەکاران ڕێنمایی ڕوون و فیدباک و پشتگیری پێشکەش بکەن بۆ ئەوەی دڵنیابن لەوەی کە خوێندکاران دەتوانن ئامانجەکانی فێربوونیان بەدەست بهێنن و لەسەر ڕێڕەوی خۆیان بمێننەوە.

١٩- شێوازی چارەسەرکردنی کێشە:

مرۆڤ بە درێژایی ژیانی ڕووبەڕووی کێشە دەبێتەوە، بۆ وەها کێشەیەکیش خەڵک هەوڵی دۆزینەوەی چارەسەر بۆ کێشەکان دەدۆزنەوە، ئەوەش بە پێی جۆری کێشە و ئاستی زانست و دونیا بینیی کەسەکان چارەسەری کێشەکان دەگۆڕێت. لەم شێوازەدا فێرخوازەکان بە کۆمەڵ کاردەکەن بۆ دەستنیشانکردن و شیکردنەوەی کێشە ئاڵۆزەکان، پاشان بیرکردنەوەی ڕەخنەیی و لێهاتوویی چارەسەرکردنی کێشەکان بەکاردەهێنن بۆ پەرەپێدانی چارەسەرەکان.

ئەو مامۆستایەی بەم شێوازە وانە دەڵێتەوە سەرەتا بابەتەکە پێشکەش بە فێرخوازان دەکات، پاشان چەند زانیاریەکی کورتیان پێدەبەخشێت، پاشان فێرخوازان ڕووبەڕووی کێشەکە دەکاتەوە بە تەنیا لێیان دەگەڕێت، ئەوانیش بە تاک تاک یان بە گروپ کێشەکە چارەسەر بکەن یا خود لێی تێبگەن. کاری مامۆستا ئەوەیە تەنها ڕابەرایەتی فێرخوازان بکات نابێت خۆی کێشەکانیان بۆ چارەسەر بکات. لە فێربون لەسەر بنەمای کێشە، فێرخوازان بە کێشەیەکی ژیانی ڕاستەقینەی نێو کۆمەڵگاوە دەبەسترێنەوە کە پێویستی بە چارەسەر هەیە.

لەم جۆرەدا دەبێت بە گشتی ئەم ڕێگایە پیادە بکرێت.
هەست کردن بە کێشەیەک.

ناساندنی کێشەکە.

کۆکردنەوەی زانیاری لەسەر کێشەکە.

داهێنانی گریمانە لەسەر کێشەکە.

چارەسەرکردنی کێشەکە و هەڵسەنگاندنی.

چوار شێواز لە بەرچاو دەگیرێت کاتێک کێشەیەک هەڵدەبژێرێت و چارەسەر دەکرێت.

أ- شێوازی داهێنان: واتە گەشتن بە سەرئەنجامێکی گشتی لە بارودۆخ و نمونە تایبەتەکانەوە.

ب-شێوازی دەرئەنجام: بەرهەمهێنانی بۆچونە دەربارەی بنەڕەتە گشتیەکان لە بارودۆخە تایبەتەکان.

ج-شێوازی شیکردنەوە: واتە شیکردنەوە و لێکدانەوەی بابەتەکان.

د-شێوازی یەکخستنەوە: ئەم شێوازە بە هەنگاونان لە شێوازەکانی داهێنان لە ڕێی ڕێکخستنەوەی ڕاستیە ژێریەکانەوە بابەتێک ڕووندەکاتەوە بە ئەنجامی دەگەیەنێت.

٢٠- شێوازی کۆششی بە کۆمەڵ:

کرۆکی شێوازی بە کۆمەڵ کۆبونەوەی چەند کەسێکە لە جێیەکدا و کارکردنیانە بە گوێرەی پلانێک لەسەر ئامانجێک. پێدانی بابەتی جیاواز یان یەک بابەت بە گروپی فێرخوازان.

بەو پێیەی مرۆڤ بونەوەرێکی کۆمەڵایەتیەو پێکەوە دەژین کارکردن بە کۆمەڵ شێوازێکە هەر دەبێت هەبێت، لە ڕێی ئەم شێوازەوە هەستی بەرپرسیارێتی و چێژی هاوکاریکردن زیاد دەبێت. کۆششی بە کۆمەڵ کاریگەری هەیە لەسەر گەشەسەندنی هەستی -ئێمە- لە بری -من-.

٢١- شێوازی پشکنین:

پشکنین لە پەروەردەدا واتە هەرکاتێک هەر ڕوداوێک ڕودەدات لە چوارچێوەی پلانێکدا شیبکرێتەوە، کە کاریگەری لەسەر بەدەستهێنانی زانیاری و پەروەردەبونی ئەندامە هەستەوەرەکان و گەشەسەندنی ژیری منداڵ هەیە، لەبەر ئەوە پێویستە ئەو ڕوداوانەی بینراون دوبارە پشکنیان بۆبکرێت و شیبکرێنەوە، فێرخواز لە سایەی پشکنینی ڕاستەوخۆ فێری زۆر زانیاری دەبێت، مامۆستا پێویستە شوێنی پشکنینەکە ببینێت پێشتر چون پشکنین پێشتر ئامادەکاری دەوێت وەک شوێنێکی سروشتی یان ئاژەڵێک.

سێ وردەکاری گرنگ هەیە لە فێرکردنی پشکنین ئەویش:

أ-بەرپرسیارانی گەشتەکە: چەند ئەرکێکیان لە ئەستۆدایە:

وەک وەرگرتنی مۆڵەت لە بەڕێوبەری خوێندنگە و ناردنی نامەیەکی مۆڵەت پێدان بۆ دایبابی فێرخواز.

دابینکردنی ئامێری گواستنەوە.

مۆڵەت خواستن لەو شوێنەی بڕیارە بۆی بڕۆن.

ژمارەی فێرخوازان.

ژمارەی ماموستایان.

ژمارەی ئەو پۆلانەی بەشدار دەبن.

پێویستە ناوی فێرخوازان و ناوی مامۆستایان و ناوی دایبابی فێخوازانیش دەنوسرێت.

ب-دەربارەی چالاکیەکانیش: لێرە فێرخوازاە بەرپرسەکان چەند کارێکیان لەئەستۆیە وەک ئامادەکردنی ئەوئامرازانەی لەبەردەستی فێرخوازاندایە دەبن، گرتنی وێنە و وەرگرتنی چەند نمونەیەک دەربارەی بابەتی گەشتەکە.

ج-سەبارەت بە هەڵسەنگاندنیش: ئەگەر گونجا ئەوا هەر لە کاتی گەشتەکە، گەر نەشگونجا پاش گەڕانەوە بۆ خوێندنگا بە ماوەیەکی کەم.

دەبێت فێرخوازەکان تاک تاک یان بە گروپ ڕاپۆرتێکی تێر و تەسەل بنوسن.

ئەو شتانەی لە گەشتەکە فێربون.

ئەو شتانەی لە گەشتەکە بینیان.

ئەو شتانەی زۆرتر گرنگیان پێدەدرا.

ئەو هەڵسوکەوتە نەرێنیانەی بینران.

چۆنیەتی پڕکردنەوەی کەموکوڕیەکان.

تێڕوانینەکان سەبارەت بە چۆنیەتی بەڕێوەچوونی پلانەکە ئەو شتانە لە پلانەکەدا نەبون.

٢١- شێوازی گفتوگۆ:

باسکردنی هەر بابەتێکە لە گرووپێک یان پۆلێکدا بە پشت بەستن بە تێڕوانینەکانی هەر تاکێکی گروپەکە یان پۆلەکە سەبارەت بە بابەتەکە.ئامانجی ئەمجۆرە لە خوێندنگە بەخشینی زانیاری و لێکتێگەشتن و دڵفراوانیە بە فێرخوازان بە ڕاکێشانیان لەسەر بابەتەکانی وانەکە لە چوارچێوەی چەند مەرجێک.

-پێویستە شێوازی گفتوگۆ لە شێوازی باوی پرسیار و وەڵام جیا بکرێتەوە.

-لە شێوازەدا گفتوگۆ لە نێوان مامۆستا و فێزخوازدایە هەروەها لە نێوان فێرخواز و فێرخوازدایە.

-فێرخوازان دەرفەتی خستنەڕووی زانیاری بیروبۆچونەکانیان بۆ دەڕەخسێت.

-چاودێر دەبێت زۆرباش بزانێت چۆن گفتوگۆکە بە شێوازێکی دیموکراسیانە بەڕێوە دەبات، نابێت ڕێگە بە هیچ فێرخوازێک بدات سوکایەتی بە کەسێکیتر بکات.

٢٢- شێوازی نمایشکردن:

هەوڵدانی مامۆستایە بۆ ڕوونکردنەوەی بابەتێک بۆ فێرخوازان بە بەکارهێنانی چەند ئامڕازێک ئەویش بە بەکارهێنانی وێنە، نەخشە، سلاید، شریتی فلیم، فیلمی جوڵاو، هێڵکاری سادە، تابلۆ شتێ لەم جۆرانە بەکار بهێنێت.

شێوازی نمایشکردن بە تایبەت لە بەشەکانی وەرزش و زانستەکان و مۆسیقا و هونەردا بەکار دەهێنرێت.

٢٣- شێوازی ڕوودانی نمونە:

ئەو چالاکیانە لە خۆدەگرێت کە بۆ چارەسەرکردنی کێشەیەکی ڕاستەقینە یان پێشبینیکراوی کۆمەڵگە لە پۆلدا ئەنجام دەدرێن. لەم شێوازەدا بوێری و لێهاتوی بە فێرخوازان دەبەخشێت و هەلی ئەوەیان دەست دەکەوێت ئەو شتانەی

فێریان دەبن و تێیان دەگەن لە بارودۆخی ڕاستەقینەدا پیادەی بکەن، فێری چارەسەرکردن و شیکردکردنەوەی کێشەکان و بە ئەنجام گەیاندن دەبن.

دەتوانرێت بۆ بابەتی بەشە کۆمەڵایەتیەکان بە ڕوانی نمونە لە پۆلدا باس بکرێن.

٢٤- شێوازی تاقیکردنەوە:

تاقیکردنەوە شێوازێکە بە مەبەستی باشتر تێگەشتن لە بابەتە پەیوەندیدارەکان بە هەر ڕوداوێک یان بونەوەرێک ڕوودەدات. شێوازی تاقیکردنەوە بەوە پێناسە بکەین کە بە خستنە ژێر پشکنینی هۆکارەکان بۆ نیشاندانی ڕوداوێکی دیاریکراوی سروشتی بە فێرخوازان لە پۆل یان لە تاقیگەدا ئەنجام دەدرێن، لە بابەتە زانستیەکان بۆ دۆزینەوەی ڕاستیەکان و لە پەروەردەشدا بۆ تێگەیاندنی ڕاستیەکان.

بە شیکردنەوەی ڕوودانی سروشتی ڕوداوێک دەوترێت پشکنین، بە شیکردنەوەی پلاندار و ڕێکخراوی ڕوداوە دەستکردەکان کە خۆمان هۆکاری ڕودانیان ئامادە دەکەین دەوترێت تاقیکردنەوە، تاقیکردنەوە شێوازێکی باشترە لە پشکنین. بۆ وانەکانی فیزیا و کیمیا و زیندەوەرزانی بەشێوازێکی بەرفراوان سودیان لێدەبینین.

٢٥- شێوازی چەند وەڵامێکی ڕاست:

ئەم شێوازە لەسەر پرسیارکردن دروست دەبێت، یان دیاریکردنی کۆمەڵێک کاری گرنگی کراوە، کاتێک مامۆستا پرسیارەکە دەکات یان کێشەکە دەخاتەڕوو ئەوکات پێویستە فێرخوازان وەڵامبدەنەوە گفتوگۆ لەسەر بابەتەکە بکەن وە مامۆستا تا کۆتای گوێ لە فێرخوازان بگرێت و سەرپەرەشتی گفتوگۆکە بکات. لەمجۆرەدا دەبێت پرسیارێك بکرێت چەند وەڵامێکی ڕاستی بۆ ببێت.

ئامانج لەمجۆرە فێربونە وەڵامدانەوە یان چارەسەرکردنی کێشەکە نیە، بەڵکو ئامانج لێی فێربونی گفتوگۆیەکی کراوەی بێلایەنی زانستیانەیە لە نێوان فێرخوازاندا، فێرکردنیانە چۆن بگەن بە ئەنجامی بیرکردنەوە و گفتوگۆ و هەڵهێنجان. فێرخوازان فێردەبن مەرج نیە بۆ هەر پرسیارێك یەك وەڵامی ڕاست هەبێت بەڵکو دەگونجێت بۆ یەك پرسیان دەیان وەڵامی ڕاست هەبێت.

٢٦- فێربوونی کەسی:

هیچ دوو خوێندکارێک بە تەواوی لەیەک ناچن. هەر لەبەرئەوە فێربوونی کەسی ئەزموونێکی فێرکاری دروست دەکات کە توانا ناوازەکانی هەر خوێندکارێک دەخاتە ڕوو. بەپێی توێژینەوەیەکی دامەزراوەی گەیتس، فێربوونی کەسی دەتوانێت نمرەی تاقیکردنەوەکان باشتر بکات کاتێک بۆ تەواوکەری پۆلی بیرکاری بەکاردەهێنرێت "ئەو خوێندکارانەی کە دەچنە [خوێندنگەکان کە فێربوونی کەسی بەکاردەهێنن] لە دوو ساڵی ڕابردوودا دەستکەوتیان لە بیرکاری و خوێندنەوەدا بەدەستهێناوە کە بە شێوەیەکی بەرچاو زیاترە لە گروپێکی کۆنترۆڵکردنی مەجازی کە لە خوێندکارە هاوشێوەکان پێکهاتووە کە لە خوێندنگە بەراوردکراوەکانەوە هەڵبژێردراون."

فێربوونی کەسی ڕێگە بە خوێندکاران دەدات بەبێ چەواشەکاری فێربن و خوێندکاران بەشدار دەکات لەوەی فێری دەبن. بژاردەی جیاواز بۆ هێنانی فێربوونی کەسی بۆ پۆلەکەت بکۆڵەرەوە، لەوانە ستراتیژییەکانی فێرکردنی ئێدتێک و زیادکردنی بەشداریکردنی خوێندکاران.

٢٧. تەکنەلۆژیای پۆل:

تەکنەلۆژیا ڕێگەیەکی زۆر باشە بۆ باشترکردنی بەشداریکردنی خوێندکاران و وروژاندنی خوێندکاران بۆ پۆل، بەڵام دەکرێت قورس بێت بۆ ئەوەی بە شێوەیەکی بێ کێشە لە پۆلدا جێگیر بکرێت. ژمارەیەکی بێکۆتایی ڕێگا هەیە بۆ بەکارهێنانی تەکنەلۆژیا بۆ بەرزکردنەوەی وانەکان، لەوانە:

• گەشتێکی مەیدانی مەجازی: بەکارهێنانی ئەپەکانی واقیعی مەجازی بۆ گەڕان بەدوای شوێنە بەناوبانگەکان و دیاردە سروشتییەکان. گەشتێک بکە بۆ بەربەستی گەورە بۆ لێکۆڵینەوە لە ئیکۆسیستەمەکان، یان گەشتێک بە بەرشەلۆنە بکە وەک بەشێک لە پۆلێکی ئیسپانی.

• وانە بچووکەکانی ڤیدیۆ: TeacherTube وەشانێکی تەنها پەروەردەیی یوتیوب پێشکەش دەکات، لەگەڵ ڤیدیۆ لەسەر کۆمەڵێک بابەتی سەرەکی. ئەمەش پرۆسەی فێربوون زیاتر سەرنجڕاکێش دەکات، بە تایبەت بۆ فێرخوازانی بینراو.

پۆدکاستەکان: پۆدکاستەکانی پەیوەندیدار بدەن بە خوێندکاران و فێرخوازانی بیستراو بەشدار بکەن، یان خوێندکارانی گەورەتر خۆیان دروست بکەن -- ئەوان لە هەمان کاتدا پەرە بە تواناکانی توێژینەوە و تەکنەلۆژیا دەدەن.

٢٨- بیرکردنەوەی یەکگرتوو و جیاواز:

بیرکردنەوەی یەکگرتوو و جیاواز دوو زاراوەن کە لەلایەن دەروونناسێکی ئەمریکی جەی پی گیلفۆردەوە لە ساڵانی ١٩٥٠دا داڕێژراون. بیرکردنەوەی یەکگرتوو واتە تێگەیشتن لەوەی کە چۆن دەتوانرێت پارچە زانیارییە جیاوازەکان بەکاربهێنرێت بۆ گەیشتن بە یەک چارەسەر. بەزۆری تایبەتە بە ئاستی قووڵی زانیاری یەکەم یان دووەم (DOK)، و دەتوانرێت بەکاربهێنرێت بۆ وەڵامدانەوەی ئەو پرسیارانەی کە پێویستیان بە مەودای سنوورداری لێهاتوویی و زانیاری هەیە (وەک پرسیاری فرە هەڵبژاردن).

بیرکردنەوەی یەکگرتوو و جیاواز دوو زاراوەن کە لەلایەن دەروونناسێکی ئەمریکی جەی پی گیلفۆردەوە لە ساڵانی ١٩٥٠دا داڕێژراون. بیرکردنەوەی یەکگرتوو واتە تێگەیشتن لەوەی کە چۆن دەتوانرێت پارچە زانیارییە جیاوازەکان بەکاربهێنرێت بۆ گەیشتن بە یەک چارەسەر. بەزۆری تایبەتە بە ئاستی یەکەم یان دووەمی ئامادەیی، و دەتوانرێت بەکاربهێنرێت بۆ وەڵامدانەوەی ئەو پرسیارانەی کە پێویستیان بە مەودای سنووورداری لێهاتوویی و زانیاری هەیە (وەک پرسیاری فرە هەڵبژاردن).

بیرکردنەوەی جیاواز پێویستی بە خوێندکاران هەیە کە بە یەک ئامۆژگاری دەست پێبکەن، پاشان بیرکردنەوەیەکی ڕەخنەگرانە لێی بکەنەوە بۆ ئەوەی جیاواز بن بەرەو وەڵامە جیاوازەکان (بیر لە نووسینی وتار، کۆکردنەوەی مێشک و شیکاری داهێنەرانە بکەرەوە). ئەمەش لە ئاستی سێیەم ئامادەیی ڕوودەدات.

لە کاتێکدا بیرکردنەوەی یەکگرتوو بەشێکی گرنگە لە بنیاتنانی ڕوانینی بیرکاری، بیرکردنەوەی جیاواز ڕێگە بە خوێندکاران دەدات لە چەمکە بنەڕەتییەکانی بنەمای کارەکانیان تێبگەن. بیرکردنەوەی یەکگرتوو و جیاواز کارامەیی بنەڕەتییە لە هەر بابەتێکدا. کاتێک لە جیاوازییەکە تێدەگەیت، باشتر ئامێری پێویستت هەیە بۆ ئەوەی هەردووکیان بخەیتە ناو پۆلەکەتەوە.

بۆ نموونەی زیاتری هەریەکەیان و چۆنیەتی فێرکردنیان، بخوێنەرەوە چۆن فێری بیرکردنەوەی یەکگرتوو و جیاواز: پێناسە، نموونە، قاڵب و زۆر شتی تر.

٢٩- مەتەڵەکانی بیرکاری:

مەتەڵەکانی بیرکاری نزیکەی ئەوەندە ماوە کە بیرکاری هەبووە — بۆ هۆکارێک. توێژینەوەیەک دەریخستووە کە مەتەڵەکانی بیرکاری "بیرکردنەوەی لۆژیکی، تواناکانی تێکەڵکردن پەرەپێدەدەن، توانای بیرکردنەوەی ئەبستراکت و کارکردن لەگەڵ وێنە فەزاییەکاندا بەهێز دەکەن، بیرکردنەوەی ڕەخنەیی دەچێنن و یادەوەری بیرکاری پەرەپێدەدەن." مەتەڵەکانی بیرکاری کارامەیی بنەڕەتی بنیات دەنێن و ڕوانینی بیرکاری زیاد دەکەن، لە هەمان کاتدا پەیوەست دەبن بە هەبوون پرۆگرام و پێشخستنی تواناکانی چارەسەرکردنی کێشەکان. هەندێک لە مەتەڵە بیرکارییە بەناوبانگەکان بریتین لە:

- سودۆکو.
- چوارگۆشەی سیحراوی.
- تاوەری هانۆی.
- کێنکن.

دڵنیابە لەوەی کە مەتەڵەکان ئاستێکی گونجاون بۆ خوێندکارەکانت و بە شێوەیەکی گونجاو بەکاردەهێنرێن. بۆ بیرۆکەی زیاتر لەسەر چۆنیەتی بەکارهێنانی مەتەڵەکانی بیرکاری لە پۆلدا، بیست مەتەڵەکانی بیرکاری بخوێنەرەوە بۆ ئەوەی فێرخوازەکانت سەرقاڵ بکەیت.

٣٠- شێوازی تاقیکردنەوە:

تاقیکردنەوە شێوازێکە بە مەبەستی باشتر تێگەشتن لە بابەتە پەیوەندیدارەکان بە هەر ڕوداوێک یان بونەوەرێک ڕوودەدات. شێوازی تاقیکردنەوە بەو تاقیکردنەوانە بەو تاقیکردنەوانە پێناسە بکەین کە بە خستنە ژێر پشکنینی هۆکارەکان بۆ نیشاندانی ڕوداوێکی دیاریکراوی سروشتی بە فێرخوازان لە پۆل یان لە تاقیگەدا ئەنجام دەدرێن، لە بابەتە زانستیەکان بۆ دۆزینەوەی ڕاستیەکان و لە پەروەردەشدا بۆ تێگەیاندنی ڕاستیەکان.

بە شیکردنەوەی ڕودانی سروشتی ڕوداوێک دەوترێت پشکنین، بە شیکردنەوەی پلاندار و ڕێکخراوی ڕوداوە دەستکردەکان کە خۆمان هۆکاری ڕودانیان ئامادە دەکەین دەوترێت تاقیکردنەوە، تاقیکردنەوە شێوازێکی باشترە لە پشکنین. بۆ وانەکانی فیزیا و کیمیا و زیندەوەرزانی بەشێوازێکی بەرفراوان سودیان لێدەبینین.

٣١- شێوازی ڕوودانی نمونە:

ئەو چالاکیانە لە خۆدەگرێت کە بۆ چارەسەرکردنی کێشەیەکی ڕاستەقینە یان پێشبینیکراوی کۆمەڵگە لە پۆلدا ئەنجام دەدرێن.لەم شێوازەدا بوێری و لێهاتوی بە فێرخوازان دەبەخشێت و هەلی ئەوەیان دەست دەکەوێت ئەو شتانەی فێریان دەبن و تێیاندەگەن لە بارودۆخی ڕاستەقینەدا پیادەی بکەن، فێری چارەسەرکردن و شیکردکردنەوەی کێشەکان و بە ئەنجام گەیاندن دەبن.

دەتوانرێت بۆ بابەتی بەشە کۆمەڵایەتیەکان بە ڕودانی نمونە لە پۆلدا باس بکرێن.

٣٢- شێوازی نمایشکردن:

هەوڵدانی مامۆستایە بۆ ڕوونکردنەوەی بابەتێک بۆ فێرخوازان بە بەکارهێنانی چەند ئامرازێک ئەویش بە بەکارهێنانی وێنە، نەخشە، سلاید، شریتی فلیم، فیلمی جولاو، هێڵکاری سادە، تابلۆ شتێ لەم جۆرانە بەکار بهێنێت.

شێوازی نمایشکردن بە تایبەت لە بەشەکانی وەرزش و زانستەکان و مۆسیقا و هونەردا بەکار دەهێنرێت.

٣٤-فێربون لەسەر بنەمای هاوکاری هاوتەمەنەکان:

ئەم میتۆدە دەچێتە خانەی مۆدێلی گرووپەوە، لەم بنەمایەدا فێرخوازان دەتوانن هاوکاری یەکتر بکەن، بە مەرجێك جیاوازی لە نێوان ئاستیاندا هەبێت، ئەکرێت پێشتر مامۆستا لەگەڵ فێرخوازان کۆبێتەوە باسی چۆنیەتی ئەم هاوکاریکردنەیان بۆ بکات بەمجۆرە کۆبونەوە دەوترێت کۆنفرانس مەبەست لەم کۆنفرانسە ئەوەیە لە قۆناغی داهاتوودا فێرخوازان هاوکاری یەکتر بکەن، فێرخوازێك لە بابەتی ڕەگی دووجا زۆر شارەزایە، دەتوانێت ڕاستەوخۆ هاوکاری فێرخوازێك یان گروپیکیتر بکات. ئەم میتۆدە لە هەموو جیهاندا هەیە بە بێ ئەوەی پێویست بەوە بکات مامامۆستاکان لەگەڵ فێرخوازەکاندا کۆببنەوە و قسە بکەن.

زۆرجار فێرخوازان باشتر دەتوانن لە مامۆستاکان بابەتێك بۆ هاوڕێکانیان ڕوونبکەنەوە، چونکە ئەوان باشتر لە یەك تێدەگەن.

ئەمجۆرە فێربونە سێ سودی گرنگی هەیە:

کار ئاسانی بۆ مامۆستا دەکات. کاتی زۆرتری بۆ دەمێنێتەوە بۆ بابتەکانیتر.

زیاتر دەبێتە هۆی یەکترناسین و هاوکاری یەکترکردن.

فێرخوازان یەکتر فێردەکەن و فێردەبن.

٣٥ .فێربوونی گەشتیاری:

فێربوونی گەشتیاری جۆرێکە لە شێوازی فێرکردن کە گرنگی بە فێربوون دەدات لە ڕێگەی ئەزموون و گەڕان. ڕێبازێکە کە بریتییە لە دەرهێنانی خوێندکاران لە پۆل و بۆ ناو جیهانی ڕاستەقینە بۆ فێربوون و پەرەپێدانی کارامەییەکان لە ڕێگەی چالاکیی و پرۆژەی دەستی. ئەم شێوازە جەخت لەسەر گرنگی بەشداریکردنی خوێندکاران دەکاتەوە لە فێربوونیان و ڕەخساندنی دەرفەت بۆیان بۆ بەکارهێنانی زانیارییەکانیان لە چوارچێوەی مانادارا.

یەکێک لە سوودە سەرەکییەکانی فێربوونی گەشتیاری ئەوەیە کە یارمەتیدەرە بۆ دروستکردنی هەستی کۆمەڵایەتی و کاری تیمی لەنێو خوێندکاراندا. ئەم شێوازە هاندەری هاوکاری و پەیوەندییە، بەو پێیەی خوێندکاران پێکەوە کاردەکەن بۆ چارەسەرکردنی کێشەکان و تەواوکردنی ئەرکەکان. هەروەها دەرفەت بۆ فێرخوازەکان دەڕەخسێنێت کە تواناکانی سەرکردایەتی پەرەپێبدەن و بەرپرسیارێتی فێربوونی خۆیان لە ئەستۆ بگرن.

یەکێکی دیکە لە سوودەکانی فێربوونی گەشتیاری ئەوەیە کە فێربوونی چالاک و ئەزموونی بەرەوپێش دەبات، کە دەتوانێت زیاتر سەرنجڕاکێش و لەبیرنەکراو بێت بۆ خوێندکاران لە چاو فێرکاری تەقلیدی لەسەر بنەمای پۆل. ئەم شێوازە بە نوقمکردنی خوێندکاران لە دۆخە ڕاستەقینەکانی جیهانیدا، یارمەتیدەرە بۆ ئەوەی فێربوون زیاتر پەیوەندیدار و کارپێکراو بێت بۆ ژیانیان.

بەڵام فێربوونی گەشتیاری دەتوانێت هەندێک زیانیشی هەبێت. لەوانەیە پێویستی بە کات و سەرچاوەی زیاتر هەبێت بۆ پلاندانان و جێبەجێکردن، ئەمەش دەتوانێت چالاک بێت بۆ ئەو پەروەردەکارانەی کە لە ئێستاوە تەنک و تەنکیان کشاوە. هەروەها دەکرێت هەڵسەنگاندنی فێربوونی خوێندکار و پێشکەشکردنی فیدباکێکی تاکەکەسی لە چوارچێوەی پرۆژەیەکی گروپی یان ئەزموونی مەیدانیدا قورس بێت.

بە گشتی فێربوونی گەشتیاری شێوازێکی بەهێزی فێرکردنە کە دەتوانێت یارمەتیدەر بێت بۆ دروستکردنی ئەزموونی فێربوونی مانادار و کاریگەر بۆ خوێندکاران. بە ڕەخساندنی دەرفەت بۆ گەڕان و هاوکاری دەستی، پەروەردەکاران دەتوانن یارمەتی خوێندکاران بدەن بۆ پەرەپێدانی کارامەیی و زانیاری گرنگ کە بە درێژایی ژیانیان خزمەتێکی باشیان دەکات.

٣٦- سیستەمی گرووپات (میتۆدی سوکراتی).

میتۆدی سۆکراتی بە میتۆدی ئیلینگۆس، ئیلیکتیك، یان دیبەیتی سۆکراتیش ناسراوە، جۆرێکە لە دیلۆگی ئارگۆمێنتی نێوان تاکەکان، لەسەر بنەمای پرسیارکردن و وەڵامدانەوەی پرسیارەکان دامەزراوە. ئەم میتۆدە گرووپات دابەشکردنی پۆلە بۆ چەند گروپێك و پێدانی بابەتێك یان چەند بابەتێك بۆ ئەوەی کێشەکە یان بابەتەکە شرۆڤە بکەن و ڕاوبۆچونی خۆیان دەربڕن. گرووپات واتا فێربوون بە کۆمەڵ، خوێندکاران بە شێوەیەکی پێکەوەیی کارەکانی خۆیان ئەنجام دەدەن و دیالۆگی هەمەجۆر لەگەڵ یەکتری دەکەن و سوود لە ئەزموون و توانای یەکتری وەردەگرن، برەودان بە گروپات لەو ڕوانگەیەوە دێت کە خوێندکار خێراتر و بە شێوەیەکی چاکتر لە خوێندکارێکیتری ئاست بەرز فێر دەبێت. گروپات سیستەمێکی تایبەت نییە بە هەموو وانەیەك بەڵکو دەتوانرێت بۆ هەندێك وانە یان بابەت سودی لێوەربگیرێت.

(سوودەکانی) خوێندنی گرووپات:-

١. فێرخواز ناچاردەبێت بەشداری لە شیکردنەوەی وانە بکات بەم شێوەیەش هەم چالاک دەبێت هەم ترسی نامێنێت لە دەربڕین و بەشداریکردنی وانە.
٢. فێر دەبێت کارەکانی بە ڕاوێژکردن لەگەڵ هاورێکانی ئەنجام بدات تەنانەت بۆکاری دەرەوەی خوێندنگە
٣. فێردەبێت ڕێز لە بیروبۆچوونی کەسی بەرامبەر بگرێت و بۆ پشت ڕاستکردنەوەی هەر بابەتێک سەرچاوەی زیاتر بەکاربێنێت.
٤. خوێندکاران فێردەبن لەگەڵ کەسانی جیاواز جیاواز بسازێن و ڕێکبکەون.
٥. فێردەبن تەنها لە ڕێگای هێنانەوەی بەڵگەوە دەتوانن قەناعەت بە بەرامبەریان بهێنن.
٦. فێری قبولکردنی ڕەخنە دەبن، فێردەبن پشتیوانی لە یەکتری بکەن.
٧. فێری ئەوە دەبن کاری بە کۆمەل وا دەکات خێراتر بەسەر گرفتەکان زاڵبن.
٨. فێری ئەوە دەبن کە هەقیقەت دوای گۆرینەوەی بیرورا لەگەڵ کەسانیتر جۆرێکیترە، هەقیقەتی ڕەها لای کەس نییە، بەڵکو هەر کەسێک بەشێک لە ڕاستیەکانی لایە.
٩. فێری پیادەکردنی دیموکراسی دەبن.
١٠. هەستی بڕوابەخۆبوون لایان پەیدا دەبێت.

(خاڵە لاوازەکانی) سیستەمی گرووپات:

١. ئامادەکاری و کاتی زۆر پێویستە.
٢. باری مامۆستالەسەرەتاوەتاراهاتن قورسە.
٣. کاتی زۆر پێویستە.
٤. مامۆستا وریا نەبێت فێرخواز خۆی دەشارێتەوە لە نێوان فێرخوازیە ئاست بەرزەکان.
٥. مامۆستا حەکیمانە هەڵسووکەوت نەکات ناکۆکی و رق لێبوونەوە دەکەوێتە نێوان گروپەکان.
٦. مامۆستا پێویستە زۆر تێبینی بدات ئەگەر نا زۆر ژاوەژاو پەیدا دەبێت.

سەرەڕای ئەم هەموو خاڵە لاوازانەش هێشتا گرووپات شێوازێکی باشە، چونکە خاڵە ئەرێنیەکان زیاترن و بۆ دوارۆژ ئەنجامی چاکتر بەسەر کۆمەلگاوە دیار دەبێت، هەروەها دوای تێپەربوونی ماوەیەکی کەم خاله لاوازەکان هێدی هێدی کەم دەبێتەوە.

سەبارەت بە ژمارەی گروپ دەکرێت بە ئارەزووی مامۆستابیت بەڵام گروپی چوار کەسی تا حەوت کەسی باشە و شێوەی تریش کێشەی نییە.

شێوەی کارکردن:

پێش هەموو شتێك دەبێت مامۆستا ئەجێندا و پلانی وانەی هەبێت، بۆ ئەوەی بە باشی شێوازی دابەشکردنی گروپەکان و وەڵامەکانیان نمرەکانیان ڕێکبخرێت.

دانانی ناوی گروپ باشترە لە دەسەڵاتی فێرخواز بێت هەروها دوای ئەوەی مامۆستا وانەیەک بۆ فێرخواز دیاری دەکات، پێویستە مامۆستا سەرچاوەی پێویست وەکو پەڕتووک و ناونیشانی ماڵپەڕ بخاتە بەردەستی فێرخواز تاکو زانیاری کۆبکەنەوە بۆ فێرخوازیانی بازنەی یەکەم و دووەمیش مامۆستا وانە شیدەکاتەوە ئینجا فێرخواز ڕادەسپێرێت بەگفتوکۆکردن و وەلامدانەوە.

پێدانی نمرە بۆ هەموو گروپ وەک یەك بێت بەڵام ئەوەی زیاتر زانیاری دەبەخشێتە گروپ نمرەی زیاتری پێ دەدرێت تاکو وا بیر نەکاتەوە غەدری لێ کراوە.

دابەشکردنی فێرخواز بەسەر گروپەکان باشترە لە دەسەڵاتی مامۆستابێت تاکو دادپەروەرانە فێرخواز ئاست بەرز و لاوازەکان بەسەر گروپ دابەش بکات.

باشتر وایە کورسیەکان بە ئاسانی بگوازرێنەوە.

مامۆستا بەردەوام دەبێت پرسیاری لۆژیکی ئاراستەی فێرخوازیان بکات و ڕێگا نەدات فێرخواز سنوور ببەزێنێت بۆ تێکدانی گرووپ.

نابێت ڕێگا بە فێرخوازان بدات لە کاتی گفتوگۆکردن یەکتر بشکێنن و ئازاری یەکتر بدەن.

دابەشکردنی کاتی گفتوگۆ:

مامۆستا پرسیارەکە لەسەر وایتبۆرد یان لەسەر فلیکس بنوسێت:

ناساندن و دەستپێك (پێنج خولەك).

شیکاری بابەت (بیست و پێنج خولەك).

هەڵسەنگاندنی کۆتایی (پانزە خولەك).

٣٧. فێربوون لەسەر بنەمای پرسیار:

چی دەبوو ئەگەر فێربوون بە پرسیارەوە بووبێت؟ ئەمەش ڕێک ئەوەیە کە فێربوون لەسەر بنەمای لێکۆڵینەوە باسی دەکات: خوێندکاران سەرقاڵ دەکات بە دروستکردنی پەیوەندی جیهانی ڕاستەقینە لە ڕێگەی گەڕان و پرسیارکردنی ئاستی بەرزەوە.

هێشتا بەدوای چەند بیرۆکەیەکی بەسووددا دەگەڕێیت بۆ ئەوەی بیخەیتە ناو پلانەکانی وانەکانتەوە؟ "یاریدەدەری دیجیتاڵی" خۆت نەک تەنها یارمەتیت دەدات بۆ هەمەچەشنکردنی چالاکییە ئاساییەکانی پۆل بەڵکو یارمەتیت دەدات بۆ باشکردنی فێرکردن و دابینکردنی داتای تاکەکەسی خوێندکار. بۆ ئەوەی لە ئێستاوە دەست پێ بکەیت، کلیک لە "من مامۆستام" بکە لە ماڵپەڕی ژمارە خۆشەکان. تاقیکردنەوەی بێ بەرامبەر تەنها لەم هەفتەیەدا بەردەستە!

سوودەکان:

١. مامۆستا ڕێنمایی فێرخوازان دەکات بۆ پەرەپێدانی بیرکردنەوەی ڕەخنەگرانە و توانای چارەسەرکردنی کێشەکان. بۆ فێربوونی ئەم کارامەییانە، مامۆستا یارمەتی خوێندکاران دەدات بیر لە پرۆسەکانیان بکەنەوە، فێری ڕێبازە ئەگەرییەکانیان دەکات و هانیان دەدات بۆ تاقیکردنەوەی شێوازی جۆراوجۆر.

٢. فێرخوازان هاندەدرێن کە وەک بەشێک لە پرۆسەکە شکست بهێنن و دواتر ئاستی کارکردنیان لە چالاکییەکانی دواتردا باشتر بکەن.

٣. لەبری دووبارەکردنەوەی ئەو وەڵامانەی فێرخواز فێرکراون، فێرخواز فێردەبێت بەدوای وەڵامی خۆیدا بگەڕێت بۆ پرسیارەکان. کەواتە، خوێندکاران پەرە بە توانای توێژینەوەی بەهێز دەدەن.

زیانەکانی:

١- لەبەرئەوەی هەمیشە خوێندکاران هاندەدرێن بۆ قسەکردن و بەشداریکردن و نەترسن لە شکستهێنان، هەمیشە مەترسی شەرمەزارکردنی ئەو خوێندکارانە هەیە کە ڕەنگە بیرمەندی خێرا نەبن (یان بەدەست کەمئەندامی فێربوون و کێشەی پرۆسێسکردنەوە دەناڵێنن). ئەمەش دەبێتە هۆی بەرزبوونەوەی ئاستی دڵەڕاوکێ و لەدەستدانی پاڵنەر.

٢. لەوانەیە ببێتە هۆی خراپتربوونی ئەدای تاقیکردنەوە ستانداردەکان. کاتێک کاتێکی زۆر تەرخان دەکرێت بۆ پرسیارەکانی خوێندکاران، هەمیشە مەترسی ئەوە هەیە کە بابەتەکانی گرنگ "ناوکی" بەجێبهێڵرێن. بە شێوەیەکی سروشتی ئەمە ئازاری ئەدای تاقیکردنەوە ستانداردەکان دەدات.

٣٨. فێربوونی هاوبەش:

وەک لە ناوەکەوە دەردەکەوێت، فێربوونی هاوبەش کاری زۆری گروپی لەخۆدەگرێت. بەڵام هەروەها پێویستی بە پێکهاتە و دەستێوەردانێکی زۆر هەیە لەلایەن مامۆستاوە بۆ ئەوەی فێربوون تا ئەو جێگایەی کە دەتوانرێت کاریگەر بێت. هەندێک لە ستراتیژییەکانی فێربوونی هاوبەش کە بە شێوەیەکی باو بەکاردەهێنرێن بریتین لە "بیرکردنەوە-جووتە-بەشکردن". هەروەها گفتوگۆکردن بە گروپی بچووک یان جووت دەتوانێت کاریگەر بێت، هەروەها ڕێبازی "جیگسۆ" دەتوانێت کاریگەر بێت. لە مۆدێلی جیگسۆدا، خوێندکاران دابەش دەکرێن بۆ گروپی بچووک بۆ خوێندنەوە یان فێربوون لە ڕوانگەیەکی دیاریکراوەوە. پاشان بە گۆڕینی گروپەکانیان، ئەندامان زانیارییەکان بڵاودەکەنەوە و لەگەڵ کەسانی دیکەدا بڵاوی دەکەنەوە.

سوودەکان:

١- له ڕێگەی کاری هاوبەشەوە کارامەیی کۆمەڵایەتی باشتر دەکات، دووباره دروستکردنەوەی دۆخی کاری جیهانی ڕاستەقینە کە تێیدا هاوکاری و هاوکاری پێویستە. یەکێک لە زیندووترین ئەنجامەکانی فێربوونی هاوبەش لە کارە جەوهەرییەکەی ڕۆبەرت ئی.

٢. بیرکردنەوەی ڕەخنەگرانە باشتر دەکات: لە کاتی پرۆسەی کاری گروپیدا، خوێندکاران بۆچوون یان بیرۆکەکانی خۆیان لەگەڵ خوێندکارانی تری گروپەکەدا دەردەبڕن و فیدباک دەدەن. ئەم فیدباکە بۆ هەر خوێندکارێک ڕەخنە و هەروەها لێکدانەوەی بۆچوونەکان یان بیرۆکەکانی دەربڕدراو لەخۆدەگرێت.

زیانەکانی:

١- لەوانەیە کێشە لە دابەشکردنی ڕۆڵی کۆمەڵایەتی لە نێوان ئەندامانی گروپدا هەبێت و لە ئەنجامدا دابڕانی خوێندکارێک لە گروپەکە. مەترسی ئەگەری ناکۆکی لە نێوان ئەندامانی گروپەکەدا هەیە، ئەمەش داوای گرنگیدانی زیاتری مامۆستا دەکات.

٢. ئەو خوێندکارانەی لە یەک گروپدا کاردەکەن لەوانەیە خێرایی فێربوونیان جیاواز بێت.

٣٩. پۆلی بەرەواژ - پێچەوانە:

چەمکی پێشکەشکردنی وتارەکانی ئۆنلاین کە خوێندکاران دەتوانن لە ماڵەوە سەیری بکەن بۆ وانەوتنەوە بە جێگرەوە لە پۆلدا بە فێربوونی بەرەواژ ناسراوە. ئەو چوار پایە کە لەم جۆرە فێربوونەدا هاتووە: ژینگەی نەرمونیان، گۆڕانی کولتوری فێربوون، ناوەڕۆکی مەبەستدار، و پەروەردەکاری پیشەیی.

یەکێک لە سوودە سەرەکییەکانی تەکنەلۆژیا لە پۆلدا توانای پێشکەشکردنی ئەزموونی فێربوونی کەسییە. بە یارمەتی نەرمەکاڵای فێربوونی گونجاوی، مامۆستایان دەتوانن پرۆگرامەکە بەپێی پێویستی تاکەکەسی و شێوازی فێربوونی هەر خوێندکارێک دابڕێژن. ئەمەش دڵنیای دەدات لەوەی کە خوێندکاران دەتوانن بە خێرایی خۆیان و بە شێوەیەک فێربن کە بە باشترین شێوە لەگەڵ خۆیان بگونجێت. جگە لەوەش تەکنەلۆژیا خەریکە بۆشایی نێوان پۆل و جیهانی ڕاستەقینە پردەکاتەوە. بە گەشتە مەیدانییە مەجازییەکان و ئامرازەکانی توێژینەوەی ئۆنلاین، خوێندکاران دەتوانن لە دەرەوەی سنووری کتێبی خوێندن چەمک و بیرۆکەی نوێ بکۆڵنەوە. ئەمەش نەک هەر فێربوون زیاتر سەرنجڕاکێش دەکات، بەڵکو یارمەتی خوێندکاران دەدات بیرکردنەوەی ڕەخنەگرانە و تواناکانی چارەسەرکردنی کێشەکان پەرەپێبدەن کە لە جیهانی ئەمڕۆدا کە بە خێرایی دەگۆڕێت، شتێکی بنەڕەتییە. لە کۆتاییدا، سەرهەڵدانی تەکنەلۆژیا لە پۆلدا شۆڕشێک لە پەروەردە لە چین دەکات. ڕەخساندنی دەرفەتی نوێ بۆ فێربوونی کەسی، پڕکردنەوەی بۆشایی نێوان پۆل و جیهانی ڕاستەقینە، و ئامێرکردنی خوێندکاران بەو لێهاتووییانەی کە پێویستیانە بۆ سەرکەوتن لە سەدەی بیست و یەکەمدا.

ئەم تەکنیکە لە ڕووی تیۆریەوە ڕێگە دەدات کاتێکی زیاتر لە پۆلدا بۆ فێربوونی چالاک تەرخان بکرێت نەک فێرکردن. دروستکردنی ڤیدیۆی فێرکاری: زۆرێک لە مامۆستایان ڕێگەی پۆلی وەرگەڕاو بەکاردەهێنن کە تێیدا هانی خوێندکاران دەدەن لە ماڵەوە سەیری وتار یان ڤیدیۆی فێرکاری بکەن و ئەرکەکان لە پۆلدا تەواو بکەن. ئەمە دەتوانێت دەرفەتێکی زۆر باش بێت بۆ ئەوەی خوێندکاران بە خێرایی خۆیان کاربکەن، چونکە دەتوانن ڤیدیۆکان ببیننەوە بە گەڕانەوە و دووبارە پەخشکردنیان.چەند پێشنیارێك بۆ بەرەواژکردنی وانەکان:

١- دروستکردنی ڤیدیۆ: پێشدروستکدن یان تۆمارکردنی ڤیدیۆ، پێویستە لەسەرەتا ڕەچاوی ئەوە بکەی کە ئەو ڤیدیۆیە وەك کەرەستەیەکی فێرکاری بۆ ئەو ئامانجە پەروەردەیە کە تۆ ئەتەوێ گونجاوە یان نا. هەوڵبدە ڤیدیۆیەکی کوالێتی بەرزی کورت دروست بکەیت.

٢- بەکارهێنانی ڤیدیۆی مامۆستایتر: ڕەنگە لەسەرەتا بەکارهێنانی ڤیدیۆی مامۆستایتر باشترین بژاردە بێت. لەبەرئەوەهەندێکجار کاتت نییە بۆ تۆمارکردنی ڤیدیۆ وە هەندێجاریتریش ئەو ئامێرانەت لەبەردەستدا نییە ڤیدیۆیەکی کوالێتی بەرزی پێتۆمار بکەیت.
٣- بەکارهێنانی ڤیدیۆی یوتوب: پێویستە ئاگاداری ئەوە بیت هەندێك لەو ڤیدیۆیانە بۆ پرۆگراوی وڵاتەکەی خۆیان تۆمارکراون و بەکەڵکی ئێرە نایەن، هەوڵبدە بە وریاییەوە ڤیدیۆی ناو یوتوب هەڵبژێریت.

سوودەکانی:

١-فێرخواز زیاتر کۆنترۆڵی فێربوونی خۆی هەیە. لە کاتی بینینی ناوەڕۆکی ڤیدیۆیی یان کەرەستەی دیکە لە ماڵەوە، خوێندکاران بژاردەی فێربوونیان هەیە بە خێرایی خۆیان.

٢. پەرە بە فێربوون و هاوکاریکردنی خوێندکار سەنتەری دەدات.

زیانەکانی:

١- جێبەجێکردنی ئەستەمە: دەستڕاگەیشتن بە سەرچاوە تەکنەلۆژییە نایەکسانەکان زیان بە هەندێک دانیشتووان دەگەیەنێت.

٢- بەهۆی ئەوەی زیاتر لەسەر بنەمای تێگەیشتنی بیستنی خوێندکارانە، دەبێتە هۆی تێگەیشتنێکی کەمتر کاریگەر.
٣. زۆر پەیوەستە بە پابەندبوونی خوێندکاران: ڕێبازەکە وا گریمانە دەکات کە خوێندکاران ئامادەکارییەکانی دەرەوەی پۆل تەواو دەکەن و هەمیشە ئامادەبن بۆ بەشداریکردن لە پۆلدا. هەرچەندە مەترسی ئەوە هەیە کە هەموو خوێندکاران هەمیشە ئامادە نەبن بۆ وانەکە.

چەندین توێژینەوەی کەیس دەیسەلمێنن کە کاریگەری ئەرێنی ئەم شێوازە لە کەموکورییەکان زیاترە کە ڕەنگە بە ئاسانی لە ڕێگەی بەکارهێنانی پۆلێکی بەشەکی وەرگەڕاوە دوور بخرێنەوە. ئێمە دڵنیاین کە مامۆستایان ئەگەری زۆرە هەندێک تەکنیک بەسوود لە فێربوونی وەرچەرخان بدۆزنەوە و بیانخەنە ناو وانەکانی خۆیانەوە.

٤٠-گفتوگۆی پۆل:

لەوانەیە وەک بنەڕەتیترین ستراتیژی فێرکاری کارلێککارانە دەرکەوێت، بەڵام دەتوانێت باشترینیش بێت: بەکەمایەتیدان بە گفتوگۆی پۆل. وەک لە ناوەکەوە دەردەکەوێت، گفتوگۆی پۆل بریتییە لەوەی کە مامۆستا هەموو پۆلەکە لە گفتوگۆیەکدا سەرقاڵ دەکات لەسەر بابەتێکی دیاریکراو. مامۆستایان دەتوانن بە کۆمەڵێک شێوە گفتوگۆ ئەنجام بدەن. لەوانەیە لە ڕێگەی گفتوگۆی فێرکارییەوە ئەوە هەڵبژێرن، کە تێیدا بە وردی گوێ دەگرن و فێرکردنەکانیان ڕێکدەخەن بەپێی چۆنیەتی کاردانەوەی خوێندکاران بە درێژایی گفتوگۆکە. یانیش دەتوانن فۆرماتێکی وەکو ئیستدلالکردنی هاوبەش هەڵبژێرن، کە تێیدا خوێندکاران دابەش دەکرێن بۆ گروپی بچووک و داوایان لێدەکرێت گفتوگۆیەک لە نێوان خۆیاندا بەڕێوەببەن.

بۆ بەرزکردنەوەی بەشداریکردنی خوێندکاران لە ڕێگەی گفتوگۆی پۆلەوە، پێویستە مامۆستایان:

بە درێژایی گفتوگۆکە چالاکانە گوێ لە خوێندکاران بگرە.

کۆمەڵێک کەرەستەی فێرکاری بەکاربهێنە، بەپێی ئەوەی باسەکە بەرەو کوێ دەبات.

خوێندکاران دابەش بکە بۆ گروپی بچووک بۆ ئەوەی میوانداری گفتوگۆکانی خۆیان بکەن.

گفتوگۆیەکی گروپی گەورەتر بکەن لەسەر ئەوەی چی فێربووە.

٤١-خوێندنەوە بە دەنگی بەرز.

زمانی زارەکی بناغەیەکی گرنگە بۆ خوێندەواری. زۆر پێش ئەوەی خوێندکاران فێری خوێندنەوە بن، وشەسازییەکی فراوان بەدەست دەهێنن کە یارمەتیان دەدات بۆ پەیوەندیکردن. هەر لەبەر ئەم هۆکارەش خوێندنەوە بە دەنگی بەرز ستراتیژییەکی گرنگی فێرکردنی خوێندەوارییە.

خوێندنەوە بە دەنگی بەرز بۆ منداڵان ڕێگەیان پێدەدات توانای گوێگرتن و قسەکردنیان پەرەپێبدەن، ئەمەش لە بەرامبەردا یارمەتیدەرە لە گەشەپێدانی گشتی زمانیان. ئەو خوێندکارانەی کە دەخوێندرێنەوە زۆرجار بنەمایەکی زمانی فراوان و توانای تێگەیشتن لە چیرۆکەکان پەرەپێدەدەن.

بۆ بەرزکردنەوەی بەشداریکردنی خوێندکاران لە ڕێگەی خوێندنەوە بە دەنگی بەرز، مامۆستایان پێویستە:

کتێبی وێنەیی کوالیتی بەرز هەڵبژێرە کە وێنەکانی نیشان دراو پشتگیری چیرۆکەکە دەکەن.

کتێبی گونجاو لە ڕووی گەشەپێدانەوە هەڵبژێرە.

ئەو کتێبانە هەڵبژێرە کە وشەسازی خوێندکاران درێژ دەکەنەوە.

ئەو کتێبانە هەڵبژێرە کە چیرۆکێکی مانادار و سەرنجڕاکێشیان هەبێت.

٤٢- ڕێنمایی وشەسازی:

ستراتیژییەکی دیکەی کاریگەر بۆ فێرکردنی خوێندەواری بریتییە لە جەختکردنەوە لەسەر فێرکردنی وشەسازی. بە پێچەوانەی ستراتیژییەکانی تری وانەوتنەوە کە کاتێک پۆل تەواو دەبێت کۆتایی دێت، شارەزابوون لە وشەسازی شتێکە کە خوێندکاران پێویستە بەردەوام بن لە کارکردن لەسەر هەموو ژیانی خۆیان.

مامۆستایان دەتوانن فێرکاری وشەسازی بە چەندین شێوازی جۆراوجۆر و سەرنجڕاکێش ئەنجام بدەن. دەتوانن بە شێوەیەکی ناڕاستەوخۆ لە ڕێگەی خوێندنەوەی کتێبی ئاڵۆزەوە خوێندکاران بەرەوڕووی وشەسازییەکی فراوان ببنەوە. هەروەها دەتوانن لە ڕێگەی چالاکییە ڕوونەکان و ستراتیژییەکانی فێربوونی وشەیەوە فێرکاری وشەسازی تایبەتتر ئەنجام بدەن.

بۆ بەرزکردنەوەی بەشداریکردنی خوێندکاران لە ڕێگەی فێرکردنی وشەسازی، مامۆستایان پێویستە:

کۆمەڵێک کتێبی جیاواز بخوێنەرەوە (یان هانی خوێندکاران بدە بۆ خوێندنەوە) بۆ فراوانکردنی زانیاری وشەکانیان.

تێگەیشتن لە دەق بەرز بکەرەوە بە پێشکەشکردنی ڕێنمایی لەسەر وشە تایبەتەکان.

پێشکەشکردنی ڕێنمایی لە ستراتیژییەکانی فێربوونی وشەی سەربەخۆ.

بەکارهێنانی هۆشیاری وشە و چالاکییەکانی یاریکردنی وشە.

٤٣- نووسین بۆ فێربوون:

ستراتیژی کۆتایی فێرکردنی خوێندەواری کە پێویستە مامۆستایان بەکاری بهێنێت، بەکارهێنانی نووسینە بۆ فێربوونی چالاکییەکان. نووسین بۆ فێربوون ئەو شوێنەیە کە مامۆستا هانی خوێندکاران دەدەن بیر لەوە بکەنەوە کە فێری بوون و دواتر لەسەری بنووسن بۆ فراوانکردنی وشەسازییان.

چالاکییەکانی نووسین بۆ فێربوون جیاوازە لە زۆربەی چالاکییەکانی نووسین کە ئامانجی ڕوونیان ئاگادارکردنەوە، ڕێنماییکردن، یان ڕازیکردنە. بەگشتی چالاکییەکانی نووسین بۆ فێربوون جیاوازن لەوەی کە کورتن یان نافەرمی و یارمەتی خوێندکاران دەدەن لە ڕێگەی چەمک یان بیرۆکە سەرەکییەکان کاربکەن. بەزۆری پێنج خولەک یان کەمتریان دەوێت تا تەواو دەبن.

بۆ بەرزکردنەوەی بەشداریکردنی خوێندکاران لە ڕێگەی نووسینەوە بۆ فێربوون، مامۆستایان پێویستە:

ئەرکی نووسین کورت و کورت بدە بە خوێندکاران.

داوایان لێ بکە خاڵە سەرەکییەکان کورت بکەنەوە.

داوایان لێبکە هەندێک بابەت ڕوون بکەنەوە.

داوا لە خوێندکاران بکە کە تێبینییەکانیان تۆمار بکەن یان بیریان لێبکەنەوە.

٤٤-کۆکردنەوەی مێشک:

ستراتیژی فێرکاری کارلێککاری کۆتایی کە مامۆستایان دەتوانن بەکاری بهێنن ئاسانکارییە بۆ ڕاهێنانەکانی کۆکردنەوەی مێشک. کۆکردنەوەی مێشک دەتوانێت چالاکیەکی گروپی گەورە یان بچووک بێت کە تێیدا داوا لە خوێندکاران دەکرێت چارەسەرێک بۆ کێشەیەکی دیاریکراو بدۆزنەوە.

بۆ دەستپێکردنی کۆکردنەوەی مێشک، پێویستە مامۆستایان پرسیارێک بکەن یان کێشەیەک پێناسە بکەن بەڵام باسی هیچ چارەسەرێکی ئەگەری نەکەن. پاشان پێویستە خوێندکاران هانبدرێن بۆ ئەوەی لە نێوان خۆیاندا مشتومڕ بکەن و بڕیار لەسەر چارەسەرێک بدەن. بە شێوەیەکی ئاسایی کەسێک لە گروپەکەدا ڕاپۆرت دەداتەوە بۆ گروپی فراوانتر کە چ چارەسەرێکیان دۆزیوەتەوە.

بۆ بەرزکردنەوەی بەشداریکردنی خوێندکاران لە ڕێگەی کۆکردنەوەی مێشکەوە، پێویستە مامۆستایان:

یەک کێشە لە یەک کاتدا بۆ گروپەکان بخەنە ڕوو.

دڵنیابە لەوەی کە گروپەکان لە گوێی یەکتردا نین، بۆیە بیرۆکەی ڕەسەنیان بۆ دێتە پێشەوە.

هیچ چارەسەرێک و ئامۆژگارییەک پێشکەش نەکەن.

لە هەموو کاتێکدا ئەرێنی و هاندەر بە.

٤٥- وتار:

یەکێکە لە چەندین شێوازی وانەوتنەوە، هەرچەندە لە خوێندنگەکاندا بەزۆری بە شێوازی سەرەتایی دادەنرێت. شێوازی وانەوتنەوە گونجاوە بۆ هەندێك بابەت و تێچووی کەمی هەیە، بەتایبەتی لەگەڵ هەندێك بابەت و کاتێکیش ژمارەی فێرخوازان زۆرن لە پۆلدا. هەر لەبەر ئەمەشە کە وانەوتنەوە ستانداردە بۆ زۆربەی وانەکان، لە کاتێکدا

دەتوانرێت چەند سەد خوێندکار لە پۆلەکەدا بە یەکجار هەبن؛ وانەوتنەوە ڕێگە بە مامۆستایان دەدات بە یەکجار لەگەڵ زۆرترین کەس قسە بکەن، لە هەمان کاتدا هێشتا ئەو زانیاریانە دەگەیەنن کە هەست دەکەن گرنگترینن، بەپێی پلانی وانەکە. لە کاتێکدا کە شێوازی وانەوتنەوە دەرفەت دەدات بە مامۆستا یان مامۆستا بۆ ئەوەی خوێندکاران بەر مادده بڵاونەکراوەکان یان بە ئاسانی بەردەست نەبن، خوێندکاران ڕۆڵێکی نەگێتیف دەگێڕن کە ڕەنگە ڕێگری لە فێربوون بکات. مامۆستا دەبێت هەوڵی بەردەوام و هۆشیارانە بدات بۆ ئەوەی ئاگاداری کێشەکانی خوێندکار بێت و خوێندکاران سەرقاڵ بکات بۆ پێدانی فیدباکێکی زارەکی. دەتوانرێت بۆ وروژاندنی ئارەزووی بابەتێک بەکاربهێنرێت بە مەرجێک مامۆستاکە توانای نووسین و قسەکردنی کاریگەری هەبێت.

٤٦- فێربوونی جوڵەیی:

فێربوونی جوڵەیی بریتییە لە چەمکی فێربوون لە ڕێگەی جووڵەوە. مامۆستایان دەتوانن لە پۆلدا بجوڵێن و ئاماژەی دەست بەکاربهێنن لەکاتی پێشکەشکردندا بۆ ئەوەی خوێندکاران لە ڕووی بینراو و جوڵەییەوە سەرقاڵ بکەن. هەروەها دەتوانن هانی خوێندکاران بدەن کە چالاکیی جەستەیی ئەنجام بدەن لەو شوێنانەی کە بتوانن بەدەوری خۆیاندا بجوڵێن و داهێنەرییەکانیان بەکاربهێنن. لێرەدا چەند بیرۆکەیەک دەخەینەڕوو:

وێنەکێشان: زۆرێک لە خوێندکاران حەز بە وێنەکێشان یان نیگارکێشان دەکەن، مامۆستایان دەتوانن ئەم چالاکییە بخەنە ناو پۆلەوە بۆ ئەوەی فێربوون چێژبەخش بێت. خوێندکاران دەتوانن بژاردەی پەرەپێدانی بیرۆکە و بەکارهێنانی ڕەنگ و ئامرازی جیاوازیان هەبێت بۆ ئەوەی بیرۆکەکانیان بکەنە واقیع.

نواندن: فێرخوازان، بەتایبەتی منداڵانی بچووک، ڕەنگە کاتێکی ورووژێنەریان هەبێت لە گەشەکردن و ڕۆڵگێڕان لە نمایشە شانۆییەکاندا. ئەمە دەتوانێت بیرۆکەیەکی زۆر باش بێت بۆ جێبەجێکردنی فێربوونی جوڵەیی لە پرۆژەکانی گروپیدا.

بیناسازی: دروستکردنی پێکهاتە بە بلۆک، یاری یان کەرەستەی تر دەتوانێت یارمەتی خوێندکاران بدات بۆ پەرەپێدانی هەماهەنگی دەست و چاو و توانای بیرکردنەوەی شیکاری. هەروەها دەتوانێت ڕێگەیەکی خۆش بێت بۆ ئەوەی لە پۆلدا سەرنجیان لەسەر بێت.

ڕۆڵگێڕان: ڕۆڵگێڕان یەکێکە لە باوترین جۆرەکانی شێوازی فێرکردن کە تێیدا خوێندکاران ڕۆڵ یان سیناریۆی تایبەت دەگێڕن بۆ ئەوەی یارمەتیان بدات فێربن و لە چەمک یان بارودۆخە جیاوازەکان تێبگەن.

٤٧- فێربوون لەسەر بنەمای لێکۆڵینەوە:

فێربوون لەسەر بنەمای لێکۆڵینەوە جۆرێکە لە شێوازی فێرکردن کە گرنگی بە گەڕان و دۆزینەوە دەدات کە لەلایەن خوێندکارەوە بەڕێوەدەبرێت. فێربوون لەسەر بنەمای لێکۆڵینەوە جۆرێکە لە شێوازی فێرکردن کە گرنگی بە گەڕان و دۆزینەوە دەدات کە لەلایەن خوێندکارەوە بەڕێوەدەبرێت. لەم ڕێبازەدا، خوێندکاران هاندەدرێن کە پرسیار بکەن، لێکۆڵینەوە لە بابەتەکان بکەن و چالاکانە بەدوای وەڵامەکاندا بگەڕێن لە ڕێگەی لێکۆڵینەوە و تاقیکردنەوە و هاوکارییەوە. ڕۆڵی مامۆستا ڕێنماییکردن و ئاسانکاریکردنی پرۆسەی فێربوونە، نەک هەموو وەڵامەکان پێشکەش بکات.

یەکێک لە سوودە سەرەکییەکانی فێربوون لەسەر بنەمای لێکۆڵینەوە ئەوەیە کە دەتوانێت یارمەتیدەر بێت بۆ پەرەپێدانی تواناکانی بیرکردنەوەی ڕەخنەگرانە، داهێنان و تواناکانی چارەسەرکردنی کێشەکان. بە بەشداریکردن لە پرۆسەی لێکۆڵینەوەدا، خوێندکاران فێر دەبن کە زانیارییەکان شی بکەنەوە، بەڵگەکان هەڵسەنگێنن و ئەنجامەکان بە

پشتبەستن بە تێبینی و ئەزموونەکانی خۆیان دەربهێنن. سەرەڕای ئەوەش، فێربوون لەسەر بنەمای لێکۆڵینەوە دەتوانێت زۆر سەرنجڕاکێش و پاڵنەر بێت، چونکە خوێندکاران هاندەدرێن کە بەدوای بەرژەوەندی و پرسیارەکانی خۆیاندا بگەڕێن.

بەڵام هەندێک زیانیشی ئەگەری هەیە بۆ فێربوون لەسەر بنەمای لێکۆڵینەوە. دەتوانێت چالاک بێت بۆ ئەو خوێندکارانەی کە ڕاهاتوون بە ژینگەی فێربوونی ستراکتۆردارتر، چونکە لەوانەیە کێشەیان هەبێت بۆ گەشتکردن بە سروشتی کراوەی فێربوون لەسەر بنەمای لێکۆڵینەوە. سەرەڕای ئەوەش، فێربوون لەسەر بنەمای لێکۆڵینەوە پێویستی بە ئاستێکی بەرزی بەشداریکردنی خوێندکار و خۆئاڕاستەکردن هەیە، کە دەتوانێت لە هەندێک شوێنی پۆلدا بەدەستهێنانی قورس بێت. گرنگە پەروەردەکاران داسەپاو، پشتگیری و سەرچاوە دابین بکەن بۆ یارمەتیدانی خوێندکاران بۆ بەڕێوەبردنی پرۆسەی پرسیارکردن و گەیشتن بە ئامانجەکانی فێربوونیان.

٤٨- فێربون لەسەر بنەمای سەرچاوە:

ڕێگایەکە بۆ فێربون لەسەر بنەمای بەکارهێنانی کۆمەڵێك سەرچاوەی جیاوازی باو، ئەمەش ڕێگایکی باشە بۆ ئەوەی فێرخوازان کتێبە باشەکان بناسن و هەروەها فێری کارامەیی دەبن لە بەکارهێنانی خشتەی کتێبخانە، گەڕان بە نێو کتێبخانە گشتی و کتێبخانە تایبەتیەکان، گەڕان بە نێو سایتە ئەلیکترۆنیەکان، بەکارهێنانی (USB -CD)، پەیوەندی تەلەفونی بۆ گەڕان بەدوای زانیاری، ناردنی نامە و ئیمێڵ بۆ کەسانی پسپۆڕ. ئەمکارانە بۆ فێربونی خۆبەڕێوبری بەنرخن، فێرخواز ئاشنا دەبێت لە ناسینی سەرچاوە ڕاست و ناڕاستەکانی زانیاری، فێرخواز سەرچاوە جیاوازەکان بەکاردەهێنێت بۆ دەستخستنی زانیاری پاشان هەوڵدەدات بە ڕێکخستن و هەڵسەنگاندنی زانیاریەکان و سەرلەنوێ دارشتنەوەی زانیاریەکان و پێشەکشکردنیان.

سوودەکانی:

١- بەکارهێنانی سەربەخۆ لە کارامەیی توێژینەوەکان ئاسان دەکات.
٢- کات لە ئەرکدا زیاد دەبێت، بە بەراورد لەگەڵ شێوازی فێرکردنی نەریتی.
٣- هەڵوێستی فێرخوازان لە خوێندنەوە بۆ زانیاری باشتر دەبێت، بەها و گرنگی کتێبخانە و کتێب و کۆمپیوتەر و ژوری سەرچاوەکان بەرز دەنرخێن.
٤- ڕێگایەکە فێرخوازان فێردەکات چۆن بەدوای زانیاریدا بگەڕێن، فێری کارامەی توێژینەوەیان دەکات.

٤٩- فێربون لەسەر بنەمای ئەسکەلە:

ئەسکەلە تێرمێکی ناو بواری بیناسازیە بۆ دەستڕاگەشتن بە شوێنە بەرزەکان بەکاردێت، لەم فێربونی ئەسکەلەشدا مامۆستا دەبنە ئەو ئەسکەلە کاتییەی فێرخوازان پشتی پێدەبەستن، بۆ ئەوی فێرخوازان لە ئاستێکی دیاریکراو بچنە ئاستێکی بەرزتر. ئەسکەلە وەك ستراکچەری پشتیوانیە بۆ فێرخوازان.

ئەرکی مامۆستا:

فێرخوازە ئاسنزمەکان لەبنەڕەتدا هەست بەو ئاستنزمەی خۆیان دەکەن زۆریش بەلایانەوە سەختە داوای کۆمەکی لە مامۆستاکانیان بکەن.

مامۆستا بابەتێك دابەشدەکات، ئامانج لەو بابەتەش ڕووندەکاتەوە.

مامۆستا کارەکان دابەشدەکات بۆ ئەوەی فێرخوازەکان بە ئاسانی لێیتێبگەن.

هەندێك لە مامۆستایان گرنگی بە انیاری پێشوەختەی فێرخوازان دەدەن، لەبەر ئەوە فیدباکیان دەکەن بۆ ئەوەی بزانێت لە کوێوە دەستپێبکات.

مامۆستا دەرفەتێك بۆ دیالۆگ و گفتوگۆی فێرخوازان دەڕەخسێنێت.

مامۆستا هاوکاری ئەو فێرخوازانە دەکات کە دەبینێت بە شێوازێکی ناچالاك کار دەکات. بە وردی سەیر دەکات بزانێت پێویستی بە چیە بۆ ئەوەی فێرخوازەکە بەرەو پێشەوە هەنگاو بنێت.

٥٠- فێربون لە نێو گروپی نەرم.

ئەم ڕێگایە بەکاردێت لەسەر بنەمای ئەوەی هەموو فێرخوازێك لە پۆلدا ئەندامی چەند گروپێکی جیاوازە لە ژێر ڕۆشنایی چەند بابەتێکی جیاواز. ئەمشێوازە ڕێگا بە فێرخواز دەدات لەم گروپ بۆ ئەو گروپ بڕوات بەمەرجێك لەبەر پێداویستی فێربون بێت. لەسەر مامۆستا پێویستە چاودێری ئەم گواستنەوەیە بێت بۆ ئەوەی مامۆستا نمرەی هەڵسەنگاندنی بۆ فێرخوازەکە بەباشی دابنێت. هەندێکجار ئەم گروپانە هاوئاستن هەندێکجاریش جیاوازن، زۆرجار تەنها ڕێگا بە فێرخوازی ئاستبەرز دەدرێت لەم گروپ بڕوات بۆ ئەو گروپ.

سودەکانی:

١- هەلێکی باشە بۆ ئەوەی فێرخوازان یەکتر بناسن هاوکاری یەکتربن.
٢- ڕەخساندنی هەلە بۆ بەشداریکردن فێرخوازان لە ڕێکخستنی شوێن و بڕیاردان.
٣- فێرخوازان فێری کاری بە کۆمەڵ دەکات، وە فێری ئەوە دەبن بە ئاسانی بیروبۆچونی جیاواز بکەن وەربگرن.
٤- هاوکارێکی باشە بۆ فێربون لە ڕێگەی هاوتەمەنەکانەوە.

٥١- تیۆری فێربوونی کۆمەڵایەتی:

پێشنیاری ئەوە دەکات کە مۆدێلکردنی کۆمەڵایەتی و ڕەفتاری باش ئامرازێکی بەهێزی پۆلن. ئەگەر منداڵان دەرئەنجامی ئەرێنی لە کردارێکەوە ببینن وەک گرنگیدان بە وانەکە، ئەوا ئەگەری ئەوە زیاترە کە خۆیان ئەو کردارە ئەنجام بدەن تیۆری فێربوونی کۆمەڵایەتی چییە؟

بە سادەیی تیۆری فێربوونی کۆمەڵایەتی جەخت لەوە دەکاتەوە کە تاکەکان بە پلەی یەکەم بە چاودێریکردنی ئەوانی دیکە فێر دەبن. ئەم فێربوونە کە کۆمەڵایەتییە و تەنها ڕەفتاری نییە وەک ئەوەی ڕۆژئێک باوەڕیان پێدەکرا، دەتوانرێت کار لەسەر بکرێت. لە تیۆری مەعریفی کۆمەڵایەتیدا، باندورا گریمانە دەکات کە مرۆڤەکان تەنیا بەهۆی ژینگە و هێزەکانی ناوەوەیانەوە لە قاڵب نادرێن، بەڵکو هەوڵدەدەن کاریگەرییان لەسەر ژینگە و هێزەکانی ناوەوەیان هەبێت. خۆکارایی چەمکێکی چارەنووسسازە لەناو ئەم تیۆرییەدا.

٥٢- میتۆدی پەزڵ:

ئەم تەکنیکە لە بنەڕەتدا ناوی پەزڵە، لەبەر ئەوەی ئەندامانی گروپەکە وەك پەزڵ یەکتر تەواو دەکەن و یەك گروپی تێهەڵکێش دروستدەکەن. ئەم شێوازە زۆر کاریگەرە بۆ مامەڵەکردن لەگەڵ ئەو فێرخوازانەی لە کاتی گروپسازیدا خۆیان دەشارنەوە و ئەرکەکانیان دەخەنە سەرشانی ئەندامەکانیتری گروپ، چونکە بە پێی ئەم میتۆدە، هەموو فێرخوازێك بەرپرسیارێتی هەڵدەگرێ و گروپەکەی چاوەڕوانی دەکەن بۆ ئەوەی لە گروپی پسپۆڕەکاندا ئەو زانیاریی نوێیان بۆ پەیدا بکات، بەزۆری لە کاری گروپیندا خۆدزینەوە هەیە، بەڕم بە پێی ئەم میتۆدە هیچ فێرخوازێك ناتوانێت خۆی بدزێتەوە.

بەدەر لە تێکڵاوییەی فێرخوازان، ئەم تەکنیکە بە دیوێکیتردا فێرخواز دەکاتە خاوەن کۆمەڵێك تایبەتمەندی بۆ نمونە: هەڵگرتنی بەرپرسیارێتی، هاوخەمی، کارکردن بە گرووپ، ڕابەریکردن، پسپۆڕی، گەڕان بەدوای سەرچاوەی زانیاریدا، دیالۆك و بیرورا گۆڕینەوە. کارکردن بەم میتۆدە گوزارشتە لە فێربون نەك فێرکردن، بەشێکی گرنگی فێربونی پێکەوەیی پێکدەهێنێت.

گرنگە مامۆستایان لەم تەکنیکە هەڵسەنگاندن و خەمڵاندنی فۆرماتیڤ بۆ کاری گروپەکان بکەن نەك تەنها نمرەیان بۆ دابنێن، چونکە نمرە گەشەسەندنی مەعریفە دەستەبەر ناکات. گرنگە مامۆستایان فیدباك بدەن بۆ ئەوەی لایەنە لاوازەکان دەستنیشان بکەن، بژاردە بە فێرخوازان دەدەن و پێیان دەڵێن چی وادەکات کارەکانیان باشتر ببێت، خاڵێکی زۆر گرنگی ئەم میتۆدەیە بۆ هەموو وانەکانی بازنەی سێیەم و ئامادەییەکان گونجاوە.

قۆناغەکانی کارکردن:

قۆناغی یەکەم:

مامۆستا پۆلەکە دابەشدەکات بۆ سەر پێنج یان شەش گروپی سەرەکی، ئەم گروپانە دەبێت لە هەموو ڕوویەکەوە تێکەڵبن (ئایین و ئاست و ڕەگەز ..) هەر گروپێك لە پێنج بۆ شەش کەس پێکدێت.

مامۆستا بابەتی ڕۆژ دیاریدەکات، بە پێی ژمارەی گروپەکان تەوەرەکان دیاریدەکات. لە ناو خودی ئەم گرووپانەدا تەوەرەکان بەسەر ئەندامانی گروپەکەدا دابەشدەکات، واتە هەر فێرخوازێك بەرپرسە لە تەوەرەکەی خۆی، بەڵام گروپەکە بەیەکەوە گفتوگۆی لەسەر دەکەن. واتە بابەتەکە دابەشدەکات بە پێی ژمارەی گروپەکان هەر بابەتێك دەکات بە چەند تەوەرێك هەر تەوەرێك بەر ئەندامێکی گروپەکە دەکەوێت.

هەموو فێرخوازێکی پسپۆڕ دەبێت هەموو ئەو زانیاریانە یاداشت بکات کە گروپەکە دەربارەی تەوەرەکەی ئەو گفتوگۆی لەسەر دەکەن.

هەموو گروپەکان لەناو خۆیاندا گفتووگۆ دەربارەی هەموو تەوەرەکان دەکەن.

قۆناغی دووەم:

واباشترە دوو ڕۆژ دوای قۆناغی یەکەم بێت بۆ ئەوەی فێرخوازان فریابکەون زانیاری نوێ لەسەرچاوە جیاوازەکانەوە دەستبخەن.

لەم قۆناغەداگروپە سەرەکییەکان بۆ ماوەیەکی کاتی هەڵدەوەشێنەوە و لە جیاتی ئەوە گروپی نوێ دروستدەکرێن و پێیان دەوترێت گروپی پسپۆڕ.

مامۆستا ئەوە ڕووندەکاتەوە هەموو ئەو فێرخوازانەی لە گرووپە سەرەکیەکاندا بەرپرسی تەوەری یەکەم بوون دەبێت بە یەکەوە کۆببنەوە و گروپی نوێ دروستبکەن، هەروەها ئەوانە بەرپرسی تەوری دووەم بوون گروپێك بەیەکەوە دروستبکەن، تا کۆتا تەوەر هەر بەرپرسی بەشێك گروپێکی نوێ دروستدەکەن.

بە پێچەوانەی گروپە سەرەکییەکان هەر گروپێك تەنها گفتوگۆ لەسەر تەوەرێك دەکات.

قۆناغی سێیەم:

لێرەدا گروپە پسپۆڕەکان هەڵدەوشێنێتەوە و ئەندامەکانیان بۆناو گروپەکەی خۆیان دەگەڕێنەوە.

هەر فێرخوازێك لە تەوەرەیەكدا پسپۆڕە، لەلایەك خۆی شتی خوێندوەتەوە لەلایەك لەگەڵ پسپۆڕەكانیتر زانیاری وەرگرتووە.

هەموو فێرخوازێكی پسپۆڕ ڕاپۆرتەكەی خۆی بۆ گروپەكەی خۆی دەخوێنێتەوە، دواتر گروپەكەی تاوتوێی ئەو زانیاریانە دەكەن.

ئەم گرووپە سەرەكیانە بەرپرسن لە كۆكردنەوە و دارشتنی ئەم زانیاریانە. لە كۆتاییدا دەبێت ڕاپۆرتێك ئامادەبكەن و بیدەن بە مامۆستا.

پێشكەشكردن:

گرووپە سەرەكییەكان كۆی بۆچونەكانی خۆیان دەربارەی هەموو تەوەرەكە بە شێوەی زارەكی بۆ هەموو پۆلەكە دەخەنە ڕوو.

مامۆستا داوا لە گرووپەكان دەكات بۆچونەكانی خۆیان لە ڕاپۆرتێكدا دوای چەند ڕۆژێك ئامادە بكەن.

هەڵسەنگاندن:

مامۆستا دەتوانێت چەند نمرەیەك لەسەر ئەم ڕاپۆرتانە دابنێت وەك بەشێك لە تاقیكردنەوەی ئاسایی هەژماری بكات.

یان هەڵسەنگاندنی فۆرماتیڤ بۆ ڕاپۆرتەكە بكات و فیدباك بە گرووپەكان بدات. واتە چی باشە وە چی پێویستە بۆ جار داهاتوو بكرێت.

٥٣- میتۆدی بیركردنەوەی شەشگۆشەیی:

لە جیهانی بازرگانی و داهێناندا نوێ نییە، تەنها ڕێگەی خۆی دەكاتە ناو پۆلەوە. شێوازێكە بۆ ڕەچاوكردنی پەیوەندییەكانی نێوان بیرۆكەكان و دۆزینەوەی توانسەكانی ئەو پەیوەندییانە. ئەگەر بەدوای چوارچێوەیەكی نوێدا دەگەڕێیت بۆ گفتوگۆ و بیركردنەوەی ڕەخنەگرانە، ڕەنگە ئەمە تەنها شتەكە بێت.

چۆن كاردەكات؟ كاتێک بیرۆكەیەک لەسەر شەشگۆشەیەک دادەنێیت، شەش لای هەیە كە دەتوانرێت پەیوەندی بە بیرۆكەكانی دیكەوە دروست بكرێت. كاتێک بیرۆكەی زۆر لەسەر چەندین شەشگۆشە دادەنێیت، گفتوگۆكردن لەسەر ئەوەی لە كوێدا چی بەیەكەوە ببەستیتەوە هەموو جارێک جیاواز دەبێت. ئەگەر هەمان حەوت كارتی بیرۆكەت بدەیتە حەوت كەس، پێتوایە هەمان حەوت تۆڕی شەشگۆشەی بەیەكەوە بەستراو بەدەست بهێنیت؟ ئایا خەڵک بە هەمان شێوە پەیوەندییەكان ڕوون دەكەنەوە؟ نەخێر.

بەڕاستی، ئەوە جوانی بیركردنەوەی شەشگۆشەیە. تەختەیەكی پەڕینەوە بۆ گفتوگۆیەكی تەواو داهێنەرانە دابین دەكات. كاتێک كە كۆمەڵێک شەشگۆشە دەدەیت بە كۆمەڵەیەكی بچووک و داوایان لێدەكەیت كە بە هەر شێوەیەک بێت بەیەكەوەیان ببەستنەوە، هەموو گروپێک وێنێكی جیاواز بە هۆكاری جیاوازەوە دێنێتە ئاراوە. لە ڕێگادا هیوادارین پرسیار لە یەكتر بكەن و قووڵایی چەمكەكانی سەر كارتەكان هەڵكەنن، مشتومڕ لەسەر ئەوە بكەن كە كام بیرۆكە زیاتر پەیوەستە بە چەمكێكی گرنگەوە و كام نموونە شایەنی یەكێک لەو شەش لایەنە بەنرخە.

هەنگاو بە هەنگاو: با وا دابنێین کە خوێندکارەکانتان بە گروپی بچووک داناوە و هەر گروپێک چاویان لە سەقفێکی جوانی شەشگۆشەیە. ئێستا چی؟ پێشنیار دەکەم بۆ یەکەمجار ئەم چالاکییە دەستپێبکەیت بە پێدانی ڕێنماییەکان شتێکی لەم شێوەیە:

کاتێک کۆمەڵە شەشگۆشەکانت هەبوو، کاتی ئەوە هاتووە گروپەکەت دەست بکات بە دروستکردنی پەیوەندی لە نێوانیاندا. ئێستا گفتوگۆکانتان لەسەر ئەوە دەبن کە نیشان بدەن کە چۆن و بۆچی پێتان وایە بیرۆکە و بژاردە جیاوازەکان بەیەکەوە دەبەستنەوە. هەموو کەسێک شتەکان بە شێوەیەکی جیاواز دەبینێت و ئەوەش باشە. تەنها بەردەوام بە لە قسەکردن تا ئەو پەیوەندیانە دەدۆزیتەوە کە دەلکێن. لەکاتی باسکردنی بیرۆکەکانتدا، دەقەکە بەکاربهێنە بۆ دۆزینەوەی بەڵگەی پشتگیری بۆ ئەوەی بۆچی پێتوایە پەیوەندییەکانتان پەیوەندییە بەهێزەکانن.

هەر شەشگۆشەیەک دەتوانێت تا شەشگۆشەی دیکە ببەسترێتەوە. ڕێکبخە تا هەست دەکەیت بەهێزترین تۆڕی شەشگۆشەیی لە شوێنی خۆیدا هەیە کە دەتوانیت. پاشان دەستبکە بە ڕوونکردنەوەی پەیوەندییەکانت بە تیرەکانی پەیوەندی، بنووسە بۆچی یەکتربڕینت لە نێوان شەشگۆشە کلیلییەکان دروست کردووە. هەموو کەسێک لە گروپەکەدا بە شێوەیەکی جیاواز بەشداری دەکات، ئەوەش باشە. پێویستە خەڵکت هەبێت کە گوێیان لێبگرن و پارچەکان بجوڵێنن بۆ دروستکردنی وێب، خەڵک مشتومڕ بکەن، خەڵک پرسیار بکەن.

لە کۆتایی باسەکەتدا، پێویستە تۆڕێکی چەمکەکانت هەبێت کە بەیەکەوە گرێدراون لەگەڵ پەیوەندییە ڕوون و ڕوونکراوەکان. ئەگەر بە شەشگۆشەی کاغەز کار دەکەیت، شریتیان لێبگرە یان بیچەسپێنە سەر پەڕەیەکی تری کاغەز بۆ ئەوەی پارێزراویان بێت، یان وێنەی وێبی تەواوکراوەکەت بگرە. ئەگەر بە شێوەیەکی دیجیتاڵی کار دەکەیت، دوو سلایدەکەت بنێرە: وێبی شەشگۆشەی تەواو، دواتر سلایدەکە لەگەڵ ڕوونکردنەوەکانت.

لێرەدا شوێنێکی زۆر هەیە بۆ ئەوەی خوێندکاران بە شێوازی ناوازەی خۆیان بەشداری بکەن. خاڵی چالاکییەکە ئەوەیە کە خوێندکاران بزانن کە هەموو کەسێک دەتوانێت ڕۆڵی جیاواز بگرێتە ئەستۆ کە گرنگە.

با سەیرێک بکەین کە ئەمە لە پۆلەکەتدا چۆنە. لەم حاڵەتەدا، من نموونە دیجیتاڵییەکانتان لەگەڵدا باس دەکەم کە لە سلایدەکانی گووگڵدا دروستکراون، چونکە ڕەنگە ئەمساڵ لە ڕێگەی کەناڵە ئۆنلاینەوە سەرکردایەتی گفتوگۆکانتان و چالاکییەکانی گروپە بچووکەکانتان بکەن. بەڵام شەشگۆشەی کاغەز بە هەمان شێوە نایاب و سەرنجڕاکێشن کاتێک دەتوانیت بەکاریان بهێنیت.

دەستپێك: فێرخوازان دەیان فۆرمی شەشگۆشە دەبڕنەوە، دواتر ئەو وشانەی لەسەر دەنوسن کە مامۆستا بۆیان دیاریدەکات، وشەکانی مامۆستا بریتین لە چەمك، زاراوە، تێرم، وشەی ئاسایی، ڕستەی کورت... کە لەناو کتێبەکانی پڕۆگرامدا هەن. هەموو فۆرمێك شەش لا و شەش گۆشەی هەیە، کاری فێرخوازان ئەوەیە ئەو شەش گۆشانە لە تەنیشت یەکەوە دابنێن کە پەیوەندییان بە یەکەوە هەیە، بە مەرجێك لەگەڵ دانانی هەر شەش گۆشەیەکدا فێرخوازان ئەوە ڕونبکەنەوە ئەو دوو شەش گۆشەیە چ پەیەوەندیەکیان بەیەکەوە هەیە. چەمکی وا هەیە لە شەش لاوە پەیەوەندی بەوانیترەوە هەیە.

ڕەنگکردنی شەش گۆشەکان: هیچ ڕێسایەك بۆ ڕەنگکردنی گۆشەکان نییە، ئەوە نەبێت کە منداڵان حەز بە ڕەنگکردن دەکەن، زۆرجار ئەکرێت ئەو شەشگۆشەی پەیوەندیان بەیەکەو هەیە یەك ڕەنگیان بکەن، ئەو شەشگۆشەی دوو گروپی پێکەوە گرێداوە دوڕەنگی بکەی نیوەی ڕەنگی گروپەکەی یەکەم و نیوەی ڕەنگی گروپی سێیەم. ئەم بابەتە وا لە

فێرخوازان دەکات کۆمەڵێك بابەت بە چەندین شێواز لەگەڵ یەکدا بگونجێنن، بۆ ئەوەی لە ڕێگەی دیالۆگەوە بگەنە دەرچەیەکی باش، لەمجۆرە دیالۆگانە پەنا دەبەنە بەر پرسیار، ڕوونکردنەوە، گفتوگۆ، ڕانان، بەکارهێنانی ئەرگومێنت.

نموونە: هونەری زمانی ئینگلیزی - سەرەتا با چاوێک لە باسێکی بیرکردنەوەی شەشگۆشەیی بۆ پۆلێکی ئینگلیزی بکەین، کە یەکەیەکی لە ساڵی ١٩٨٤دا پێچایەوە. لێرەدا ڕێکخستنەکە، لەگەڵ زاراوەکان کە لە سندوقی دەقی تاکەکەسی (جووڵاو)دا ڕیزکراون.

ئێستا خوێندکاران دەتوانن باس لە دانانی زاراوە/شەشگۆشەکانیان بکەن. لەم حاڵەتەدا لەبری ئەوەی شەشگۆشەی کاغەزی بەدەوریدا بگۆڕن، دەچنە ناو سلایدی گووگڵ، پاشان زاراوەکانیان بەسەر سلایدەکەدا دەکێشن و دادەبەزێنن و دەخەنە ناو تۆڕی شەشگۆشەکانەوە کاتێک بڕیار دەدەن لە کوێ دایانبنێن. ئێستا کە خوێندکارەکان پەیوەندییەکانیان بەو شێوەیە کردووە کە دەیانەوێت، پێویستە هەڵبژاردنەکانیان ڕوون بکەنەوە. ئەمەش دەتوانێت بە چەندین شێوە ڕووبدات:

خوێندکاران دەتوانن ئارگومێنتەکان بۆ یەک یان دوو پەیوەندی لەسەر ئامرازێکی وەک Flipgrid.

خوێندکاران دەتوانن شیکارییەکانیان بنووسن.

گروپەکان دەتوانن هاوکاری بکەن بۆ نووسینی ڕوونکردنەوە بۆ چەند پەیوەندییەکانیان یان پێشکەشکردنیان بۆ پۆلەکە.

چاوێک بخشێنە سەر ئەوەی کە ڕوونکردنەوە نووسراوەکان بۆ ئەو وێنەیەی کە وێنەی سەرەوە چۆنە. لەم حاڵەتەدا، خوێندکاران پێنج ڕوونکردنەوە هاوبەش دەکەن، بەڵام دەتوانیت ئەوە ڕێکبخەیت بۆ ئەوەی لەگەڵ پێداویستییەکانتان بگونجێت. هەندێک پەیوەندی هەمیشە لە هەندێکی تر سەرنجڕاکێشتر دەبن – ئەوانەی زۆرترین مشتومڕ دروست دەکەن، ئەوانەی سەرسوڕهێنەرن، ئەوانەی کە سێ بەشی سەرەکی لە یەک شوێندا بەیەکەوە دەبەسترێتەوە. خوێندکاران دەربارەی پەیوەندییە سەرەکییەکان بنووسن یان پێشکەشی بکەن، نەک دەربارەی هەر پەیوەندییەک.

٥٤- شێوازەکانی فێرکردنی مۆدێرن لە سەنگافورە و چین:

سیستەمی پەروەردە لە سەنگافورە و چین بە ستانداردە بەرزەکانیان و ڕێبازە داهێنەرەکانیان لە سەرانسەری جیهاندا بەناوبانگە. تەنها پەیوەندی بە فێربوونی زارەکی و توندی ئەکادیمیەوە نییە؛ دەوڵەتی شار پێشەنگ بووە لە شێوازەکانی فێرکردنی مۆدێرن کە داهێنان و بیرکردنەوەی ڕەخنەگرانە و فێربوونی تەواوی ژیان پەروەردە دەکەن. لەم گەڕانەدا، ئێمە

قووڵ دەبینەوە لە چوار تەکنیک لەو جۆرە کە خەریکە دیمەنی پەروەردەیی لە سەنگافورە دەگۆڕن. جیاوازیەکی دیاری سیستەمە سەنگافورە و چین ئەوان فێرخوازەکانیان لەسەر وێنە ڕاهێناوە کە بیرکردنەوەی لۆژیکی تیایدا ڕۆڵێکی گەورەتر دەبینێت و فێربون بەرجەستە دەکات. سەنگافورە و چین خاوەنی چەندین ستراتیژ و میتۆدین کە وایکردوە فێرخوازەکانیان ئاسانتر و خێراتر وەڵام بدەنەوە. ئەمانە خوارەوە چەند میتۆدێکی ئەم دوو وڵاتەن:

١. فێربوون لەسەر بنەمای لێکۆڵینەوە: فێربوونی بنەمادار بە لێکۆڵینەوە (IBL) ڕێبازێکی پێداگۆژیکە کە پرسیار و بیرۆکە و تێبینییەکانی خوێندکاران لە ناوەندی ئەزموونی فێربووندا دادەنێت. لەبری ئەو ڕێنماییە تەقلیدییەی کە مامۆستا سەرپەرشتی دەکات، IBL هانی خوێندکاران دەدات کە بە تەنیا زانیاری بگەڕێن و پرسیار بکەن و بدۆزنەوە، بەمەش تێگەیشتنێکی قووڵتر لە بابەتەکە پەروەردە دەکات.

چۆن لە سەنگافورە جێبەجێ دەکرێت؟ لە سەنگافورە زۆرجار IBL لە پرۆگرامی زانست و بیرکاریدا یەکدەخرێت. بۆ نموونە، ڕەنگە کێشەیەک یان سیناریۆیەکی جیهانی ڕاستەقینە پێشکەش بە خوێندکاران بکرێت و دواتر ڕێنمایی بکرێت بۆ داڕشتنی پرسیارەکانی خۆیان و ئەنجامدانی لێکۆڵینەوە و دەرەنجام. ئەم ڕێبازە نەک هەر فێربوون زیاتر سەرنجڕاکێش و پەیوەندیدارتر دەکات، بەڵکو یارمەتی خوێندکاران دەدات کە کارامەیی گرنگ وەک چارەسەرکردنی کێشەکان، بیرکردنەوەی ڕەخنەگرانە و هاوکاری پەرەپێبدەن.

٢. فێربوونی تێکەڵاو: فێربوونی تێکەڵاو شێوازێکی فێرکردنە کە فێرکاری ڕووبەڕووی نەریتی لەگەڵ فێربوونی دیجیتاڵی تێکەڵ دەکات. ئەم مۆدێلە تێکەڵە ڕێگە بە ئەزموونێکی فێربوونی کەسیتر و نەرمتر دەدات، کە بەپێی پێداویستییە جۆراوجۆرەکان و شێوازەکانی فێربوونی خوێندکاران دابین دەکات.

چۆن لە سەنگافورە جێبەجێ دەکرێت؟ لە سەنگافورە فێربوونی تێکەڵاو زیاتر بڵاو دەبێتەوە، بە تایبەت لە دوای پەتای کۆڤید-١٩. قوتابخانەکان تەکنەلۆژیا بەکاردەهێنن بۆ پێشکەشکردنی وانەکان بە شێوەی ئۆنلاین، دابینکردنی سەرچاوەی فێربوونی کارلێککارانە، و ئاسانکاری بۆ هاوکاری مەجازی لە نێوان خوێندکاراندا. بۆ نموونە، فەزای فێربوونی خوێندکارانی سەنگافورە (SLS)، پلاتفۆرمی ئۆنلاین کە لەلایەن وەزارەتی پەروەردەوە دەستپێکردووە، کۆمەڵێک سەرچاوە و ئامرازی فێربوون کە لەگەڵ پرۆگرامدا هاوتەریبکراون، پێشکەش دەکات کە ئەزموونی فێربوونی خوێندکاران لە ناو پۆل و دەرەوەی پۆل بەرز دەکەنەوە.

٣. یاریکردن: یاریکردن بریتییە لە بەکارهێنانی توخم و بنەماکانی یاری لە چوارچێوەی غەیرە یاریدا بۆ ئەوەی فێربوون زیاتر خۆش و سەرنجڕاکێش بێت. ئەمەش دەتوانێت بەکارهێنانی خاڵ، نیشانە، لیدەربۆرد، یان تەحەددای تێدابێت بۆ پاڵنانی خوێندکاران و بەرزکردنەوەی ئەزموونی فێربوونیان.

چۆن لە سەنگافورە جێبەجێ دەکرێت؟ لە سەنگافورە یاریکردن بە شێوازی جۆراوجۆر بەکاردەهێنرێت بۆ دەوڵەمەندکردنی ئەزموونی فێربوون. بۆ نموونە هەندێک لە قوتابخانەکان یارییە پەروەردەییەکان بەکاردەهێنن بۆ فێرکردنی بابەتەکانی وەک بیرکاری و زانست، لە کاتێکدا هەندێکی تر توخمەکانی یارییەکان دەخەنە ناو سیستەمی بەڕێوەبردنی فێربوونیانەوە بۆ پاڵنانی خوێندکاران بۆ تەواوکردنی ئەرکەکان و بەشداریکردن لە گفتوگۆکانی پۆلدا. بەکارهێنانی یاریکردن نەک هەر فێربوون چێژبەخشتر دەکات، بەڵکو هاندەری بەشداری چالاکانە و هەستکردن بە کێبڕکێ و دەستکەوت لەنێو خوێندکاراندا پەروەردە دەکات.

لە چین، یاریکردن لە هەردوو خوێندنی سەرەتایی و ناوەندیدا زیاتر بەکاردەهێنرێت. ئەوە پەیوەندی بە گۆڕینی پۆلەوە نییە بۆ یاریگای یاریکردن، بەڵکو پەیوەندی بە بەکارهێنانی میکانیکی یارییەکانەوە هەیە، وەک خاڵ و ئاست و پاداشت، بۆ پاڵنانی خوێندکاران و بەرزکردنەوەی ئەزموونی فێربوونیان.

چۆن لە چین جێبەجێ دەکرێت؟ کۆمپانیا چینییەکانی ed-tech وەک VIPKid و Magic Ears لە پێشەنگی جێبەجێکردنی یاریکردن لە فێربووندا بوون. ئەوان پلاتفۆرمی ئۆنلاین کارلێککاریان پەرەپێداوە کە توخمەکانی یارییەکە لە فێربوونی زمانی ئینگلیزیدا جێگیر دەکەن، ئەمەش وایکردووە پرۆسەکە زیاتر سەرنجڕاکێش بێت بۆ فێرخوازانی گەنج.

وەک ئەوە وایە وانەیەکی زمان بکەیتە ڕاوکردنی گەنجینەکان، کە هەر وشەیەک یان دەستەواژەیەکی نوێ کە فێری دەبیت گەنجینەی دۆزراوەتەوە. ئەو هەستەی کە خوێندکاران لە 'بردنەوە' لە یارییەکەدا بەدەستی دەهێنن دەتوانێت پاڵنەرێکی بەهێز بێت، هانیان بدات بۆ بەردەوامبوون لە فێربوون و باشتربوون.

٤. پۆلی وەرگەڕاو: پۆلی وەرگەڕاو مۆدێلێکی پێداگۆژییە کە پێکهاتەی فێربوونی نەریتی پێچەوانە دەبێتەوە. لەبری ئەوەی لە پۆلدا ڕێنمایی وەربگرن و لە ماڵەوە ئەرکی ماڵەوە ئەنجام بدەن، فێرخوازەکان لە ماڵەوە فێری مادەکان دەبن، بەزۆری لە ڕێگەی وتارە ڤیدیۆییەکانەوە، پاشان ئەوەی لە پۆلدا فێری بوون لە ڕێگەی گفتوگۆ، چالاکییەکانی چارەسەرکردنی کێشەکان، یان پرۆژەکانەوە جێبەجێی دەکەن.

چۆن لە سەنگافورە جێبەجێ دەکرێت؟ لە سەنگافورە مۆدێلی پۆلی وەرگەڕاو لەلایەن قوتابخانەکانی زیاتر و زیاترەوە وەرگیراوە. مامۆستایان خەریکی دروستکردنی وانەیەکی ڤیدیۆیی و سەرچاوەی دیجیتاڵین بۆ ئەوەی خوێندکاران لە ماڵەوە بخوێنن، ئەمەش کاتەکانی پۆل ئازاد دەکات بۆ چالاکییە کارلێککارانە و هاوبەشەکان. ئەم ڕێبازە نەک هەر ڕێگە بە فێربوونی کەسایەتی زیاتر دەدات، بەڵکو فێربوونی چالاک و هاوکاری هاوتاکانیش بەرەوپێش دەبات.

چۆن لە چین جێبەجێ دەکرێت؟ زانکۆکانی وەک زانکۆی پێکین و زانکۆی سینگوا پێشەنگ بوون لە جێبەجێکردنی مۆدێلی پۆلی وەرگەڕاو لە چین. ئەوان پلاتفۆرمی ئۆنلاینیان بەکارهێناوە بۆ پێشکەشکردنی وتارەکانی پێشوەختە تۆمارکراو، کە خوێندکاران دەتوانن لە کاتی گونجاودا دەستیان پێ بگات. بۆیە کاتەکانی پۆل دەبێتە سەکۆیەک بۆ گفتوگۆی قووڵ و فێربوونی هاوبەش.

وەک ئەوە وایە پۆلەکە بکەیتە یانەیەکی دیبەیتی زیندوو، کە هەمووان پێشتر لێکۆڵینەوەکانی خۆیان تێدا کردووە. مامۆستا لەبری ئەوەی تاکە سەرچاوەی زانست بێت، دەبێتە ئاسانکار و ڕێنمایی گفتوگۆکان دەکات و لە کاتی پێویستدا ڕوونکردنەوە دەدات.

٥. فێربوون لەسەر بنەمای پرۆژە: فێربوون لەسەر بنەمای پرۆژە شێوازێکی فێرکارییە دینامیکییە کە هانی خوێندکاران دەدات بۆ بەدەستهێنانی زانیاری و لێهاتوویی لە ڕێگەی کارکردن لەسەر پرۆژەی جیهانی ڕاستەقینە و کەسایەتی مانادار. وەک ئەوە وایە فێری چێشت لێنان بیت بە دروستکردنی ژەمێک، نەک تەنها خوێندنەوەی ڕێچکەیەک. ئەزموونی دەستی نەک هەر تێگەیشتن بەرز دەکاتەوە بەڵکو فێربوون پەیوەندیدارتر و سەرنجڕاکێشتر دەکات.

لە چین، فێربوون لەسەر بنەمای پرۆژە زیاتر پەسەند دەکرێت، بەتایبەتی لە پەروەردەی پیشەیی و تەکنیکیدا. ڕێگە بە خوێندکاران دەدات زانیاری تیۆری لە دۆخە پراکتیکییەکاندا بەکاربهێنن، بەمەش بۆشایی نێوان تیۆری و پراکتیک پڕبکاتەوە.

چۆن لە چین جێبەجێ دەکرێت؟ دامەزراوە چینییەکانی وەک قوتابخانەی پیشەیی شەنگەهای بۆ تەکنەلۆژیا و بەڕێوەبردنی پیشەسازی، فێربوون لەسەر بنەمای پرۆژە لە پرۆگرامەکانیاندا جێبەجێ دەکەن. خوێندکاران کار لەسەر پرۆژەکانی پەیوەست بە پیشەسازی دەکەن، کە نەک تەنها توانا تەکنیکییەکانیان بەرز دەکاتەوە بەڵکو تواناکانی چارەسەرکردنی کێشە و کاری تیمییان پەرەپێدەدات.

وەک ئەوە وایە پۆلەکە بکرێتە پیشەسازییەکی بچووک، کە خوێندکاران کرێکارن و پرۆژەکان بەرهەمن. ئەو ئەزموونە پراکتیکییەی کە لە ڕێگەی ئەم شێوازەوە بەدەست دەهێنرێت نەک هەر فێربوونی خوێندکاران دەوڵەمەند دەکات بەڵکو ئامادەیان دەکات بۆ هێزی کار.

٤. فێربوونی کەسی: فێربوونی کەسی شێوازێکی فێرکردنە کە پرۆسەی فێربوون بەپێی پێداویستی و ئارەزووەکانی تاکەکەسی هەر خوێندکارێک دەگونجێنێت. وەک ئەوە وایە ڕاهێنەرێکی کەسی لە هۆڵی وەرزشدا هەبێت، کە پلانی ڕاهێنان بە تایبەتی بۆ تۆ دیزاین دەکات، بە پشتبەستن بە ئاستی لەشجوانی و ئامانجەکانت.

لە چین، فێربوونی کەسی زیاتر وەک ڕێبازێکی بەنرخ ناسراوە، بەتایبەتی لەگەڵ هاتنی تەکنەلۆژیا کە فێربوونی کەسی زیاتر دەکاتە جێبەجێکردن. دان بەو ڕاستییەدا دەنێت کە هەر خوێندکارێک تایبەتە و بە شێوازی خۆی فێر دەبێت و هەر بۆیە، ڕەنگە ڕێبازێکی یەک قەبارە بۆ هەمووان کاریگەرترین نەبێت.

چۆن لە چین جێبەجێ دەکرێت؟ کۆمپانیا چینییەکانی تەکنەلۆژیای ed-tech وەک Squirrel AI و Yuanfudao سوودیان لە زیرەکی دەستکرد وەرگرتووە بۆ پێشکەشکردنی ئەزموونی فێربوونی کەسی. پلاتفۆرمەکانیان ئەلگۆریتم بەکاردەهێنن بۆ گونجاندنی ناوەڕۆک و خێرایی فێربوون لەگەڵ پێداویستییەکانی هەر خوێندکارێک، ئەمەش فێربوون کاراتر و کاریگەرتر دەکات.

وەک ئەوە وایە مامۆستایەکی تایبەتت هەبێت کە خاڵە بەهێز و لاوازەکانت بزانێت و بتوانێت بەو پێیە وانەکان بگونجێنێت. ئەم ڕێبازە تاکەکەسییە نەک تەنها دەرئەنجامەکانی فێربوون بەرز دەکاتەوە بەڵکو ئەزموونێکی فێرکاری ئەرێنیتر و چێژبەخشتر پەروەردە دەکات.

لە کۆتاییدا دەتوانین بڵێین ئەم شێوازە مۆدێرنانەی فێرکردن تەنها بریتی نین لە تێکەڵکردنی تەکنەلۆژیا یان خۆشکردنی فێربوون. ئەوان بریتین لە گۆڕینی فۆکەس لە وانەوتنەوە بۆ فێربوون، لە مامۆستاوە بۆ خوێندکار. ئەوان پەیوەستن بە بەهێزکردنی خوێندکاران بۆ ئەوەی بەرپرسیارێتی فێربوونی خۆیان بگرنە ئەستۆ و تەیارکردنیان بەو لێهاتووییانەی کە پێویستیانە بۆ سەدەی بیست و یەکەم. لە کاتێکدا سەنگافورە و چین بەردەوامە لە داهێنان و تاقیکردنەوە لەسەر ئەم شێوازانە، نموونەیەک بۆ وڵاتانی دیکە دادەنێت کە لە هەوڵەکانیاندا بۆ باشترکردنی پەروەردە پەیڕەوی لێبکەن.

٥٥- میتۆدی نەخشەی بیرکردنەوە:

نەخشەی بیرکردنەوە، میتۆدێکی وانەگوتنەوەی زۆرباشە، بەتایبەت بۆ سەرەتای هەموو بەشێکی نوێ، مامۆستایان دەتوانن سودی لێببینن. مرۆڤ لەجیاتی ئەوەی لە مێشکی خۆیدا هێڵکارییەك بۆ وانەکەی دابنێت و بیرلێبکاتەوە، دەتوانێت لەسەر کاغەز ئەو هێڵکارییە بنوسێت و پێیبڵێت نەخشەی بیرکردنەوە (تەونی جاڵجاڵۆکە).

ئەوەی پەیوەستە بەم میتۆدە خوێندکاران زیاتر سودی لێدەبینن تا لەوانە وتنەوەی کلاسیکی، چونکە لەلایەك ئاسانە پێویستی بە ئامادەکاری زۆر نییە لەلایەکیتریش فاکتەری بیرکردنەوە و وروژاندنی تێدایە. نەخشەی بیرکردنەوە پێکهاتەیەکی هاوشێوەی نەخشەی چەمکی هەیە، هەندێک لە هەمان توخمەکانیان هەیە، لەوانە پرسیارێکی فۆکەس یان چەمکێکی سەرەکی، بەستنەوەی وشە و دەستەواژەکان، پەیوەندی بڕبڕەیی و پێکهاتەیەکی پلەبەندی.

کەی نەخشەی بیرکردنەوە بەکاربهێنرێت؟ نەخشەی بیرکردنەوە چوارچێوەیەکی بینراو بۆ تۆمارکردن و شیکردنەوەی بیرۆکە و بیرکردنەوە ئاڵۆزەکان دابین دەکات. بینینی چەمکێک و پێکهاتە جۆراوجۆرەکانی، تێگەیشتن و پاراستنی زانستەکە ئاسانتر دەکات.

سوودەکانی نەخشەسازی بیرکردنەوە:

نەخشەی بیرکردنەوە یارمەتیت دەدات بیرکردنەوەکانت لە سەرت دەربهێنیت و بخەیتە ناو فۆرماتێکی ڕێکخراو و هاوبەشەوە. هەندێک لە سوودە سەرەکییەکانی نەخشەسازی بیرکردنەوە بریتین لە:

باشترکردنی ڕاگرتنی بیرگە و بیرهێنانەوە: نەخشەی بیرکردنەوە و یارمەتیدەرە بینراوەکانی تر سەلمێنراون کە یارمەتیدەرن لە بیرەوەری و وەبیرهێنانەوەی زانیاری. دانانی بیرۆکەکان لە چوارچێوەیەکی بینراودا کۆنتێکستی زیادە دابین دەکات و یارمەتی مێشکت دەدات پەیوەندی بەهێزتر لە نێوان چەمکەکاندا دروست بکات.

بەرزبوونەوەی تێگەیشتن: هەروەها فۆرماتی بینراوی نەخشەی بیرکردنەوە وا دەکات بیرۆکەکان ئاسانتر تێبگەن چونکە چەمکە ئاڵۆزەکان دابەش دەکرێن بۆ هەنگاو و بەشە تاکەکەسییەکان. ئەمەش واتە نەخشەی بیرکردنەوە ئامرازێکی زۆر باشە بۆ ڕاهێنان و فێرکردن چونکە یارمەتیدەرە بۆ گەیاندنی زانیاری بە شێوەیەکی لۆژیکی و بینراو.

چارەسەری کاریگەرتر: نەخشەی بیرکردنەوە یارمەتیت دەدات بۆ گەڕان و هەڵسەنگاندنی ڕێبازە جیاوازەکان بۆ کێشەیەکی دیاریکراو، یارمەتیت دەدات باشترین چارەسەرەکان بۆ تەحەددیاتی کارەکەت بدۆزیتەوە. فۆرماتەکە هانت دەدات کە بیرۆکەکانت بە درێژایی ڕێگاکە تا ئەنجامەکانیان پەیڕەو بکەیت بۆ دۆزینەوەی ئەو چارەسەرانەی کە ڕەنگە بە پێچەوانەوە نەتدۆزیبێتەوە.

ڕێگایەکی ڕوون بەرەو سەرکەوتن: نەخشەی بیرکردنەوە وەک نەخشەی ڕێگا کاردەکات کە ئاماژەت پێدەدات بە ئاراستەی سەرکەوتن. نەخشەی بیرکردنەوەیەکی باش ڕێکخراو دەتوانێت بە تەواوی نیشانت بدات کە چۆن بەرەو دەرئەنجامە ئایدیاڵەکانت بەردەوام بیت و بگەیتە ئامانجە کورت و درێژخایەنەکانت.

دروستکردنی نەخشەی بیرکردنەوە:

نەخشەی بیرکردنەوە ڕێگەت پێدەدات بیرکردنەوەکانت ڕێکبخەیت بۆ بیرۆکەی کردار و هاوبەش. بۆ دروستکردنی نەخشەی بیرکردنەوە، ئەم هەنگاوە سادانە پەیڕەو بکە:

هەنگاوی یەکەم: لە ناوەڕاستی لاپەڕەیەکی سپی یان وایبۆردەکەوە دەستپێبکە. بابەتێکی ناوەندی دەستنیشان بکە کە پێویستە لێی بکۆڵیتەوە. بە چەمکێکی فراوان دەست پێبکە کە دەتەوێت بە تەواوی لێکۆڵینەوەی لەسەر بکەیت.

هەنگاوی دووەم: هەوڵبدە لە شوێنی بیرۆکە سەرەکییەکەت وێنەیەك لە ناوەڕاست دابنێ، چونکە یەك وێنە گوزارشت لە هەزار وشە دەکات.

هەنگاوی سێیەم: دروستکردنی لق لە بابەتی ناوەندییەوە بۆ بابەتەکانی لاوەکی. ئەم لقانە یارمەتیت دەدەن بۆ لێکۆڵینەوە لە لایەنە تایبەتەکانی بیری سەرەکی.

هەنگاوی چوارەم: ڕەنگ بەکاربهێنە، چون ڕەنگەکان شتێکی جوان و سەرنجراکێشن.

هەنگاوی پێنجەم: بەردەوام بە لە دروستکردنی نەخشەی بیرکردنەوەت بە لقە زیادەکان. بابەتی لاوەکییەکان بە وێنەگەورەکەی ناوەڕاستەوە پەیوەست بکە. بەردەوام بە لە زیادکردنی لق و بابەتە لاویەکییەکان بۆ یەکتر، بۆ ئەوەی

بە تەواوتی لە هەر بیرۆکەیەک بکۆڵیتەوە. بەدەوری بازنە گەورەکەدا بازنەیتر بکێشە، پاشان بە دەوری بازنە لاوەکیەکان بازنەیتر بکێشە.

هەنگاوی شەشەم: با هێڵەکانی پەیوەستکردن چەماوەبن، چونکە بەکارهێانی هەر هێلێکی دیکە جگە لە هێڵی ڕاست، مێشك ئاسودە دەکات.

هەنگاوی حەوتەم: لە هەموو ئاستێکدا وشەکلیلێك بەکاربهێنە، چونکە بەکارهێنیانی چەند وشەکلیل نەخشەکە بەهێزتر دەکات و نەرمییەکی پێدەبەخشێت.

هەنگاوی هەشتەم: نەخشەکە کۆتایی پێبهێنە. فۆرماتکردن ڕێکبخە و لە شوێنی پێویستدا پشکنینی ڕاستییەکان ئەنجام بدە. لەبیرت بێت کە نەخشەی بیرکردنەوەت ڕەنگە بۆ ڕوونکردنەوەی زانیارییەکان بۆ ئەندامانی تری تیمەکە بەکاربهێنرێت، بۆیە پێویستە ڕێک و پێک و ڕێکخراو بێت.

لە کاتی پێویستدا پێداچوونەوە بە نەخشەی بیرکردنەوەدا بکە. دوای هاوبەشکردنی نەخشەی بیرکردنەوەت یان بەکارهێنانی بۆ ڕوونکردنەوەی بیرۆکەکانت بۆ کەسێکی تر، پێداچوونەوە و زیادکردنی ناوەڕۆک لە شوێنی پێویستدا. نەخشەی بیرکردنەوە مەبەست لێی ئەوەیە کە سەرچاوەیەکی نەرم و نیان و دینامیکی بێت، نەک شتێک کە جارێک دروستی بکەیت و هەرگیز نەگەڕێتەوە بۆی. ئامادەبە گۆڕانکاری بکەیت بۆ ئەوەی نەخشەی بیرکردنەوەت کاریگەرتر بێت.

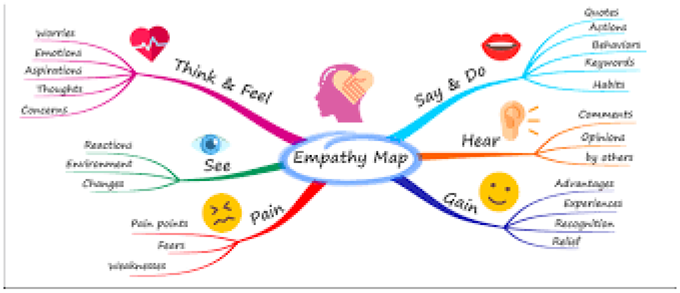

٥٦: میتۆدی نەخشەی زاراوەکان:

بایەخدان بە مەسەلەی دروستکردن و کارکردنی خوێندکاران لەگەڵ چەمك و زاراوەکاندا یەکێکە لە بنەما هەرە سەرەکییەکانی پەروەردەی هاوچەرخ کە فێرخوازان لە جیهانی پێشکەوتوودا کاری پێدەکەن. کۆڵەکەی سەرەکیی نەخشەی زاراوەکان لەسەر دوو تیۆر بنیاتنراوە، یەکەمیان تیۆریەکەی ئاوزبێڵ دەربارەی ئەسیمیلاسیۆن و دووەمیشیان تیۆرییەکەی نۆڤاك لەسەر فێربوون، کە جەختیانکردوەتەوە کە مرۆڤ دەتوانێت لە ڕێگەی ئاوێتەکردنی زانیارییە نوێ و کۆنەکانی خۆیەوە، فێری شتی نوێ ببێت. مەرجی سەرەکی نەخشەی زاراوەکان ئەوەیە خوێندکاران بونەوەرێکی ئەکتیڤ و چالاکە و بەسوودوەرگرتن لە زانیاریە کەڵەکەبوە کۆنەکانی خۆی دەتوانێت بەشدارییەکی چالاکانە لە بەرهەمهێنانی مەعریفەدا بکات.

شێوازی کارکردن:

لە ڕێگای نەخشەیەکی هەرەمی هەموو ئەو زاراوانەی وابەستەی یەکترن بەیەکەوە دەبەسترێتەوە، لە زاراوەی سەرەکی بۆ زاراوە لاوەکییەکان دێتە خوارەوە.

زاروەکان بەشێوەی هەرەم دارێژراون.

زاراوە و چەمکەکان لەسەر بنەمای زانستی بەیەکەوە دەبەسترێتەوە.

میتۆدێکە بۆ پوختەکردنەوە و خستنەڕووی بابەتێك، بۆ دڵنیابونەوە لە ئاستی گەیشتنی زانیاری.

بەکاردێت بۆ بەراوردکردنی چەند بابەت یان چەند بوارێك و دەستپێکردنی گفتوگۆی هەمەلایەنە.

بۆ تاقیکردنەوەی زارەکی فێرخوازان سودی زۆری هەیە.

پشت نابەستێت بە گروپسازی فێرخوازان.

بەزۆری لە کۆتایی هەر بەش و وانەیەکدا بەکاردێ.

ئامانج:

بیرخستنەوەی تەواوی بابەتیکی باسکراوە لە نەخشەیەکدا.

دروستکردنی هەستی بڕوابەخۆبونی فێرخوازە لەبەشداریکردنی وانەکان بەبێترس.

فێرخوازی ئاست لاوازیش حەزی بەشدار لا گەڵا دەبێت.

بونی نەخشەی زاراوەکان هاوکارە بۆ ئەوەی زانیاری لە مێشکی فێرخوازاندا بۆ ماوەیەکی زۆر بمێنێتەوە.

فێرخوازان فێردەبن بۆ هەرکارێکیان نەخشەی پێشوەختە دابڕێژن.

هەنگاوەکانی جێبەجێکردن:

مامۆستا کۆی بەشە وانەکە بە شێوازێکی زانستی شیکار دەکات.

نوسینی دەستەواژەی سەرەکی لە سەرەوەی ناوەڕاستی بۆردەکە.

لە دارشتنی نەخشەکە مەرجە، شێوەی هەرەمی بنوێنێت.

زاراوەکان لەناو چوارگۆشە یان لاکێشە بنوسرێن و بە هێڵێکی ڕاست بەیەکتر ببەسترێنەوە.

فێرخوازان هەموو بەش و زاراوە لاوەکییەکان بە ڕیزبەندی لە چوارگۆشەکان بنوسرێن لەسەر بۆردەکە.

هەڵسەنگاندن:

مامۆستا زانیاریەکانی سەر بۆردەکە بسڕێتەوە، جگە لە زاراوەی سەرەکی.

بە پرسیاری زارەکی بەشە بەشی بابەتەکە لە فێرخوازان بپرسێتەوە، ئەگەر کرا فێرخوازان شوێنی نوسینی زاراوەکە لە نەخشە هەرەمەکیەکە دەستنیشان بکەن.

مامۆستا بە شێوەی وتاری، پوختەی بابەتەکە لەسەر نەخشە هەرەمەکیەکە بۆ فێرخوازان ڕوونبکاتەوە.

ئەنجام:

ماندووبونی کەمتر و کاتیی کەمتریشی پێویستە.

دروستبونی کەشێکی چێژبەخش لە ناوپۆل.

گەشتنی زانیاریەکان بە فێرخوازان بە شێوازێکی بینراو بیستراو.

جێگیربوونی زانیاریەکان لە یادگەی ماوە درێژی فێرخوازان.

وروژاندنی حەز و پەرۆشی فێرخوازان بۆ فێربون و خوێندنگە، بەشداریکردنی زیاتریان لە وانەکان.

شێوازی کارکردن لە نەخشەی زاراوەکان و نەخشەی بیرکردنەوە زۆر لەیەکەوە نزیکن، بەڵام دوو خاڵ لەیەکیان جیادەکاتەوە:

یەکەم: نەخشەی زاراوەکان بە شێوەی هەرەمی لەسەرەوە بۆ خوارەوە دروستدەکرێت. نەك بە شێوەی جاڵجاڵۆکەیی.

دووەم: لە شوێنی وشەی ئاسایی لێرە بە زۆری چەمك و زاراوە بەکاردێت.

لەم جۆرە میتۆدەدا فێرخوازان زۆر بە شێوەیەکی وردتر و زانستیانەتر بیردەکەنەوە کە کام زاراوە لە کوێ دابنێن. بەهۆی ئەم نەخشەیە زانیارییە پەرتوبڵاوەکانیان لە چوارچێوەی نەخشەیەکی زانستیدا کۆدەکەنەوە. زۆرگرنگە مامۆستایان ئەو زاراوەو چەمکانە بە وشەیەکی ئاسایی بەیەکەوە ببەستێتەوە بۆ ئەوەی فێرخوازان بە ئاسانی لە بابەتەکان بگەن.

٥٧- ستراتیژی فێرکردن و فێربوونی هێڵکاری KWL:

لە ساڵی ١٩٨٦ لە لایەن دۆنا ئێم ئۆگلەوە دامەزراوە،. لەو کاتەدا لێکۆڵینەوەی قووڵی لەسەر ستراتیژییە جیاوازەکان دەکرد کە دەتوانن یارمەتی پەروەردەکاران بدەن بە شێوەیەکی کاریگەر فێری خوێندەواری و تێگەیشتن لە خوێندنەوە خوێندکاران بکەن. میتۆدەکە بەشێوەیەك دارێژراوە کە مامۆستا و فێرخواز پێکەوە کاربکەن. فێرخوازان زانیاری پێشوەختە و زانیاری نوێ تۆمار دەکەن و بەیەکیانەوە دەبەستنەوە.

مۆدێلێکی فێرکاری کە خوێندنەوەی چالاکانەی دەق ڕوونکردنەوە پەرەپێدەدات، گریمانە دەکات کە زانیاری پێشوو ڕۆڵێکی گرینگ دەگێڕێت لە چۆنیەتی لێکدانەوەی خوێندکاران کە دەیخوێننەوە و ئەوەی لە خوێندنەوە فێردەبن. بۆ ئەوەی بە باشی بخوێنینەوە، دەبێت دەستمان بگات بەو زانیاریانەی کە پێشتر لەبارەی بابەتەکەوە هەمانە، یان بە شێوەیەکی گونجاو بیخەینە بەردەست تا تێگەیشتن ڕووبدات.

ستراتیژی فێرکردن و فێربوون لە چارتی KWL چییە؟ هێڵکاری KWL ڕێکخەرێکی گرافیک و ئامرازێکی فێربوونە کە یارمەتی خوێندکاران دەدات زانیارییەکانی پێشوویان سەبارەت بە بابەتێک هاوبەش بکەن، لە وانە نوێیەکان تێبگەن و فیدباک بدەن سەبارەت بەو شتانەی کە فێربوون. KWL کورتکراوەی:

بزانە – ئەوەی من پێشتر فێریبووم. فێرخوازان هەموو ئەو زانیاریانەی پێشتر فێری بوون لێرە تۆماری دەکەن.

دەمەوێت – ئەوەی دەمەوێت فێربیم. فێرخوازان بەو پرسیارانە پڕدەکەنەوە کە دەیانەوێت چی فێربن.

فێربە – ئەوەی فێربووم. فێرخوازان ئەم بەشە بەو زانیاریانە پڕدەکەنەوە کە فێربوون.

گرنگی میتۆدەکە:

فێرخواز بەهێز دەکات لە توانای خوێندنەوەی دەقەکان.

فیرخوازان دەخاتە بەردەم بەرپرسیاریتی دەرئەنجامی فیربوونیان.

زۆر گونجاوە بۆکاری گروپات لە کاتی فیربوونی دوور.

حەزی فێرخوازان بۆ وانەکان زیاد دەکات، هۆکارە بۆ بەشداریکردنی کارای فێرخوازان.

شێوازی کارکردن:

پێش وانەکە، خوێندکاران ئەو شتانە باس دەکەن کە پێشتر لەبارەی بابەتێکەوە دەزانن و ئەوەی دەیانەوێت چی فێربن لە ڕوونکردنەوەی مامۆستاکەیان. دوای پۆلەکە، ئەو شتانەی لە کاتی وانەکەدا فێربوون، باسی دەکەن. ئەم ستراتیژە فێربوونە زۆر باشە بۆ یارمەتیدانی خوێندکاران بۆ تێگەیشتن لە وانەکان چونکە هانیان دەدات کە زانیارییەکانی پێشوویان، ئارەزووی فێربوونی زیاتر و ئەو زانیارییە نوێیانەی کە تازە هەڵیانمژیوە، بەیەکەوە ببەستنەوە.

بە هێڵکارییەکانی KWL، مامۆستایان دەتوانن خوێندکاران سەرقاڵ بکەن و یارمەتیان بدەن بۆ چاندنی ئارەزووی فێربوونی بابەتێکی نوێ. وە لەبەر ئەوەی چالاکانە بەشداری لە پرۆسەی فێربوونیان دەکەن، خوێندکاران هەست دەکەن کە بەرپرسی خوێندنەکەیانن، ئەمەش یارمەتیان دەدات بە خێرایی فێربن.

هەروەها وەک مامۆستایەک دەتوانیت هێڵکارییەکانی KWL بەکاربهێنیت بۆ پێوانەکردنی بۆشاییەکانی زانیاری خوێندکارەکانت بۆ ئەوەی بتوانیت ڕێگاکانی پڕکردنەوەیان بدۆزیتەوە. بەم شێوەیە، تۆ تەنها فێری خوێندکاران ناکەیت کە پێتوایە چی پێویستە بزانن، بەڵکو ئەوەی لە ڕاستیدا پێویستە بزانن.

چۆنێتی بەکارهێنانی ستراتیژی فێرکردن و فێربوونی هێڵکاری KWL:

بەکارهێنانی هێڵکاری KWL لە وانەیەکدا زۆر ئاسانە. لێرەدا ئەو سێ هەنگاوە دەخەینەڕوو کە پێویستە پەیڕەوی لێبکەیت:

هێڵکارییەکی KWL دروست بکە: هەنگاوی یەکەم بریتییە لە دروستکردنی هێڵکاری KWL بە ستوونی بۆ بەشەکانی K و W و L. دەتوانیت یان هێڵکارییەکە لەسەر تەختەکە بکێشیت یان قاڵبی هێڵکاری KWL لەگەڵ خوێندکارەکانت بەکاربهێنیت (بڕوانە خشتەکەی خوارەوە).

ئەوەی دەیزانم	ئەوەی دەمەوێت بیزانم	ئەوەی فێربووم

لە خوێندکاران بپرسە کە پێشتر چی دەزانن دەربارەی بابەتەکە: پێش دەستپێکردنی پۆلەکە، بە کورتی بابەتێکی نوێ بناسێنە و لە خوێندکارەکانت بپرسە کە چی لەبارەیەوە دەزانن. ئەگەر تەمەنیان ئەوەندە بوو کە بتوانن بنووسن، با هەموو ئەو شتانەی کە لەبارەی بابەتەکەوە دەزانن (یان پەیوەندییان پێوە هەیە) لە ستوونی K (بزانە)دا بنووسن.

ئەگەر پۆلەکە بەدواداچوونی وانەیەکی پێشوو بێت، ئەوا قوتابیەکانت دەتوانن ئەو شتانە پڕبکەنەوە کە لە کۆتا پۆلدا فێری بوون. لەوانەیە پۆلەکە دابەش بکەیت بۆ گروپی بچووک و هەر گروپێک زانیاری پێشووی خۆی لەگەڵ باقی پۆلەکەدا دابەش بکەیت. ئەم ڕاهێنانە یارمەتیت دەدات بزانیت خوێندکارەکانت بەکۆمەڵ چی تێدەگەن یان لە وانەکانی پێشوو بە هەڵە تێدەگەن. بەپێی دۆخەکە، دەتوانیت یان تێنەگەیشتنەکانی خوێندکاران ڕاست بکەیتەوە یان زانیارییەکان بەکاربهێنیت بۆ ئاگادارکردنەوەی ئەم وانە نوێیە.

لە خوێندکارەکانت بپرسە کە دەیانەوێت چی بزانن: کاتێک هەموو خوێندکارەکانت ئەو شتانەیان دەستنیشان کرد کە پێشتر لەبارەی بابەتەکەوە دەزانن، لێیان بپرسە کە دەیانەوێت چی بزانن. زۆرجار خوێندکاران لەم بەشەدا گیر دەخۆن چونکە پێویستی بەوەیە بیر لەو شتانە بکەنەوە کە هێشتا پێت نەناساندوون. بۆ چاککردنی ئەمە، پۆلەکەت دابەش بکە بۆ گروپی بچووکتر و هانی هەر گروپێک بدە بیرۆکەکان لە یەکترەوە هەڵبگرن بۆ پڕکردنەوەی ستوونی W (Want).

ئەگەر پۆلەکەت زانیارییەکی زۆریان لەسەر بابەتەکە نییە یان لەگەڵ ئەم بەشەدا کێشەیان هەیە، یارمەتیان بدە بە پێشکەشکردنی پرسیاری خێرا کە ڕێنمایی پرۆسەی بیرکردنەوەیان دەکات. ڕێگەیەکی زۆر باش بۆ ئەم مەبەستە ئەوەیە کە داوا لە خوێندکارەکانت بکەیت یەکێک لەم جۆرە پرسیارانە بنووسن: کێ، چی، کەی، لە کوێ، بۆچی و چۆن؟

لێرەدا ئەم سێ هەنگاوە نوێیە مانای چییە و چۆن لە دۆخێکی ڕاستەقینەی پۆلدا یاری دەکەن:

چۆن فێری دەبم؟

ئەم هەنگاوە زۆر گرنگە چونکە ڕێگە بە خوێندکاران دەدات زانیاری بدۆزنەوە و شیکاری بکەن و کۆیان بکەنەوە کە یارمەتیان دەدات باشتر لە بابەتەکە تێبگەن. بۆ پڕکردنەوەی ئەم بەشە، هانی خوێندکارەکانت بدە بیر لەوە بکەنەوە کە چۆن و لە کوێ زانیاری زیاتر لەسەر بابەتەکە بەدەست دەهێنن لەسەر خۆیان. ئەمەش دەتوانێت لە کتێب، بابەت، ماڵپەڕە ئۆنلاینەکان، مەکۆکانی سۆشیال میدیا، یان ڤیدیۆی یوتیوبەوە بێت.

وەڵام – چۆن زانیاریەکانم جێبەجێ دەکەم؟

ئەم هەنگاوە یارمەتی خوێندکاران دەدات ئەوەی لە پۆلدا فێری بووە بە جیهانی ڕاستەقینەوە ببەستنەوە. لێیان بپرسە: "چۆن تێگەیشتنە تازە دۆزراوەکانتان لە دۆخە ڕاستەقینەکانی ژیانیدا بەکاردەهێنن؟" ئەگەر خوێندکارەکانت لەم بەشەدا گیریان خوارد، هەندێک لێکچوون یان تەنانەت چیرۆکی ڕاستەقینە بەیەکەوە باس بکە کە نیشان دەدەن کە چۆن مرۆڤ دەتوانێت زانیاری نوێ لە چوارچێوەی دیکەدا بەکاربهێنێت.

چ پرسیارێکی نوێم هەیە؟

هاندانی خوێندکارەکانت بۆ پرسیاری زیاتر ئەو بیرۆکەیە بەهێز دەکات کە فێربوون پرۆسەیەکی بەردەوام و بەیەکەوە بەستراوەتەوە و هەر زانیارییەکی نوێ دەبێتە هۆی پرسیاری زیاتر کە پێویستیان بە وەڵامە. قوتابیەکانت تێدەگەن کە تەنها لەبەر ئەوەی پۆلەکە کۆتایی هاتووە، کتێبێکیان خوێندووەتەوە، یان پڕۆژەیەکیان تەواو کردووە، بە بابەتێک تەواو نەبوون.

لە کۆتایی پۆلەکەدا، داوا لە خوێندکارەکانت بکە بیر لە پرسیارە سەرەتاییەکانیان بکەنەوە (ستوونی W) و ئەو وەڵامانەی کە تۆ پێشکەشت کردووە، و ئاماژە بدە ئەگەر پرسیاری دیکەیان لەسەر ئەو بابەتە هەیە کە حەز دەکەن بیکەن. ئەم پرسیارانە لە ستوونی Q تۆمار بکە.

تێبینی: ئەم پرسیارە نوێیانە یارمەتیت دەدەن، وەک مامۆستایەک، سنووری زانیاری ئێستای خوێندکارەکانت و بۆشاییە زانارییە سەرهەڵداوەکان دەستنیشان بکەیت کە دەتوانیت بە وانەکانی داهاتوو پڕیان بکەیتەوە.

هێشتا دەتەوێت بزانم/فێربم؟

دوای تەواوبوونی پۆل، لە خوێندکارەکانت بپرسە کە ئایا وەڵامی هەموو پرسیارەکانیان هەیە لە ستوونی W (Want to know) . هەروەها لێیان بپرسە ئایا پرسیاری نوێ هەیە کە لە کاتی وانەکەدا هاتۆتە ئاراوە. هەر پرسیارێکی نوێ و/یان پرسیارێکی بێ وەڵام لە ستوونی W دەچێتە ناو ستوونی S.

ئەمەش ڕێگەت پێدەدات پێش ئەوەی بچیتە سەر بابەتەکەی داهاتوو، پرسیارەکانی خوێندکارەکانت بخەیتە ڕوو.

بۆ پڕکردنەوەی ئەم ستوونە، لە خوێندکارەکانت بپرسە کە بۆچی پێیان وایە زانیارییەکانی ناو وانەکە بۆ ئەوان گرنگن. تێگەیشتن لەوەی بۆچی وانەکە پەیوەندیدارە یارمەتی خوێندکاران دەدات وانەکە بخەنە ناو چوارچێوەیەکەوە، لە کاتی پرۆسەی فێربووندا پاڵنەریان هەبێت و بزانن چۆن بە باشترین شێوە زانیارییەکانیان بەکاربهێنن.

تێبینی: فێرخوازان دەتوانن ئەم بەشە پڕبکەنەوە لە کاتی وانەدا یان دوای وانەکان.

تێبینی: فێرخوازان دەتوانن ئەم بەشە پڕبکەنەوە لە کاتی وانەدا یان دوای وانەکان.

F – لە کوێ زانیاریم دۆزیەوە: ئەگەر خوێندکارەکانت فێرخوازی سەربەخۆن، ئەم هەنگاوە گرنگە چونکە یارمەتی خوێندکاران دەدات ئاگاداری ئەوە بن کە لە کوێ زانیاری زیاتریان لەسەر بابەتەکە دۆزیوەتەوە. ئەمە بە تایبەتی بەسوودە ئەگەر پێویست بکات جارێکی تر بەدوای زانیارییەکاندا بگەڕێن لەکاتێکدا سەرچاوەکانیان دەخوێننەوە یان ئاماژە بە سەرچاوەکانیان دەکەن لە ئەرکێک/پرۆژەیەکدا.

ئەگەر تۆ وانە بە خوێندکارانی قۆناغی ناوەندی یان ئامادەیی دەڵێیتەوە، ستوونی F دەتوانێت یارمەتی تۆ و خوێندکارەکانت بدات بۆ گفتوگۆکردن لەسەر سەرچاوە پەیوەندیدار و بەناوبانگەکانی زانیاری.

R – دەتەوێت لەبیرت بێت : ستوونی R ئەو شوێنەیە کە خوێندکاران دەتوانن ئەو زانیارییە سەرەکییانە بنووسن کە دەیانەوێت لەبیریان بێت. دەتوانیت ئەم بەشە بەکاربهێنیت بۆ یارمەتیدانی خوێندکاران بۆ درککردن بە گرنگترین بەشەکانی وانەکە، هەروەها چۆن ئەو زانیاریانەی کە هەڵیدەمژن کاریگەرییان لەسەر تێگەیشتنیان هەیە لە بابەتەکانی تر (یان بابەتەکان) کە لە داهاتوودا فێری دەبن.

پێشنیاری جێبەجێکردن:

١. هێڵکارییەکی KWL دروست بکە و دەقی هەڵبژێردراو پێشکەش بکە. ڕوونکردنەوەی ئامانجی...

خوێندنەوە/بینین کە دەبێت ئەنجام بدرێت، بۆ نموونە. بۆ تەواوکردنی پرۆژەیەک یان پرۆژەیەکی توێژینەوە.

٢. داوا لە خوێندکاران بکە بە تاک کار بکەن بۆ پشکنینی ناونیشانی دەقەکە و لیستکردنی ئەوەی کە لەبارەیەوە دەزانرێت بابەتەکە، بە سوودوەرگرتن لە زانیاری پاشخانی خۆیان. ئەمانە لە ستوونی K بنووسە.

٣. وەک گروپێک باسی لیستەکە بکە و فراوانتری بکە بە کۆکردنەوەی زانیاری پاشخان لە سەرانسەری گروپەکان و هەموو چینەکە.

٤. داوا لە خوێندکاران بکە کە چییان دەوێت یان پێویستە بزانن دەربارەی بابەتەکە لە ستوونی W دا بنووسن. ئەمە دەتوانێت پەیوەندی بە ئامانجی خوێندنەوە هەبێت (بڕوانە هەنگاوی یەکەم).

٥- دەقی هەڵبژێردراو بۆ قوتابیان بخوێنەرەوە، یان قوتابیان خۆیان بیخوێننەوە

٦. له خوێندکاران بپرسە کە چ زانیارییەکی نوێیان لە دەقەکە بەدەستهێناوە و ئەمە لە L ستوون.

٧. هەڵسەنگاندنی ئەوەی کە ئایا ئەو زانیاریانەی فێریان بووە بەسە بۆ مەبەستەکەیان.

٨. هەنگاوی داهاتوو لەبەرچاو بگرە، بۆ نموونە. بەدوای زانیاریدا بگەڕێ لە دەقە زیادەکان، پوختەیەک لە دەقەیان دروست بکە وشەکانی خۆی، یان بەکاری بهێنە بۆ کارکردن لەسەر پرۆژەیەک.

چۆن مامۆستا بتوانێت شێواز و ڕێگایەکی باشتر هەڵبژێرێت؟

هەڵبژاردنی باشترین ڕێگا پەیوەستە بە ئەزمون و شارەزای مامۆستا، پاشان پەیوەستە بە ئاست و توانا و تەمەنی فێرخوازەکانەوە، لەگەڵ ئەوەشدا جیاوازی نێوان وانە تیۆری و وانە پراکتیەکانەوە وە هەروەها لە ناو یەک وانەدا لە بابەتێک بۆ بابەتێکیتر دەگۆڕێت، لە هەمووی گرنگتر کاتی پێویستی بەردەست و توانای مادیش ڕۆڵێکی سەرەکی دەبێت لە دەستنیشانکردنی کام شێواز و ڕێگا دروسترینیانە.

کام ڕێگا گونجاوە پێویستی بەم خاڵانەی خوارەوە هەیە:

ئامانجی وانەکە.

تایبەتمەنی فێرخواز.

توانا بەردەستە مادیەکان.

کاتی بەردەست.

لێهاتوی مامۆستا لە جێبەجێکردنی ڕێگا و شێوازەکان.

جۆری وانە.

بەشی سێیەم: هەڵسەنگاندن:

هەڵسەنگاندنی فێرخوازان:

هەڵسەنگاندن بەشێکی گرنگی پرۆسەی فێربونە و بەشێکی دانەبڕاوە لە پرۆسەی فێرکردن-فێربوون. پێویستی بە پلاندانانی تایبەت هەیە بۆ بەکارهێنانی ئەرک و گفتوگۆکان بۆ ئەوەی بزانرێت خوێندکاران چیتێدەگەن و چیتێناگەن. بەبێ هەڵسەنگاندنێکی باش و بەردەوام بۆ توانای فێرخوازان ناتوانرێ پلانێکی تۆکمە دابنرێت بە گوێرەی ئاستی ڕاستەقینەیان بێت. هەروەها پێویستە مامۆستایان ئامادەبن بۆ مامەڵەکردن لەگەڵ وەڵامی خوێندکاران. دۆزینەوەی هەڵەی فێرخوازان تارادەیەک ئاسانە بە بەراورد لەگەڵ تێگەیشتن لە هۆکارەکانی پشت هەڵەکانیان. کارێکیتری هەڵسەنگاندن گرنگیدانێکی ورد و زانیاری قووڵی لەسەر چەمک و بنەماکان دەکات کە خوێندکاران فێری دەبن... ئەو تێڕوانینانەی بەدەستمان دەهێنن بە کردنی هەڵسەنگاندن بە بەشێکی ئاسایی لە فێرکردندا، وامان لێدەکات پێداویستییەکانی ئەو خوێندکارانە دابین بکەین کە تامەزرۆی ئاڵنگاری زیاترن و بۆ دابینکردنی دەستێوەردان بۆ ئەوانەی کە خەبات دەکەن.

هەڵسەنگاندن ئاسانکاری دەکات بۆ فێربوونی خوێندکاران و باشترکردنی فێرکردن، و دەتوانێت فۆڕمی جۆراوجۆر بگرێتەبەر. هەڵسەنگاندنی فێرخوازان بە گشتی بەسەر سێ جۆردا دابەش دەکرێت: هەڵسەنگاندن بۆ فێربوون، هەڵسەنگاندنی فێربوون و هەڵسەنگاندن وەک فێربوون.

ئایا هەڵسەنگاندن و تاقیکردنەوە یەک شتن؟

نەخێر! تاقیکردنەوە جۆرێکە لە جۆرەکانی هەڵسەنگاندن. لە کاتێکدا هەڵسەنگاندن ئەو ڕێگا جیاوازانەیە کە مامۆستا هەڵسەنگاندن بۆ فێرخوازێک دەکات کە دەتوانێت لە ڕێگەی هەردوو هەڵسەنگاندنی فەرمی و نافەرمیەوە بێت کە ڕێگە دەدات ڕێبازەکانی فێرکردن و فێربوون بگونجێنرێن، بۆیە فێرخوازان دەتوانن بەدەستی بهێنن.

هەڵسەنگاندنی کاریگەر بۆ فێربوون واتە فێربوون دەبێتە پرۆسەیەکی هاوبەش کاتێک منداڵان بیر لە فێربوونی خۆیان دەکەنەوە و فیدباک بە خۆیان دەدەن هەروەها فیدباک لە هاوتەمەن و مامۆستایان وەردەگرن بۆ ئەوەی فێربوونیان بەرەو پێشەوە ببەن.

چۆن خوێندکارێک بە کارامەیی و پێوەرە بنەڕەتییە سەرەکییەکان پێشدەکەوێت؟

ئاستی دەستکەوتی خوێندکار بەراورد دەکرێت بە ستانداردەکانی وڵات و ئامانجەکانی کۆتایی ساڵ. نووسەرانی هەڵسەنگاندنی فۆرماتیف و کۆی گشتی لە پۆلدا، ئاماژە بەوە دەکەن کە تا زیاتر بتوانین زانیاری لەسەر خوێندکاران کۆبکەینەوە لەگەڵ بەشداریکردن و پێشکەوتنیان لە پرۆسەی فێربووندا، پەروەردەکاران زیاتر ئامێری پێویستیان هەیە لەگەڵ تێڕوانین و داتایەکی گرنگ بۆ... ڕێکخستنی ڕێنمایی و پلانەکانی دەستێوەردان. ئەمەش یارمەتی هەموو خوێندکارێک دەدات کە بەردەوام بێت لە پێشکەوتن لە خوێندنەکەیدا.

ئاماژەشیان بەوەشکردووە، "ئەگەر بڕیارە هەڵسەنگاندن هێزێکی ئەرێنی بێت لە پەروەردەدا، دەبێت بە شێوەیەکی دروست جێبەجێ بکرێت. ناتوانرێت تەنها بۆ ڕیزکردنی خوێندکاران بە پێی نمرەکانیان یان بۆ ڕەخنەگرتن لە شێوازی پەروەردە بەکاربهێنرێت. دەبێت ئامانجەکانی باشترکردنی پەروەردە بێت. لەبری ئەوەی "فێرمان دەکەن بۆ ئەوەی تاقیکردنەوە بکەین'، دەبێت "ئەوە تاقی بکەینەوە کە فێری دەبین".

بۆچی ڕۆڵی مامۆستا لە هەڵسەنگاندن گرنگە؟

ڕۆڵی مامۆستا بریتییە لە پلاندانان و بەڕێوەبردنی هەڵسەنگاندنەکە. لایەنێکی ڕۆڵی ئەوان بەکارهێنانی ورد و بەرهەمدارە لە هەڵسەنگاندن. پاشان دۆزینەوەکانیان بەکاردەهێنن بۆ ئاگادارکردنەوەی هەنگاوەکانی داهاتوو، چ هەنگاوەکانی خۆیان و چ فێرخوازیەکان. خوێندکاران لە دڵی پرۆسەکەدا دەهێڵێتەوە. دۆزینەوەکانیان ئازادی بە مامۆستایان دەبەخشێت بۆ گەڕان بەدوای ستراتیژی و چەمکی نوێدا کە دەبێتە هۆی زۆرترین فێربوونی خوێندکاران.

بۆ ئەوەی هەڵسەنگاندن سەرکەوتوو بێت، مامۆستایان سەرەتا دەبێت ژینگەی کۆمەڵایەتی و سۆزداری و پۆلی گونجاو دروست بکەن. پێویستە خوێندکاران هەست بە سەلامەتی و بەها و ڕێزگرتن بکەن پێش ئەوەی هەست بە بەهێزبوون بکەن کە ئەوەندە بتوانن بەشداری لە دەرفەتەکانی هەڵسەنگاندنی مانادارادا بکەن. مامۆستایان دەتوانن ئەمە بکەن بە ئەرێنی، نزیکبوونەوە، زەردەخەنەکردن، پێشوازیکردن لە خوێندکارەکانیان، پابەندبوون بە ڕەفتاری خوێندنگە و سیاسەتەکانی وانەوتنەوە و فێربوون، چاوەڕوانییەکی زۆر، و تێگەیشتن و هاوسۆزی لەگەڵ خوێندکارەکانیان.

بە هەمان شێوە، شێوازی پەیوەندی مامۆستایان لەگەڵ خوێندکاران یارمەتیدەرە بۆ دانانی بناغەیەکی بەهێز بۆ هەڵسەنگاندن کاریگەر. بۆ نموونە ئەگەر بەردەوام بە خوێندکاران بڵێن کە هەڵەن، ئەوا کاریگەری لەسەر خۆکاراییەکانیان دەبێت. زمانی لەم شێوەیە، کاتێک بە بەردەوامی بەکاردەهێنرێت، تەنها دەبێتە هۆی ئەوەی خوێندکاران بەشدارییان لێبکەن. بەڵکو مامۆستایان دەتوانن تێڕوانینە هەڵەکان لە فێربووندا وەک دەرفەتێک بۆ گەشەکردن و سەرکەوتنی خوێندکاران چارەسەر بکەن. ئەم ڕێبازە خۆڕاگری لە خوێندکاراندا دروست دەکات چونکە پێیان وایە هێشتا ئامادەنین، بەڵام لەبری ئەوە هەست بە متمانە دەکەن و ئەوەندە ئاگادارن کە هەنگاوەکانی داهاتوویان بناسن.

بۆ بەرزکردنەوەی ئاستی پاڵنەر لە پۆلدا، مامۆستایان دەتوانن داوا لە خوێندکاران بکەن کە سەرنجیان لەسەر باشتربوونی خۆیان بێت نەک ئاستی دەستکەوتەکانیان.

جۆرەکانی هەڵسەنگاندنی فێربوون چین؟

تەکنیکەکانی هەڵسەنگاندن دەبێت جیاواز بن، هەروەک چۆن وانەکان جیاوازن. لە ڕێگەی هەڵسەنگاندنی جۆراوجۆرەوە، مامۆستایان دەتوانن باشتر لە پێشکەوتنی خوێندکاران تێبگەن و دیاری بکەن کە ئایا هەڵسەنگاندنی دامەزراو کاردەکات یان پێویستە شێوازی هەڵسەنگاندنەکەیان ڕێکبخەن. بەردەوام بە لە خوێندنەوە بۆ زانینی جۆرەکانی هەڵسەنگاندن و جۆرەکانی ئامرازەکانی هەڵسەنگاندن. چەندین جۆری هەڵسەنگاندن هەیە کە دەتوانیت بەکاری بهێنیت بۆ دیاریکردنی زانیاری و لێهاتوویەکانی تیمەکەت و لە کوێدا دەتوانن پێشبکەون. بەڵام، لەگەڵ زۆرێک لە بژاردەکان، دیاریکردنی ئەوەی کامیان باشترین کاریگەری دەبێت بۆ تۆ و تیمەکەت دەتوانێت زۆر ڕوون نەبێت. هەر لەبەر ئەم هۆکارە، ئێمە لیستی ڕێنماییمان دروست کردووە کە زۆرترین جۆرە پێشنیارکراوەکانی هەڵسەنگاندن و ئامرازەکانی هەڵسەنگاندنی پۆلەکانە کە دەبێت لەبەرچاو بگیرێن.

هەڵسەنگاندن سیانزە جۆری هەیە: دەستنیشانکردن، فۆرماتیف و کۆکردنەوە گرنگترینیانن. هەرچەندە بەگشتی ئەم سیانزە جۆرە بە هەڵسەنگاندن ناودەبرێن، بەڵام جیاوازییەکی زۆر لە نێوانیادا هەیە.

١٣ جۆری هەڵسەنگاندن:

هەڵسەنگاندن بۆ فێربوون هەڵسەنگاندنێکی بەردەوامە کە ڕێگە بە مامۆستایان دەدات چاودێری خوێندکاران بکەن لەسەر بنەمای ڕۆژانە و دەستکاری وانەوتنەوەکانیان بکەن بە پشتبەستن بەو شتانەی کە خوێندکاران پێویستیانە بۆ

ئەوەی سەرکەوتوو بن. ئەم هەڵسەنگاندنە ئەو فیدباکە لە کاتی خۆیدا و تایبەت دەدات بە خوێندکاران کە پێویستە بۆ ڕێکخستنی فێربوونیان.

لە ئاستی کۆرسەکاندا، هەڵسەنگاندن داتای گرنگ لەسەر فراوانی و قووڵی فێربوونی خوێندکار دەدات. هەڵسەنگاندن زیاترە لە نمرەدانان. پەیوەندی بە پێوانەکردنی پێشکەوتنی فێربوونی خوێندکارانەوە هەیە. بەم شێوەیە هەڵسەنگاندن وەک "پرۆسەی کۆکردنەوەی زانیاری بۆ باشتر تێگەیشتن لە خاڵە بەهێز و لاوازەکانی فێربوونی خوێندکار" پێناسە دەکرێت. بەکورتی جۆرەکانی هەڵسەنگاندن دەخەینە ڕوو لەم بەشانەی خوارەوە:

١. هەڵسەنگاندنی پراکتیکی:

هەڵسەنگاندنی پراکتیکی پێکدێت لە چالاکییە پراکتیکییەکان کە مەبەست لێی هەڵسەنگاندن و چاودێریکردنی کارامەیی و ڕەفتاری پراکتیکی فێرخوازانە. یارمەتیدەرە بۆ دڵنیابوون لەوەی کە ئایا ئەوان شایستەن بۆ ئەو ڕۆڵە و توانای مامەڵەکردنیان لەگەڵ ئەو ئەرکانەدا هەیە کە پەیوەندییان بە بوارەکەی خوێندنی هەڵبژێردراوی خۆیانەوە هەیە. هەروەها گرنگیدانی کەسێک بە وردەکارییەکان لەم جۆرە هەڵسەنگاندنەدا هەڵدەسەنگێندرێت، ئەمەش ئاماژەیەکی باشترت پێدەدات کە تا چەند باش کاردەکات لە کارەکەدا و زانیاری و تواناکانی لە ژینگەیەکی جیهانی ڕاستەقینەدا بەکاردەهێنێت. ئەمە بە تایبەتی یارمەتیدەرە بۆ بابەتەکانی وەک ڕاهێنانی سەلامەتی بۆنە، خزمەتگوزاری کڕیار و زۆر شتی تر.

لە ڕێگەی ئامرازی هەڵسەنگاندنی پراکتیکییەوە، دەتوانیت بە ئاسانی لیستی پشکنینی دیجیتاڵی خۆت دروست بکەیت و بەکاری بهێنیت بۆ هەڵسەنگاندن و بەدواداچوونی زانیاری و لێهاتوویی فێرخوازان. هەموو ئەنجامەکان بە شێوەیەکی ئۆتۆماتیکی لەم پلاتفۆرمەدا بەدواداچوونیان بۆ دەکرێت، ئەمەش هەموو کێشەیەکی چاودێریکردنی ئاستی فێرخوازان لە ڕێگەی لیستەی پشکنینی کاغەزی یان پەرەگرافەوە دەبێت.

٢. هەڵسەنگاندنی دەستنیشانکردن:

هەڵسەنگاندنی دەستنیشانکردن پەسەندترین جۆری هەڵسەنگاندنی فێربوونە بۆ پشکنینی بنکەی زانیاری ئێستای فێرخواز. زۆربەی کات، دەتوانێت یارمەتیت بدات بۆ دەستنیشانکردنی زانیارییەکانی ئێستای خوێندکارەکان لەسەر بابەتێک، کۆمەڵە کارامەییەکان و تواناکانیان، و بۆ ڕوونکردنەوەی تێڕوانینە هەڵەکان پێش ئەوەی وانەوتنەوە ئەنجام بدرێت. زانینی خاڵە بەهێز و لاوازەکانی خوێندکاران دەتوانێت یارمەتیت بدات باشتر پلان دابنێیت کە چی فێربکەیت و چۆن فێربیکەیت.کۆمەڵێک پرسیار لەخۆدەگرێت کە لە سەرەتای پۆلێک یان کۆبوونەوەی ڕاهێناندا دەدرێن بۆ دیاریکردنی خاڵە بەهێز و لاوازەکانی فێرخواز پێش فێربوون. هەڵسەنگاندنی دەستنیشانکردن:

کۆمەڵێک پرسیاری نووسراو (هەڵبژاردنیان وەڵامی کورت) بۆ دیاریکردنی زانیاری یان دیدگای ئێستای خوێندکاران لەسەر بابەتێکی دیاریکراو بە هەڵسەنگاندنی دەستنیشانکردن ناسراوە. پرسیارەکان لە سەرەتای یەکەکەدا، لە خولەکەدا، یان لە گفتوگۆکەدا دابەش دەکرێن.

ئامانج لێی بەدەستهێنانی بیرۆکەیەکی گشتییە کە پۆلەکە لە کوێیە لە ڕووی ئەکادیمی، سۆزداری، یان ئایدیۆلۆژییەوە بۆ ئەوەی مامۆستا بتوانێت بڕیار بدات کە چۆن باشترین فێرکردنی ماددە نوێیەکە فێری فێرخوازان بکات.

لە کاتێکدا ئەمجۆرە هەڵسەنگاندنە زیاتر لە خوێندنگە بەکاردەهێنرێت، دەتوانیت ئەم هەڵسەنگاندنە وەک بەشێک لە پرۆسەی وەرگرتنەکەت بخەیتە ناو خوێندنگەوە بۆ ئەوەی فێرخوازەکان بەباشی بناسیت و پێوەرێک دابنێیت بۆ جێبەجێکردنی پەرەپێدانی لێهاتوویی و زانیارییەکانیان. ئامۆژگارییەکی خێرا بۆ مامۆستایان – بیر لەوە بکەرەوە کە هەمان

هەڵسەنگاندنیان پێ بدەیت بۆ ئەوەی بزانیت چۆن پێشکەوتنیان بەدەستهێناوە لە دوای پەیوەندیکردنیان بە تیمەکەتەوە!

هەندێک لەو ئامرازانەی لەم جۆرە هەڵسەنگاندنەدا بەکاردەهێنرێن بریتین لە:

گۆڤارەکان.

کویز/تاقیکردنەوە.

کۆنفرانسی/چاوپێکەوتن.

پۆستەرەکان.

ئەرکەکانی ئەنجامدان.

نەخشەی مێشک.

بۆشایی-داخستنی.

ڕاپرسییەکانی خوێندکاران.

٣. هەڵسەنگاندنی فۆرماتیف:

فیدباکێکی فۆرماتیف: (پێوەرێکە بۆ ئەوەی بزانیت فێرخواز چۆن فێربووە نەك چەند فێربووە)، لەم جۆرە خەملاندنانەدا تەنها تاقیکردنەوەکان هەژمار ناکرێن، بەڵکو هەموو جۆرە چالاکیەکانی وەك-تاقیکردنەوەی تیۆری، چالاکی، بەرهەمی کردەیی، ڕاپۆرت و توێژینەوە..هتد-.

فەلسەفەی پشت هەڵسەنگاندن بۆ فێربوون ئەوەیە کە هەڵسەنگاندن و فێرکردن لە کۆیەکدا یەکبخرێن. هێزی هەڵسەنگاندنێکی لەو جۆرە لە تەکنەلۆژیای ئاڵۆز یان بەکارهێنانی ئامێرێکی هەڵسەنگاندنی دیاریکراوەوە سەرچاوە ناگرێت. ئەوە لە ناسینی ئەوەی کە چەندە فێربوون لە ئەرکە باوەکانی ڕۆژی خوێندندا ڕوودەدات – و چەندە تێڕوانینێک بۆ مامۆستایانی فێربوونی خوێندکاران دەتوانن لەم مادەیە وەربگرن. هەڵسەنگاندنی فۆرماتیف ئاماژەیە بۆ کۆمەڵێک تەکنیک کە مامۆستایان بەکاریدەهێنن بۆ هەڵسەنگاندنی تێگەیشتنی خوێندکار، پێداویستییەکان و دەستکەوتی ئەکادیمی وەک ئەوەی بە درێژایی خولەکە ڕوودەدەن.

هەڵسەنگاندن بۆ فێربوون هەڵسەنگاندنێکی بەردەوامە کە ڕێگە بە مامۆستایان دەدات چاودێری خوێندکاران بکەن لەسەر بنەمای ڕۆژانە و دەستکاری وانەوتنەوەکانیان بکەن بە پشتبەستن بەو شتانەی کە خوێندکاران پێویستیانە بۆ ئەوەی سەرکەوتوو بن. ئەم هەڵسەنگاندنە ئەو فیدباکە لە کاتی خۆیدا و تایبەت دەدات بە خوێندکاران کە پێویستە بۆ ڕێکخستنی فێربوونیان.

دوای وتنەوەی وانەیەک، پێویستە دیاری بکەین کە ئایا وانەکە بۆ هەموو خوێندکاران سودی بووە لێیتێگەشتوون و لە هەمان کاتدا هێشتا ئاڵنگاریەکان هەن؛ ئەوەی خوێندکاران فێریبوون و هێشتا پێویستە بزانن؛ چۆن دەتوانین وانەکە باشتر بکەین بۆ ئەوەی کاریگەرتر بێت؛ ئەگەر پێویست بوو، چ وانەیەکیتر وەک بەدیلێکی باشتر پێشکەش بکەین. ئەم هەڵسەنگاندنە بەردەوامەی هەڵبژاردنی فێرکاری لە دڵی باشترکردنی پراکتیکی وانەوتنەوەماندایە.

یارمەتی مامۆستایان دەدات ئەو چەمکانە دەستنیشان بکەن کە خوێندکاران کێشەیان هەیە لە تێگەیشتن، ئەو لێهاتووییانەی کە کێشەیان هەیە لە هەڵگرتن، یان ئەو پێداویستیانەی فێربوون کە هێشتا بەدەستیان نەهێناوە. هەروەها دیاری دەکات کە ئایا لایەنەکانی وانەوتنەوە سەرکەوتوون یان دەستکاریکردن پێویستە.

هەڵسەنگاندنی فۆرماتیف فێرخوازان ئاگادار دەکاتەوە کە چۆن دەتوانن لە فێربوونیاندا پێشبکەون، چ هەنگاوێک پێویستە بنێن بۆ ئەوەی بگەنە شوێنی مەبەست. هەر شتێک کە قورستربێت لە وەڵامێکی ڕاستەوخۆ و دەستنووس، ڕەنگە کاریگەرییەکی کاریگەری لەسەر فێربوونەکە نەبێت وەک ئەوەی لەو ساتەدا ڕوودەدات.

ئامانجی سەرەکی ئەم جۆرە هەڵسەنگاندنە پەروەردەییە بریتییە لە (چاودێریکردنی فێربوونی خوێندکارانە) دیاریکردنی ئەوەی کە فێرخوازان چۆن بەرەوپێش دەچن لەگەڵ فێربوونیان و لە هەمان کاتدا، هەر کەلێنێکی زانیاری، تێنەگەیشتن، یان ئاستێکی لێهاتوویی کە هێشتا بەدەستیان نەهێناوە، دەستنیشان بکرێت. بەم شێوەیە، مامۆستاان و مامۆستایان دەتوانن دەستبەجێ دەستکاری و ڕێکخستنی ستراتیژییەکانی وانەوتنەوەیان بکەن بۆ بەدەستهێنانی فێربوونێکی کاریگەری بەرز. پێشکەشکردنی فیدباکێکی بەردەوام کە دەتوانرێت لەلایەن مامۆستاانەوە بەکاربهێنرێت بۆ باشترکردنی وانەوتنەوەیان و لەلایەن خوێندکارانەوە بۆ باشترکردنی فێربوونیان.

بۆیە باشتر وایە فیدباکێکی فۆرماتیف لە سەرەتای دەستپێکی وانەکەدا بدرێت، و پێش هەڵسەنگاندنە کۆکراوەکان. فیدباکێکی فۆرماتیف یارمەتی خوێندکاران دەدات بۆ باشتربوون و ڕێگریکردن لە دووبارەکردنەوەی هەمان هەڵە. لە هەندێک حاڵەتدا، پێش ئەوەی خوێندکاران بتوانن پێشبکەون، یان هەست بە توانای پێشکەوتن بکەن، بۆ قۆناغی داهاتووی هەڵسەنگاندنەکە، فیدباک پێویستە.

هەڵسەنگاندنی فۆرماتیف پێشکەوتنی خوێندکار دەپێوێت بەڵام دەتوانێت پێشکەوتنی خۆت وەک مامۆستایەك هەڵسەنگێنێت. بۆ نموونە، لە کاتی جێبەجێکردنی چالاکیەکی نوێ لە پۆلدا، دەتوانیت لە ڕێگەی چاودێریکردن یان ڕاپرسیکردنی خوێندکارانەوە، دیاری بکەیت کە ئایا چالاکییەکە پێویستە دووبارە بەکاربهێنرێتەوە یان نا (یان دەستکاری بکرێت). گرنگییەکی سەرەکی هەڵسەنگاندنی فۆرماتیف بریتییە لە دیاریکردنی ئەو بوارانەی کە ڕەنگە پێویستیان بە باشترکردن هەبێت. ئەم هەڵسەنگاندنانە بە شێوەیەکی گشتی نمرەیان پێنادرێت و وەک پێوەرێک کاردەکەن بۆ پێشکەوتنی فێربوونی خوێندکاران و بۆ دیاریکردنی کاریگەری وانەوتنەوە (جێبەجێکردنی شێواز و چالاکییە گونجاوەکان).

ستراتیژییەکانی هەڵسەنگاندنی فۆرماتیف بریتین لە:

جۆرەکانی هەڵسەنگاندنی فۆرماتیف: تێبینییەکان لە کاتی چالاکییەکانی ناو پۆلدا؛ لە خوێندکاران فیدباک نازارەکی لە کاتی وانەدان ڕاهێنانەکانی ئەرکی ماڵەوە وەک پێداچوونەوە بۆ تاقیکردنەوە و گفتوگۆی پۆلەکان).

گۆڤارەکانی ڕەنگدانەوەی کە لە ماوەی وەرزەکەدا جار جار پێداچوونەوەیان بۆ دەکرێت کۆبوونەوەکانی پرسیار و وەڵام، بە هەردوو شێوەی فەرمی- پلان بۆ داڕێژراو و نافەرمی- لەسەرخۆ کۆنفرانسەکانی نێوان مامۆستا و خوێندکار لە خاڵە جیاوازەکانی وەرزدا چالاکییەکانی ناو پۆل کە خوێندکاران بە شێوەیەکی نافەرمی ئەنجامەکانیان دەخەنەڕوو فیدباکەکانی خوێندکاران بە وەڵامدانەوەی پرسیارێکی تایبەت سەبارەت بە ڕێنماییەکە و خۆهەڵسەنگاندنەکانیان بۆ ئەنجامدان و پێشکەوتنەکان کۆدەکرێنەوە.

شیکاری کاری خوێندکاران.

پرسیارکردنی ستراتیژی.

شێوازی بیرکردنەوە-جووتە-بەشکردن.

بلیتی وەرگرتن/دەرچوون.

وەرەقەی یەک خولەک.

هەڵسەنگاندنە فۆرماتیڤەکان:

یارمەتی خوێندکاران بدەن کە خاڵە بەهێز و لاوازەکانیان دەستنیشان بکەن و ئەو بوارانە بکەنە ئامانج کە پێویستیان بە کارکردنە.

یارمەتی فاکەڵتی بدەن بۆ ئەوەی بزانن کە خوێندکاران لە کوێدا کێشەیان هەیە و دەستبەجێ چارەسەری کێشەکان بکەن.

هەڵسەنگاندنە فۆرماتیڤەکان بەگشتی گرەوێکی کەمن، ئەمەش بەو مانایەیە کە بەهای خاڵەکانیان کەم یان هیچیان نییە. نموونەی هەڵسەنگاندنی فۆرماتیڤ بریتین لە داواکردن لە خوێندکاران کە:

نەخشەی چەمکی لە پۆلدا بکێشە بۆ ئەوەی نوێنەرایەتی تێگەیشتنیان لە بابەتێک بکات.

یەک یان دوو ڕستە پێشکەش بکە کە خاڵی سەرەکی وتارێک دیاری بکات.

پێشنیارێکی توێژینەوە پێشکەش بکە بۆ وەرگرتنی فیدباکێکی پێشوەختە.

٤. هەڵسەنگاندنی کۆی گشتی:

هەڵسەنگاندنی کۆی گشتی وەک تاقیکردنەوەیەکی پوختە کاردەکات کە لە کۆتایی خولی فێربوون یان چالاکیی ڕاهێناندا وەک کۆتایی (پرۆژە، یەکە، کۆرس، وەرز، یان ساڵی خوێندن) پێشکەش دەکرێت. ئەم جۆرە هەڵسەنگاندنە یارمەتی مامۆستایان دەدات پێناسەی ئەوە بکەن کە فێرخوازێک بە تێپەڕبوونی کات چەندە گەشەی کردووە و باشتربووە و دەستکەوتە گشتییەکانیان تۆمار بکەن. بە پێچەوانەی دوو هەڵسەنگاندنی یەکەم، هەڵسەنگاندنی فۆرماتیڤ و کۆی گشتی فەرمی و هەڵسەنگاندنی بەرزن. لەگەڵ ئەوەشدا، بەزۆری ڕێنمایی ڕوون و چاوەڕوانی و ڕوبریکی نمرەدان لەخۆدەگرێت. زۆرجار گرەوێکی زۆر، هەردوو مامۆستا و خوێندکاران زیاتر کاردەکەن بۆ ئامادەکاری بۆ ئەم هەڵسەنگاندن.

هەڵسەنگاندن لەگەڵ پەرەپێدانی فێربوون و پشتگیری لە کارامەییەکانی خوێندکاران دەکات. ئەم فۆرمەی هەڵسەنگاندن زۆر گرنگە لە یارمەتیدانی خوێندکاران بۆ ئەوەی ببنە فێرخوازی تەواوی ژیان. لەگەڵ بەشداریکردنی خوێندکاران لە لەمجۆرە هەڵسەنگاندنەدا، فێردەبن زانیاریەکان بە مانای خۆیان بزانن، پەیوەندییان بە زانیاری پێشووەوە هەبێت و بۆ فێربوونی نوێ بەکاریبهێنن. خوێندکاران هەستی خاوەندارێتی و کاریگەری پەرەپێدەدەن کاتێک کە فیدباکەکانی مامۆستا، هاوتەمەن و خۆهەڵسەنگاندن بەکاردەهێنن بۆ دەستکاریکردن و باشترکردن و گۆڕانکاری لەو شتانەی کە لێی تێدەگەن.

هەڵسەنگاندنی کۆی گشتی دوای تەواوبوونی فێربوونەکە ئەنجام دەدرێت و زانیاری و فیدباک دەدات کە پرۆسەی فێرکردن و فێربوون کورت دەکاتەوە. بە شێوەیەکی ئاسایی، هیچ فێربوونێکی فەرمیتر لەم قۆناغەدا ڕوونادات، جگە لە فێربوونی ڕووداوی کە ڕەنگە لە ڕێگەی تەواوکردنی پرۆژە و ئەرکەکانەوە ڕوبدات.

هەڵسەنگاندنی کۆی گشتی بە شێوەیەکی گشتی لە کۆتایی خاڵێکی دیاریکراودا لە ماوەی یان لە کۆتایی وەرزەکەدا دەدرێت بە خوێندکاران بۆ هەڵسەنگاندنی ئەوەی کە چی فێربووە و تا چەند باش فێربووە. نمرەکان بەزۆری دەرئەنجامی هەڵسەنگاندنی گشتیە.

ئاماژە بەوە دەکەن کە ئایا خوێندکار ئاستێکی قبوڵکراوی بەدەستهێنانی زانیاری هەیە- ئایا خوێندکار دەتوانێت بە شێوەیەکی کاریگەر پێشبکەوێت بۆ بەشی داهاتووی پۆلەکە؟ بۆ خولی داهاتوو لە پرۆگرامی خوێندن؟ بۆ ئاستی داهاتووی پێگەی ئەکادیمی؟

ئەو ئامرازانەی کە بەکاردەهێنرێن بۆ دیاریکردنی ئەوەی کە ئایا خوێندکاران زانیاری پێویستیان بەدەستهێناوە یان نا بریتین لە (تاقیکردنەوەکان – ئەرکەکان- پرۆژەکان..) جا ئەنجامەکان لە کارتی ڕاپۆرتدا کۆتایی پێبێت یان لە پرۆسەی وەرگرتنی کۆلێژدا، زۆرجار وەک نمرەکان بەڵگەدار دەکرێن کە دواتر لە تۆماری ئەکادیمی هەمیشەیی خوێندکارێکدا لەبەرچاو.

ئامانجی هەڵسەنگاندنی کۆی گشتی هەڵسەنگاندنی فێربوونی خوێندکارە لە کۆتایی یەکەیەکی فێرکاریدا بە بەراوردکردنی لەگەڵ هەندێک ستاندارد یان پێوەر.

هەڵسەنگاندنە گشتیەکان زۆرجار گرەوێکی بەرزن، ئەمەش بەو مانایەیە کە بەهای خاڵێکی بەرزیان هەیە. نموونەی هەڵسەنگاندنی کۆی گشتی بریتین لە:

دەتوانرێت زانیارییەکانی هەڵسەنگاندنە کۆکراوەکان بە شێوەیەکی فۆرماتیف بەکاربهێنرێت کاتێک خوێندکاران یان خوێندنگە بەکاریدەهێنن بۆ ڕێنماییکردنی هەوڵ و چالاکییەکانیان لە خولەکانی دواتردا. پێویستە هەوڵبدەیت کۆمەڵێک ستراتیژی هەڵسەنگاندن پەرەپێبدەیت کە لەگەڵ هەموو لایەنەکانی پلانە فێرکارییەکانیاندا بگونجێت. لەبری ئەوەی هەوڵبدرێت جیاوازی لە نێوان هەڵسەنگاندنی فۆرماتیف و کۆی گشتیدا بکرێت، ڕەنگە سوودی زیاتری هەبێت دەست بکەیت بە پلاندانان بۆ ستراتیژییەکانی هەڵسەنگاندن بۆ ئەوەی لە سەرەتای وەرزەکەدا ئامانج و ئامانجەکانی فێرکاری بگونجێت و بە درێژایی تەواوی ئەزموونی فێرکاری جێبەجێیان بکەیت. هەروەها هەڵبژاردنی هەڵسەنگاندنە گونجاوەکان دەبێت لەگەڵ ئامانجەکانی کۆرس و پرۆگرام کە پێویستن بۆ پێداویستییەکانی باوەڕپێکردن بگونجێت.

هەڵسەنگاندنی کۆی گشتی بەرهەمی کۆتایی هەڵدەسەنگێنێت، لە کاتێکدا هەڵسەنگاندنی فۆرماتیف سەرنج دەخاتە سەر پرۆسەکە بەرەو تەواوکردنی بەرهەمەکە. کاتێک پرۆژەکە تەواو بوو، ناتوانرێت پێداچوونەوەی زیاتر بکرێت. بەڵام ئەگەر ڕێگە بە خوێندکاران بدرێت پێداچوونەوە بکەن، هەڵسەنگاندنەکە دەبێتە فۆرماتیف، کە تێیدا خوێندکاران دەتوانن دەرفەتەکە بقۆزنەوە بۆ باشترکردن

جۆرەکانی هەڵسەنگاندنی کۆی گشتی:

تاقیکردنەوەکان (تاقیکردنەوە سەرەکییەکان).

تاقیکردنەوەی کۆتایی.

وەرەقەی وەرز (ئەو ڕەشنووسانەی کە بە درێژایی وەرزەکە پێشکەش دەکرێن هەڵسەنگاندنێکی فۆرماتیف دەبن).

پرۆژەکان (قۆناغەکانی پرۆژە کە لە خاڵە جیاوازەکانی تەواوکردندا پێشکەش دەکرێن دەتوانرێت بە شێوەیەکی فۆرماتیف هەڵسەنگێندرێت).

نمایشەکان.

هەڵسەنگاندنی خوێندکار بۆ کۆرسەکە (کاریگەری وانەوتنەوە).

خۆ هەڵسەنگاندنی مامۆستا.

تاقیکردنەوەکانی پێشوەختە (لەبارەی ناوەڕۆک و تواناکان).

خۆهەڵسەنگاندنی فێرخواز (دیاریکردنی کارامەیی و لێهاتوویەکان).

وەڵامەکانی بۆردی گفتوگۆ (لە سەر ئامۆژگارییە تایبەتەکانی ناوەڕۆک).

چاوپێکەوتنەکان (چاوپێکەوتنی کورت، تایبەت، ١٠ خولەکی هەر خوێندکارێک).

٥- هەڵسەنگاندنەکانی فێربوون:

هەڵسەنگاندنی فێربوون بریتییە لە وێنەیەکی خێرا لە کاتی خۆیدا کە ڕێگە بە مامۆستا و خوێندکار و دایبابان دەدات بزانن هەر خوێندکارێک چەندە باش ئەرک و چالاکییەکانی فێربوونی تەواو کردووە. زانیاری لەسەر دەستکەوتی خوێندکار دەدات. لە کاتێکدا کە زانیاری بەسوود بۆ ڕاپۆرتکردن دەدات، بەڵام زۆرجار کاریگەرییەکی کەمی لەسەر فێربوون هەیە.

هەڵسەنگاندنی فێربوون بە شێوەیەکی گشتی لە کۆتایی یەکەیەکی یان ماوەی نمرەدان بەڕێوەدەچێت و تێگەیشتنی خوێندکار هەڵدەسەنگێندرێت بە بەراوردکردنی دەستکەوتەکانی لەگەڵ پێوەرێک یان ستانداردێکی پۆل، ناوچە، یان سەرتاسەری وڵات.

هەڵسەنگاندنی دانانی نمرەی ڕۆژانە نموونەی هەڵسەنگاندنی فێربوونە، کە ساڵانە چوار جار خوێندکاران هەڵدەسەنگێندرێن بۆ تێگەشتنێکی گشتگیر (ناسینەوەی پێشوەختە).

هەڵسەنگاندنەکان بۆ فێربوون – هەروەها وەک هەڵسەنگاندن وەک فێربوون وەسف دەکرێن – تێگەیشتن و تێگەیشتنی خوێندکار لە کارامەیی یان وانەیەک لە کاتی پرۆسەی فێربوون و فێرکردندا هەڵدەسەنگێنن.

چۆنیەتی بەکارهێنانی هەڵسەنگاندن بۆ فێربوون لە خوێندنگەکاندا، کاتێک بە شێوەیەکی کاریگەر بەکاردەهێنرێت، هەڵسەنگاندن بۆ فێربوون، دەتوانێت ئامرازێکی فێرکاری زۆر کاریگەر بێت، وەک پردێک لە نێوان ئەوەی کە خوێندکارێک لە ئێستادا لە کوێیە لە فێربوون و دەستکەوتەکانیدا و ئەو شوێنەی کە دەیەوێت بگاتە ئەو شوێنە.

ئەمە جۆرە هەڵسەنگاندنە فیدباکێکی بەردەوام دەدات بە پەروەردەکاران و ڕێگەیان پێدەدات، زوو ئەو خوێندکارانەی کە لە کێشەدان دەستنیشان بکەن بە خێرایی ڕێنماییەکان بەپێی ئاستی فێرخوازەکە و دەستبەجێ ڕێکبخرێت.

چاودێری پێشکەوتنی خوێندکار بکە:

چاودێریکردنی پێشکەوتنی بەردەوام نموونەی هەڵسەنگاندنەکانە بۆ فێربوون، کە تێیدا ئەدای ئەکادیمی خوێندکارێک بە بەردەوامی لە نێوان پێوەرەکاندا هەڵدەسەنگێندرێت بۆ ئەوەی دیاری بکرێت کە ئایا ڕێنمایی و دەستێوەردانی ئێستا کاریگەری ئەرێنی لەسەر دەستکەوتی خوێندکار هەیە یان ئەگەر پێویستە دەستکارییەکان جێبەجێ بکرێت.

ئایا ستراتیژی فێرکردن دەتوانێت هەردوو هەڵسەنگاندن بۆ فێربوون و هەڵسەنگاندنی فێربوون بەکاربهێنێت؟ بە دڵنیاییەوە. هەڵسەنگاندنەکان بۆ فێربوون و هەردووکیان جێگەیان هەیە لەناو پلانەکانی فێرکاری و دەستێوەردان. کاتێک

ئەو دووانە هاوسەنگ بن و بە باشی بەڕێوەدەبرێن، ستراتیژی هەڵسەنگاندنی گشتگیر پەرەی پێدەدات کە وردەکارییەکانی.

کاترین گاریسۆن و مایکل ئێهرینگهاوس، دکتۆرا، نووسەرانی هەڵسەنگاندنی فۆرماتیف و کۆی گشتی لە پۆلدا، ئاماژە بەوە دەکەن کە تا زیاتر بتوانین زانیاری لەسەر خوێندکاران کۆبکەینەوە لەگەڵ بەشداریکردن و پێشکەوتنیان لە پرۆسەی فێربووندا، پەروەردەکاران زیاتر ئامێری پێویستیان هەیە لەگەڵ تێڕوانین و داتایەکی گرنگ بۆ... ڕێکخستنی ڕێنمایی و پلانەکانی دەستێوەردان. ئەمەش یارمەتی هەموو خوێندکارێک دەدات کە بەردەوام بێت لە پێشکەوتن لە خوێندنەکەیدا.

بەراوردکردنی هەڵسەنگاندن بۆ فێربوون و هەڵسەنگاندنی فێربوون:

هەڵسەنگاندنی فێربوون (هەڵسەنگاندنی کۆی گشتی)	هەڵسەنگاندن بۆ فێربوون (هەڵسەنگاندنی فۆرماتیف)
پشکنین دەکات کە تا ئێستا چی فێربووە.	فێربوون دەپشکنێت بۆ ئەوەی دیاری بکات کە چی بکات لە داهاتوودا و پاشان پێشنیار دەدات کە چی بکات- فێرکردن و فێربوون لە هەڵسەنگاندن جیا ناکرێنەوە.
بۆ زانیاری ئەو کەسانە دانراوە کە ڕاستەوخۆ بەشدار نین لە فێربوون و فێرکردنی ڕۆژانە (کارگێڕی خوێندنگە، دایک و باوک، دەستەی خوێندنگە، دامەزراوەکانی دوای ئامادەیی) جگە لە پەروەردەکاران و خوێندکاران.	بۆ یارمەتیدانی پەروەردەکاران و خوێندکاران لە باشترکردنی فێربوون دارێژراوە.
بەزۆری داتاکان کۆدەکاتەوە بۆ یەک ژمارە، نمرە یان نیشانە وەک بەشێک لە ڕاپۆرتێکی فەرمی.	بەزۆری فیدباکێکی ورد، تایبەت و وەسفکەر بەکاردەهێنێت- لە ڕاپۆرتێکی فەرمی یان نافەرمیدا.
وەک بەشێک لە نمرەی دەستکەوت ڕاپۆرت دەکرێت.	وەک بەشێک لە نمرەی دەستکەوت ڕاپۆرت ناکرێت.
بەزۆری فێربوونی خوێندکار بەراورد دەکات یان لەگەڵ فێربوونی خوێندکارانی تر (ئاماژە بە نۆرم، فێربوون دەکاتە کێبڕکێیەکی بەرز) یان ستاندارد بۆ ئاستی پۆلێک (ئاماژە بە پێوەرەکان وا دەکات فێربوون زیاتر هاوبەش و تاکەکەسی بێت).	بەزۆری سەرنجی لەسەر باشترکردنە، بە بەراورد لەگەڵ "باشترین"ی پێشووی خوێندکار (خۆئاماژەکردن، فێربوون زیاتر کەسی دەکات).
هەمیشە فێرخواز بەشدار ناکات.	فێرخواز بەشدارە.

٦-. هەڵسەنگاندنی لێهاتوویی:
هەڵسەنگاندنی کارامەیی تاقیکردنەوەیەکە کە بۆ پشکنینی تواناکانی خوێندکارێک دروستکراوە سەبارەت بە کارامەیی یان کۆمەڵێک کارامەیی دیاریکراو. لە کاتی ئەنجامدانی ئەم تاقیکردنەوەدا، داوا لە خوێندکاران دەکرێت کە زانیاری خۆیان لەسەر بابەتێک یان کێشەیەکی دیاریکراو نیشانبدەن. پاشان ئەم زانیارییە بەراورد دەکرێت لەگەڵ ئەوەی کە چاوەڕوان دەکرێت لێیان بەپێی ستانداردە کارپێکراوەکان. ئەم تاقیکردنەوانە بە مەبەستی دیاریکردنی ئەوەیە کە ئایا خوێندکاران خاوەنی ئەو لێهاتووییانەین کە لەگەڵ چاوەڕوانییەکانی پرۆگرامەکەدا دەگونجێت.

زۆر بە سادەیی، هەڵسەنگاندنی لێهاتوویی یارمەتی پێوانەکردنی توانای کەسێک دەدات بۆ بەجێگەیاندنی ئەرکە تایبەتەکان. ئەمە یەکێکە لە جۆرەکانی هەڵسەنگاندنی بنەمادار بە ئەنجام کە بەزۆری لەلایەن دامەزراندنی کەسانی پیشەییەوە بەڕێوەدەچێت بۆ ئەوەی بزانرێت کە ئایا کاندیدێک ئەو بڕوانامانەی کە پێویستن بۆ کارکردن لە پیشەیەکی دیاریکراودا بەدی دەهێنێت یان نا. ئەم کارامەییانە لەوانەیە زگماکیبن یان لە ڕێگەی ئەزموونی پێشووی کارکردن، خوێندنی خوێندنگە، یان ڕاهێنانەوە بەدەست بهێنرێن.

هەروەها دەتوانرێت هەڵسەنگاندنی لێهاتوویی بەکاربهێنرێت بۆ هەڵسەنگاندنی کارامەیی نەرمی فێرخوازێك و دیاریکردنی ئەوەی کە ئایا دەتوانێت بە ئاسانی لە پرۆگرامی خوێندن دەگونجێت.

٧. هەڵسەنگاندنی یاریکردن:
هەڵسەنگاندنی یاریکردن فۆرمێکی ئاڵۆزترە لە هەڵسەنگاندنی نەریتی کە لەخۆدەگرێت، لە هەڵسەنگاندنی نەریتی کە پێکهاتەکانی بنەمای یارییە لە تاقیکردنەوەکانی لێهاتوویی و کەسایەتیدا لەخۆدەگرێت. ئەمانە بەهۆی فۆرماتەکەی یارییەکەیانەوە خێرا و سەرنجڕاکێشن. بەڵام تاقیکردنەوەکان لەسەر بنەمای زانست و ئامارە، هەرچەندە مەبەست لێی چێژبەخشن.

هەڵسەنگاندنی یاریکردن جۆرێکە لە ستراتیژی هەڵسەنگاندن کە توخمە جۆراوجۆرەکانی یاریکردن بەکاردەهێنێت بۆ هەڵسەنگاندن و کۆکردنەوەی زانیاری تایبەت لە فێرخوازان، وەک بۆچوونی ئەوان لەسەر بابەتێکی دیاریکراو یان ئاستێکی لێهاتوویی. لە بنەڕەتدا، تاقیکردنەوە تەقلیدییەکان دەگۆڕێت بۆ فۆرماتێکی یاری، وەک یارییەکانی بیرەوەری، ڕاست یان درۆ، و وشەی تێکەڵاو، بۆ ئەوەی ستراتیژییەکانی هەڵسەنگاندنی فۆرماتیف خۆشتر و هاوچەرختر بن. خێرا و سەرنجڕاکێش.

ئەم هەڵسەنگاندنە بەشداریکردن بەرز دەکاتەوە و یارمەتیدەرە لە شیکردنەوەی چەندین کارامەیی و ڕەفتاری گرنگ لە نێوان تاقیکردنەوەکەدا. لەوانەیە بریتی بن لە:

زنجیرەیەک تاقیکردنەوەی کورت بۆ هەڵسەنگاندنی کۆمەڵە کارامەیی تایبەت.

کویزەکان لەسەر بنەمای زانیارییە وردەکان.

٨. هەڵسەنگاندنی زارەکی:
هەڵسەنگاندنی زارەکی، وەک لە ناوەکەیەوە دەردەکەوێت، جۆرێکی هەڵسەنگاندنی فەرمی بەناوبانگە کە بە شێوەیەکی زارەکی هەڵسەنگاندن بۆ کارمەندان یان کاندیدەکان دەکات. بۆ ئەم شێوازە، مامۆستاان تیمەکەیان بانگهێشت دەکەن بۆ دانیشتنێکی ڕووبەڕوو یان کۆبوونەوەیەکی مەجازی، ڕاستەوخۆ پرسیاریان لێدەکەن و بە پشتبەستن بە وەڵامە زارەکییەکانیان هەڵدەسەنگێنن. زۆربەی کات ئەم هەڵسەنگاندنە بە شێوەیەکی ئاسایی ئەنجام دەدرێت، بەبێ هیچ

لیستێکی تایبەتی دارێژراوی پرسیارەکان. وەڵامەکان دەتوانن وردتر بن یان ڕاستەوخۆ بن بۆ خاڵەکە، هەموو ئەمانە بەپێی پێداویستییەکانی خاوەنکار یان مامۆستا.

باشترین بەش لەم جۆرە هەڵسەنگاندنەدا ئەوەیە کە وەڵامە زارەکییەکان هەرگیز ناتوانرێت دزی یان کۆپی بکرێت. لەگەڵ ئەوەشدا، ئەنجامەکانی کاتی ڕاستەقینە و خێرا پێشکەش دەکات.

زۆرجار بەهۆی پرسیار یان ئەرکی کورتەوە، هەڵسەنگاندنە زارەکییەکان وشەی قسەکراو بەکاردەهێنن بۆ هەڵسەنگاندنی زانیاری و لێهاتووییەکانی خوێندکاران. وێنەیەکی ڕوونتر لە لێهاتوویی و پرۆسەی بیرکردنەوە و تێنەگەیشتنە چەمکییەکانیان دەخاتە ڕوو. سەرەڕای ئەوەش، هەستێکی بەهێزتری پەیوەندی نێوان مامۆستایان و فێرخوازان پەروەردە دەکات.

هەڵسەنگاندنی زارەکی دەتوانێت لە شێوەی:

پێشکەشکردن لەسەر بابەتێکی ئامادەکراو (تاک یان گروپی، ڕاستەوخۆ یان تۆمارکراو)

چاوپێکەوتن یان گفتوگۆ

هاوشێوەکردنەکان.

٩. هەڵسەنگاندنی ئیپساتیف:

هەڵسەنگاندنی ئیپساتیف بریتییە لە پراکتیکی دووبارە وەرگرتنەوەی هەڵسەنگاندنێک و بەراوردکردنی ئەنجامەکانی ئەدای پێشوو. ئەم جۆرە هەڵسەنگاندنە فۆرماتیڤە یارمەتی فێرخوازان دەدات هەڵەکانیان و ئەو بوارانە دەستنیشان بکەن کە هێشتا پێویستە باشتر بن، ئەمەش پاڵنەرێکە بۆ ئەوەی لە هەڵسەنگاندنی داهاتوودا باشتر ئەنجام بدەن. هەڵسەنگاندنی ئیپساتیف لەسەر ئەو بیرۆکەیە بنیات دەنرێت کە فێربوون پرۆسەیەکە، و هێشتا شوێن هەیە بۆ باشترکردن بۆ ئەوانەی کە لە یەکەم هەوڵدا نمرەی کەمتریان بەدەستهێناوە.

هەڵسەنگاندنی ئیپساتیف جۆرێکی تایبەتی ڕاپرسی یان هەڵسەنگاندنە کە تێیدا بەشداربوو دەبێت یەک هەڵبژاردن لە چەند بژاردەیەک هەڵبژێرێت کە لە ڕووی کۆمەڵایەتییەوە بە خواستراو دەبینرێن. بە پێچەوانەی هەڵسەنگاندنە ئاساییەکانی تر، هەڵسەنگاندنی ئیپساتیف پێوەرێکی نییە کە پرسیارە وەڵامدراوەکان پێی پێوانە بکرێن.

بە پێچەوانەی جۆرەکانی تری هەڵسەنگاندن، هەڵسەنگاندنی ئیپساتیف پرسیار لە کەسێک دەکات یان بەراورد دەکات لەگەڵ خۆی. بەم شێوەیە گەشەی کەسێک دەپێوێت.

جۆرەکانی هەڵسەنگاندنی ئیپساتیف:

ئەگەر دەتەوێت ئەم جۆرە هەڵسەنگاندنە ئەنجام بدەیت، لەوانەیە بیر لە پشکنینی EdApp’s Brain Boost بکەیتەوە. ئەم تایبەتمەندییە ستراتیژی دووبارەبوونەوەی دووری بەرز دەکاتەوە بە بەکارهێنانی کویزێکی گونجاوی و داینامیکی کە لەسەر بنەمای ئەلگۆریتمەکەی فێربوونی -٢SM دامەزراوە. لە بنەڕەتدا، Brain Boost پرسیاری هەڵسەنگاندن بۆ فێرخوازەکانت دەنێرێت بۆ ئەوەی بزانێت چییان لە ڕاهێنان یان پۆلەکانیانەوە بیردێتەوە، هەروەها چییان بیرناهێننەوە. ئەلگۆریتمەکە ئاماژە بەوە دەکات کە ئایا فێرخوازێک زیاتر لە هەندێکی تر کێشەی لەبیرکردنی هەندێک بابەت هەیە یان نا. ئەگەر وایە، ئەوا زیاتر لەسەر ئەو بابەتانە هەڵدەسەنگێندرێن بە بەراورد بەو بابەتانەی کە پێشتر ئاسوودەن پێیانەوە.

١٠. هەڵسەنگاندنی ئاماژەپێکراو بە نۆرم:

هەڵسەنگاندنی ئاماژەپێکراو بە نۆرم، کە پێی دەوترێت تاقیکردنەوەکانی، جۆرێکە لە هەڵسەنگاندن کە بە شێوەیەکی بەرچاو زانیاری و ئەدای فێرخوازێک بەراورد دەکات لەگەڵ فێرخوازێکی تر.

هەڵسەنگاندنی ئاماژەپێکراو بە نۆرم جۆرێکە لە هەڵسەنگاندن کە ئەنجامی خوێندکاران لەگەڵ یەکتر بەراورد دەکات. بۆ هەڵسەنگاندنی لێهاتوویی یان زانیاری خوێندکاران لەناو پۆلێکدا ئەنجام دەدرێت. بە بەکارهێنانی ئەم تەکنیکە، مرۆڤ دەتوانێت دیاری بکات کە چۆن ئەنجامی تاقیکردنەوەکانی خوێندکارێک لە بەرامبەر هاوتەمەنەکانیدا کە پێشینەی هاوشێوەیان هەیە، کۆدەبنەوە.

جۆرەکانی هەڵسەنگاندنی ئاماژەپێکراو بە نۆرم:

پۆلی بەراوردکردن پێی دەوترێت "گرووپی نۆرمکردن"، کە بە شێوەیەکی گشتی لە گروپێکی بچووکی تاقیکردنەوەکاران پێکدێت کە تایبەتمەندی تایبەتیان هەیە، وەک تەمەن، خوێندن، پێگەی کار و زۆر شتی تر. ئەم هەڵسەنگاندنە فێرخوازان لە بەرزترینەوە بۆ نزمترین ڕیزبەندی دەکات بۆ ئەوەی جیاوازییەکانی نێوانیان جەخت بکاتەوە و ئاماژە بەوە بکات کە کێ لە پێشە یان لە دوای نۆرمەوەیە. ئەم زانیاریانە دەتوانن یارمەتی مامۆستاان و بەڕێوەبەران بدەن بۆ دیاریکردنی ئەوەی کام ئەندامی تیمەکە پێویستیان بە سەرنج و ڕێنمایی زیاترە لە شوێنی کاردا.

چەند نموونەیەک لە هەڵسەنگاندنە ئاماژەپێکراوەکانی نۆرم بریتین لە:

تاقیکردنەوەکانی پۆل

ئاودیشەکان

چاوپێکەوتنی کار

پێشبڕکێکانی دیبەیت

١١. هەڵسەنگاندنی ئاماژەپێکراو بە پێوەرەکان:

هەڵسەنگاندنی ئاماژەپێکراو بە پێوەر جۆرێکە لە هەڵسەنگاندن کە پێشکەوتنی فێربوون یان ئەدای فێرخواز دەپێوێت لەسەر بنەمای پێوەر و ستانداردە پێشوەختە دیاریکراوەکان و ڕێککەوتووەکان. پراکتیکی هەڵسەنگاندنی (نمرەدانان)ی فێربوونی خوێندکار لە ڕێگەی تاقیکردنەوەیەکی ستانداردەوە بە هەڵسەنگاندنی ئاماژەپێکراوی پێوەر (CRA) ناسراوە. پێویستە خوێندکاران پێوەرە پێشوەختە دامەزراوەکانی تاقیکردنەوەکە پیشان بدەن بۆ ئەوەی نیشان بدەن کە ئامانجەکانی فێربوونیان بەدیهێناوە.

بە پێچەوانەی تاقیکردنەوەکانی، ئەم هەڵسەنگاندنە تاکێک بەراورد ناکات لەگەڵ هاوتەمەنەکانی. هەڵسەنگاندنێکی ئاماژەپێکراو بە پێوەرەکان ڕاستەوخۆ لێهاتوویی و تواناکانی کەسێک بە پێوەرەکە دەپێوێت، بەبێ گوێدانە ئەوەی کە تاقیکەرەوەکانی دیکە چۆن ئەنجامەکانیان لە هەڵسەنگاندنەکەدا ئەنجام دەدەن. ئەمەش لە بەرامبەردا یارمەتی مامۆستاان و بەڕێوەبەران دەدات کە تێڕوانینەکان سەبارەت بە خاڵە بەهێزەکانی کارمەندێک و بوارەکانی باشترکردن کۆبکەنەوە. ئەم جۆرە هەڵسەنگاندنە دڵنیای دەدات لەوەی کە ئەو لێهاتوویی، زانیاری و تێگەیشتنانەی کە لەلایەن دەرئەنجامە فێرکارییە مەبەستدارەکانەوە خراونەتەڕوو، لەگەڵ ئەو شتانەدا دەگونجێت کە لە ڕێگەی هەڵسەنگاندنەکەوە هەڵدەسەنگێندرێت. یارمەتی خوێندکاران دەدات کە توانای خۆهەڵسەنگاندنی نایاب بنیات بنێن بە پێدانی ئامرازەکان بۆ هەڵسەنگاندن و پێداچوونەوە و باشترکردنی کارەکانیان.

١٢. هەڵسەنگاندن لەسەر بنەمای سیناریۆ:

هەڵسەنگاندنی بنەمادار بە سیناریۆ لەسەر بنەمای سیناریۆی کارلێککارانە کە پشتگیری لە فێربوونی چالاک دەکەن. ژینگەیەکی گریمانەیی دروست دەکرێت کە چاوەڕوان دەکرێت خوێندکاران زانیارییە تیۆریەکانی خۆیان لە ژێر سیناریۆی پێشکەشکراودا بەکاربهێنن.

ئەم جۆرە هەڵسەنگاندنە رێگە بە خوێندکاران دەدات فێربوونیان فراوانتر بکەن لە دەرەوەی سنوورەکانی کتێبی خوێندن یان وانەیەک بە بەکارهێنانی زانیارییەکانیان لە دۆخە ڕاستەقینەکانی جیهانیدا. هەروەها مامۆستا دەتوانێت تێگەیشتنی خوێندکارێک لە بابەتەکە بە وردی هەڵسەنگێنێت بە چاودێریکردنی ئەوەی کە چۆن خوێندکاران زانیارییە تازە فێربووەکان لە دۆخە پراکتیکییەکاندا بەکاردەهێنن.

ڕەنگە بتەوێت بزانیت تاکێک لە دۆخە ڕاستەقینەکانی جیهانیدا چۆن کارەکانی ئەنجام دەدات؟ پێویست ناکات بلێین هەڵسەنگاندن لەسەر بنەمای سیناریۆ ڕێگەی ڕۆشتنە. ئەم جۆرە هەڵسەنگاندنە سیناریۆیەکی گریمانەیی لەخۆدەگرێت کە چاوەڕوان دەکرێت فێرخوازان زانیارییە تیۆریەکانی خۆیان بەکاربهێنن. بە بەکارهێنانی ئەم شێوازە، هەڵسەنگێنەران دەتوانن بە چاوی خۆیان ئاستی شارەزایی فێرخوازەکانیان ببینن. نەک هەر هەڵسەنگاندنێکی جێی متمانەتر بۆ کارامەیی و زانیارییەکانی کارمەندەکانت بەرهەم دەهێنێت، بەڵکو ئەم جۆرە هەڵسەنگاندنە وەک ڕێگەیەکی کاریگەریش کاردەکات بۆ یارمەتیدانی تیمەکەت بۆ مەشقکردن و پەرەپێدانی کارامەییەکانیان. هەڵسەنگاندنەکان لەسەر بنەمای سیناریۆ دەرفەتێکی گەورە دەڕەخسێنن بۆ لێکۆڵینەوە لە ڕۆڵ و ئەرکەکانیان، بەبێ ئەوەی فشاری ئەوە هەبێت کە هێشتا لە دۆخێکی جیهانی ڕاستەقینەدا بەشداربن.

١٣. هەڵسەنگاندنی ڕەفتار:

هەڵسەنگاندنی ڕەفتار، وەک لە ناوەکەیەوە دەردەکەوێت، هەڵسەنگاندنێکی دەروونییە کە ئامانجی هەڵسەنگاندنی ڕەفتاری کەسێکە. لە ژینگەی شوێنی کاردا، تاکەکان لە ژینگەیەکی کارکردنی هاوشێوەکراودا چاودێری دەکرێن و سیناریۆی واقیعی پەیوەست بە ڕۆڵەوە پیشان دەدرێن. لەوێشەوە داوایان لێدەکرێت باشترین کردار ئەنجام بدەن، وەک چارەسەرکردنی کێشەیەک یان مامەڵەکردن لەگەڵ ناکۆکییەک. چۆن وەڵامی هەر دۆخێک دەدەنەوە، ئەوەت پێدەڵێت کە ئایا ئەوان بۆ ئەو ڕۆڵە گونجاون یان نا.

نەخشەی هەڵسەنگاندن:

دوای تەواوبوونی هەر بابەتێك مامۆستا دەتوانێت ئەم نەخشانە بەکاربهێنێت، بۆ ئەوەی بزانێت تا چەند بابەتەکە بە فێرخوازان گەشتوە. هەندێکجار دوای تەواوبونی بابەتەکە مامۆستا دەکات بە دوبازنەوە کەبەرامبەر یەك بووەستن، پاشان داوایان لێدەکات قسە لەسەر بابەتەکە بکەن.

هەر فێرخوازێك بە پێی ئاستی تێگەشتنی لەسەر بابەتەکە، ئاماژە بە یەکێك لەم ڕەنگانە دەکات:

تێناگەم	تێدەگەم ئەگەر کەمێك یارمەتی وەرگرم
تێدەگەم دەتوانم بە تەنها کای لەسەر بکەم	تێدەگەم دەتوانم بۆ ئەوانیتریش ڕوونبکەمەوە

یان دەتوان هەڵسەنگاندنی خێرا بە بەرزکردنەوەی پەنجەیان ئاڕاستەی تێگەشتنیان دیاریبکەن:

بەرزکردنەوەی **یەك** پەنجە	زۆرباش
بەرزکردنەوەی **دوو** پەنجە	مامناوەند
بەرزکردنەوەی **سێ** پەنجە	خراپ

دوای تێپەڕبونی وانەکە، فێرخواز دەتوانێ لە خۆی بپرسێت:

یەك	ئەوەی فێری بووم
دوو	ئەوەی کە بەڕای من قورس بوو
سێ	ئەوەی حەزدەکەم زیاتری لەسەر ببیستم

تاقیکردنەوەکان:

تاقیکردنەوەکان هەڵسەنگاندنی کۆنی کلاسیکە. بەگشتی خوێندکاران لە یەک ژوور یان هۆڵدا گرووپ دەکرێن و تاقیکردنەوەیەکی ئۆنلاین یان ئۆفلاینیان پێدەدرێت و کاتێکی دیاریکراو بۆ تەواوکردنی تاقیکردنەوەکەیان پێدەدرێت. ئەوان شێوازێکی مشتومڕاوین، هەندێک لە پەروەردەکاران و چاودێران دەڵێن کە بیرەوەری تاق دەکەنەوە نەک زانیاری قووڵ و فرەلایەنە، هەندێکی تر پێیان وایە ڕێگەیەکی کاریگەرن بۆ پێوانەکردنی ئەوەی خوێندکاران فێری بوون. بۆ ئێمە بەهای تاقیکردنەوەیەک دەگەڕێتەوە بۆ کوالیتی و هەڵبژاردنی خودی پرسیارەکان، کە نابێت تەنها بیرەوەری تاقیبکاتەوە، بەڵکو دەبێت مەودای لێهاتوویی و تێگەیشتنی خوێندکارانیش تاقیبکاتەوە. پرسیارەکان دەتوانن داوای ڕاستییە ڕاستەکان بکەن، بەڵام دەتوانن دەرئەنجامیش بن و داوا لە خوێندکار بکەن کە دەرەنجامە لۆژیکیەکان دەربهێنێت، یان بە شێوەیەک بخرێنەڕوو کە ڕێنمایی خوێندکار بکات کە توانا فێربووەکانی بەکاربهێنێت بۆ وەڵامدانەوەی دروست. هەروەها دەتوانن مەودای سەختییەکی فراوان و چیندار بگرێتەوە کە ڕێگە بە هەموو خوێندکاران دەدات وەڵامی پرسیارە ئاسانەکان بدەنەوە و خوێندکارانی دەستکەوتی بەرز ڕووبەڕووی پرسیارە سەختەکان ببنەوە.

تاقیکردنەوەکان سوودێکی دیکەی ڕوونی هەیە: دەتوانێت زانیاری نوێ ئاسانتر بکات بۆ فێربوون دوای ئەوە؛ ئەو زانیاریانەی کە لە خودی تاقیکردنەوەکەدا نەخراونەتە ڕوو. ئەم دیاردەیە کە بە توندی لێکۆڵینەوەی لەسەر کراوە بە کاریگەری تاقیکردنەوەی پێشەوە ناسراوە. زۆرێک لە خوێندکاران تاقیکردنەوەکان بە سترێس دەزانن و ئەم فشارە دەتوانێت درێژبێتەوە بۆ مامۆستایان و سەرکردەکانی خوێندنگە و دایک و باوکان، بەتایبەتی ئەگەر گرەوەکان زۆر بن. هەر لەبەر ئەم هۆکارە بەزۆری تەنها لە کاتی پێویستدا دادەنرێت. بەکارهێنانی تەکنیکەکانی پرسیارکردن، ڕەنگە پێشتر لە ژیانی ڕۆژانەت و لە شوێنی کار و ماڵەوە هەموو ئەم تەکنیکانەی پرسیارکردنت بەکارهێنابێت. بەڵام بە بەکارهێنانی ئاگادارییەوە جۆری گونجاوی پرسیارکردن، دەتوانیت ئەو زانیاری، وەڵام یان دەرئەنجامە بەدەستبهێنیت کە دەتەوێت بە شێوەیەکی کاریگەرتر.

١- کویزەکان:

کویز خێراترین ڕێگایە بۆ هەڵسەنگاندنی زانیاری خوێندکار. دەتوانرێت بە شێوەیەکی ئۆتۆماتیکی نمرەیان بۆ دابنرێت بە مەرجێک لە کاتی دروستکردنی کویزدا وەڵامە دروستەکان زیاد بکەیت. بێگومان دەتوانیت پرسیاری فۆڕمی ئازادیش زیاد بکەیت کە خوێندکاران پێویستیان بە زانیاری زیاتر هەیە و دەبێت هەر وەڵامێک بە تاک بپشکنیت.

کویزەکان کاتێکی کەمیان دەوێت بۆ دانان. دەتوانیت بە دەستی پرسیار و وەڵام زیاد بکەیت,

جۆری کویز:

ڕاست یان هەڵە – خوێندکاران دەتوانن لە نێوان وەڵامەکانی A یان B هەڵبژێرن؛

هەڵبژاردن– پرسیارەکان کە یەک یان چەند وەڵامێکی ڕاستیان هەیە؛

شوێنی بەتاڵ پڕ بکەرەوە – خوێندکاران دەبێت یەک وشە یان چەند وشەیەک بنووسن؛

فۆڕمی ئازاد – خوێندکاران دەبێت وەڵامی درێژتر بنووسن و دەتوانن هاوپێچەکانی وەک فایلێکی وۆرد، وێنە یان فایلێکی ڤیدیۆ/دەنگی زیاد بکەن؛

هاوتاکردن – مامۆستایان نەخشی هاوتاکردن لە نێوان بابەتەکاندا دروست دەکەن؛ خوێندکاران دەبێت بابەتە هاوبەشەکان بدۆزنەوە؛

ژمێریاری – ئەمانە بریتین لە ئۆپەراسیۆنە بیرکارییەکان؛ خوێندکاران دەبێت ئەنجامەکان پێشکەش بکەن.

لێرەدا دیدگای خوێندکار بۆ کویزێک دەخەینەڕوو:

هەروەها خوێندکاران دەتوانن خۆ هەڵسەنگاندن بۆ لێهاتووییەکانیان بکەن. کاتێک وانەیەکیان تەواو کرد، دەتوانن لە کۆتاییدا کویزەکە ئەنجام بدەن. ئەگەر نمرەکە لە خوار چاوەڕوانییەکانەوە بێت، دەتوانن بەشێک لەو وانەیە دەست پێ بکەنەوە کە بە تەواوی لێیان تێنەگەیشتوون. کویز هەندێک لە گرنگترین جۆرەکانی ئەرکن کە لە وانەوتنەوەدا بەکاردەهێنرێن چونکە کورتە، بەزۆری چەند خولەکێکی دەوێت، ئاسانە بۆ تەواوکردن بە ڕێنمایی کەم و ئاسانە بۆ پشکنین و نمرەدان.

٢. ئەرکەکان:

ئەرکەکان بریتین لە ئەرکەکانی وەک وتار، ڕاپۆرت، پێداچوونەوە، یان کاری پراکتیکی کە پێویستی بە شتێک هەیە بۆ بنیاتنانی. دەتوانرێت بە هۆکاری فۆرماتیف/دەستنیشانکردن وەک ڕێگەیەک بۆ هەڵسەنگاندنی زانیارییەکانی خوێندکاران و وردکردنەوەی پلانەکانی وانەکانت، یان وەک هەڵسەنگاندنی کۆی کە بۆ نمرەکانی خوێندکاران ئەژمار دەکرێن، دابنرێن.

کاتێک ئەرکەکان بە باشی داڕێژراون، دەتوانن بەڵگەی ڕوونی فێربوون بۆ خوێندکاران دابین بکەن، یارمەتیدەر دەبن بۆ دیاریکردنی زانیارییە ڕاستەقینەکانیان، فراوانی زانیارییەکانیان، و قووڵی زانیارییەکانیان بۆ بابەتەکان یان بابەتگەلێکی تایبەت. لەوانەیە وتارێک دابنێیت کە بۆچی ئیسحاق نیوتن جیهانی گۆڕیوە، ڕاپۆرتێکی کورتە کتێبی مارە کەوانە، تابلۆیەک کە هۆکارە سەرەکییەکانی گۆڕانی کەشوهەوا دەخاتە ڕوو، یان شتێکی دیکە کە پەیوەندی بە پرۆگرامەوە هەیە.

کارەکانی خوێندکارەکان یارمەتیت دەدەن بۆ بەدەستهێنانی بیرۆکەیەکی باشتر لەبارەی زانیارییەکانیان بۆ بابەتەکە، و ئەوەی کە ڕەنگە پێویستت بە سەرنجدان لەسەری بێت بۆ باشترکردنی دەرئەنجامی فێربوونیان. تا ئاستی خوێندنی باڵاتر بێت زانیاری ئەکادیمی خوێندکاران زیاد دەکات هەروەها ئاستی ئەرکەکانیش زیاد دەکات. زۆرجار ئەرکی ئەکادیمی دەدرێت بە خوێندکاران بۆ تاقیکردنەوەی تێگەیشتنیان لە بابەت و بوارەکە بە گشتی.

٣-وتارەکان:

وتار بریتییە لە دەقێک کە وەڵام و هەڵوێستی نووسەر لەسەر پرسیار و پرسێکی دیاریکراو. پێویستە خوێندکار هەڵوێستێکی تایبەت هەڵبژێرێت و بەیاننامەیەکی تێز دابڕێژێت و ئارگومێنتێک بخاتەڕوو کە پشتگیری لە هەمان شت بکات. پێشبینی دەکرێت ئەو ئارگیومێنتە بە بەڵگەی ماددە ئەکادیمییە پشتڕاستکراوەکان پشتگیری بکرێت بۆ زیادکردنی

متمانە. قۆناغی یەکەمی نووسینی وتار لێکۆڵینەوەیە لەسەر ئەو بابەتەی کە پێی دراوە. بە پشت بەستن بە توێژینەوەکە، دەبێت هەڵوێستی خۆت لەسەر ئەو پرسە هەڵبژێریت. دوای ئەمە دەتوانرێت دەست بکات بە نووسینی وتارەکە بەم پێکهاتەیەی خوارەوە: پێشەکی (بابەت و هەڵوێستەکە بخەرە ڕوو)، ناوەڕۆك (بە وردی بەڵگەکانی پشتگیری لە ئارگومێنتەکەت بخەرە ڕوو) و ئەنجام (سەرنج/حوکمێکی گشتی لەسەر تەواوی وتارەکە بدە).

نموونە لەوانەیە داواکردن لە خوێندکاران بێت کە شیکارییەکی ڕەخنەگرانە لەسەر دیموکراسی بەرامبەر سۆسیالیزم ئەنجام بدەن، ڕوونکردنەوەیەک لە ئینتەرنێت، بەراوردکردنی شیردەرەکان و پەلەوەرەکان، یان پێداچوونەوەیەک بە کتێبی شەرەفخانی بەدلیسی. ئەو خاڵانەی کە باس دەکرێن، ئەو ئارگیومێنتانەی کە خراونەتەڕوو، بەراوردکارییەکان کە تیشک خراوەتە سەر و بۆچوونەکانی دراو تەنها چەند ڕێگەیەکن بۆ ئەوەی تۆ فێربوونی خوێندکارێک (و پێداویستییەکانی فێربوونیان) لە ئەرکەکەیەوە پێوانە بکەیت.

٤-ڕاپۆرتەکان:

ڕاپۆرت بریتیە لە لێکۆڵینەوە لە هەر کێشەیەک یان ڕێکارێکی وەک تاقیکردنەوەیەکی زانستی. وەک لە تێزێکدا چاوەڕوان دەکرێت پێشنیارەکانت پێشکەش بکەیت. بە گشتی دوو جۆر ڕاپۆرت هەیە: ڕاپۆرتی بازرگانی و ڕاپۆرتی زانستی و توێژینەوە. لە یەکەمیاندا مرۆڤ دەبێت ڕاپۆرتێک بە شێوەیەک بنووسێت کە یارمەتی مرۆڤ بدات بڕیاری گونجاو بدات. لەم دووەمیاندا مرۆڤ دەبێت هەڵسەنگاندن و گفتوگۆی ئەو توێژینەوە ئەنجامدراوانە بکات. ڕاپۆرتێک، بەبێ گوێدانە جۆرەکەی، پێکهاتەیەکی ئێسکەپەیکەر پەیڕەو دەکات: پوختەی جێبەجێکردن، پێشەکی، پێناسەکردنی زاراوەکان، پرۆسێس، دۆزینەوەکان و ئەنجام.

٥-توێژینەوەکانی کەیس:

توێژینەوەی کەیس شیکارییەکە کە لە ماوەی دیاریکراودا ئەنجام دەدرێت. ئەم جۆرە دەقە باسێکی ورد لەسەر هەر بابەتێکی هەڵبژێردراو وەک دۆخێک، کۆمەڵگایەک یان تەنانەت ڕێکخراوێک کۆدەکاتەوە و دەیخاتە ڕوو. لە ڕێگەی ئەم شیکارییەوە مرۆڤ دەتوانێت لە ئیستدلالەکانی پشت ڕوودانی ڕووداوێکی دیاریکراو تێبگات. لە بەرامبەردا مرۆڤ دەتوانێت ئەو زانیاریانە بەکاربهێنێت بۆ چارەسەرکردنی کێشە پێشنیار کراوەکە. لە توێژینەوەی کەیسدا مرۆڤ دەبێت پرسەکە لە ئەبستراکت و پێشەکیدا دەستنیشان بکات، بە وردی میتۆدۆلۆژیای توێژینەوە بەکارهێنراو بخاتەڕوو، دۆزینەوە کێشراوەکان بخاتەڕوو، باس لە دۆزینەوەکان بکات، کۆتایی پێبهێنێت و پێشنیار بکات.

٦-پێداچوونەوە:

پێداچوونەوەی ڕەخنەگرانە بە بابەتێک یان گۆڤارێک دەکرێت بەجۆرێک کە مرۆڤ خۆی بخاتە بەردەم کۆمەڵێک بەرهەمی زۆری نووسەرانی دیکە. لەکاتی نووسینی بابەتێکدا پێداچوونەوە ئەو پرسیارانەی کە دەبێت لە خۆت بکەیت بەم شێوەیەن:

خوێنەری من کێیە؟ ئارگومێنتی بابەتەکە چییە؟ گرنگی بابەتەکە چییە؟ گرنگی پێداچوونەوەکە چییە؟ پێگەی من چییە؟ بەڵگە چییە بۆ وەستانم؟

٧-ئەرکی ئۆفلاین:

ئەمانە ڕێگا تەقلیدییەکانن بۆ هەڵسەنگاندنی خوێندکاران. بۆ نموونە دەتوانیت داوا لە خوێندکاران بکەیت وتارێک یان کتێبێک بخوێننەوە، ئەمەش ئەرکێکە کە بە خێرایی خۆیان لە ئۆفلاین تەواو دەکەن. پاشان، کاتێک خوێندکاران

ئەرکەکە تەواو کرد، دەتوانن وەک تەواو نیشانە بدەن. دەتوانیت لە پۆلدا لە ڕێگەی سیمینارێکی سۆکراتی، تاقیکردنەوەی زارەکی یان کاغەزەوە هەڵسەنگاندنیان بۆ بکەیت.

٨-ئەرکی تیم:

ئەرکەکانی تیمەکان ڕێک ئەوەیە کە ناوەکەیان ئاماژەی پێدەکات – ئەو ئەرکانەی کە لەبری هەر تاکێک بۆ کۆمەڵێک خوێندکار دیاری دەکەیت. ئەمانە لەنێو جۆرەکانی ئەرکدان کە پێویستە ئاگاداریان بیت ئەگەر وانە بە خوێندکارانی کۆلێژ دەڵێیتەوە. ژیانی کۆلێژ پردی نێوان خوێندنگە و کارە. دەبێت خوێندکاران بۆ پیشەکانیان ئامادە بکات و بە کارامەیی ئامادە بۆ داهاتوو تەیاریان بکات.

بەم جۆرە ئەرکانە دەتوانیت هاندەری هاوکاری خوێندکاران بێت لە پۆلدا بە شێوازی گروپ نەک بە تەنها. هەروەها خوێندکاران دەتوانن هاوکاری یەکتربن ئەم ئەرکانە بکەن لە دەرەوەی ژینگەی خوێندنگەیس فەرمی.

لە کاتی دروستکردنی ئەرکی تیمدا، هەروەها گروپێک لەسەر پلاتفۆرمەکە دادەنێیت. هەر تیمێک گروپێکی تایبەتی دەبێت کە تەنها ئەندامانی ئەو تیمە دەتوانن بەشداری گفتوگۆکان بکەن و سەرچاوەکان هاوبەش بکەن. مامۆستایان دەتوانن دەستیان بگات بە هەموو گروپەکان. هەر گروپێک نوێنەرایەتی شوێنی کاری مەجازی تیمەکە دەکات. لێرەدا، دەتوانن لە تەوەرێکی گشتیدا چات بکەن، سەرچاوە، هاوپێچەکان، بیرۆکەکان هاوبەش بکەن و یەکتر ئاگاداربن لە پەرەپێدانی پرۆژەکان. دوای تەواوبوونی پرۆژەکە، خوێندکاران دەتوانن لە ڕێگەی پلاتفۆرمەوە بە شێوەی ئۆنلاین پێشکەشی بکەن.

٨-. پێشبڕکێی ئەکادیمی:

لەکاتی بیرکردنەوە لە ڕێگاکانی تاقیکردنەوەی فێربوونی خوێندکار، ڕەنگە پێشبڕکێی ئەکادیمی نەهاتنە بەرچاو. مەبەستی سەرەکییان بەزۆری پاڵنەرە بۆ خوێندکاران و پێدانی دەرفەتێکە بۆ ئەوەی لەسەر ئاستی ئەکادیمی بدرەوشێنەوە، بەڵام ئەگەر پێشبڕکێکە شایەنی بێت، ئەوا ڕەنگە داتای ئەنجامە بەنرخەکانیش بەدەستبهێنێت کە یارمەتیت دەدات بۆ دەستنیشانکردنی بۆشاییەکانی زانیاری خوێندکارەکانت.

دەتوانرێت پێشبڕکێکان بە جۆرێکی هەڵسەنگاندنی مەترسی کەم و پاداشتی بەرز هەژمار بکرێت، کە دەرفەت دەدات بە خوێندکاران بۆ کێبڕکێکردن و بردنەوەی مەدالیا بە شێوەیەکی خۆش و بێ سترێس، لەگەڵ ئەگەری دابینکردنی تێڕوانینێکی دەوڵەمەند بە مامۆستایان بۆ تێگەیشتنی خوێندکارەکانیان.

٩- خۆهەڵسەنگاندن:

خۆهەڵسەنگاندن شێوازێکی فۆرماتیڤە کە هاندەری خوێندکارانە بۆ هەڵسەنگاندنی فێربوونی خۆیان. لەوانەیە داوای لێبکەیت بیر لە کارەکانیان بکەنەوە، بە پشتبەستن بە پێوەرەکانی سەرکەوتن "نمرەی بۆ دابنێن"، یان دیاری بکەن کە چۆن دەتوانن باشتری بکەن. ئەم زانیاریانە دەتوانرێت بنووسرێت یان بە قسە بکرێن، بەڵام لە هەر حاڵەتێکدا، دەتوانێت تێگەیشتنێکی باشت پێبدات لە زانیاری خوێندکار لەسەر بابەتەکە و ڕووناکی بکاتەوە کە کام چەمک پێویستە لە پۆلەکانی داهاتوودا بیگرێتەوە.

پەیوەندییەکی نزیکیان هەیە هەڵسەنگاندنی هاوتاکان، کە خوێندکاران بە شێوەیەکی بنیاتنەر ڕەخنە لە کارەکانی یەکتر دەگرن لەبری کارەکانی خۆیان، تێڕوانینێکی بەنرخ دەدەن سەبارەت بەوەی کە چێژیان لە چی وەرگرتووە سەبارەت بە کارەکە و لە کوێدا دەتوانرێت پێشکەوتنەکان ئەنجام بدرێت. هەندێک لە خوێندکاران هەڵسەنگاندنی کارەکانی کەسانی

دیکەیان ئاسانترە نەک کاری خۆیان، بۆیە ئەم شێوازە دەتوانێت پرۆسەکە فێری بکات و یارمەتیدەر بێت بۆ ئاسانکاریکردنیان بۆ خۆهەڵسەنگاندن.

١٠. ئەرکەکانی گووگڵ:

ئەگەر ئەم تایبەتمەندییە LMS بەکاربهێنیت، پێویستە چەندین ئامراز و ئەکاونتی دیکەش بەکاربهێنیت کە لەگەڵ گووگڵدا یەکدەگرنەوە. ئەم ئەرکانە پێویستە تۆ و خوێندکارەکانت هەژماری ئیمەیڵی گووگڵتان هەبێت. چەند توخمێک هەیە کە دەتوانیت لە کاتی ڕێکخستنی تەرخانکردنی گووگڵدا بەکاری بهێنیت:

زۆرترین نمرە؛ پێوەرەکانی نمرەدانان؛ زۆرترین ژمارەی هەوڵەکان؛ بەرواری دەستپێکردن و بەرواری کۆتایی هاتنی.

هەروەها پێویستە ڕێنمایی تایبەت بۆ هەر جۆرە ئەرکێک پێشکەش بکەیت. کاتێک خوێندکاران ئەم ئەرکانە تەواو دەکەن، لە ڕێگەی سایتی ئەرکەکانی گووگڵەوە ئەنجامی دەدەن. هەروەها ئەمە ئەو شوێنەیە کە مامۆستایان ئاڕاستە دەکرێن بۆ پشکنین و نمرەی کارکردنی خوێندکاران. بەڵام نمرەکان دەستبەجێ زیاد دەکرێن بۆ LMS بە هەمان شێوە. هەروەها دەتوانرێت ڕاستەوخۆ لە LMS ەوە بچیتە ناو سایتی ئەرکەکانی گووگڵ، بۆیە هیچ پێشەوە و دواوە نییە، تەواوی پرۆسەکە ڕێکخراوە.

ئەرکەکانی گووگڵ ڕێگەیەکی نایاب و باشە بۆ هەڵسەنگاندنی خوێندکاران بە شێوەیەکی خێرا و شێوازی کویز. ئەگەر پێشتر ئامرازەکانی تری گووگڵ لە قوتابخانەکەتدا بەکاردەهێنیت، ئەوە دروستکردن و پێشکەشکردنی ئەم ئەرکانە ئاسان دەکات.

چۆن ئەرکەکانی LMS بەکاربهێنین؟

مامۆستایان لە هەموو باکگراوندەکانەوە دەتوانن بە خێرایی و بە کەمترین لێهاتوویی تەکنیکی فێربن چۆن ئەرکەکانی LMS بەکاربهێنن. زۆربەی پلاتفۆرمەکان ڕێنمایی و فێرکاری لەسەر ئەم بابەتە پێشکەش دەکەن، کە دەگەڕێتەوە بۆ چەند کلیکێک.

زیادکردنی ئەرکێکی نوێ لە LMS بەزۆری ئەم هەنگاوە سادانەی خوارەوە لەخۆدەگرێت:

بڕۆ بۆ بەشی ئەرکەکان لە LMS؛

لیستی بژاردەکانی ئەرککردن بکەرەوە؛

ئەو جۆرە هەڵبژێرە کە حەزت لێیە؛

ناوێک بۆ ئەرکەکە دابنێ؛

ئەو ڕێنماییانە زیاد بکە کە پێویستە خوێندکاران پەیڕەوی لێبکەن بۆ تەواوکردنی؛

ئەرکەکەت ڕێکبخە (بۆ نموونە ژمارەی هەوڵەکان بۆ کویزێک هەڵبژێرە، ڕوبریکێک زیاد بکە، لێهاتووییەکان زیاد بکە)؛

گۆڕانکارییەکانتان هەڵبگرن بۆ دروستکردنی ئەرکەکە.

کاتێک ئەرکەکە دروستکرا، دەتوانیت دەست بکەیت بە بەکارهێنانی بۆ تاقیکردنەوەی زانیاری خوێندکارەکانت. دەتوانیت هەمان ئەرک دووبارە و سێبارە بەکاربهێنیت. هەروەها دەتوانیت ناوەڕۆک هاوردە بکەیت یان کۆپی-پێست بکەیت بۆ ئەوەی کاتت لە دروستکردنی ئەرکە نووسراوەکاندا پاشەکەوت بکەیت.

١١-کاری هەرەوەزی:

سیستەمی پەروەردە بڕیارە فێرخوازان فێری هێزی هاوکاری بکات. هەندێک لە ئەرکەکان کاری گروپی لەخۆدەگرێت. بڕیارە خوێندکاران پێکەوە کار لەسەر وتارێک بکەن یان داتا کۆبکەنەوە. دڵنیای دەدات لەوەی کە خوێندکاران دەتوانن وەک تیمێک فێری کارکردن بن، کارامەییەک کە پێویستیان پێی دەبێت لە شوێنی کار و لە کاتی تەواوکردنی پڕۆژەی کەسیدا.

کاری گروپی پێویستی بە سەرکردەی تیم هەیە. لەم سەردەمەی دووری کۆمەڵایەتیدا، تیمەکە دەبێت ڕێگاکانی هاوکاریکردن بدۆزێتەوە. دەتوانن ئامرازی ئۆنلاین بۆ کۆبوونەوە و دەستکاریکردنی بەڵگەنامەکان بەکاربهێنن. ئەمە تاقیکردنەوەی کۆتاییە بۆ هاوکاریکردن.

١٢- ئەرکەکانی مەیدانی:

ئەرکە مەیدانییەکان بریتین لە کۆکردنەوەی زانیاری، چاوپێکەوتن و چاودێریکردن. هەروەها لەوانەیە سەردانی شوێنە مێژووییەکان و سەیرکردنی یارییەکان و چاودێریکردنی دیاردەکانی وەک هەڵدانی موشەکێک لەخۆبگرێت. جۆرێکە لە ئەرکی پەروەردەیی کە خوێندکار ڕووبەڕووی دۆخێکی ڕاستەقینە دەکاتەوە. قوتابیەکان لە کتێبخانە دوور دەخاتەوە، ئەزموونێکی فێرکاری جیاوازیان پێدەبەخشێت.

پرسیارەکانی تاقیکردنەوە: جۆر و تایبەتمەندی و پێشنیارەکان:

تاقیکردنەوە ئامرازێکی زۆر باوی هەڵسەنگاندنە لە خوێندنگەکان و چەندین جۆری پرسیاری تاقیکردنەوە هەیە. ئامانج لە تاقیکردنەوە ناسینی ئاستی فێرخوازان و زانینی تێگەشتن و هەڵسەنگاندنیانە لەو بابەتانەی کە خوێنراوە، ئەم لاپەڕەی دواتر چەند ڕێنمایەکی کورتەیەک لە سەر کۆمەڵێك جۆر پرسیاری تاقیکردنەوە لەخۆدەگرێت، هەروەها ئامۆژگاری بۆ بەکارهێنانی هەریەکەیان: لەبیرت بێت کە هەندێک تاقیکردنەوە دەتوانرێت بە شێوەیەکی کاریگەر لە ژینگەیەکی ئۆنلاین و پارێزراودا لە تاقیگەیەکی کۆمپیوتەریی پرۆکتەردا ئەنجام بدرێت یان وەک تاقیکردنەوەکانی کاغەز یان ئۆنلاین "بیرێتەوە بۆ ماڵەوە" دیاری بکرێت.

١ - هەڵبژاردن:

پرسیاری هەڵبژاردن لە کاریگەرترین ڕێگاکانە بۆ تاقیکردنەوەی فێرخوازان. لە پرسیاری هەڵبژاردنەکاندا کۆمەڵێک بژاردە دەدرێت بە فێرخوازان، ئەم جۆرە پرسیارانە چەندین وەڵامی ئەگەری بۆ پرسیارێک دەخەنە ڕوو، هەموویان وەڵامی هەڵەن و تەنها یەکێکیان وەڵامی ڕاستە. پرسیاری هەڵبژاردنەکان لە یەک پرسیار (لق) پێکهاتوون کە چەندین وەڵامی ئەگەری (هەڵبژاردن)ی تێدایە، لەوانەش وەڵامی ڕاست و چەند وەڵامێکی هەڵە (سەرقاڵکەر). بە شێوەیەکی ئاسایی، خوێندکاران وەڵامی دروست هەڵدەبژێرن بە بازنە بە دەوری وەڵامەکەدا یان دیاریکردنی پیتەکەی بەردەمی، یان بە پڕکردنەوەی بازنەی پەیوەندیدار لەسەر لاپەڕەی سۆما کە دەتوانرێت بە ئامێر بخوێنرێتەوە.

هەرچەندە ڕەنگە شتێکی سادە بێت کە تەنها هەندێک پرسیاری هەڵبژاردنبکەیتەوە، بەڵام ئەگەر وریا نەبیت لە کۆتاییدا تواناکانی لەبەرکردنی فێرخواز تاقیدەکەیتەوە نەک زانیاری ڕاستەقینەی فێرخوازان لەسەر مادەی بابەتەکە. لە کاتێکدا کە زۆر باشە بۆ فێرخوازان کە خاوەنی توانای ئیستدلالکردن و لەبەرکردنی باشبن، بەڵام ئەمجۆرە پرسیارە ئاستی ڕاستەقینە و توانای تێگەشتنی فێرخوازەوە بە باشی دیارنیاکات.

نموونە: کۆماری مەهابات لە ساڵی چەند ڕووخا. (A- ١٩٤٦، B- ١٩٤٧، C- ١٩٤٨، D- ١٩٤٩).

وەڵام: B

بەگشتی خوێندکاران دەتوانن بە خێرایی وەڵامی ئەم جۆرە پرسیارانە بدەنەوە. لە ئەنجامدا زۆرجار بەکاردەهێنرێن بۆ تاقیکردنەوەی زانیاری خوێندکارێک لەسەر کۆمەڵێک ناوەڕۆکی فراوان. دروستکردنی ئەم پرسیارانە دەتوانێت کات بەفیڕۆ بدات چونکە زۆرجار دروستکردنی چەندین سەرقاڵکەری جێی متمانە ئەستەمە. بەڵام دەتوانرێت زۆر بە خێرایی نیشانەیان بۆ دابنرێت.

بەکارهێنان بکە	خۆ بەدوورگرتن
پشت بە زانیاری وردی ناو کتێبەکە ببەستە. وەڵامە دروستەکان بە شێوەیەکی هەڕەمەکی دابنێ. بژاردەی کورت – و هەموویان هەمان درێژیان هەبێت. بژاردەی دروست کە بە یەکسانی بەسەر A، B، C، D دابەشبکە. هەموو پرسیارێك یەك بژاردەی ڕاستی هەبێت.	ڕستەی درێژ و ئاڵۆز. دوربکەوەرەوە لە قسەی خۆت. دوربکەوەرەوە لە یارمەتی فێرخوازان بە ڕونکردنەوەی وەڵامی ڕاست. نارِوونی یان زاراوەی نادیار، لێدوانی ڕەها و گشتاندنی فراوان.

پرسیارەکەت ڕوون بێت بۆ ئەوەی فێرخواز بزانێت داوای چی دەکەیت. بەلایەنی کەمەوە ٣ بژاردە هەبێت، واتە ناکرێت پرسیارێك تەنها بژاردەکەی A ،B بێت بە تەنها.	بابەتی دەرەکی. لێدوانی زۆر نزیک لە وەڵامی دروست. وەڵامە تەواو باوەڕپێنەکراوەکان واتە وەڵامەکان گوماناوین. هەرگیز مەنوسە "هەموو ئەوانەی پێشوو" یان "هیچ کام لەوانەی پێشوو"

پێشنیار: دوای هەر بابەتێك لە ماوەی وەرزەکەدا، دوو یان سێ پرسیاری هەڵبژاردنبنووسە بە پشتبەستن بە مادەی ئەو بابەتە. بە بەردەوامی وەرگرتنی چەند خولەکێک بۆ ئامادەکردنی پرسیارەکان، لەکاتێکدا مادەکە لە مێشکتدا تازە بێت، ڕێگەت پێدەدات بانکی پرسیارەکان پەرەپێبدەیت کە دەتوانیت بەکاریبهێنیت بۆ دروستکردنی تاقیکردنەوەکان بە خێرایی و بە ئاسانی.

٢- ڕاست و هەڵە:

پرسیارە ڕاست و هەڵەکان تەنها لە لێدوانێک پێکهاتوون. یەکێک لە ئاسانترین ڕێگاکان بۆ چوارچێوەدان بە پرسیارەکان لە تاقیکردنەوەکان بەکارهێنانی فۆرماتێکی ڕاست یان هەڵەیە. بە سادەیی ئەمە بریتییە لە خستنەڕووی لێدوانێک کە فێرخواز هەڵیدەبژێرێت کە ئایا ڕاستە یان هەڵەیە. پرسیارەکانی ڕاست یان هەڵە بە شێوەیەکی باو لە شوێنە پەروەردەییەکان بەکاردەهێنرێن بۆ تاقیکردنەوەی زانیاری لەسەر بابەتێکی دیاریکراو و دەتوانێت ڕێگەیەکی خۆش بێت بۆ بەشداریکردن و تەحەدای بەشداربووان.

خوێندکاران وەڵامی پرسیارەکان دەدەنەوە بە ئاماژەدان بەوەی کە ئایا پرسیارەکە ڕاستە یان هەڵەیە. بۆ نموونە: پرسیارە ڕاست/ هەڵەکان تەنها دوو وەڵامی ئەگەریان هەیە یان ڕاست یان هەڵە. هەندێکجار دەگونجێت بڵێیت ئەگەر هەڵەیە وەڵامەکەش ڕاستبکەرەوە.

نموونە: کۆماری مەهابات لە ساڵی ١٩٤٧ ڕوویدا.

وەڵام: ڕاستە.

زۆربەی کات بۆ هەڵسەنگاندنی ئاشنابوون بە ناوەڕۆکی کۆرس و پشکنینی تێڕوانینە هەڵە باوەکان بەکاردەهێنرێن ڕێگە بە خوێندکاران بدە بە خێرایی وەڵام بدەنەوە.

ئەمجۆرە پرسیارە ئاسانن و خێران بۆ نمرەدان بەڵام کاتێکی زۆری دەوێت بۆ دانانی پرسیار. پرسیارە ڕاست/هەڵەکان چانسی ٥٠٪ بۆ پێشبینیکردنی وەڵامی دروست بە خوێندکاران دەڕەخسێنێت. هەر لەبەر ئەم هۆکارە زۆرجار لەبری پرسیاری ڕاست/ هەڵە پرسیاری هەڵبژاردن بەکاردەهێنرێت.

ئامۆژگاری بۆ نووسینی بابەتی باشی ڕاست/ هەڵە:

بەکارهێنان بکە	خۆ بەدوورگرتن

ڕستەی کورت و پوخت بهێنەرەوە. بۆ پرسیاری ڕاست و هەڵە هەوڵبدە وەڵامەکان (٥٠ / ٥٠) ڕاست و هەڵە بن یان (٤٠/٦٠) بۆ ڕاست و هەڵە. لە هەر بابەتێکدا یەك پرسیار بهێنەرەوە	ڕستەی دوورودرێژ یان ئاڵۆز. مادەی بێ بایەخ مەهێنەرەوە . زاراوەی ناڕوون یان نادیار.

پێشنیار: دەتوانیت سوودی پرسیارە ڕاست/هەڵەکان زیاد بکەیت بە داواکردن لە خوێندکاران بۆ ڕاستکردنەوەی قسەی ناڕاست.

٣- گونجان و گەیاندن:

لە پرسیاری گەیاندندا، چەند دەستەواژەیەک یان چەمکێک لەگەڵ چەند وشەیەکدا دابین دەکەیت، پرسیاری گەیاندن دەتوانێت بڕێکی زۆر لە ناوەڕۆک بگرێتەوە و هەروەها یەکێکە لە سەرنجڕاکێشترین جۆرەکانی پرسیار بۆ فێرخوازان. لە پرسیاری گەیاندندا، مامۆستا چەند دەستەواژەیەک یان چەمکێک لەگەڵ چەند وشەیەکدا دابین دەکات، فێرخواز دەبێت هەر وشەیەک لەگەڵ دەستەواژە یان چەمکی گونجاودا بگونجێنێت. دەتوانیت یەکسانییەکانی زیاد بکەیت بۆ ئەوەی پرسیارەکە کەمێك قورس بێت. خوێندکاران وەڵامی پرسیارە هاوتاکان دەدەنەوە بە جووتکردنی هەریەکێک لە کۆمەڵێک لق (بۆ نموونە، پێناسەکان) لەگەڵ یەکێک لەو هەڵبژاردنانەی کە لە تاقیکردنەوەکەدا پێشکەش کراوە. ئەم پرسیارانە زۆرجار بۆ هەڵسەنگاندنی ناسینەوە و بیرهێنانەوە بەکاردەهێنرێن و بەمجۆرە زۆربەی کات لەو خولانەدا بەکاردەهێنرێن کە بەدەستهێنانی زانیاری ورد ئامانجێکی گرنگە. بەگشتی خێرا و ئاسانن بۆ دروستکردن و نیشانەدان، بەڵام خوێندکاران پێویستیان بە کاتێکی زیاترە بۆ وەڵامدانەوەی ئەم پرسیارانە لە چاو ژمارەیەکی هاوشێوەی بابەتی هەڵبژاردنیان ڕاست/هەڵە. دەکرێت بە شێوازی گەیاندن بێتەوە یان بە شێوازی ئەم ژمارانە بگەیەنە بەو پیتانەی بەرامبەر.

نموونە: مانای ئەم وشانە بگەیەنە بەیەك:

ئامۆژگاری بۆ نووسینی بابەتی گونجاوی باش:

بەکارهێنان بکە	خۆ بەدوورگرتن
وەڵامی کورت. تەنها لە یەک لاپەڕەدا یەك بابەت بهێنرێتەوە. ڕێنماییە ڕوونەکان. هەڵبژاردنی ڕێکخراو بە شێوەیەکی لۆژیکی (کاتی، ئەلفوبێ و هتد). لەبەرامبەر خۆیدا تەنها یەك وەڵامی بۆ ببێت. ژمارەیەکی یەکسان لە لق و هەڵبژاردنەکان هەبن بەرامبەر یەك.	لقە درێژەکان و بژاردەکان ناڕونەکان. ناوەڕۆکی نایەکسان (بۆ نموونە، خورما تێکەڵ بە مرۆڤەکان). وەڵامە باوەڕپێنەکراوەکان. چەند وەڵامێك لەوبەرەوە بۆ یەکخاڵ ببێت لە بەرامبەریەوە.

پێشنیار: دەتوانیت لە هەمان ڕاهێنانی بەیەکگەیاندندا زیاتر لە جارێک هەندێک هەڵبژاردن بەکاربهێنیت. کاریگەرییەکانی پێشبینیکردن کەم دەکاتەوە.

٤- وەڵامی کورت یان بۆشایی:

پرسیارەکانی وەڵامی کورت بە شێوەیەکی گشتی داوای وەڵامێکی نووسراو دەکات کە درێژییەکەی لە یەک یان دوو ووشە تا چەند ڕستەیەک بێت. زۆربەی کات بۆ تاقیکردنەوەی زانیاری سەرەتایی لەسەر ڕاستی و زاراوە سەرەکییەکان بەکاردەهێنرێن. ئەم جۆرە پرسیارە دروست بکە ئەگەر پێویستت بە پشکنینی تێگەیشتنی فێرخوازەکان بێت لە یاسایەکی دیاریکراو یان ڕێکارێکی سادە، پێویستە فێرخوازان لە ڕاستیدا وەڵامی دروست بزانن. نموونەیەک ئەم جۆرە پرسیارە کورتە وەڵامە بەم شێوەیە دەبێت:

"ئێوە بە فۆرماتێکی تاقیکردنەوە ناودەبەن کە تێیدا خوێندکاران دەبێت بە شێوەیەکی ناوازە کۆمەڵێک ئامۆژگاری لەگەڵ کۆمەڵێک بژاردەدا ببەستنەوە؟" واتە پرسیارێك بکەن کە فێرخوازان بتوانن بە ویست و تێگەشتنی خۆیان وەڵامبدەنەوە، مەرج نییە وەڵامی فێرخوازەکە لە کتێبەکەدا هەبێت بەڵام پێویستە وەڵامێکی ڕاست و دروست بداتەوە.

یانیش دەتوانرێت ئەمە وەک پرسیارێکی وەڵامی کورتی پڕکردنەوەی شوێنی بەتاڵ بنووسرێت:

"پرسیارێکی تاقیکردنەوە کە تێیدا خوێندکاران دەبێت بە شێوەیەکی ناوازە ئامۆژگاری و بژاردەکان بەیەکەوە ببەستنەوە پێی دەوترێت ئە____________ پرسیار." وەڵام: هاوتاکردن.

هەروەها دەتوانرێت پرسیاری وەڵامی کورت بەکاربهێنرێت بۆ تاقیکردنەوەی تواناکانی بیرکردنەوەی باڵا، لەوانەش شیکاری یان...

هەڵسەنگاندن. بۆ نموونە: ڕای تۆ چی بۆ زۆربونی کۆچی گەنجان بۆ دەرەوەی وڵات.

ئاماژەی بەوەشکردووە، "ئایا لە تاقیکردنەوەی داهاتوودا پرسیاری وەڵامی کورت دەخەیتە ناوەوە؟ تکایە بڕیارەکەت پاساو بدەرەوە لەگەڵ...

دوو بۆ سێ ڕستە کە ئەو هۆکارانە ڕوون دەکاتەوە کە کاریگەرییان لەسەر بڕیارەکەت هەبووە".

پرسیاری وەڵامی کورت چەندین سوودی هەیە. زۆرێک لە مامۆستایان ڕاپۆرت دەکەن کە تارادەیەک ئاسانن بۆ دروستکردن و دەتوانرێت خێراتر لە پرسیارە فرە هەڵبژاردنەکان دروست بکرێن. بە پێچەوانەی پرسیارەکانی گەیاندن، ڕاست و هەڵە یان هەڵبژاردن، پرسیاری وەڵامی کورت وا دەکات کە خوێندکاران زەحمەت بێت وەڵامەکەی پێشبینی بکەیت. پرسیارەکانی وەڵامی کورت نەرمی زیاتر بە خوێندکاران دەبەخشن بۆ ڕوونکردنەوەی تێگەیشتنەکانیان و نیشاندانی داهێنان وەک لەوەی کە لەگەڵ پرسیاری هەڵبژاردنەکاندا هەیانبووە؛ ئەمەش بەو مانایەیە کە بە ئەنجام گەشتن تارادەیەک ماندووکەر بێت، لەبری یەك وەڵامی ڕاست دەیان ەڵامی ڕاست هەبێت.

پرسیارەکان پێکهاتەیەکی زیاتر لە پرسیارەکانی وتار دابین دەکەن و بەم پێیەش زۆرجار ئاسان و خێراترن بۆ نیشانەدان و مەودای بەرفراوانتر لە ناوەڕۆکی کۆرسەکە تاقیدەکەنەوە لە چاو پرسیارەکانی وتارێکی تەواو.

ئامۆژگاری بۆ نووسینی بابەتی وەڵامی کورتی باش:

بەکاری بهێنە	دوور بکەوەرەوە	جۆری پرسیار

کێشەی تایبەت بخەڕوو پرسیاری ڕاستەوخۆ بکە پرسیارێك بکە چەندین وەڵامی هەبێت	زانیارییە وردەکان ڕستەی درێژ و ئاڵۆز	هەمووی کورت-
ئەو ئامۆژگاریانەی کە تەنها یەک یان دوو وشەی سەرەکی لە کۆتایی ڕستەکەدا لادەبەن	دەرهێنانی ئەوەندە وشە کە ڕستەکە بێ مانایە.	بۆشاییەکان پڕبکەرەوە

پێشنیار: لە کاتی بەکارهێنانی پرسیاری وەڵامی کورت بۆ تاقیکردنەوەی زانیاری خوێندکار لەسەر پێناسەکان بیر لە هەبوونی تێکەڵەیەک لە پرسیارەکان بکەرەوە، هەندێکیان کە زاراوەکە دابیندەکەن و داوا لە خوێندکاران دەکەن پێناسەکە پێشکەش بکەن، پرسیارەکانیتر کە پێناسەکە دابیندەکەن و داوا دەکەن خوێندکاران زاراوەکە شیبکەنەو یان ماناکەی بنوسن. ئەم جۆرە پرسیارانەی دوایی دەتوانرێت وەک پرسیاری پڕکردنەوەی بۆشایی دابنرێت. ئەم تێکەڵە فۆرماتانە باشتر زانیاری خوێندکاران تاقیدەکاتەوە چونکە تەنها پشت بە ناسینەوە یان وەبیرهێنانەوەی زاراوەکە نابەستێت.

٥- وتارەکان یان باسکردنی بابەتێك بە دووروودرێژی:

پرسیارەکانی وتار ئاماژەیەکی ئاڵۆز دەدەن کە پێویستی بە وەڵامی نووسراو هەیە، کە دەتوانێت درێژییەکەی لە یەک دوو پەرەگرافەوە تا چەند لاپەڕە جیاواز بێت. وەک پرسیارەکانی وەڵامی کورت، دەرفەتێک بۆ خوێندکاران دەڕەخسێنن کە تێگەیشتنەکانیان ڕوونبکەنەوە و داهێنەریی خۆیان نیشان بدەن، بەڵام بە گشتی بە زەحمەت خوێندکاران دەگەنە وەڵامێکی قبوڵکراو. دەتوانرێت بە خێرایی و ئاسانی دروست بکرێن بەڵام نمرەی ئەم پرسیارانە دەتوانێت کاتێکی زۆری بخایەنێت و دانانی نمرە دەکرێت قورس بێت.

پرسیارەکانی وتار جیاوازن لە پرسیارەکانی وەڵامی کورت، چونکە پرسیارەکانی وتار کەمتر پێکهاتەیان هەیە. ئەم کراوەییە ڕێگە بە خوێندکاران دەدات نیشان بدەن کە دەتوانن مادەی کۆرسەکە بە شێوەیەکی داهێنەرانە تێکەڵبکەن. لە ئەنجامدا، وتارەکان ڕێگەیەکی پەسەندکراون بۆ تاقیکردنەوەی ئاستە بەرزەکانی زانین لەوانەش شیکاری، کۆکردنەوە و هەڵسەنگاندن. بەڵام ئەو مەرجەی کە خوێندکاران زۆربەی پێکهاتەکە دابینبکەن، بڕی کارەکانی پێویست بۆ وەڵامدانەوەی کاریگەر زیاد دەکات. زۆرجار خوێندکاران کاتێکی زیاتریان دەوێت بۆ ئامادەکردنی وتارێکی پێنج بڕگەیی لەوەی کە پێنج وەڵامی یەک پەرەگراف بۆ پرسیارەکانی وەڵامی کورت دەنووسن. ئەم زیادبوونی باری کارە ژمارەی ئەو پرسیارانەی وتار سنووردار دەکات کە دەتوانرێت لە یەک تاقیکردنەوەدا بکرێت و بەم شێوەیە دەتوانێت مەودای گشتی تاقیکردنەوەیەک لە چەند بابەتێک یان بوارێکدا سنووردار بکات. بۆ ئەوەی دڵنیا بیت لەوەی کە ئەمە نابێتە هۆی ترس و دڵەڕاوکێ خوێندکاران، بیر لەوە بکەرەوە کە بژاردەی وەڵامدانەوەی یەکێک لە دوو پرسیار یان زیاتر بدەیت، یان سێ بابەت بهێنەرەوە وەڵامی دووانیان بنوسێت.

ئامۆژگاری بۆ نووسینی بابەتی وتارێکی باش:

بەکاری بهێنە	خۆ بەدوورگرتن
قسەی خۆت	وشەسازی ئاڵۆز و ناڕوون.

وشەکانی وەک ‘بەراوردکردن’ یان ‘کۆنتراست’ لە سەرەتای پرسیارەکەدا وشەیەکی ڕوون و بێ دوو دڵی. دابەشکردنی نمرەکان بۆ ئەوەی چاوەڕوانییەکان ڕوون بن. سنووردارکردنی کات بۆ بیرکردنەوە و نووسین.	ئەو پرسیارانەی کە زۆر فراوانن وەڵامدانەوەیان کاتێکی زۆری پێویستە. دیارینەکردنی نمرەکان کە لەسەر زۆری نوسینە یان ناوەڕۆکی وەڵامەکەیە.

پێشنیارەکان: پێش تاقیکردنەوە پرسیارە ئەگەرییەکانی وتار دابەش بکە و پێوەرەکانی نمرەکانت کەمێک توندتر بکە. ئەمەش دەرفەتێکی یەکسان دەدات بە هەموو خوێندکاران بۆ ئامادەکاری و پێویستە کوالیتی وەڵامەکان – و کوالیتی فێربوون – باشتر بکات بەبێ ئەوەی تاقیکردنەوەکە ئاسانتر بکات.

٦- تاقیکردنەوەکانی زارەکی:

تاقیکردنەوە زارەکییەکان ڕێگە بە خوێندکاران دەدەن ڕاستەوخۆ وەڵامی پرسیارەکانی مامۆستا بدەنەوە یان لێدوانی ئامادەکراو بخەنەڕوو. ئەم تاقیکردنەوانە بە تایبەتی لە خولەکانی زماندا بەناوبانگن کە داوای ‘قسەکردن’ دەکەن بەڵام دەتوانرێت بەکاربهێنرێن بۆ هەڵسەنگاندنی تێگەیشتن لە نزیکەی هەر کۆرسێکدا بە پەیڕەوکردنی ڕێنماییەکانی پێکهاتەی پرسیارەکانی وەڵامی کورت. هەندێک لە سوودە بنەڕەتییەکانی تاقیکردنەوە زارەکییەکان ئەوەیە کە نزیکەی دەستبەجێ فیدباک دەدەن و بەمجۆرە ڕێگە بە خوێندکار دەدەن فێربێت لەگەڵ هەر چاوپێکەوتنێك وەڵامی دروست بداتەوە. سێ کەموکوڕی سەرەکی تاقیکردنەوەکانی زارەکی هەیە: بڕی کاتی پێویست و کێشەی تۆمارکردنی نمرە و یەك پرسیاری گشتگیر بۆ هەموو فێرخوازان. تاقیکردنەوەکانی زارەکی بە شێوەیەکی گشتی لانیکەم پێنج خولەک دەخایەنێت بۆ هەر خوێندکارێک، تەنانەت بۆ تاقیکردنەوەی ناوەڕاستی وەرز. لە ئەنجامدا بە دەگمەن بۆ چینە گەورەکان بەکاردەهێنرێن. جگە لەوەش، بە پێچەوانەی تاقیکردنەوە نووسراوەکانەوە، تاقیکردنەوە زارەکییەکان بە شێوەیەکی ئۆتۆماتیکی تۆمارێکی نووسراو دروست ناکەن. بۆ دڵنیابوون لەوەی کە خوێندکاران دەستیان بە فیدباکێکی نووسراو دەگات، پێشنیار دەکرێت کە مامۆستاان لە کاتی تاقیکردنەوە زارەکییەکان بە بەکارهێنانی ڕوبریک یان لیستی پشکنین تێبینی بنووسن و فۆتۆکۆپییەکی تێبینییەکان پێشکەش بە خوێندکاران بکەن.

لە زۆرێک لە بەشەکان تاقیکردنەوەی زارەکی دەگمەنە. لەوانەیە خوێندکاران بەزەحمەت خۆیان لەگەڵ ئەم شێوازە نوێیەی هەڵسەنگاندندا بگونجێنن. لەم دۆخەدا بیر لەوە بکەرەوە کە تاقیکردنەوەی زارەکی بکەیتە ئیختیاری. لە کاتێکدا کە دەتوانێت کاتێکی زیاتری بوێت بۆ ئامادەکردنی دوو تاقیکردنەوە، بەڵام هەبوونی هەردوو بژاردە ڕێگە بە خوێندکاران دەدات ئەو بژاردەیە هەڵبژێرن کە لەگەڵ خۆیان و شێوازی فێربوونیاندا باشترینە.

٧- حیساباتی و شیکارکردن:

پرسیارە حیساباتییەکان پێویستە خوێندکاران حیسابات ئەنجام بدەن بۆ ئەوەی چارەسەری وەڵامێک بکەن. دەتوانرێت پرسیارە حیساباتییەکان بەکاربهێنرێت بۆ هەڵسەنگاندنی بیرەوەری خوێندکار لە تەکنیکەکانی چارەسەرکردن و توانای بەکارهێنانی ئەو تەکنیکانە بۆ چارەسەرکردنی هەردوو پرسیار کە پێشتر هەوڵی بۆ داوە و ئەو پرسیارانەی کە تواناکانیان درێژ دەکەنەوە بە داواکردنی ئەوەی کە تەکنیکەکانی چارەسەرکردن بە شێوەیەکی ڕۆمانسی تێکەڵ بکەن و بەکاریان بهێنن.

پرسیارە کاریگەرەکانی حیساباتی دەبێ:

بە بەکارهێنانی زانیاری لەسەر چەمک و تەکنیکە سەرەکییەکانی بابەتەکە. پێش تاقیکردنەوەکە خۆت چارەسەریان بکە یان یاریدەدەری مامۆستا وەربگرە بۆ ئەوەی هەوڵی پرسیارەکان بدات.

ئاماژە بە دابەشبوونی نمرەکان بکە بۆ بەهێزکردنی ئەو چاوەڕوانییانەی کە لە نموونەکانی ناو پۆلدا پەرەیان پێدراوە بۆ بڕی وردەکاری و هتد کە پێویستە بۆ چارەسەرەکە، گەر پرسیارێك بە چوار هەنگاو شیکار بکرێت هەر هەنگاوێك نمرەیەکی بۆ دەستنیشان بکە.

بۆ ئامادەکردنی خوێندکاران بۆ ئەنجامدانی پرسیاری حیساباتی لە تاقیکردنەوەکاندا دڵنیابە لە وەسفکردن و مۆدێلکردنی فۆرماتێکی دروست لە پۆلدا بۆ حیسابات و وەڵام لەوانە: چۆن پێویستە خوێندکاران گریمانەکانیان ڕاپۆرت بکەن و پاساو بۆ هەڵبژاردنەکانیان بهێنن، یەکەکان و پلەی وردبینی چاوەڕوانکراو لە وەڵامەکەدا.

پێشنیار: با خوێندکاران لاپەڕەی وەڵامەکانیان دابەش بکەن بۆ دوو ستوونی: حیسابات لە یەکێکدا، و لیستی گریمانەکان، وەسفکردنی پرۆسەکە و پاسادانی هەڵبژاردنەکان لە ستوونەکەی تردا. ئەمەش دڵنیای دەدات لەوەی کە نیشاندەر دەتوانێت جیاوازی بکات لە نێوان هەڵەیەکی بیرکاری سادە و هەڵەیەکی چەمکی قووڵ و بەپێی ئەوە فیدباک بدات.

٩- پرسیاری داخراو:

پرسیاری داخراو ئەوجۆرە پرسیارەیە کە وەڵامەکەی بریتیە لە یەك دوو ووشە، پرسیاری دیکە بە دوای خۆیدا ناهێنێت، بەزۆری ئەمجۆرە پرسیارانە هیچ مەعریفەیەك بەدوای خۆیدا ناهێنێت، چون فێرخواز پشت بە یادەوەری یان کتێبەکەی دەبەستێت. پرسیارێکی داخراو بەزۆری یەک وشە یان وەڵامێکی زۆر کورت و ڕاستی وەردەگرێت. بۆ نموونە "ئایا تینووی؟" وەڵامەکەی بریتییە لە "بەڵێ" یان "نا"؛ "لە کوێ دەژیت؟" وەڵامەکە بە گشتی ناوی شارۆچکەکەت یان ناونیشانەکەتە.

١٠- پرسیاری کراوە:

پرسیاری کراوە پێچەوانەی پرسیاری داخراوە، واتە کۆمەڵێك تایبەتمەندی هەن کە لە پرسیاری داخراودا بەرجەستە نابن، بەڵام لەپرسیاری کراوەدا بەرجەستە دەبن، گرنگیان پێدەدرێت. هەمیشە پرسیاری کراوە پرسیاری دیکە بەدوای خۆیدا دەهێنێت وا لە فێرخوازان دەکات لە بابەتەکان بکۆڵێتەوەو تاقیکردنەوەیان لەسەر بکات. پرسیارە کراوەکان وەڵامی درێژتر بەدەست دەهێنن. بەزۆری بە چی و بۆچی و چۆن دەست پێدەکەن. پرسیارێکی کراوە داوای زانیاری، بۆچوون یان هەستەکانی لە وەڵامدەرەوە دەکات. هەروەها دەتوانرێت "پێم بڵێ" و "وەسف" بە هەمان شێوەی پرسیاری کراوە بەکاربهێنرێت. لێرەدا چەند نموونەیەک دەخەینەڕوو:

لە کۆبوونەوەکەدا چی ڕوویدا؟ بۆچی کاردانەوەت بەو شێوەیە بوو؟ پێم بڵێ لە دوای ئەوە چی ڕوویدا.

بە وردی باسی بارودۆخەکە بکە.

پرسیاری کراوە چەند جۆرێکە:

جۆری یەکەم: ئەو پرسیارانەی کە سەرنجی فێرخوازان ڕادەکێشێت و وای لێدەکات بچێتە ناو بابەتەکەوە.

جۆری دووەم: ئەو پرسیارانەیە بەم شێوازە دەست پێدەکات. ئەمە چیە؟ چی ڕویدا؟ ئەمە چی تێدایە؟ ڕای تۆ چیە؟

جۆری سێیەم: پرسیاری بەراوردکردن، گرنگیە ئەم بابەتە لەوەدایە فێرخوازان بتوانن بەراوردی نێوان دوو شت بکەن.

جۆری چوارەم: پرسیاری چی دەبێت ئەگەر..؟ ئەمەش پرسیارێکە دەتوانێت زیهنی فێرخواز بجوڵێنێت و دەیخاتە بەردەم ئەگەرێکی کراوە، وا لە فێرخواز دەکات ناچار بێت چەند کاتژمێرێك بیربکاتەوە.

جۆری پێنجەم: پرسیاری چارەسەری گرفتەکان. ئەمجۆرە پرسیارانە دەربارەی چارەسەرکردن و دۆزینەوەی ڕێگاچارەیە بۆ کێشەیەك.

جۆری شەشەم: پرسیاری چۆن؟ پرسیاری بۆ؟ ئەمجۆرە پرسیارە بە گرنگترین جۆری پرسیار دادەنرێت چون ئەمجۆرە پرسیارانە دەرفەت بۆ بیرکردنەوەی فێرخوازان دەڕەخسێنێت، پیاژێ پێیوایە پرسیاری کراوە سیستەمی پەروەردەی کراوە دروست دەکات.

١١-پرسیارەکانی لێکۆڵینەوە:

پرسیاری لێکۆڵینەوە ستراتیژییەکی دیکەیە بۆ زانینی وردەکاری زیاتر. هەندێک جار ئەوەندە سادەیە کە داوای نموونە لە وەڵامدەرەوەکەت بکەیت، بۆ ئەوەی یارمەتیت بدات لە لێدوانێک تێبگەیت کە ئەوان کردوویانە. لە کاتەکانی تردا، پێویستت بە زانیاری زیاترە بۆ ڕوونکردنەوە، "کەی پێویستت بەم ڕاپۆرتە هەیە، و دەتەوێت ڕەشنووسێک ببینیت پێش ئەوەی وەشانی کۆتایی خۆمت پێ بدەم؟" یان بۆ لێکۆڵینەوە لەوەی کە ئایا بەڵگە هەیە بۆ ئەوەی کە وتراوە "چۆن دەزانیت کە بنکەدراوە نوێیەکە ناتوانرێت لەلایەن هێزی فرۆشتنەوە بەکاربهێنرێت؟"

ڕێگەیەکی کاریگەر بۆ لێکۆڵینەوە بریتییە لە بەکارهێنانی ڕێگەی پێنج (Why)کە دەتوانێت یارمەتیت بدات بە خێرایی بگەیتە ڕەگی و ڕیشەی کێشەیەک.

سەرنج: ئەو پرسیارانە بەکاربهێنە کە وشەی "بە وردی" لەخۆدەگرێت بۆ لێکۆڵینەوەی زیاتر: "بەتەواوی مەبەستت لە خێراکردن چییە؟" یان "کێ، بەڕاستی، ئەم ڕاپۆرتەی ویستووە؟"

پرسیارەکانی لێکۆڵینەوە باشە بۆ: بەدەستهێنانی ڕوونکردنەوە بۆ ئەوەی دڵنیا بیت لەوەی کە تەواوی چیرۆکەکەت هەیە و بە تەواوی لێی تێدەگەیت. وەرگرتنی زانیاری لە کەسانێک کە هەوڵ دەدەن شتێکت پێ نەڵێن.

١٢- پرسیاری دیاریکردن لەسەر وێنە یان نەخشە:

جۆرێکی پرسیاری بینراوە کە ڕێگە بە فێرخوازان دەدات بوارێکی دیاریکراوی وێنەیەک وەک وەڵامێک هەڵبژێرن. پرسیارەکان بەم فۆرماتە زیاتر بەکارهێنەران سەرقاڵ دەکەن لە پرسیارە ئاساییەکانیتر و ڕێگەت پێدەدەن بزانیت چۆن زانیارییەکان بە شێوەیەکی بینراو دەناسنەوە، نەک تەنها وەک تیۆری. پرسیاری دیاریکردنی شوێنێك جۆرێکە لە پرسیارە کە ڕێگە بە تاقیکەرەوەکان دەدات ناوچەیەکی دیاریکراوی وێنەیەک دیاری بکەن. لە کاتی دروستکردنی پرسیارەکەدا دەتوانیت دیاری بکەیت کە چ ناوچەیەکی وێنەکە وەک وەڵام بەکاربهێنێت و قەبارەکەی بەپێی خواستی خۆت دابنێیت. شایەنی ئەوەیە کاتێک دەتەوێت بزانیت ئایا فێرخوازەکانت دەتوانن شتەکان بناسن یان یەکێکیان لە شتێکی دیکە بزانن.

لە پرسیارێکی جوگرافیادا یان وێنەیەکی بایلۆجیدا، دەتوانیت داوا لە تاقیکارەکانت بکەیت کە شوێنێکی دیاریکراو لەسەر نەخشەکە دیاری بکەن.

زۆر گرنگە ئەو وێنەی دەیهێنیتەوە ڕوون بێت، پاشان ئەو خاڵەی دیاریدەکەیت ئەتەوێت فێرخوازەکان وەڵامبدەنەوە ڕوون و ئاشکرا بێت بۆ ئەوەی فێرخوازەکان بزانن وەڵامە نەزانراوەکە کامەیە کە ئەتەوێت فێرخوازان وەڵامی بدەنەوە.

١٣- پرسیاری ڕێکخستن:

پرسیاری ڕێکخستن باشترین بژاردەیە بۆ دامەزراندنی هێڵی کاتی، ڕێکخستنی چەند شتێک بە ڕیزبەندی بەرزبوونەوەو دابەزین، یان وێناکردنی پرۆسەی هەنگاو بە هەنگاو، یان ڕیزکردن لە گەورەوە بۆ بچوك. دەتوانیت هەندێک ڕووداو یان لێدوانەکان بنووسیت و دەرفەت بە فێرخوازان بدەیت کە بە ڕیزبەندی دروستیان دابنێن. ئەم پرسیارانە کاتێک کاریگەرن کە بەکارهێنەران پێویستیان بە لەبیرکردنی پارچە زانیارییەک بێت لە کۆمەڵێکدا نەک بە جیا. هەروەها دەتوانن ئەم فۆرمەتە بۆ کویزەکان لەسەر بابەتەکانی مێژوویی بەکاربهێنن.

١٤-پرسیاری وەڵامی ڕاست لە لیستەکەی سەرەوە هەڵبژێرە:

لەم حاڵەتەدا فێرخواز دەبێت وەڵامی دروست لە لیستی دابەزین هەڵبژێرێت. ئەم جۆرە پرسیارە هاوشێوەی پڕکردنەوەی بۆشاییە، بەڵام لێرەدا مامۆستا لە بەشی سەرەوە کۆمەڵێك وەڵام دادەنێت پێویستە فێرخوازان ئەم وەڵامانە بخەنە نێو بۆشاییەکانەوە. هەرچەندە ڕەنگە ڕێگەیەکی کاریگەر نەبێت بۆ تاقیکردنەوەی زانیاری ڕاستەقینە، بەڵام ڕەنگە لە سەرەتادا لە شوێنی کویزدا یارمەتیدەر بێت. هەروەها دەتوانێت سوودی هەبێت کاتێک دەتەوێت فێرخوازان سەرلێشێواو بکەیت بەو وەڵامانەی کە هاوشێوەی یەکتر بن.

هەندێك ستراتیژ بۆ باشتر بەشداریکردنی خوێندکاران:

ئەم بابەتە لە ١٧ ستراتیژی جیاواز دەکۆڵێتەوە کە مامۆستایان دەتوانن بەکاریان بهێنن بۆ باشتر بەشداریکردنی خوێندکاران. ئەم ستراتیژییە فێرکردنانە بەسەر چوار پۆلدا دابەش دەکرێن: ستراتیژییەکانی فێرکردنی سەرەکی، ستراتیژییەکانی فێرکردنی کاریگەری بەرز، ستراتیژییەکانی فێرکردنی کارلێککارانە، و ستراتیژییەکانی فێرکردنی خوێندەواری. هەر وەسفێکی ستراتیژی زانیاری لەخۆدەگرێت کە چۆن مامۆستایان دەتوانن ستراتیژییەکە بەکاربهێنن بۆ باشترین کارلێککردن لەگەڵ خوێندکاران و زیادکردنی بەشداریکردنیان.

ستراتیژی یەکەم: دانانی ئامانج:

یەکێک لە ستراتیژییە سەرەکییەکانی فێرکردن کە لە هەر وانەیەکدا زۆر گرنگە، دانانی ئامانجەکانە. دانانی ئامانج بۆ وانەیەک یارمەتی زیادکردنی بەشداریکردنی خوێندکاران دەدات چونکە ڕێگە بە خوێندکاران دەدات لە مەبەستی فێربوونی وانەکە تێبگەن و ڕێگایەکی ڕوون بۆ سەرکەوتن دابین دەکات. هەروەها کارکردن بە دواوە لە ئامانجەکانەوە مامۆستا دەتوانێت پلانی چالاکییە پەیوەندیدارەکان دابنێت.

ستراتیژی دووەم: دروستکردنی پلانی فێربوون:

ستراتیژییەکی تری سەرەکی فێرکردن بۆ بەشداریکردنی خوێندکاران دروستکردنی پلانی فێربوونە. پلانەکانی فێربوون پێکهاتەیەک بۆ ئەو فێرکردن و فێربوونە دابین دەکەن کە لە پۆلدا ڕوودەدەن و بەهێزتر دەکەن کە چۆن ئەو فێربوونە ڕوودەدات. هەروەها پلانی فێربوون گرنگە لە دابینکردنی پێکهاتەیەکی تۆکمەدا بۆ ئەوەی چەند کات پێویستە بۆ هەندێک ئەرک بەسەر بچێت، ئەمەش ڕێگە بە گواستنەوەی گونجاو دەدات لە نێوان ئەرکەکاندا.

دابینکردنی ئەم جۆرە پێکهاتەیە بۆ خوێندکاران بەشداریکردن زیاد دەکات چونکە دەرئەنجامەکانی وانەکان بەو فێربوونە دەبەستێتەوە کە ڕوودەدات (و دواتر بەو چالاکییانەی کە بنەمای ئەو فێربوونەن).

ستراتیژی سێیەم: فێرکردنی ڕوون:

خوێندکاران پێویستیان بە زۆر زیاترە لە تیۆری پێشکەشکراوی پاسیڤ بۆ فێربوون. پێویستە بە ڕوونی نیشانیان بدرێت کە چی بکەن و چۆن بیکەن و ئەوەش ئەوەیە کە ستراتیژی فێرکاری سەرەکی فێرکردنی ڕوون دابین دەکات. بۆ پراکتیزەکردنی وانەوتنەوەیەکی ڕوون، مامۆستا سەرەتا بڕیار لەسەر کۆمەڵێک نیەتی فێربوون و پێوەرەکانی سەرکەوتن دەدات. پاشان، مامۆستا بە ڕوونی ئەمانە بۆ خوێندکاران ڕوون دەکاتەوە و لە ڕێگەی مۆدێلکردنەوە نیشانیان دەدات. لە کۆتاییدا مامۆستا پشکنین دەکات کە فێرخوازەکان لەوە تێدەگەن کە فێرکراوە بە سەردانکردنەوەی لە کۆتایی وانەکەدا و بەستنەوەی هەموو شتێک بەیەکەوە.

ستراتیژی چوارەم: پێشکەشکردنی نموونە:

چوارەم ستراتیژی سەرەکی فێرکردن کە پێویستە بۆ بەرزکردنەوەی بەشداریکردنی خوێندکاران، پێشکەشکردنی نموونەکانە (کە بە نموونەی کارکراویش ناسراوە). لە کاتی خستنەڕووی نموونە، مامۆستایان هەنگاوەکانی پێویست بۆ تەواوکردنی ئەرکێک یان چارەسەرکردنی کێشەیەک نیشان دەدەن.

بە پێشکەشکردنی نموونە، مامۆستایان یارمەتی پشتگیریکردنی بەدەستهێنانی کارامەیی دەدەن وەک چۆن خوێندکاران دەتوانن ببینن، لە ژیانی ڕاستەقینەدا، چۆن کێشەیەک چارەسەر دەکرێت (ئەمەش لە بەرامبەردا باری مەعریفی فێرخواز کەمدەکاتەوە). کاتێک دواتر هەوڵی چارەسەرکردنی کێشەکان دەدەن خۆیان، خوێندکاران دەتوانن نموونە بەکاربهێنن بۆ ئەوەی تێبگەن کە چۆن دەتوانن فێربوونەکە لە کارەکانی خۆیاندا بەکاربهێنن.

بۆ بەرزکردنەوەی بەشداریکردنی خوێندکاران لە ڕێگەی پێشکەشکردنی نموونەی کارکراو، مامۆستایان پێویستە:

ئامانجی فێربوونی مەشقەکە ڕوون بکەرەوە.

چالاکانە نیشانی خوێندکاران بدە کە چی پێویستە بۆ بەدەستهێنانی کارامەیی نوێ.

هەموو هەنگاوێک لە چارەسەرکردنی کێشەکەدا بخەرە ڕوو.

ڕێگە بە خوێندکاران بدەن کە بە شێوەیەکی سەربەخۆ مەشق بکەن، لە هەمان کاتدا دەستیان بە نموونەی کارکراو بگات.

ستراتیژی پێنجەم: پراکتیزەکردنی بەردەوام:

ستراتیژی ناوەکی کۆتایی فێرکردن هاندانی پراکتیزەکردنی بەردەوامە. وەک لە ناوەکەوە دەردەکەوێت، مەشقی بەردەوام ئەو شوێنەیە کە چەندین دەرفەت دەدرێت بە خوێندکاران بۆ ئەوەی ڕووبەڕووی ببنەوە، بەشدارییان لەگەڵدا بکەن و دواتر وردەکارییەکانی ئەو شتانە بخەنەڕوو کە فێری بوون. زۆرجار، خوێندکاران ناتوانن فێری کارامەییەکی نوێ بن ئەگەر تەنها جارێک بەرکەوتەی کارامەیی بوون. بەڵام بە مەشقی بەردەوام، ئەگەری بەدەستهێنانی ئەو لێهاتووییە زیاترە چونکە چەندین دەرفەتیان هەبووە بۆ کارلێککردن لەگەڵ زانست و چەمکەکان و بەکارهێنانیان بە شێوازی جیاواز.

بۆ بەرزکردنەوەی بەشداریکردنی خوێندکاران لە ڕێگەی پراکتیزەکردنی بەردەوامەوە، مامۆستایان پێویستە:

کاتێکی گونجاو بدە بە خوێندکاران بۆ ئەوەی ئەو شتانەی فێری بوون پراکتیزە بکەن.

خوێندکاران بەرکەوتنی ئەو شتانە بکە کە بە چەندین شێوازی جیاواز و لە ڕێگەی چەندین کارلێکەوە فێر دەکرێن.

فیدباک لە کاتی خۆیدا بدە بە خوێندکاران.

چاودێری ئەوە بکەن کە ئایا باشترکردن دەکرێت یان نا.

سەرچاوەی زیاتر.

ستراتیژی شەشەم: پرسیارکردنی بەردەوام:

یەکەم ستراتیژی فێرکاری کاریگەری بەرز کە مامۆستایان دەبێ بە بەردەوامی بەکاری بهێنن، لە کۆمەڵێک چوارچێوەدا، بەکارهێنانی پرسیارکردنی بەردەوامە. پرسیارکردنی بەردەوام خوێندکاران سەرقاڵ دەکات، کنجکاوییان هان دەدات و یارمەتیان دەدات فێربوونەکە بە ژیانی فراوانترەوە ببەستنەوە.

هەروەها ئەم ستراتیژە ڕێگە بە خوێندکاران دەدات کە بەدواداچوون بۆ بابەتەکان بکەن، بۆچوونەکانیان دەربڕن، ناکۆک بن و دیدگای بەدیل پێشکەش بکەن. مامۆستایان دەتوانن دەستبەجێ بزانن کە خوێندکاران چەندە باش لە وانەکە تێدەگەن، دەتوانێت یارمەتی مامۆستایان بدات بۆ وەرگرتنی فیدباک سەبارەت بەوەی کە وانەوتنەوەکەیان چەندە کاریگەر بووە.

بۆ یارمەتیدانی بەرزکردنەوەی بەشداریکردنی خوێندکاران لە ڕێگەی پرسیارکردنی بەردەوامەوە، مامۆستایان پێویستە:

پێشوەختە پلانی پرسیارەکان دابنێ.

پلانی ئەو پرسیارانە دابنێ کە یارمەتی خوێندکاران دەدەن بۆ لێکۆڵینەوە، درێژکردنەوە، پێداچوونەوە و بیرکردنەوە لە وانەکە.

پرسیاری کراوە بەکاربهێنە.

پرسیارەکان بەکاربهێنە بۆ داوای فیدباکێکی دەستبەجێ.

ستراتیژی حەوتەم: فیدباک:

لە فێربووندا، وەک لە ژیاندا، فیدباک زۆر گرنگە. ئەمەش لەبەر ئەوەیە کە فیدباک یارمەتیدەرە بۆ ئاگادارکردنەوەی خوێندکاران و مامۆستاکانیان لە ئەدای کارکردنیان بە بەراورد بە ئامانجەکانیان. کاتێک فیدباک درا، خوێندکاران دەتوانن هەوڵەکانیان ئاڕاستە بکەنەوە بۆ ئەوەی بتوانن بە شێوەیەکی کاریگەرتر ئامانجێکی فێربوون بەدەست بهێنن. هەروەها فیدباک یارمەتی مامۆستایان دەدات هەوڵەکانیان لە شوێنی پێویستدا چڕ بکەنەوە.

ستراتیژی هەشتەم: فێرکردنی ستراتیژییەکانی میتاکۆگنیتیف

یەکێک لە ستراتیژییەکانی فێرکردنی کاریگەری بەرز کە مامۆستایان پێویستە بە بەردەوامی بەکاریبهێنن، فێرکردنی ستراتیژییەکانی میتاکۆگنیتیڤە بە خوێندکاران، کە یارمەتی خوێندکاران دەدات بیرکردنەوەی ڕەخنەگرانە لەبارەی بیرکردنەوەی خۆیانەوە.

ستراتیژییەکانی میتاکۆگنیتیف هانی خوێندکاران دەدەن کە ئاگاداری چۆنیەتی فێربوون بن. ئەمەش لە بەرامبەردا کۆنترۆڵی فێربوونیان پێدەبەخشێت، چونکە توانای بەڕێوەبردنی پاڵنەرەکانی خۆیان هەیە و شتگەلێکی وەک پلاندانان بۆ چۆنیەتی نزیکبوونەوەیان لە ئەرکەکانی فێربوون، هەڵسەنگاندنی پێشکەوتنەکانیان و چاودێریکردنی تێگەیشتنەکانی خۆیان بکەن.

بۆ یارمەتیدانی بەرزکردنەوەی بەشداریکردنی خوێندکاران لە ڕێگەی ستراتیژییەکانی میتاکۆگنیتیڤەوە، مامۆستایان پێویستە:

فێرکردن و مۆدێلکردنی چارەسەرکردنی کێشەکان.

فێرکردنی تواناکانی خوێندن.

پەرەپێدانی پرسیارکردن و خۆڕاگری.

هاندانی گفتوگۆ لە پۆلدا.

هاندانی نەخشەسازی چەمک.

ستراتیژی ٩: فێرکردنی جیاواز:

ستراتیژییەکی تری فێرکاری کاریگەری بەرز کە مامۆستایان دەبێ هەوڵی پراکتیزەکردنی بدەن، بەکارهێنانی وانەوتنەوە جیاوازەکانە. وانەوتنەوە جیاوازەکان ئەو شوێنەیە کە مامۆستا هەوڵدەدات زانیاری هەموو خوێندکارێک لە پۆلدا درێژ بکاتەوە، بەبێ گوێدانە خاڵی دەستپێکی خوێندکار.

ئامانجی وانەوتنەوە جیاوازەکان یارمەتیدانی هەر خوێندکارێکە بۆ پێشکەوتن، لەوانەش ئەو خوێندکارانەی کە ڕەنگە لە دواوە بن. بۆ گەیشتن بەم ئامانجە، پێویستە مامۆستایان ئامانجی واقیعی بۆ پۆل دروست بکەن و پلانی وانەکان دروست بکەن کە دەستکاری بۆ خوێندکارە جیاوازەکان و ئاستی تواناکانیان لەخۆبگرێت.

ستراتیژی ١٠: فێربوونی هاوبەش:

یەکەم ستراتیژی فێرکاری کارلێککارانە کە لە پۆلدا گرنگە، جێبەجێکردنی فێربوونی هاوبەشە. فێربوونی هاوبەش بریتییە لەوەی کە خوێندکاران بە گروپ (یان وەک تەواوی پۆلێک) پێکەوە کاردەکەن بۆ چارەسەرکردنی کێشەیەک یان تەواوکردنی ئەرکێک.

فێربوونی هاوبەش دەتوانرێت لە پۆلدا بە چەندین شێوە ئاسانکاری بۆ بکرێت. بە شێوەیەکی ئاسایی ئەو خوێندکارانەی کە بەشداری دەکەن ڕۆڵ و بەرپرسیارێتی جیاوازیان هەیە، بۆیە بە سروشتی پێویستیان بە کارکردن دەبێت بەیەکەوە بۆ بەدەستهێنانی هەندێک دەرئەنجام.

بۆ بەرزکردنەوەی بەشداریکردنی خوێندکاران لە ڕێگەی فێربوونی هاوبەشەوە، مامۆستایان پێویستە.

یارمەتی خوێندکاران بدەن کە پێکەوە کاربکەن بۆ بەکارهێنانی ئەو زانیاری و لێهاتووییانەی کە پێشتر هەیانە.

ئاسانکاری بۆ هاوکاری نێوان خوێندکاران.

فێرخوازەکان بتوانن ڕکابەری یەکتر بکەن، ئەگەر گونجاو بێت.

خوێندکاران بە شێوەیەک گرووپ بکە کە فێربوونی هاوڕێیان پەروەردە بکات.

ستراتیژی ١١: مشتومڕ:

ستراتیژییەکی تری فێرکاری کارلێککاری کاریگەر بریتییە لە دانانی مشتومڕ. دیبەیتەکان ئەو شوێنانەن کە دوو (یان چەند) خوێندکار دیدێکی تایبەت دەخەنە ڕوو. مشتومڕێک دەتوانێت براوەی هەبێت، هەرچەندە پێویست نییە.

بەشداریکردنی خوێندکاران لە دیبەیتێکدا کاریگەرە، چونکە هانیان دەدات تێگەیشتنی خۆیان بۆ بابەتێک دروست بکەن و لە بەرژەوەندی خاڵێکی دیاریکراودا قسە بکەن. خوێندکاران بە شێوەیەکی سروشتی قووڵتر پەیوەندی دەکەن و لە ڕێگەی تێگەیشتن لە دیدگا جیاوازەکانەوە تێڕوانینێکی فراوانتر بۆ بابەتەکە بەدەست دەهێنن.

بۆ بەرزکردنەوەی بەشداریکردنی خوێندکاران لە ڕێگەی دیبەیتەوە، پێویستە مامۆستایان:

هاندانی خوێندکاران بۆ ئەوەی ڕۆڵی جیاواز بگرنە ئەستۆ، وەک ڕۆڵی دیبەیتکەر یان بەڕێوەبەر.

پرسیارەکان لەخۆ بگرن کە ئیلهامبەخش بن بۆ گفتوگۆیەکی توند.

دابینکردنی کات بۆ خوێندکاران بۆ ئامادەکاری.

ڕێنمایی بدە بە خوێندکاران سەبارەت بە چۆنیەتی پرسیاری لێکۆڵینەوە.

ستراتیژی ١٢: مامۆستای هاوتا:

کاتێک باس لە ستراتیژییەکانی فێرکردنی کارلێککارانە دەکرێت، مامۆستا تاکە کەس نییە کە بتوانێت ڕێنمایی بدات. بە بەکارهێنانی ستراتیژی وانەبێژی هاوتا، خوێندکارانی دیکە لە پۆلدا دەتوانن بە شێوەیەکی کاریگەر ببنە مامۆستا.

کۆمەڵێک ڕێکخستن بەردەستە بۆ فێرکاری هاوتا. نموونەیەک لەوەدایە کە خوێندکارێکی ئاست بەرز چەمکێک دەڵێتەوە بۆ پۆل؛ یەکێکی تریان ئەوەیە کە خوێندکارێکی دەستکەوتی بەرز لەگەڵ خوێندکارێکی دەستکەوتی کەمتردا یەکدەگرێتەوە. بە هەر دوو ڕێگاکە، خوێندکار چالاکانە بەشدارە لە فێرکردنی ناوەڕۆک و یارمەتیدانی کەسانی دیکە. ئەم ڕێکخستنە دەتوانێت زۆر یارمەتی خوێندکارانی تر بدات لە تێگەیشتن لە شتێک لە ڕوانگەی کەسێکەوە زیاتر لە ئاستی خۆیاندا.

بۆ بەرزکردنەوەی بەشداریکردنی خوێندکاران لە ڕێگەی وانەوتنەوە لە هاوڕێیانەوە، مامۆستایان پێویستە:

دەستنیشانکردنی ئەو خوێندکارانەی کە ئاستیی بەرزیان هەیە.

داوا بکە کە خوێندکارانی ئاست بەرز بەشداری بکەن (بە پێچەوانەی ئەوەی پێیان بڵێیت بەشداری بکەن).

ئەو سەرچاوانەی کە پێویستیانە بۆ فێرکردنی چەمکەکە بدە بە مامۆستای هاوتا.

بە شێوەیەکی کاریگەر جووتکردنی خوێندکارانی دەستکەوتی بەرز لەگەڵ خوێندکارانی دەستکەوتی کەمتر.

ستراتیژی ١٣: گفتوگۆی پۆل:

لەوانەیە وەک بنەڕەتیترین ستراتیژی فێرکاری کارلێککارانە دەرکەوێت، بەڵام دەتوانێت باشترینیش بێت: یەکەمایەتیدان بە گفتوگۆی پۆل. وەک لە ناوەکەوە دەردەکەوێت، گفتوگۆی پۆل بریتییە لەوەی کە مامۆستا هەموو پۆلەکە لە گفتوگۆیەکدا سەرقاڵ دەکات لەسەر بابەتێکی دیاریکراو.

مامۆستایان دەتوانن بە کۆمەڵێک شێوە گفتوگۆ ئەنجام بدەن. لەوانەیە لە ڕێگەی گفتوگۆی فێرکارییەوە ئەوە هەڵبژێرن، کە تێیدا بە وردی گوێ دەگرن و فێرکردنەکانیان ڕێکدەخەن بەپێی چۆنیەتی کاردانەوەی خوێندکاران بە درێژایی گفتوگۆکە. یانیش دەتوانن فۆرماتێکی وەکو ئیستدلالکردنی هاوبەش هەڵبژێرن، کە تێیدا خوێندکاران دابەش دەکرێن بۆ گروپی بچووک و داوایان لێدەکرێت گفتوگۆیەک لە نێوان خۆیاندا بەڕێوەببەن.

بۆ بەرزکردنەوەی بەشداریکردنی خوێندکاران لە ڕێگەی گفتوگۆی پۆلەوە، پێویستە مامۆستایان:

بە درێژایی گفتوگۆکە چالاکانە گوێ لە خوێندکاران بگرە.

کۆمەڵێک کەرەستەی فێرکاری بەکاربهێنە، بەپێی ئەوەی باسەکە بەرەو کوێ دەبات.

خوێندکاران دابەش بکە بۆ گرووپی بچووک بۆ ئەوەی میوانداری گفتوگۆکانی خۆیان بکەن.

گفتوگۆیەکی گرووپی گەورەتر بکەن لەسەر ئەوەی چی فێربووە.

ستراتیژی ١٤: کۆکردنەوەی مێشک:

ستراتیژی فێرکاری کارلێککاری کۆتایی کە مامۆستایان دەتوانن بەکاریبهێنن ئاسانکارییە بۆ ڕاهێنانەکانی کۆکردنەوەی مێشک. کۆکردنەوەی مێشک دەتوانێت چالاکیەکی گرووپی گەورە یان بچووک بێت کە تێیدا داوا لە خوێندکاران دەکرێت چارەسەرێک بۆ کێشەیەکی دیاریکراو بدۆزنەوە. بۆ دەستپێکردنی کۆکردنەوەی مێشک، پێویستە مامۆستایان پرسیارێک بکەن یان کێشەیەک پێناسە بکەن بەڵام باسی هیچ چارەسەرێکی ئەگەری نەکەن. پاشان پێویستە خوێندکاران هانبدرێن بۆ ئەوەی لە نێوان خۆیاندا مشتومڕ بکەن و بڕیار لەسەر چارەسەرێک بدەن. بە شێوەیەکی ئاسایی کەسێک لە گرووپەکەدا ڕاپۆرت دەداتەوە بۆ گرووپی فراوانتر کە چ چارەسەرێکیان دۆزیوەتەوە.

بۆ بەرزکردنەوەی بەشداریکردنی خوێندکاران لە ڕێگەی کۆکردنەوەی مێشکەوە، پێویستە مامۆستایان:

یەک کێشە لە یەک کاتدا بۆ گرووپەکان بخەنە ڕوو.

دڵنیابە لەوەی کە گرووپەکان لە ئاستی یەکتر، بۆیە بیرۆکەی ڕەسەنیان بۆ دێتە پێشەوە.

هیچ چارەسەرێک و ئامۆژگارییەک پێشکەش مەکەن.

لە هەموو کاتێکدا ئەرێنی و هاندەربە.

سەرچاوەی زیاتر.

لێرەدا سێ ستراتیژی گرنگی فێرکردنی خوێندەواری دەخەینەڕوو.

ستراتیژی ١٥: خوێندنەوە بە دەنگی بەرز:

زمانی زارەکی بناغەیەکی گرنگە بۆ خوێندەواری. زۆر پێش ئەوەی خوێندکاران فێری خوێندنەوە بن، وشەسازییەکی فراوان بەدەست دەهێنن کە یارمەتیان دەدات بۆ پەیوەندیکردن. هەر لەبەر ئەم هۆکارەش خوێندنەوە بە دەنگی بەرز ستراتیژییەکی گرنگی فێرکردنی خوێندەوارییە.

خوێندنەوە بە دەنگی بەرز بۆ منداڵان ڕێگەیان پێدەدات توانای گوێگرتن و قسەکردنیان پەرەپێبدەن، ئەمەش لە بەرامبەردا یارمەتیدەرە لە گەشەپێدانی گشتی زمانیان. ئەو خوێندکارانەی کە دەخوێندرێنەوە زۆرجار بنەمایەکی زمانی فراوان و توانای تێگەیشتن لە چیرۆکەکان پەرەپێدەدەن.

بۆ بەرزکردنەوەی بەشداریکردنی خوێندکاران لە ڕێگەی خوێندنەوە بە دەنگی بەرز، مامۆستایان پێویستە:

کتێبی وێنەیی کوالیتی بەرز هەڵبژێرە کە وێنەکانی نیشان دراو پشتگیری چیرۆکەکە دەکەن.

کتێبی گونجاو لە ڕووی گەشەپێدانەوە هەڵبژێرە.

ئەو کتێبانە هەڵبژێرە کە وشەسازی خوێندکاران درێژ دەکەنەوە.

ئەو کتێبانە هەڵبژێرە کە چیرۆکێکی مانادار و سەرنجڕاکێشیان هەبێت.

ستراتیژی ١٦: ڕێنمایی وشەسازی:

ستراتیژییەکی دیکەی کاریگەر بۆ فێرکردنی خوێندەواری بریتییە لە جەختکردنەوە لەسەر فێرکردنی وشەسازی. بە پێچەوانەی ستراتیژییەکانی تری وانەوتنەوە کە کاتێک پۆل تەواو دەبێت کۆتایی دێت، شارەزابوون لە وشەسازی شتێکە کە خوێندکاران پێویستە بەردەوام بن لە کارکردن لەسەر هەموو ژیانی خۆیان. مامۆستایان دەتوانن فێرکاری وشەسازی بە چەندین شێوازی جۆراوجۆر و سەرنجڕاکێش ئەنجام بدەن. دەتوانن بە شێوەیەکی ناڕاستەوخۆ لە ڕێگەی خوێندنەوەی کتێبی ئاڵۆزەوە خوێندکاران بەرەوڕووی وشەسازییەکی فراوان ببنەوە. هەروەها دەتوانن لە ڕێگەی چالاکییە ڕوونەکان و ستراتیژییەکانی فێربوونی وشەیەوە فێرکاری وشەسازی تایبەتتر ئەنجام بدەن.

بۆ بەرزکردنەوەی بەشداریکردنی خوێندکاران لە ڕێگەی فێرکردنی وشەسازی، مامۆستایان پێویستە:

کۆمەڵێک کتێبی جیاواز بخوێنەرەوە (یان هانی خوێندکاران بدە بۆ خوێندنەوە) بۆ فراوانکردنی زانیاری وشەکانیان.

تێگەیشتن لە دەق بەرز بکەرەوە بە پێشکەشکردنی ڕێنمایی لەسەر وشە تایبەتەکان.

پێشکەشکردنی ڕێنمایی لە ستراتیژییەکانی فێربوونی وشەی سەربەخۆ.

بەکارهێنانی هۆشیاری وشە و چالاکییەکانی یاریکردنی وشە.

ستراتیژی ١٧: نووسین بۆ فێربوون:

ستراتیژی کۆتایی فێرکردنی خوێندەواری کە پێویستە مامۆستایان بەکاری بهێنێت، بەکارهێنانی نووسینە بۆ فێربوونی چالاکییەکان. نووسین بۆ فێربوون ئەو شوێنەیە کە مامۆستا هانی خوێندکاران دەدەن بیر لەوە بکەنەوە کە فێری بوون و دواتر لەسەری بنووسن بۆ فراوانکردنی وشەسازییان.

چالاکییەکانی نووسین بۆ فێربوون جیاوازە لە زۆربەی چالاکییەکانی نووسین کە ئامانجی ڕوونیان ئاگادارکردنەوە، ڕێنماییکردن، یان ڕازیکردنە. بەگشتی چالاکییەکانی نووسین بۆ فێربوون جیاوازن لەوەی کە کورتن یان نافەرمی و یارمەتی خوێندکاران دەدەن لە ڕێگەی چەمک یان بیرۆکە سەرەکییەکان کاربکەن. بەزۆری پێنج خولەک یان کەمتریان دەوێت تا تەواو دەبن.

بۆ بەرزکردنەوەی بەشداریکردنی خوێندکاران لە ڕێگەی نووسینەوە بۆ فێربوون، مامۆستایان پێویستە:

ئەرکی نووسین کورت و کورت بدە بە خوێندکاران.

داوایان لێ بکە خاڵە سەرەکییەکان کورت بکەنەوە.

داوایان لێبکە هەندێک بابەت ڕوون بکەنەوە.

داوا لە خوێندکاران بکە کە تێبینییەکانیان تۆمار بکەن یان بیریان لێبکەنەوە.

کۆتایی

لە کۆتاییدا زۆر سوپاس بۆ خودای بێپایان، توانیم ئەم کتێبە بە کۆتا بگەیەنم، هیوادارم توانیبێتم سوودێك بە کۆمەڵگە بگەیەنم و تەنها ئامانج لە نووسینی ئەم کتێبە پڕکردنەوەی ڕەفەی کتێبخانەکان نەبێت، بەڵکوو ئامانج لێی سوودبینین بێت مامۆستایانە بۆ چۆنیەتی شێوازی وانەوتنەوە و هەڵەسنگاندنی فێرخوازان و شێوازی پرسیاردانان، لەبەر ئەوە سیستەمی پەروەردە تەنها بە گۆڕینی پرۆگرامی خوێندن و دروستکردنی بینای نویێ پێشناکەوێت، بەڵکو ڕێگاکانی وانەوتنەو و پەیوەندی نێوان مامۆستا و فێرخواز فاکتەریکی سەرەکیە بۆ پێشخستنی پەروەردە، فێرخواز پێویستی بە پێشەنگێکی نموونەی باشە، ئەگەر مامۆستا نەتوانن ئەم ڕۆڵە بگێڕن، لەوانەیە نموونە و کەسە هەڵەکان بکەن بە پێشەنگی خۆیان، ئێمە پێمان وایە کلیلی سەرەکی فێرخوازان ئەوەیە بزانن فێربون ئامانجەکەیە، نەك تێکۆشان و هەوڵدان بۆ ئەوەی ئەرکێك تەواو بکەی. ئەم پەرتووکە بێکەموکورتی نییە، هیوادرام خودا لێمان ببورێت.

لە ڕێگەی ئەم کتێبەوە ئاشنا دەبیت بە:

١. ناسینی هەندێك زاراوەی پەروەردەیی.
٢. ڕۆڵی مامۆستا لە فێرخواز سەنتەریدا.
٣. پلاندانان و چۆنیەتی نوسینی پلان.
٤. کۆبونەوە لەگەڵ دایبابی فێرخواز.
٥. دید و پەیامی خوێندنگە.
٦. فیدباك و جۆرەکانی.
٧. کارو ئەرکەکانی ڕابەری پۆل.
٨. چەند ئاڵنگاریەکی باوکە مامۆستایان لە پۆلدا ڕووبەڕوویان دەبێتەوە.
٩. دید وپەیامی خوێندنگەکان و بنەماکانی دانانیان.
١٠. شێوازەکانی وانەوتنەوە. لە نێو ئەم شێوازانەدا ئەم میتۆدانەی تێدایە(نەخشەی بیرکردنەوە – زاراوەکان، بیرکردنەوەی شەشگۆ، هاتەمەنەکان، پەزڵ، یاریکردن، چینیی و سەنگافورە، سوکراتی، KWL).
١١. پرسیارەکانی تاقیکردنەوە: جۆر و تایبەتمەندی و پێشنیارەکان.

داواکارم لە خودا بیکاتە توێشووی دوارۆژ.

سلێمانی: ٢٠٢٤/٩/١

سەرچاوەکان:

سەرچاوە بە کوردی:

١- ١٠٠ بیرۆکە بۆ بەڕێوبردنی پۆل، جۆنی ینگ، وەرگێڕانی: حەنان عومەر عەبدوڵلا (٢٠٢١) ناوەندی سارا: سلێمانی.
٢- ١٠٠ ڕێنوێنی بۆ وانەگوتنەوە، پێنی ئور، وەرگێڕانی: هیمداد عەبدوالقادر موحەممەد (٢٠٢٣)، دەزگای فام: سلێمانی.
٣- ٢٠٠٠ ڕێنوێنی بۆ مامۆستایان، نیك پاكارد – فیل ڕەیس، وەرگێڕانی: هیمداد عبدالقادر – سەنگەر حەسەن – شەماڵ عەبدوڵلا – ساڵح عەلی (٢٠٢٢)، دەزگای فام: سلێمانی.
٤- ئەزمون و پەروەردە، جۆن دیۆی، وەرگێڕانی: پەرۆش محەمەد، (٢٠٢٠)، چاپخانەی کارۆ: سلیمانی.
٥- ئێمیل، ژان ژاك ڕۆسۆ، وەرگێڕانی: ڕەسوڵ سوڵتانی (٢٠٢٠)، ناوەندی ئاوێر: هەولێر.
٦- بیرکردنەوەی ڕەخنەیی – کرۆکی پەروەردە و فێربون، ئیدریس عەلی، (٢٠٢٣)، پرۆژەی ڕەوێن: سلێمانی.
٧- پارادۆکسەکانی خوێندن- ڕۆشناییەك بۆ سەر سیستەمی پەروەردە و خوێندنی مۆدێرن و دیموکراسیانە لە دانمارك، شەرمین ڕەشید (٢٠٢٣) ناوەندی ڕۆشنبیری ڕەهەند: سلێمانی.
٨- پلانی پەروەردە و فێرکردن، ڕەمەزان حەمەدەمین قادر (٢٠٢٣)، کتێبخانەی سۆفیا: کۆیە.
٩- پەروەردە- پێشەکیەکی زۆر کورت، گاری تۆماس، وەرگێڕانی: پەرۆش محمد ساڵح، زنجیرەی کتێبی ئۆکسفۆرد (٢٠٢٢)، دەزگای ڕۆشنبیری جەمال عیرفان : سلێمانی.
١٠- پۆلەکەت بەرواژ بکەوە- بۆ گەیشتن بە هەموو قوتابیەك لە هەموو پۆلێك و هەموو ڕۆژێك، جۆناپان بێرگمان – ئارۆن سامز، وەرگێڕانی: هیمداد عبدالقادر موحەممەد (٢٠٢٢)، دەزگای فام.
١١- پێداگۆگی ستەملێکراوان، پاولۆ فریری، وەرگێڕانی: جیهاد محەمەد (٢٠١٩)، چاپخانەی کارۆ: سلێمانی.
١٢- تیۆرەکانی فێربون- جێبەجێکردنی پەروەردەی، ڕەمەزان حەمەدەمین قادر (٢٠٢٠)، کتێبخانەی سۆفیا: کۆیە.
١٣- دیکداکتیکی تیۆری – لە قۆناغی پێشخوێندنگەوە بۆ زانکۆ، فایەق سەعید، (٢٠٢٢)، لە بڵاوکراوەکانی دەزگای فام: سلێمانی.
١٤- دیکداکتیکی گشتی – لە قۆناغی پێشخوێندنگەوە بۆ زانکۆ، فایەق سەعید، (٢٠٢٢)، لە بڵاوکراوەکانی دەزگای فام: سلێمانی.
١٥- دەربارەی پەروەردەکردن، بێرتراند ڕەسڵ، وەرگێڕانی: جیهاد محمد (٢٠١٩)، چاپخانەی کارۆ: سلێمانی.
١٦- دەربارەی هونەری پەروەردە، ئیمانوێل کانت، وەرگێڕانی: ئەحمەد کەریم و کۆسار عەبدوڵلا، (٢٠٢٤)، بەفر بۆ چاپ و بڵاوکردنەوە.
١٧- دەروناسی پەروەردەیی، محمد پارسا، وەرگێڕانی: عەباس جوامێری، (٢٠٢١)، دەزگای ڕۆشنبیری جەمال عیرفان، چاپخانەی تاران.
١٨- دەروونەدوستی فێرخواز- ڕۆڵی مامۆستا لە بەرزکردنەوەی ئاستی دەروونەدروستی لە خوێندنگەدا، ڕێدار محەممەد ئەمین (٢٠٢٢) دەزگای فام: سلێمانی.
١٩- ڕۆحی پەروەردە، گۆستاف لۆبۆن، وەرگێڕانی: عەباس جوامێری (٢٠٢٣)، چاپخانەی پاندا: سلێمانی.
٢٠- ڕێبەری مامۆستا فێرخواز بەرەو سەرکەوتن –خالید ئێرتوغرول، وەرگێڕانی: دۆستی عوسمان صدیق (٢٠١٨) ناوەندی ڕاگەیاندنی ئارا: سلێمانی.
٢١- ڕێبەری مامۆستا بەرەو سەرکەوتن – لەبەر ڕۆشنای زانست و ئەزموندا، خالید ئێرتوغرول، وەرگێڕانی: دۆستی عوسمان صدیق (٢٠١٩)، ناوەندی ڕاگەیاندنی ئارا: سلێمانی.
٢٢- ڕێگاکانی وانەوتنەوە – مامۆستایان پێویستە دەربارەی چی بزانن؟ پیتەر ویستۆد، وەرگێڕانی: هەورین حمەامین، (٢٠٢٢)، ناوەندی سارا: سلێمانی.

٢٣- ڕێگە هاوچەرخەکانی وانەوتنەوە، خالید حەمید خۆشناو – یوسف عوسمان حەمەد (٢٠١٠)، وەزارەتی پەروەردە.
٢٤- ڕێنمایی خوێندگەیی، أحمد عبدالطيف أبوسعد، وەرگێڕانی: دانا مەلا حسن (٢٠٢٣)، ناوەندی ڕێنوێن: سلێمانی.
٢٥- زانستی کۆمەڵناسی پەروەردەیی، ئیبراهیم ناصر، وەرگێڕانی: دانا نادر محەمەد (٢٠١٣)، چوارچرا: سلێمانی.
٢٦- سایکۆلۆژیای پەروەردەیی، کەریم شەریف قەرەچەتانی (٢٠٠٨)، چاپخانەی پەیوەند: سلێمانی.
٢٧- ستروکتوورەکانی بیرکردنەوە و گەشەسەندنی مەعریفی منداڵان- شرۆڤەکردنی تیۆرییەکانی پیاژێ، فایەق سەعید، (٢٠١٥)، غەزەلنوس: سلێمانی.
٢٨- فیدباك و کاراپی فێرخواز – زیانەکانی ستایش و خەلات، فایەق سەعید، (٢٠٢١)، غەزەلنوس: سلێمانی.
٢٩- فێرکردن لە پێناو سەرمەشقیدا، عبدالکریم بکار، بەهجەت جەمیل حامد (٢٠٢٠)، ناوەندی ڕاگەیاندنی ئارا: سلێمانی.
٣٠- فێرگە و کۆمەڵگە، جۆن دێوی، وەرگێڕانی: جیهاد موحەمەد، (٢٠١٩)، چاپخانەی کارۆ: سلیمانی.
٣١- کۆمەڵناسی پەروەردە، مەحمود شارعپور، وەرگێڕانی: سوارە سەباح، (٢٠٢٣)، ناوەندی فێربون: هەولێر.
٣٢- کەسایەتی و سروشتی مرۆڤ، یوسف حمەساڵح مستەفا، چاپی سێیەم، (٢٠٢٣)، مێخەك: تاران.
٣٣- گەشە و ڕادەربڕین لە خوێندنگە، ڕۆلان بێلی – بێرنادیت کاستا، وەرگێڕانی: ڕەووف جیهانی (٢١٠٣)، چوارچرا: سلێمانی.
٣٤- لیۆ ڤیگۆتسکی – تیۆریی سۆسیۆکولتووری و پەروەردەی هاوچەرخ، فایەق سەعید (٢٠٢٠)، غەزەلنوس: سلێمانی.
٣٥- هەڵبژاردنی کۆلێژ- ڕێنیشاندەرێکی تایبەتە بە فێرخوازانی دەرچوی ١٢ی ئامادەیی، جەعفەر عومەر (٢٠٢٠)، ناوەندی ڕێنوێن: سلێمانی.

سەرچاوە بە عەرەبی:

١- الإسلام: منهج وطَريقة التدريس- لتعليم العربية لغير أبنائها، إبراهيم الزيني (١٩٩٢)، مكتبة لبنان: بيروت- لبنان.
٢- تنويع التدريس فى الفصل- دليل المعلم لتحسين گرق التعليم والتعلم فى مدارس الوطن العربي، كوثر حسين كوجك – ماجدة مصطفى – صلاح الدين خضر – فرماوي محمد ....، (٢٠٠٨)، مكتب اليونسكو الاقليمي للتربية في الدول العربية – بيروت.
٣- فلسفة التربية، عبدالكريم علي اليماني (٢٠٠٨)، دار الشروق للنشر والتوزيع، عمان: الأردن.
٤- التدريس المُتمركز حول المُتعلِم – خمسة تغييرات أساسية في عملية التدريس، ماريلين وايمر (٢٠١٩)، الناشر مؤسسة هنداوي.
٥- الطفل والمدرسة- نحو جيل يُحب المدرسة، سليمان بن محمد موسلمان بريان (٢٠١٧)، دار وحي القلم: دمشق-سوريا.
٦- طرائق التدريس العامة، توفيق أحمد مرعي – مجمد محمود الحيلة، (٢٠٠٢)، دار المسيرة للنشر والتوزيع: عمان- الأردن.
٧- طرق التدريس بين التقليد والتجديد، رافدة الحريري (٢٠١٠)، دار الفكر، عمان – الأردن.

سەرچاوەی ئینگلیزی:

1- The differentiated classroom, carol ann Tomlinson (٢٠١٥), Virginia - USA.

٢- How differentiated instruction in mixed – ability classroom carol ann Tomlinson (٢٠١٨), Virginia - USA.

سەرچاوەی ئەنتەرنێت:

١- http://www.nwlink.com/~donclark/hrd/bloom.html. Bloom's Taxonomy: The Psychomotor Domain.
٢- https://١٥writers.com/student-resources/academic-assignment-types/ Writeneed Admin. Sep ١٩, ٢٠١٧. The Different Types of Academic Assignments.
٣- https://buildabizkids.com/access-programs-canada/?gad_source=١&gclid=Cj٠KCQjwlvW٢BhDyARIsADnIe-KonnFEeafoaBDXYE٩eD٢cyKevL٨nU٣Kdn٦cJxZi٥NITkHtOPz٦٠XoaAg_rEALw_wcB. Apply For The ٢٠٢٤ Canadian Future-Ready Education Grant (CFREG).
٤- https://infobase.com/blog/١٧-teaching-strategies-for-boosting-student-engagement/ Empowering School Boards,Elevating Education
٥- https://theeducationhub.org.nz/piagets-theory-of-education/.Piaget's theory of education.(٢١٢١) Dr Vicki Hargraves
٦- https://uwaterloo.ca/centre-for-teaching-excellence/catalogs/tip-sheets/preparing-tests-and-exams. Preparing Tests and Exams.
٧- https://www.prodigygame.com/main-en/blog/teaching-strategies/. ٣٧ Powerful Teaching Strategies to Level Up Learning in ٢٠٢٣.
٨- https://www.structural-learning.com/post/john-deweys-theory. John Dewey's Theory. Paul Main. February ١٤, ٢٠٢٣.
٩- https://www.teachingenglish.org.uk/professional-development/teachers/assessing-learning/articles/test-question-types.Test question types.
١٠- https://www.testinvite.com/dy/en/pages/blog/question-types. Question Types for Exams, Tests and Assessments. Created by TestInvite / May, ٢٠٢٤
١١- https://www.verywellmind.com/jean-piaget-biographyBy Kendra Cherry, MSEd. Jean Piaget Biography (١٨٩٦-١٩٨٠). Updated on November ١٣, ٢٠٢٣ .
١٢- https://zaniary.com/blog/٦٥٠٨٥acd١f٢٢٦. پلانی وانەوتنەوە. ٢٠٢٣.
١٣- Learn about assessment in education.
١٤- https://www.ipgce.com/modern-teaching-methods-in-singapore-٤-techniques/
١٥- https://www.hatching-dragons.com/en-gb/blog/innovative-teaching-methods-in-china. Innovative Teaching Methods in China. Kristina Preidyte.
١٦- https://www.ipgce.com/modern-teaching-methods-in-china-٤-techniques/. Modern Teaching Methods in China: ٤ Techniques. By John
١٧- https://slowchathealth.com/٢٠٢٣/١٠/٢٤/hexagonal-thinking/#:~:text=Hexagonal%٢٠Thinking%٢٠is%٢٠a%٢٠teaching,creating%٢٠connections%٢٠between%٢٠the%٢٠concepts.
١٨- From Pedagogical Curiosity to Classroom Reality: How I Embraced Hexagonal Thinking.
١٩- https://www.mindmanager.com/en/features/thought-map/?srsltid=AfmBOoqtI-NazGXP٨_٢Cy-_٩BLAA٩bHXzsyW١DZrk١JMod١Ni٤H١٤٦Ns. Guide to understanding thought maps.

٢٠- کانینگهام، گ.ک. (١٩٩٨). هەڵسەنگاندن لە پۆلدا. بریستۆڵ، پی ئەی: چاپخانەی فالمەر.
21- وارد، ئە.دبلیو.، و مۆرای-وارد، م. (١٩٩٩). هەڵسەنگاندن لە پۆلدا. بێلمۆنت، سی ئەی: کۆمپانیای بڵاوکردنەوەی وادسوۆرس.
22- تێلیگرام (مامۆستایانی بە ئەزمون – پەروەردەی سەردەم – ئەرشیفی پەروەردە)

بەرگی کتێب

وەکو چۆن لەم جیهانەدا هەموو شتێک لە گۆڕانی بەردەوامدایە خوێندن و ڕێگاکانی وانەگوتنەوەش ئاوا بەردەوام لە گۆڕاندایە، لە وڵاتە پێشکەوتووەکان ئەوەندە گرنگی بە بابەتی هونەری وانەگوتنەوە (دیداکتیک) دراوە، کە ئەنجامەکەی زۆر بە ڕوونی دیارە بەسەرکۆمەڵگاوە. ئەم ڕێگایە لەم سەردەمەدا زۆر باوە، چەند ساڵێکە وڵاتانی تازە پێگەیشتوو بە هەرێمی کوردستانیشەوە، بە شێوەیەکی کەم و سنوردار پەیڕەوی دەکەن، لەم ڕێگایانەدا وانەکان تەنها مامۆستا نایڵێتەوە بەڵکو فێرخوازانیش ڕۆڵی کارایان هەیە لە فێربونی خۆیان، فێرخوازێکی ئاست بەرز و زیرەک سەرپەرشتی گرووپەکە دەکات و یارمەتی فێرخوازە ئاست نزمەکان دەدات، بەمەش گیانی هاوکاری لە پۆلدا بەهێز دەبێت و لە ئاستی فێرخوازەکان لە یەکتر نزیک دەبێتەوە.

بۆ نمونە ئەنجامەکەی بەرهەم هێنانی نەوەیەکە کاتێک خوێندنگە و زانکۆ تەواو دەکەن، فێرخواز خۆی ڕێچکەی ژیانی خۆی دەزانێت، چونکە لە خوێندنگە فێری یەک دوو زمانی بێگانە بووە زۆربەی بەرنامە گرنگەکانی کۆمپیوتەر وەکو فۆتۆشۆپ و کۆرێل و ورد و ئەکسل و.... دەزانێت زۆربەی کارە دەستیەکان فێرکراوە، هونەری سەرکردایەتی کردن فێربووە، دەزانێت وێنە بکێشێت، دەزانێت کە دەست بەکارێک بکات لە کوێ دەست پێبکات و چۆن دەستی پێبکات، پشوو درێژە، هونەری هەڵسووکەوتکردنی تەواوە.

ئەمانە هەمووی بەرهەمی شێوازە جوان و کاریگەرەکانی وانەگوتنەوەن، هەمووی بەرهەمی دڵسۆزی مامۆستاکانە بۆ فێرخوازیان. لایبنیتز دەڵێت: پەروەردەی باش دەتوانێك لە ماوەی سەدەیەکدا ڕوخساری وڵاتێك بە تەواوەتی بگۆڕێت. پێموایە بە کەمتر لە دوو دەیەش پەروەردەی باش نەك ڕوخساری وڵات بەڵکو ڕوخسار و ژیانی مرۆڤەکانیش دەگۆڕێت.

لە پۆلدا هەموو مامۆستایەک ئامانجی ئەوەیە زۆرترین کاریگەری هەبێت. هەر لەبەر ئەو هۆکارە، ستراتیژییەکانی فێرکردنی نوێ پێویستە بۆ دڵنیابوون لەوەی کە مامۆستایان دەتوانن بەشدارییەکی کاریگەریان هەبێت لە فێربوونی فێرخوازان و بەرزکردنەوەی بەشداریکردنی فێرخوازان. لە کۆتاییدا، ئەم شێوازە مۆدێرنانەی وانەوتنەوە تەنیا ڕەوت نین، بەڵکو گۆڕانکارییەکی بەرچاون لە دیمەنی پەروەردەییدا. نوێنەرایەتی هەنگاوێک دەکەن بەرەو ئەزموونی فێربوونی کارلێککارانەتر، سەرنجڕاکێشتر. لەگەڵ بەردەوامبوونی ئەم ڕێگایانە دەبێتە هۆی داهێنان لە بواری پەروەردەدا، سەرنجڕاکێش دەبێت بزانین ئەم شێوازانە چۆن پەرەدەسەنن و ڕەنگە لە داهاتوودا ببێتە هۆی پێشکەوتنی کۆمەڵگە.